

ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲ. ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿ.
ಸಾರ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮುಂತಾದವುಗಳೊಡನೆ

(ಪ್ರಕರಣಗಳು - ಸಂಪುಟ - ೩)

ಬರೆದವರು :

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸಚ್ಚಿದಾನಂದೇಂದ್ರಸರಸ್ವತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ

ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ - 573211

ದೂರವಾಣಿ : 08175 - 273820

2005

ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಪ್ರಕರಣಗಳು - 1ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ಉಪದೇಶಸಾಹಸ್ರಿ. ಇದು ಪದ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಭಾಗವೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ಪದ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವು ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರಿಂದ (ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮ - ವೈ. ಸುಬ್ಬರಾವ್) ಕನ್ನಡಾನುವಾದ. ಟಿಪ್ಪಣಿ, ವಿವರಣೆ - ಮುಂತಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ 1939ರಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ಭಾಗವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. 1947ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು 1956ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಿತ್ತು. 1995ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪದ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಮೂಲ, ಅನುವಾದ, ಅನ್ವಯ, ಟಿಪ್ಪಣಿ, ವಿವರಣೆಗಳೊಡನೆ ಒಂದೇ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿದೆ. ವಿಚಾರಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಗಳೊಡನೆ ಸರಿತೂಗುವ ಗ್ರಂಥವಿದು. (ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ (1995) : ಪು. ಡೆಮಿ 16+528)

ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ಗದ್ಯಭಾಗವು 1983ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಮೂರನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಮುದ್ರಣವಾಗಿ ಹೊರಬಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಷ್ಯ ಸಂವಾದರೂಪವಾಗಿ ವೇದಾಂತತತ್ವವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯ ಭಾಷ್ಯಗಳಂತೆಯೇ ಪರಿಶುದ್ಧವೇದಾಂತತತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

(ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (2001) ಪು. ಡೆಮಿ 12+182)

2. ಪ್ರಕರಣಗಳು : 2ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತ್ಮನಿರೂಪಣ, ಮನೀಷಾ-ಪಂಚಕ, ನಿರ್ವಾಣಷಟ್ಕ, ಬ್ರಹ್ಮಾನುಚಿಂತನ, ಸದಾಚಾರಾನುಸಂಧಾನ, ದಶಶ್ಲೋಕೀ - ಈ ಆರು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ವ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು, ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೇದಕವಾದ ಪೀಠಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿವೆ.(ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (2002) ಪು. ಡೆಮಿ 26+110)

3. ಪ್ರಕರಣಗಳು : 3ನೆಯ ಸಂಪುಟ ಅಥವಾ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ : ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಚಿತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು ತನ್ನ ಸರಳವಾದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ತತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಹುಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿದೆ. 'ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಬೋಧಿನಿ' ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಶ್ರೀಶಂಕರಾನಂದರ ಕೃತಿಯಿದು - ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಗಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೂ ವಿಚಾರಪರರಾದ ಸಂತೋಷಕರಿಗೂ ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಇದು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. (ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (2005) ಪು. ಡೆಮಿ 22+224)

4. ಪ್ರಕರಣಗಳು - 4ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಂದಲಹರಿ, ಯತಿಪಂಚಕ, ಮಾಯಾಪಂಚಕ, ನಿರ್ವಾಣಮಂಜರಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಳೀಮಾಲೆ, ಅನಾತ್ಮಶ್ರೀ ವಿಗರ್ಹಣ, ತತ್ವೋಪದೇಶ, ಪ್ರೌಢಾನುಭೂತಿ, ಉಪದೇಶಪಂಚಕ, ಸ್ವರೂಪಾನುಸಂಧಾನ, ಮಹಾವಾಕ್ಯದರ್ಪಣ - ಈ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮೂಲ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗ್ರಂಥಾವಳಿ

ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ

ಸಂಸ್ಕೃತಮೂಲ, ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿ, ಸಾರ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ
ಮುಂತಾದವಗಳೊಡನೆ
(ಪ್ರಕರಣಗಳು-ಸಂಪುಟ ೩)

ಬರೆದವರು :

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸಚ್ಚಿದಾನಂದೇಂದ್ರಸರಸ್ವತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು

ಕ್ರಮಾಂಕ. 93

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ

ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ 573 211

2005

ಒಂದನೆಯ ಸಂಸ್ಕರಣ	1957	:	1000	ಪ್ರತಿಗಳು
ತಿದ್ದಿದ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ	1975	:	1000	ಪ್ರತಿಗಳು
ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ	1993	:	1000	ಪ್ರತಿಗಳು
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ	2005	:	1000	ಪ್ರತಿಗಳು

ಪುಟಗಳು : 22+224

ಬೆಲೆ : ರೂ. 50/-

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ :

ಶ್ರೀ ಮಾರುತೀ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್
ನಂ. 44, 6ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ
3ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ತ್ಯಾಗರಾಜನಗರ,
ಬೆಂಗಳೂರು - 560 028

☎ : 2676 6433

ಮುದ್ರಕರು :

ಸ್ವಾಂಡರ್ಡ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್
ಶಂಕರಮಠದ ರಸ್ತೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - 560 018

☎ : 2652 1527

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಅರಿಕೆ

ವೇದಾಂತವಿಚಾರಾಸಕ್ತರು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಮೆಚ್ಚಿರುವ ಗ್ರಂಥವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ ಪುಸ್ತಕದ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಂದಿದ್ದು ಹಾಗೇ ಉಳಿದು ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ವಿಶೇಷ ಮುಖ್ಯಾಂಶ. ವೇದಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಯಹೊರಟಿರುವ ಈಗೀಗ ವೇದಾಂತಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿರುವವರಲ್ಲದೆ, ಆಗಲೇ ಪರಿಣತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದವರೂ ಸಹಿತ ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲಿಕೆಯನ್ನು, ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಲು, ಉಪಯೋಗಕೃತರಲು, ಒರಹಚ್ಚಿನೋಡಲು, ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸಾಧನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವರು. ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಭಗವತ್ಪಾದ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂಕರಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ ಪ್ರಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ, ಸರಳವಾಗಿಯೂ, ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಇದೆ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಇದರ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನಿತರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಇದರ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿವೆ.

ಇಂಥಹ ವೇದಾಂತ ಜನೋಪಕಾರಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ಎಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯ ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿ, ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲದೆ, ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಗ್ರಂಥಸಾರ, ವಿಧ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಪರಿಶಿಷ್ಟ, ಶ್ಲೋಕ-ಶಬ್ದ-ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಹಾಯಪೂರ್ವಕ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ, ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸಚ್ಚಿದಾನಂದೇಂದ್ರಸರಸ್ವತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೇ ಸ್ವತಃ ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಕರಡನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕದ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ 1957ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಈಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದಿದೆ, ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮನನದಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅನುಭವದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಡೆಸಲಿ ಎಂಬ ಹಾರೈಕೆಯೊಂದಿಗೆ.

ಈ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಲ್. ನಾಗರಾಜರಾವ್‌ರವರು ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾವ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಪರವಾಗಿ 30,000/- ರೂ.ಗಳ ಯಶೋದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಮೋಘ ಸೇವೆ, ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರ ಉದ್ದೇಶ ನೆರವೇರಿಕೆಗೆ, ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ನೆರವು, ಅಷಾಢದಲ್ಲೊಂದು ಸಪ್ತಾಹ, ಕಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಪ್ರವಚನಗಳು, ಆಗಾಗ ಇತರ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬಪರಿವಾರವರ್ಗವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಭಗವಂತನ ಕರುಣಾನುಗ್ರಹ, ಶ್ರೀಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುಗಳ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕಲಿ ಎಂದು ಭಗವಂತ-ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಶುಭಾಶಂಸನಗಳು.

ಈ ಸೇವಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ನೆರವಾಗಿರುವವರು ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಾಶೇಷಾದ್ರಿಯವರು, ಬೆಂಗಳೂರು, 5000/- ರೂ, ಅಂತರಂಗಭಕ್ತರು, ಮೈಸೂರು 400/- ರೂ., ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎನ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭಟ್ಟರು, 500/- ರೂ., ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಎನ್. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ, 350/- ರೂ., ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಎನ್. ವೈದ್ಯನಾಥನ್, 250/- ರೂ. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಮಹಾಜನಗಳ ಉತ್ಸಾಹದ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂದ ಧನಸಹಾಯ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಬಂದ ಒಟ್ಟು 37,39,000/- ರೂ. ಹಣದಿಂದ 1.4.96 ರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು 29,235 ಪುಟಗಳ ಗ್ರಂಥಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಸಂತಸದ ಅರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃತಜ್ಞತಾ ಪೂರ್ವಕ ಉಪಕಾರಸ್ಮರಣೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನಿಭಕ್ತರಿಗೂ, ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಾತರ-ಪ್ರೀತಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಓದಿ ಉಪಯೋಗ ಪಡೆಯುವ ಮಹಾಜನಗಳಿಗೂ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಲಯವು ಕೋರುತ್ತದೆ, ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವಿಶ್ವಾಸದ ಉದಾರ ಬೆಂಬಲ ಸದಾ ಹರಿದು ಬಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾದೀತು. ಇದೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಉಪಕಾರವೇ, ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಗತಿಯ ಚೇತನ, ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳವರ ಇಷ್ಟಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸುವ ಸಾಧನ, ಬರುವುದಾದರೂ ಭಗವಂತನ ದಯೆ, ಶ್ರೀಶ್ರೀಗಳ ಕರುಣೆಯಿಂದ. ಈ ದಯಾ-ಕರುಣೆಗಳ ವರದಹಸ್ತ ಕಾರ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಪಾರ್ಥಿವ ಸಂವತ್ಸರ
ಕಾರ್ತಿಕ ಬಹುಳ ಚತುರ್ದಶಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು

29.11.05

ಶ್ರದ್ಧಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿತ

ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾ ರಾಯಣರಾಯರು

15.6.1902-24.11.1990

ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾಯರು

ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಅನ್ಯಾದೃಶ ತುಂಬು ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾಯರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ. ಓದಿದ್ದು ಇಂಟರ್‌ವರೆಗೆ ಆದರೂ ಲೋಕ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪರಿಣತಿ ಆಪಾರ.

ಅರವತ್ತು ಸಂವತ್ಸರಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ. ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಮ್ಮವನರು ಎಂಟು ಜನ ಮಕ್ಕಳು - ನಾಲ್ಕು ಗಂಡು, ನಾಲ್ಕು ಹೆಣ್ಣು.

ಸರ್ಕಾರಿ ವೃತ್ತಿ ನಿರಸವಾಗಿದ್ದರೂ, ವೃತ್ತೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ರಸಮಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ಆಸಕ್ತಿ. ಒಳ ರಾಜಾರಾಯರ ಹಾಗೂ ಗಮಕಿ ಸಂಪತ್ತುಮಾರಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಮತ್ತು ವೀಣಾವಾದನಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಹನಿತಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ ಪಾಠಾಯಣ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ ವಾಚನ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಾಮವಾಜಪೇಟೆಯ ಶ್ರೀ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಶ್ರಮದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಶಾಯಿ ಬಾಂಧವರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ “ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ” ಹಾಗೂ “ ರುದ್ರಾಧ್ಯಾರ ” ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ವಾಣಿಜ್ಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯನ್ನು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್) ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಉದ್ಯೋಗದ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

50 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಗಡಿ ಆನಂದವನದ ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಸದ್ಗುರು ಜಯಂತಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಭಗವಾನರ ಪರಮ ಶಿಷ್ಯರು. ದೈವಕೈಂಕರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯ ಪಾತ್ರವು ಹಿರಿದಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಂಪದ್ಭರಿತ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಬದುಕಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ.

ಅನೃತ ನಿವ್ವಾಂತ ಕಾರ್ಯ, ದನದರಿಯದ ದುಡಿಮೆ, ಆಕಳಂಕಿತ ಸಾಂತ್ರಿಕ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಎಲ್ಲರ ಮನ್ನಣೆ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದುವು.

ಪೀಠಿಕೆ

ಗ್ರಂಥದ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ

ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಗೆ ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣಸ್ಥಾನವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡುವವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದುತ್ತಾರೆ ; ಸಂಸ್ಕೃತವು ಬಾರದೆ ಇರುವವರೂ ಇದನ್ನು ಅನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇದರ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾ ನಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಅನುವಾದಗಳು ಭರತಖಂಡದ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಹಲವು ಅನುವಾದಗಳಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೂ ಸವಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿವೆ.

ಗ್ರಂಥವು ಹೀಗೆ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವದಕ್ಕೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಓದುವವರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬಲುಬೇಗ ತನ್ನಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಯಾವವೆಂದರೆ : (೧) ಇದು ವೇದಾಂತದ ಒಟ್ಟುಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೂ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಅಡಕಮಾಡಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರುವದು. (೨) ಇದರ ಭಾಷೆಯು ಸರಳವಾಗಿ ಶೈಲಿಯು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪದ್ಯಬಂಧವು ಮೃದುಮಧುರವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿರುವದು. (೩) ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಮೆಟ್ಟಿಲುಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಾಧನವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಫಲವನ್ನೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮನಗಾಣಿಸುವದು. (೪) ತರ್ಕದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ, ಬಳಸಿರುವ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಉತ್ತಮವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಾನುಭವಗಳ ಹೊಂದಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿರುವ ಅಥವಾ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅತಿಗಹನವಾದ ವಿಚಾರಗಳೂ ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವದು.

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಹಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮೋಪನಿಷತ್ತು, ಕುಣ್ಡಿಕೋಪನಿಷತ್ತು, ಆತ್ಮೋಪನಿಷತ್ತು - ಎಂಬ ಮೂರು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದೊಂದು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ದೃಶ್ಯ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರತ್ತದೆ. ಆದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಯ ಅನುಕ್ರಮವೂ ಉಪನಿಷದ್ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅನುಕ್ರಮವೂ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳು ಸೋಪಾನ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪಾಠಾಂತರಗಳಿಗಿಂತ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಪಾಠವೇ ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ - ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ¹ - ಉಳಿಯುವುದು ಬಹುಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೇ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಜವಾದರೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಮಹಿಮೆಯು ಬಲುಬೇಗ ಜನರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಆದರ ನೆರಳು ಅದರಿಂದೀಚೆಗೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಬಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಊಹಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದಾಂತಪ್ರಕರಣಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ.

1. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ನಿರ್ಣಯಸಾಗರಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಶತೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಆತ್ಮೋಪನಿಷತ್ತು ಆನಂದಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ 'ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯ' ದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ! ಉಪನಿಷದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃವಾದ ನಾರಾಯಣನಂಬಾಚನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಈಚೆಗೆ ಹೇಗೋ ಇವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವವರು ಯಾರು ?

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿಯೆಂದೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಪ್ರಾರಂಭಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಗೋವಿಂದಂ ಪರಮಾನಂದಂ ಸದ್ಗುರುಂ ಪ್ರಣತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಮ್' ಎಂದು ಗೋವಿಂದಸದ್ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಏಷಾ ಶಂಕರಭಾರತೀ ವಿಜಯತೇ ನಿರ್ವಾಣ ಸಂದಾಯಿನೀ' (೫೭೭) ಎಂದು ಗ್ರಂಥವು ಶಂಕರರ ನುಡಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದೂ ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇದು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಕೃತಿಯೇ ಎಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳಲು ನಮಗೆ ಧೈರ್ಯವು ಸಾಲದು. ಇದು ಶ್ರೀಶಂಕರಭಗವತ್ಪಾದರಬೆಂಬುದು ಈಗ್ಗೆ ಸರ್ವಜನಸಂಮತವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ :

(೧) ಶ್ರೀಮಚ್ಛಂಕರಾಚಾರ್ಯರವರೇ ಬರೆದದ್ದೆಂದು ಅವರ ಬೆಂಬಳಿಯ ಶಿಷ್ಯಾದ ಸುರೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯರು ಒಪ್ಪಿತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಮತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಉಪದೇಶಸಾಹಸ್ರಿಯ ಗಡುಚಾದ ಪದ್ಯಶೈಲಿಗೂ ಇಲ್ಲಿರುವ ಸುಲಲಿತವಾದ ಪದ್ಯಶೈಲಿಗೂ ಬಹಳ ತಾರತಮ್ಯವು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

(೨) ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಅನೇಕ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಶಬ್ದಗಳೂ ವಚನವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಉಪದೇಶಸಾಹಸ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ; ಈ ಅರ್ಥಗಳು ಈಚಿನ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

(೩) ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸದಿರುವ ಹಲವು ಬಿಡಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ವಾಸಿಷ್ಠ್ಯಮಾಯಣ, ಸೂತಸಂಹಿತೆ, ಭಾಗವತ- ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

“ಪರಮಾರ್ಥಸಾರ”ವೇ ಮುಂತಾದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವವಾಗಿವೆ.

(೪) ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ವೇದಾಂತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಶಾಂಕರಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಸಾಧಾರಣಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಯಾರೋ ಇತ್ತೀಚಿನವರು ರಚಿಸಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಈ ಊಹೆಯು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿದಂದಿನಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಶೈಲಿ, ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳು, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ- ಇವುಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಿರುವ ವೇದಾಂತಿಲೇಖಕರು ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಇದಾರೆಯೆ ? -ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲವು ಸಹಜವಾಗಿ ತಲೆದೋರಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೂ ‘ದೀಪಿಕೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ‘ತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿ’ ಎಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀಶಂಕರಾನಂದರ ಹೆಸರು ಮೊದಲು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಲಾಗಿ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಗೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಗೂ ಇರುವ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಾಮರಸ್ಯವೂ ಸಾಮ್ಯವೂ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಶಂಕರಾನಂದರು ಶಂಕರಾಂಶಸಂಭೂತರೆಂದೇ ಅನೇಕರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯ ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ‘ಆನಂದಾತ್ಮ ಸರಸ್ವತಿಗಳು’ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೇ ‘ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ’ರೆಂಬ ಬಿರುದು ಇತ್ತೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಕಲ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನದಂದರೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ‘ಗೋವಿನ್ದಂ ಪರಮಾನನ್ದಂ’ ಎಂಬುದು ಗೋವಿಂದಸ್ವರೂಪರಾದ ಆನಂದಾತ್ಮರ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ ? ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ‘ಏಷಾ ಶಂಕರಭಾರತೀ’ ಎಂಬುದು ‘ವಿದ್ಯಾಶಂಕರರ’ ನುಡಿಯೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದೆ ? ಅಥವಾ ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಶಂಕರರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಪ್ರಶಂಸೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ ?- ಎಂಬೀ ಶಂಕೆಯೊಂದು ಎದ್ದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಊಹಿಸುವಾಗ ಎಂಥೆಂಥ ಭಾರಿಯ ತಪ್ಪುಗಳು ಆಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನನ್ನ ಊಹೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸತೋರಣೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಗೂ ಶ್ರೀಶಂಕರಾನಂದರ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಬೋಧಿನಿಗೂ ಅತಿನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಈ ಪೀಠವನ್ನು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಿವು :

೧. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಬೋಧಿನಿಯ ಶೈಲಿಯಂತೆಯೇ ಇದೆ.
೨. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಶಬ್ದಗಳೂ ವಚನವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಿಂದ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು ಛಂದಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಂದಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಹಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಇರುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ; ಅಂಥ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಕಾರಾದಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.
೩. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಅಥವಾ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಅಮೃತಬಿಂದೂಪನಿಷತ್ತು, ಅಮೃತನಾದ, ನೃಸಿಂಹೋತ್ತರ ತಾಪನೀಯ, ಕೈವಲ್ಯ- ಮುಂತಾದ ಬಿಡಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿಲ್ಲ; ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸದೆ ಇರುವ ಇಂಥ ಹಲವು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

೪. ಸೂತಸಂಹಿತೆ, ವಾಸಿಷ್ಠರಾಮಾಯಣ, ಪರಮಾರ್ಥಸಾರ- ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಯಾವ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿಸಿಕೂಡ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೂತಸಂಹಿತೆ, ಪರಮಾರ್ಥಸಾರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ವಾಸಿಷ್ಠಸೂತಸಂಹಿತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಅವುಗಳ ವಿಚಾರಸರಣಿಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶೈಲಿಯನ್ನೂ ಅನುಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶಂಕರಾನಂದರೇ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಕರ್ತರಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ಪೋಷಕಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳ ಸೂಚಕಿಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಓದುಗರು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

೫. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ವೇದಾಂತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೂ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೂ -ಇಷ್ಟು ಸ್ವರಸವಾಗಿ- ಹೊಂದುಗಡೆಯಾಗುವದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ವೇದಾಂತಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಈ ಪ್ರಕರಣದಂತೆ ವೇದಾಂತೋಪದೇಶದ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಲೆಬರಹಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾನಂದರು ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಭಾಗಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿರುವದಲ್ಲದೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ದರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾ ಯಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಗಳ

ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಆಯಾ ಶ್ಲೋಕದ ಕೆಳಗೇ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಚಕರಿಗೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯೂ ಒಬ್ಬರ ಕೈವಾಡವೇ ಎಂಬುದು¹ ನಿರಾಧಾರವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುವದೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಗೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅತಿಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಇಷ್ಟಾಗುವದು :

೧. ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವುಂಟಾದ ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮುಕ್ತಿಗೆ ನೇರಾಗಿ ಕರ್ಮಾದಿಗಳ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಸರ್ವಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸದ್ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.
೨. ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಶ್ರವಣಮನನಗಳಿಂದ ಮಹಾವಾಕ್ಯದ ಪದಾರ್ಥಶೋಧನವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯ. ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನೇ ತ್ವಂಪದಾರ್ಥ, ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಮಾಯೆಯ ಮೂಲಕ ಸಕಲಜಗತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತತ್ಪದಾರ್ಥ- ಎಂದು ತತ್ತ್ವಂಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಮುಂತಾದ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿತವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

1. ಶಂಕರಾನಂದರ "ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿ"ಯು ಅನೇಕಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜಜ್ಜಾಸುಗಳು ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡತಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಸಂಸ್ಕರಣವೊಂದು ವೇದಾಂತವಿಚಾರದ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

೩. ವಾಕ್ಯಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗಲಾರದು.¹ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೂ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾವಾಸನೆಯಿಂದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನದೆಂಬ ಭಾವವೂ ಅಹಂಕಾರವೇ ತಾನೆಂಬ ತಪ್ಪುತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಇದರಿಂದಾದ ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಮದಮಾದಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ತೀವ್ರವೈರಾಗ್ಯ ತೀವ್ರಮುಮುಕ್ಷುತೆಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ನಿರಿದ್ಧಾಸನ(ಧ್ಯಾನ)ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಭ್ರಮರಕೀಟನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವದೆಂಬ ನಿರ್ಮಲಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮನೋಲಯ, ಅಹಂಕಾರನಾಶ, ವಾಸನಾತ್ಯಾಗ- ಇವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದವನಿಗೇ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ ದೊರೆತು, ದೃಢವಾಗಿ, ಪಕ್ವವಾಗಿ, ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವವೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವದು.

೪. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಶರೀರಾಭಿಮಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನವು ದೃಢವಾಗಿರುವದರಿಂದ 'ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ'ನೆಂದೂ ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ದೃಶ್ಯಬಂಧದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿರುವದರಿಂದ 'ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ'ನೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅವನಿಗೆ ಸಂಚಿತಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗಿಹೋಗಿರುತ್ತದೆ; ಆಗಾಮಿಕರ್ಮದ ಲೇಪವಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆಭಾಸರೂಪದಿಂದ ತೋರುವ ದೇಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಇರುವದೆಂದು ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದಲೇ

1. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಉಪದೇಶದ ಉಕ್ತಿಯೂ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಯು ಸಿದ್ಧನೆಂದೂ ಸಾಧಕನೆಂದೂ ಎರಡು ವಿಧ; ಸಾಧಕನಾದವನಿಗೆ ನಿರಿದ್ಧಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದೆ- ಎಂದು ಶಂ.ಗೀ. ೩-೧೭ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೆಂದೂ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ಇರುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ, ಪ್ರಾರಬ್ಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಗುರೂಕ್ತಿ, ತನ್ನ ಅನುಭವ- ಈ ಮೂರೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳು.

೫. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾತನು ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬಾಲೋನತ್ಕೃಷ್ಣಶಾಬರಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾ, ಪರೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬಂದೊದಗಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತತ್ತ್ವವನ್ನುಪದೇಶಿಸುತ್ತಲೂ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಉಪಾಧಿಯಾದ ಶರೀರವು ಬಿದ್ದಬಳಿಕ ಒಡೆದ ಗಡೆಗೆಯೊಳಗಿನ ಆಕಾಶವು ಮಹಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆರೆತು 'ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿ' ಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆ ಬಳಿಕ ಎಂದಿಗೂ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಶಾಂಕರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೂ ತಾರತಮ್ಯ

ಈಗ ಈ ಶಂಕರಾನಂದರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಭೇದಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ:

೧. ಸ್ಥೂಲಶರೀರಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ 'ಕಾರಣಶರೀರ' ವೊಂದು ಇರುವದೆಂದೂ (೧೧೯, ೧೨೦)¹ ಅದೇ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಪರಮೇಶ್ವರಾಶ್ರಯವಾದ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯೆಂದೂ (೧೦೭), ಅದು 'ಸುಷುಪ್ತಿ'ಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವದೆಂದೂ (೧೨೦), ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಣವಿಕ್ಷೇಪರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳೆರಡಿವೆಯೆಂದೂ (೧೧೦, ೧೧೨)- ಹೇಳಿರುವದು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು ಇದು ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ.²

1. ಹೀಗೆ ದುಂಡನೆಯ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವವು ಈ ಪ್ರಕರಣ ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಗಳು.

2. ಅವ್ಯಕ್ತವು- ರಜುಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸರ್ವಭ್ರಮೆಯು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ- ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವದೆಂದು ೧೦೯ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಮಾಯೆಯು ಅವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಿತವೆಂಬ ಶಾಂಕರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾರಾಂತರವೆಂದ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

೨. ಬ್ರಹ್ಮವು ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂದೂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪವೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾದಮೇಲೂ ವಾಸನಾತ್ಯಾಗವೇ ಮುಂತಾದ ಕರ್ತವ್ಯವು ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ (೨೬೪) ಎಂದಿರುವುದು ಮಂಡನಮಿಶ್ರರೇ ಮುಂತಾದವರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಂತೂ ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.
೩. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಉಂಟಾಗುವದೆಂದಿರುವುದು (೩೫೦-೩೬೩) ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಒಬ್ಬಗೆಯ ಯೋಗವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಒಂದಾನೊಂದು ವಿಶೇಷಾನುಭವ ವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದೆಂಬ ಈ ವಾದವು ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಬಹುದೆಂಬ ಶಾಂಕರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.
೪. ಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೇ ಸತ್ಯವು, ಪ್ರಪಂಚವು ಮಿಥ್ಯೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಅವಸಾತ್ರಯಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಂದು ಕಡೆ (೨೩೨), ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಕಾರಣಶರೀರವು ಇರುವದೆಂದು ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ (೧೨೦) ಹೇಳಿರುವುದು ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧೋಕ್ತಿಯಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.
೫. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಪುನರಾವೃತ್ತಿರಹಿತವಾದ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವರೆಂಬ ವಾದವು ಶಾಂಕರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ 'ಸದ್ಯೋಮುಕ್ತಿ'ಯಾಗುವದೆಂದು ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ - ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಬೋಧಿನಿಗಳಂತೆ ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಯನ್ನು¹ ಹೊಗಳಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯಪ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ಲೀನವಾದ ವೃತ್ತಿಯು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದುಕೊಳ್ಳದಿರುವದೇ ಉಪರತಿಯ ಪರಮಾವಧಿ ಎಂದು (೪೨೧) ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಜ್ಞಾನಸಂಸಿದ್ಧನಾದವನು ಏಳನೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಅವನು ಉಪದೇಶಮಾಡಲಾರನೆಂದು (ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೬೮) ತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತದ ಪರಮಾನುಭವವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುವ ಗುರುವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬವರ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ ಎಡೆಯುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನವು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಜ್ಞಾನವಾದಮೇಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸಾಧನವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಶಾಂಕರಪ್ರಕ್ರಿಯೆ; ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಯೆಂದರೆ ಅದ್ವೈತಜ್ಞಾನದ ನಿಲುಗಡೆಯೇ ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅನುಷ್ಠೇಯವಾದ ಸಾಧನವಲ್ಲ, ಸಮಾಧಿಗೆ ಅಂಗವೂ ಅಲ್ಲ.

ಗ್ರಂಥದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ

ಗ್ರಂಥವು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿಯೆಂದು ನಂಬುವದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಅಡ್ಡಿಗಳಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೇನೂ ಕುಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ನಾವು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯು ಸರ್ವತ್ರ ಜನಾನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದೇ ಅದರ ಮೇಲೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆತ್ಮಾತ್ಮವಿವೇಚನವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳ ಬೆಂಬಲವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು

1. ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಮಾಧಿಯೇ ಸಾಧನವೆಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟಿಯಂತೆ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನವೆಂಬುದು ಸಮಾಧಿಗೆ ಅಂಗವೆಂದೂ ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಜ್ಞಾನವೆಂದೂ ಹೇಳುವ "ವೇದಾಂತಸಾರ"ವೇ ಮುಂತಾದ ವೇದಾಂತಪ್ರಕರಣಗಳು ಈಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ- ಎಂಬುದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ಸುಖಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂತಲೂ ಹೇಳಿರುವದಕ್ಕೇ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾರಣಶರೀರವಾದವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಮಾಡಿದರೆ ಕೂಡಲೆ ಮಂಗಲಕರವಾದ ವೇದಾಂತಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಕೈವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮವಿಷಯಕವಾಕ್ಯಶ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡಿದಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಬಹುಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಿಕ್ಕವರನೇಕರು ಧ್ಯಾನಕ್ರಮದಿಂದ ದೃಶ್ಯವಿಲಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುವದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಾಧನಕ್ರಮವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಳವಡುವದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಹಂಕಾರತ್ಯಾಗ, ವಾಸನಾತ್ಯಾಗ- ಮುಂತಾದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಲಾಭದಾಯಕವಾದ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಈ ಸಂಸ್ಕರಣದ ವಿಶೇಷಗಳು

ಇಂಥ ಗ್ರಂಥವು ಮಿಕ್ಕದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಷ್ಟೆ. ಆದರೂ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಶುದ್ಧಪಾಠಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಓದುಗರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಈವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಮುಂಚೆ ಆಗಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಅನುವಾದಗಳು ಈಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವುಗಳ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣವಾದರೂ ಈಗಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಒಂದು ಶುದ್ಧಸಂಸ್ಕರಣವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತರಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕರು ಬಯಸಿದಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈಗಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತೇನೆ. (೧) ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹತ್ತು ಖಂಡಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು, ಖಂಡಗಳ ಪ್ರಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ತಕ್ಕಂತೆ ತಲೆಬರಹಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವದು : (೨) ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಯ ಅನುಕ್ರಮವನ್ನು ಅರ್ಥಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವದು ; (೩) ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅಡಿಪಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಶಂಕರಾನಂದರ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಗೀತೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪರಾಮರ್ಶಸಮೇತ

ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ; (೪) ಗ್ರಂಥದ ಸಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ
 ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ; (೫) ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಗಳ
 ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ; (೬) ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳ ಸೂಚಿಕೆ,
 ತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧನಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು,
 ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಗಳು, ಶಬ್ದಗಳ ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ- ಇವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ
 ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವುದು, ಇವಿಷ್ಟೂ ಈ ಸಂಸ್ಕರಣದ ವಿಶೇಷಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ನನ್ನ ಅಲ್ಪಪ್ರಯತ್ನವು ವೇದಾಂತಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ
 ಗ್ರಂಥವಿಮರ್ಶಕರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದರೆ ನಾನು
 ಧನ್ಯನು.

ಹೇವಿಳಂಬಿಸುವತ್ತರದ,
 ಶ್ರಾವಣ ಬಹುಳ ಸಪ್ತಮಿ

1957

ಅನುವಾದಕ.

ವಿಷಯಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

ವಿಶೇಷ : ಇಲ್ಲಿ ಕಂಪಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವುದು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ.

ಪೀಠಿಕೆ

ವಿಷಯಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

ಸಂಕೇತಗಳ ವಿವರಣೆ

೧. ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ

ಮಂಗಲ (೧)- ಮುಕ್ತಿಯ ದೌರ್ಲಭ್ಯ (೨-೫)- ಆತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನ (೬-೭)- ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು (೮-೧೦)- ವಿಚಾರದಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವುದು (೧೧-೧೩)- ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ (೧೪-೧೬)- ಸಾಧನಚತುಷ್ಟಯ (೧೮-೨೦)- ಭಕ್ತಿ (೨೧-೨೧^೧/_೨)- ಸದ್ಗುರುವಿನಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು (೨೨-೨೪)- ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ (೨೫-೪೦)- ಆಚಾರ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕು (೪೧-೪೨)- ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರ : ಮುಕ್ತಿಗೆ ಉಪಾಯವಿದೆ (೪೩-೪೬). ಪುಟಗಳು : 1-13

೨. ವಿಷಯಾವತರಣಿಕೆ

ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ವಿವರ (೪೮-೪೯)- ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರ : ಮುಕ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು (೫೦-೫೫)- ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನ (೫೬-೬೧)- ಅವರೋಕ್ಷಾನುಭವವೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ (೬೨-೬೬)- ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಉತ್ತರ (೬೭-೭೦). ಪುಟಗಳು : 14-20

೩. ಆತ್ಮನಾತ್ಮವಿವೇಕ

ಆತ್ಮನಾತ್ಮವಿವೇಚನಾಪ್ರತಿಜ್ಞೆ (೭೧)- ದೇಹಕಾರಣವಾದ ಭೂತಗಳೂ ವಿಷಯಗಳೂ (೭೨-೭೪)- ವಿಷಯನಿಂದ (೭೫-೮೨)- ದೇಹಾಸಕ್ತಿಯ ನಿಂದೆ (೮೩-೮೬)- ಸ್ಥೂಲಶರೀರ (೮೭-೯೧)- ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಪುರ್ಯಷ್ಟಕ (೯೨-೯೫)- ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರದ ವರ್ಣನೆ (೯೬-೯೮)- ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರದ ಅಂಟಿಲ್ಲ (೯೮^೧/_೨-೧೦೪)- ಆತ್ಮನು ಸದಾನಂದಸ್ವರೂಪನು (೧೦೫-೧೦೬^೧/_೨)- ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆ (೧೦೭-೧೦೯)- ಅವಿದ್ಯೆಯ ಗುಣಗಳೂ ಶಕ್ತಿಗಳೂ (೧೧೦-೧೧೮)-

ಕಾರಣಶರೀರ (೧೧೯-೧೨೦)- ಅನಾತ್ಮನಿರೂಪಣದ ಉಪಸಂಹಾರ (೧೨೧-೧೨೨)-
ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣೆ (೧೨೩-೧೨೫). ಪುಟಗಳು : 21-42

೪. ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳು

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಬಂಧ (೧೩೬-೧೩೭)- ಬಂಧಸ್ವರೂಪವಿವರಣೆ
(೧೩೮-೧೪೫)- ಬಂಧಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ (೧೪೬-೧೫೨).

ಪುಟಗಳು : 43-47

೫. ಪಂಚಕೋಶವಿವೇಕ

ಅನ್ಯಮಯಕೋಶವಿವೇಕ (೧೫೩-೧೬೩)- ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವಿವೇಕ
(೧೬೪-೧೬೫)- ಮನೋಮಯಕೋಶವಿವೇಕ (೧೬೬-೧೮೨)-
ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶವಿವೇಕ (೧೮೩-೧೯೦) ಅನಾದಿಯಾದ ಉಪಾಧಿಗೆ ನಾಶವುಂಟೆ ?
(೧೯೧-೨೦೪) ಆನಂದಮಯಕೋಶವಿವೇಕ (೨೦೫-೨೦೭)- ಆತ್ಮನು
ಪಂಚಕೋಶಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯು (೨೦೮-೨೨೦). ಪುಟಗಳು : 48-69

೬. ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನ

ಐಕ್ಯಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಶಂಸೆ (೨೨೧-೨೨೩)- ಜಗತ್ತು ನಿಜವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ
(೨೨೪-೨೩೪)- ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ (೨೩೫-೨೩೮)- ಮಹಾವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ
(೨೩೯-೨೪೭)- ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆ (೨೪೭^೧/_೨-೨೬೧)- ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ
(೨೬೨-೨೬೩). ಪುಟಗಳು : 70-86

೭. ವಾಸನಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ವಾಸನಾತ್ಯಾಗ (೨೬೪-೨೭೩)- ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು
(೨೭೪-೨೮೭)- ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಭಾವನೆ (೨೮೩-೨೮೯)- ಅಹಂಪದಾರ್ಥ (೨೯೦-೨೯೪)-
ಅಹಂಕಾರತ್ಯಾಗ (೨೯೫-೩೦೮)- ವಿಷಯಚಿಂತಾತ್ಯಾಗ, ಕರ್ಮತ್ಯಾಗ (೩೦೯-೩೧೭)-
ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಮಾಡಬೇಕು (೩೧೮-೩೨೫)- ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯ ತ್ಯಾಗ
(೩೨೬-೩೩೪). ಪುಟಗಳು : 87-106

೮. ಸಮಾಧಿಯಿಂದಾಗುವ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ

ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ ಅವರಣಾದಿಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (೩೩೫-೩೪೩)-
ಸದಸದ್ವಿವೇಕ (೩೪೪-೩೪೯)- ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ (೩೫೦-೩೬೩)- ಧ್ಯಾನ
ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ (೩೬೪-೩೬೮)- ವೈರಾಗ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ (೩೬೯-೩೭೪)- ಧ್ಯಾನವನ್ನು

ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉಪದೇಶ (೩೭೫-೩೭೯)- ಪರಮಾತ್ಮದರ್ಶನ (೩೮೦-೩೯೩)-
ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ (೩೯೪-೪೦೪)- ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ
(೪೦೫-೪೦೭)- ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಬಂಧದ ಬಿಡುಗಡೆ (೪೦೮-೪೦೯).

ಪುಟಗಳು : 87-106

೯. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಫಲ

ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಶರೀರಾಭಿಮಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ
(೪೧೦-೪೧೪)- ವೈರಾಗ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಉಪರತಿ, ಆನಂದಾನುಭವ (೪೧೫-೪೨೨)-
ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಯು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು (೪೨೩-೪೩೮)- ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಸಂಸಾರವಿಲ್ಲ
(೪೩೯-೪೪೧)- ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ (೪೪೨-೪೬೦/೨)-
ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದ್ವೈತವೂ ಇಲ್ಲ (೪೬೧-೪೬೭)- ಉಪದೇಶದ ಉಪಸಂಹಾರ
(೪೬೮-೪೭೫).

ಪುಟಗಳು : 107-130

೧೦. ಪ್ರಕರಣದ ಉಪಸಂಹಾರ

ಕೃತಾರ್ಥನಾದ ಶಿಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವದು (೪೭೬-೫೧೬)-
ಗುರುವಿನ ಉಪಸಂಹಾರವಚನ (೫೧೭-೫೨೨)- ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಗುರುಶಿಷ್ಯರು
ಹೊರಟುಹೋದದ್ದು (೫೨೩-೫೨೪)- ಗ್ರಂಥವ್ರಶಂಸೆ (೫೨೫-೫೨೭).

ಪುಟಗಳು : 131-148

ಗ್ರಂಥದ ಸಾರ

ಪುಟಗಳು : 176-178

ಶ್ಲೋಕಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಪುಟಗಳು : 179-189

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

೧. ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳ ಸೂಚಿಕೆ.	ಪುಟಗಳು : 190-202
೨. ಶಂಕಾನಂದರ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಿಂದ
ಆರಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಭಾಗಗಳು.	ಪುಟಗಳು : 202-211
೩. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ
ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಗಳೂ	ಪುಟಗಳು : 211-214
೪. ಶಬ್ದಗಳ ಆಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.	ಪುಟಗಳು : 215-223

ಸಂಕೇತಗಳ ವಿವರಣೆ

ಸಂಕೇತ	ವಿವರಣೆ
ಅ.	ಅಷ್ಟೇಕರ್ ಕಂಪನಿಯ ಮುದ್ರಿತಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ಅ.ನಾ.	ಅಮೃತನಾದೋಪನಿಷತ್ತು
ಅ.ಬಿಂ.	ಅಮೃತಬಿಂದೂಪನಿಷತ್ತು
ಆ.ಗೀ.	ಆತ್ಮಗೀತೆ
ಈ.	ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ತು
ಕ.	ಕಠೋಪನಿಷತ್ತು
ಕೇ.	ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತು
ಕೈ.	ಕೈವಲ್ಯೋಪನಿಷತ್ತು
ಗೀ.	ಭಗವದ್ಗೀತೆ
ಗೋ	ಗೋರವಿಪುರದ ಗೀತಾಪ್ರೆಸ್ ಮುದ್ರಿತಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ಗೌ.ಕಾ.	ಗೌಡಪಾದೀಯ ಮಾಂಡೂಕ್ಯ ಕಾರಿಕೆಗಳು
ಛಾಂ.	ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತು
ಜಾ.	ಜಾಬಾಲೋಪನಿಷತ್ತು
ತೈ.	ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತು
ತೈ.ನಾ.	ತೈತ್ತಿರೀಯ, ನಾರಾಯಣಪನ್ನ
ತೈ.ಭಾ.	ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ
ನಾ.ಪರಿ.	ನಾರದಪರಿವ್ರಾಜಕೋಪನಿಷತ್ತು
ನಾರಾ.	ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು
ನಿ	ನಿರ್ಣಯಸಾಗರ ಪ್ರೆಸ್ ಮುದ್ರಿತಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ನೈ.ಉ.ತಾ.	ನೈಸಿಂಹ ಉತ್ತರತಾಪಿನೀ ಉಪನಿಷತ್ತು
ಪ.ಸಾ.	ಪರಮಾರ್ಥಸಾರ
ಪ್ರ.	ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷತ್ತು
ಪಾ	ಪಾಠಾಂತರ

ಸಂಕೇತ	ವಿವರಣೆ
ಪಂ.ದ.	ಪಂಚದಶೀ
ಬೃ.	ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತು
ಬೃ.ವಾ.	ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಭಾಷ್ಯವಾರ್ತಿಕ, ಸುರೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ.
ಬೋಂ.	ಬೋಂಬಾಯಿ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ಭಾಗ.	ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತಮಹಾಪುರಾಣ
ಮಹಾ.ಭಾ. ಸನತ್ಸು.	ಮಹಾಭಾರತ ಸನತ್ಸುಜಾತೀಯ ಪರ್ವ
ಮಾಂ. ಕಾ.	ಮಾಂಡೂಕ್ಯಕಾರಿಕೆಗಳು
ಮಾ.ಂಕಾ.ಭಾ.	ಮಾಂಡೂಕ್ಯಕಾರಿಕಾಭಾಷ್ಯ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ
ಮುಂ.	ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತು
ಮೈ.ಉ.	ಮೈತ್ರಾಯಣ್ಯಪನಿಷತ್ತು
ಮೈ.	ಮೈಸೂರು ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ಯೋ.ವಾ.ಉ.	ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ, ಉತ್ತತ್ತಿಪ್ರಕರಣ
ಯೋ.ವಾ.ಉಪ.	ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ ಉಪಶಮಪ್ರಕರಣ
ಯೋ.ವಾ.ನಿ.ಪೂ.	ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ, ನಿರ್ವಾಣ ಪ್ರಕರಣ, ಪೂರ್ವಾರ್ಧ
ಯೋ.ವಾ.ಮು.	ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ, ಮುಮುಕ್ಷು ವ್ಯವಹಾರಪ್ರಕರಣ
ಯೋ.ವಾ.	ಸ್ಥಿತಿಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ, ಸ್ಥಿತಿಪ್ರಕರಣ
ವಾ	ಶ್ರೀರಂಗದ ವಾಣೀವಿಲಾಸ ಪ್ರೆಸ್ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠ
ವಿ.ಚೂ.	ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ
ಶ್ವೇ.	ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು
ಶಂ.ಗೀ.	ಶಂಕರಾನಂದರ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ
ಶಂ ಮಾಂ	ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾಂಡೂಕ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯ
ಸೂ.ಭಾ.	ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ
ಸೂ.ಸಂ.	ಸೂತಸಂಹಿತೆ

ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ

೧. ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ

ಮಂಗಲಾಚರಣೆ

ಸರ್ವವೇದಾನ್ತಸಿದ್ಧಾನ್ತಗೋಚರಂ ತಮಗೋಚರಮ್ |

ಗೋವಿಂದಂ ಪರಮಾನಂದಂ ಸದ್ಗುರುಂ ಪ್ರಣತೋಽಸ್ಮ್ಯಹಮ್ || ೧ ||

೧. ಅವಿಷಯನಾದರೂ ಸರ್ವವೇದಾಂತಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿರುವ ಪರಮಾನಂದರೂಪನಾದ ಗೋವಿಂದನೆಂಬ¹ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮುಕ್ತಿಯ ದೌರ್ಲಭ್ಯ

ಜನ್ಮಾನಾಂ ನರಜನ್ಮದುರ್ಲಭಮತಃ ಪುಂಸ್ಕಂ ತತೋ ವಿಪ್ರತಾ

ತಸ್ಮಾದೈದಿಕಧರ್ಮಮಾರ್ಗಪರತಾ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರಮುಷ್ಠಾತ್ ಪರಮ್ |

ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಚನಂ ಸ್ವನುಭವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾ ಸಂಸ್ಥಿತಿ -

ಮುಕ್ತಿನೋಽಶತಕೋಟಿ ಜನ್ಮಸುಕೃತೈಃ ಪುಣ್ಯೈರ್ವಿನಾ ಲಭ್ಯತೇ ||

೨. ಜೀವರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ದುರ್ಲಭವು ; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಡಸಾಗಿ (ಹುಟ್ಟುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ); ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಪ್ರತ್ವವು (ದುರ್ಲಭವು); ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿರುವುದು (ದುರ್ಲಭವು); ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿರುವುದು (ದುರ್ಲಭವು). (ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದರೂ) ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸರಿಯಾಗಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವುದು - (ಹೀಗೆ) ಮುಕ್ತಿ(ಯನ್ನು

1. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರು ಗೋವಿಂದಭಗವತ್ಪಾದರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಈ ಮಂಗಲಾಚರಣೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ)ದೆಂಬುದು¹ ನೂರು ಕೋಟಿ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ ದೊರಕದು.

ದುರ್ಲಭಂ ತ್ರಯಮೇವೈತದ್ವೇವಾನುಗ್ರಹಹೇತುಕಮ್ |

ಮನುಷ್ಯತ್ವಂ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವಂ ಮಹಾಪುರುಷಸಂಶ್ರಯಃ || ೩ ||

೩. ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ದೊರಕತಕ್ಕ ವೆಂದರೆ ಈ ಮೂರೇ. (ಯಾವವೆಂದರೆ) ಮನುಷ್ಯತ್ವ, ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಅಶ್ರಯ.

ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕಥಂಚಿನ್ನರಜನ್ಯ ದುರ್ಲಭಂ

ತತ್ರಾಪಿ ಪುಂಸ್ತ್ವಂ ಶ್ರುತಿಪಾರದರ್ಶನಮ್ |

ಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮಮುಕ್ತೈಃ² ನ ಯತೇತ ಮೂಢಧೀಃ

ಸ ಹ್ಯಾತ್ಮಹಾ ಸ್ವಂ ವಿನಿಹನ್ತ್ಯಸದ್ಗ್ರಹಾತ್ || ೪ ||

೪. ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವ ನರಜನ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೋ ಹೊಂದಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರುತಿಯ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಕಾಣುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾದ ಗಂಡಸುತನವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ, ಯಾವ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯವನು ತನ್ನ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸದೆ ಇರುವನೋ ಅವನೇ ಆತ್ಮಪಾತಕನು³; ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಅಸತ್ತಾದದ್ದನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಕೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು.⁴

ಇತಃ ಕೋನ್ವಸ್ತಿ ಮೂಢಾತ್ಮಾ ಯಸ್ತು ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಪ್ರಮಾದ್ಯತಿ |

ದುರ್ಲಭಂ ಮಾನುಷಂ ದೇಹಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತತ್ರಾಪಿ ಪೌರುಷಮ್ ||

೫. ದುರ್ಲಭವಾದ ಮಾನುಷದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷ (ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ)⁵ ಯಾವನು ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಧಾನ ವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ ಅವನಿಗಿಂತ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯು ಯಾರಿರುವನು ?

1. ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುವದು, ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ನಿಲುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದು - ಎಂದರೆ ವಿರೇಹಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದು- ಇವೆಲ್ಲ ಬೇರಬೇರೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು, ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

2. 'ಮುಕ್ತೈಃ' ಬೋೞಿ ಗೋೞಿ ; ನಾವು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು ವಾ|| ಪಾಲ.

3. ಈ. ೩ರ ಸೂಚನೆ. 4. ಹುಸಿಯಾದ ಅನಾತ್ಮವನ್ನು ನಂಬಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು. 5. ಶಂ. ಗೀ. ೯-೩೩ನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿ ಕಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಮಾಂ. ಕಾ. ಭಾ. ೪-೯೫ ನೋಡಿ.

ಆತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನ

ವದನ್ನು¹ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಯಜನ್ನು ದೇವಾನ್
 ಕುರ್ವನ್ನು ಕರ್ಮಾಣಿ ಭಜನ್ನು ದೇವತಾಃ |
 ಆತ್ಮೈಕ್ಯಬೋಧೇನ ವಿನಾ ವಿಮುಕ್ತಿ²-
 ನ್ನ ಸಿದ್ಧತಿ ಬ್ರಹ್ಮಶತಾನ್ತರೇಽಪಿ

|| ೬ ||

೬. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲಿ, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿರಲಿ, ಆತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ನೂರು ಬ್ರಹ್ಮರುಗಳ ಕಾಲವಾದರೂ³ ಮುಕ್ತಿಯು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಅಮೃತತ್ವಕ್ಕೆ ನಾಽಽಶಾಸ್ತ್ರಿ ವಿತ್ತೇನೇತ್ಯೇವ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ |

ಬ್ರವೀತಿ ಕರ್ಮಣೋ ಮುಕ್ತೇರಹೇತುತ್ವಂ ಸ್ಫುಟಂ ಯತಃ || ೭ ||

೭. "ವಿತ್ತದಿಂದ ಅಮೃತತ್ವದ ಆಶೆಯಿಲ್ಲ" (ಬೃ. ೨-೪-೨, ೪-೫-೩.) ಎಂದೇ ಶ್ರುತಿಯು ಕರ್ಮವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು

ಅತೋ ವಿಮುಕ್ತ್ಯೈ ಪ್ರಯತೇತ ವಿದ್ವಾನ್

ಸಂನ್ಯಸ್ತಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಸುಖಿಪ್ಪ್ರಹಃ ಸನ್ |

ಸನ್ತಂ ಮಹಾನ್ತಂ ಸಮುಪೇತ್ಯ ದೇಶಿಕಂ

ತೇನೋಪದಿಷ್ಟಾರ್ಥಸಮಾಹಿತಾತ್ಮಾ

|| ೮ ||

೮. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನು ತೊರೆದು⁴ ಸಾಧುವಾದ ಮಹಾಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ (ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ)⁵ ಹೋಗಿ ಆತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು.

1. 'ಪಠನ್ನು' ವಾ || 2. 'ವಿನಾಪಿ ಮುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಮೇಲು.

3. ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಾಲವನ್ನು ಗೀ. ೮-೧೨ರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

4. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸವಿದು. ಸಂನ್ಯಾಸವಾದಮೇಲೆಯೇ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. 5. ಇದನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ೩.೨ರಿಂದ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ಮಗ್ನಂ ಸಂಸಾರವಾರಿಧೌ |
ಯೋಗಾರೂಢತ್ವಪೂಸಾದ್ಯ ಸಮ್ಯಗರ್ಥನನಿಷ್ಠಯಾ || ೯ ||

೯. ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ತನ್ನನ್ನು, ಸಮ್ಯಗರ್ಥನನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ¹ ಯೋಗಾರೂಢತ್ವವನ್ನು² ಹೊಂದಿ ತಾನೇ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಭವಬನ್ಧವಿಮುಕ್ತಯೇ |
ಯತ್ಕತಾಂ ಪಣಿತ್ವೈರ್ಧೀರೈರಾತ್ಮಾಭ್ಯಾಸ ಉಪಸ್ಥಿತೈಃ || ೧೦ ||

೧೦. ಧೀರರಾದ ಪಂಡಿತರು ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಆತ್ಮಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ³ ನಿಂತವರಾಗಿ ಸಂಸಾರಬಂಧದ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಗಿಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ವಿಚಾರದಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದು

ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಶುದ್ಧಯೇ ಕರ್ಮ ನ ತು ವಸ್ತುಪಲಬ್ಧಯೇ |
ವಸ್ತುಸ್ಥಿರ್ದಿವಿಚಾರೇಣ ನ ಕಿಂಚಿತ್ ಕರ್ಮಕೋಟಿಭಿಃ || ೧೧ ||

೧೧. ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತದ ಶುದ್ಧಿಗೇ ಹೊರತು ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ (ಸಾಧನ)ವಲ್ಲ. ವಸ್ತುವಿನ ಸಿದ್ಧಿಯು ವಿಚಾರದಿಂದ (ಆಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು) ಕೋಟಿಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ಸಮ್ಯಗ್ವಿಚಾರತಃ ಸಿದ್ಧಾ ರಜ್ಜುತ್ವತ್ವಾವಧಾರಣಾ |
ಭ್ರಾನ್ತೋದಿತಮಹಾಸರ್ಪಭಯದುಃಖವಿನಾಶಿನೀ || ೧೨ ||

೧೨. ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಹಗ್ಗದ ತತ್ತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯವು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದುಂಟಾಗಿದ್ದ ಹೆಬ್ಬಾವಿನ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನೂ ದುಃಖವನ್ನೂ ತೊಲಗಿಸುವದು.

ಆರ್ಥಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯೋ ದೃಷ್ಟೋ ವಿಚಾರೇಣ ಹಿತೋಕ್ತಿತಃ |
ನ ಸ್ನಾನೇನ ನ ದಾನೇನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಶತೇನ ವಾ || ೧೩ ||

1. ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವದರಿಂದ.

2. ಗೀ. ೬-೫ರ ಸೂಚನೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕದ ಮೇಲಿನ ಶಂಕದಾನಂದೀಯ ಟೀಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ವಿಚಾರತೀಯವ್ರತೆಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಜಾತೀಯವ್ರತೆಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಅಭ್ಯಾಸವು. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೩೫ನ್ನು ನೋಡಿ.

೧೩. ವಸ್ತುವಿನ ನಿಶ್ಚಯವು ವಿಚಾರದಿಂದಲೂ ಹಿತೋಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ¹
(ಆಗುವದು) ಕಂಡಿದೆ ; ಸ್ನಾನದಿಂದಲಾಗಲಿ ದಾನದಿಂದಲಾಗಲಿ ನೂರಾರು
ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಆಗುವದು ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ

ಅಧಿಕಾರಿಣಮಾಶಾಸ್ತ್ರೇ ಫಲಸಿದ್ಧಿರ್ವಿಶೇಷತಃ ।

ಉಪಾಯಾ ದೇಶಕಾಲಾದ್ಯಾಃ ಸನ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಿನ್ ಸಹಕಾರಿಣಃ ॥ ೧೪ ॥

೧೪. ಫಲಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ದೇಶ,
ಕಾಲ- ಮುಂತಾದ ಉಪಾಯಗಳೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.²

ಅತೋ ವಿಚಾರಃ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಜಿಜ್ಞಾಷೋರಾತ್ಮವಸ್ತುನಃ ।

ಸಮಾಸಾದ್ಯ ದಯಾಸಿಂಧುಂ ಗುರುಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ತಮಮ್ ॥ ೧೫ ॥

೧೫. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವವನು ದಯಾಸಾಗರ
ನಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಗುರುವನ್ನು ಸೇರಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮೇಧಾವೀ ಪುರುಷೋ ವಿದ್ವಾನ್ಸೂಹಾಪೋಹವಿಚಕ್ಷಣಃ ।

ಅಧಿಕಾರ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾಯಾಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತಃ ॥ ೧೬ ॥

೧೬. (ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು) ನೆನಪಿಡಬಲ್ಲವನು, ಜಾಣನು, (ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು)
ಊಹಿಸಿ (ಬೇಡವಾದದ್ದನ್ನು) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಚತುರನು - ಈ
ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ.

ವಿವೇಕಿನೋ ವಿರಕ್ತಸ್ಯ ಶಮಾದಿಗುಣಶಾಲಿನಃ ।

ಮುಮುಕ್ಷೋರೇವ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಷಾ ಯೋಗ್ಯತಾ ಮತಾ ॥ ೧೭ ॥

೧೭. ವಿವೇಕಿಯೂ ವಿರಕ್ತನೂ ಶಮಾದಿಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೂ ಮುಮು
ಕ್ಷುವೂ ಆಗಿರುವವನೇ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು (ಬಲ್ಲವರ) ಮತವು.

ಸಾಧನಚತುಷ್ಟಯ

ಸಾಧನಾನೃತ್ಯ ಚತ್ವಾರಿ ಕಥಿತಾನಿ ಮನೀಷಿಭಿಃ ।

ಯೇಷು ಸತ್ತ್ವೇವ ಸನ್ನಿಷ್ಠಾ ಯದಭಾವೇ ನ ಸಿದ್ಧತಿ ॥ ೧೮ ॥

1. ಆಪ್ತರು ಮಾಡುವ ಉಪದೇಶ.

2. ಬರಿಯ ದೇಶಕಾಲಗಳು ಸಾಧನವಲ್ಲ.

೧೮. ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿದವರು ನಾಲ್ಕು ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಇದ್ದರೇ ಸದ್ಭಾವನಾದ (ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ) ನಿಷ್ಠೆ (ಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ); ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗಲಾರದು.

ಆದೌ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿವೇಕಃ ಪರಿಗಣ್ಯತೇ |

ಇಹಾಮುತ್ರಫಲಭೋಗವಿರಾಗಸ್ವದನನೃಮ್ || ೧೯ ||

ಶಮಾದಿಷಟ್ಕಸಂಪತ್ತಿರ್ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವಮಿತಿ ಸ್ಫುಟಮ್ || ೧೯^೦/_೨ ||

೧೯-೧೯^೦/_೨. ಮೊದಲು ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿವೇಕವು ; ಆಮೇಲೆ ಇಹಾಮುತ್ರಫಲಭೋಗವಿರಾಗ ; ಶಮಾದಿಷಟ್ಕಸಂಪತ್ತಿ, ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವ - ಇವೇ (ಆ ನಾಲ್ಕು) ಎಂದು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ (ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ).

ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯಂ ಜಗನ್ನಿಧ್ಯೇತ್ಯೇವಂರೂಪೋ ವಿನಿಶ್ಚಯಃ |

ಸೋಽಯಂ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿವೇಕಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ || ೨೦ ||

೨೦. ಬ್ರಹ್ಮವು ಸತ್ಯ, ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯೆ - ಎಂಬೀ ರೂಪದ ವಿನಿಶ್ಚಯ (ವಿದೆಯಲ್ಲ) ಇದೇ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತು ವಿವೇಕವೆನಿಸುವದು.¹

ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಂ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಯಾ ದರ್ಶನಶ್ರವಣಾದಿಭಿಃ |

ದೇಹಾದಿಬ್ರಹ್ಮಪರ್ಯನ್ತೇ ಹ್ಯನಿತ್ಯೇ ಭೋಗವಸ್ತುನಿ || ೨೧ ||

ವಿರಜ್ಯ ವಿಷಯವ್ರಾತಾದ್ ದೋಷದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ |

೨೧-೨೧^೦/_೨. ದೇಹದಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದವರೆಗಿನ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಭೋಗವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಶ್ರವಣಾದಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ದೋಷವನ್ನು ಕಂಡು ವಿಷಯಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಬೇಸರಿಕೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ತುಚ್ಛಬುದ್ಧಿಯೇ ವೈರಾಗ್ಯವು.

ಸ್ವಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಿಯತಾವಸ್ಥಾ ಮನಸಃ ಶಮ ಉಚ್ಯತೇ² || ೨೨ ||

ವಿಷಯೇಭ್ಯಃ ಪರಾವರ್ತ್ಯ ಸ್ಥಾಪನಂ ಸ್ವಸ್ವಗೋಲಕೇ |

ಉಭಯೇಷಾಮಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ ದಮಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ || ೨೨ ||

1. ಬ್ರಹ್ಮವು ಸತ್ಯ, ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯೆ - ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ಸಾಧನವೆಂದು ಏತಕ್ಕೆ ಬರೆದಿರುವರೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

2. ಹಿಂದಿನ ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಇದನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವೆಂತೆ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬಾಹ್ಯಾನಾಲಮ್ಬನಂ ವೃತ್ತೇರೇಷೋಪರತಿರುತ್ತಮಾ || ೨೩^೦/೨ ||

ಸಹನಂ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಮಪ್ರತೀಕಾರವೂರ್ವಕಮ್ |

ಚಿನ್ತಾವಿಲಾಪರಹಿತಂ ಸಾ ತಿತಿಕ್ಷಾ ನಿಗದ್ಯತೇ || ೨೪ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಗುರುವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಬುದ್ಧ್ಯವಧಾರಣಮ್ |

ಸಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕಥಿತಾ ಸದ್ವಿಧಿಯಾ ವಸ್ತೂಪಲಭ್ಯತೇ || ೨೫ ||

ಸರ್ವದಾ ಸ್ಥಾಪನಂ ಬುದ್ಧೇಃ ಶುದ್ಧೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸರ್ವದಾ |

ತತ್ಸಮಾಧಾನಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ನ ತು ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಲಾಲನಮ್ || ೨೬ ||

೨೨-೨೬. ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯಮದಿಂದ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಮವು. ಎರಡು ಬಗೆಯ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ¹ ವಿಷಯದಿಂದ ಹಿಂಜಗ್ಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗೋಳಕದಲ್ಲಿ² ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ದಮವು. ವೃತ್ತಿಯು ಹೊರಗಿನ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸದಿರುವದೆಂಬುದೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪರತಿಯು. ಸಮಸ್ತದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ವ್ಯಸನವಾಗಲಿ ಶೋಕವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ತಿತಿಕ್ಷೆಯೆನಿಸುವದು.³ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಗುರುವಾಕ್ಯವೂ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಸುವದನ್ನೇ ಸತ್ತುರುಷರು ಶ್ರದ್ಧೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ; ಅದರಿಂದಲೇ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದು ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸುವದೇ ಹೊರತು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದಲ್ಲ.⁴

ಅಹಚ್ಚಾರಾದಿದೇಹಾನಾನ್ತನ್ಮಾನ್ಮಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಿತಾನ್ |

ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾವಬೋಧೇನ ಮೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛಾ ಮುಮುಕ್ಷುತಾ || ೨೭ ||

ಮನ್ದಮಧ್ಯಮರೂಪಾಪಿ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಶಮಾದಿನಾ |

ಪ್ರಸಾದೇನ ಗುರೋಃ ಸೇಯಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಾ ಸೂಯತೇ ಫಲಮ್ || ೨೮ ||

1. ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಎಂದರ್ಥ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ೯೨ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

2. ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ- ಮುಂತಾದವು ಗೋಲಕಗಳು ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವವು ಎಂಬ ಭಾವವು ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

3. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೧೫.

4. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆರು ಸಾಧನಗಳನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿರುವದೇ ಶಮಾದಿಷಟ್ಪದಂಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶಮಾದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು.

ವೈರಾಗ್ಯಂ ಚ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವಂ ತೀವ್ರಂ ಯಸ್ಯ ತು ವಿದ್ಯತೇ |

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾರ್ಥವನ್ತಃ ಸ್ಯುಃ ಫಲವನ್ತಃ ಶಮಾದಯಃ || ೨೯ ||

ಏತಯೋರ್ಮನ್ವತಾ ಯತ್ರ ವಿರಕ್ತತ್ವಮುಮುಕ್ಷಯೋಃ |

ಮರೌ ಸಲಿಲವತ್ ತತ್ರ ಶಮಾದೇರ್ಭಾಸಮಾತ್ರತಾ || ೩೦ ||

೨೯-೩೦. ಅಹಂಕಾರವು ಮೊದಲಾಗಿ ದೇಹದವರೆಗಿನ ಅಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಿತವಾದ ಬಂಧಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯೇ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವು. ಇದು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿ, ನಡುತರದ್ದಾಗಿರಲಿ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ಶಮಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಗುರುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವೂ ಯಾರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವವೋ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಶಮಾದಿಗಳೇ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಸಫಲವಾಗುವವು. ಎಲ್ಲಿ ಈ ವಿರಕ್ತಿಮುಮುಕ್ಷುತ್ವಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವವೋ ಅಲ್ಲಿ ಶಮಾದಿಗಳು ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯಲ್ಲಿ (ತೋರುವ) ನೀರಿನಂತೆ ಬರಿಯ ತೋರಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಭಕ್ತಿ

ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಸಾಮಗ್ರ್ಯಾಂ ಭಕ್ತಿರೇವ ಗರೀಯಸೀ |

ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾನುಸನ್ದಾನಂ ಭಕ್ತಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ || ೩೧ ||

ಸಾತ್ಯತತ್ತ್ವಾನುಸನ್ದಾನಂ ಭಕ್ತಿತ್ಯಪರೇ ಜಗುಃ || ೩೧^೧/_೨ ||

೩೧-೩೧^೧/_೨. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವದೇ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುವದು. ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವದೇ ಭಕ್ತಿ^೧ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಸದ್ಗುರುವಿನಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಉಕ್ತಸಾಧನಸಮ್ಪನ್ನಸ್ತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುರಾತ್ಮನಃ |

ಉಪಸೀದೇದ್ ಗುರುಂ ಪ್ರಾಚ್ಛಂ ಯಸ್ಮಾದ್ ಬನ್ಧವಿಮೋಕ್ಷಣಮ್ ||

1. ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದರೆ ಅನಾತ್ಮದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮರೂಪವು ; ತನ್ನ ಆತ್ಮದ ತತ್ತ್ವವು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮ - ಎಂದು ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವದು. ಶಂ. ಗೀ. ೧೨-೧೭.೧೯ ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ ; ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ ಸವಿಕಲ್ಪನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋಽವೃಜಿನೋಽಕಾಮಹತೋ ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯುಪರತಃ ಶಾನ್ತೋ ನಿರಿನ್ದನ ಇವಾನಲಃ || ೩೩ ||

ಅಹೈತುಕದಯಾಸಿನ್ದುರ್ಬನ್ದುರಾನಮತಾಂ ಸತಾಮ್ || ೩೩^೧/_೨ ||

ತಮಾರಾಧ್ಯ ಗುರುಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಹ್ಲಪ್ರಶ್ರಯಸೇವನೈಃ |

ಪ್ರಸನ್ನಂ ತಮನುಪ್ರಾಪ್ಯ ಪೃಚ್ಛೇಚ್ಛಾತ್ವಮಾತ್ಮನಃ || ೩೪ ||

೩೨-೩೪. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಆತ್ಮ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೆಳಸುವಾತನು ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು.¹ ಆ (ಗುರುವು) ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೂ ಪಾಪರಹಿತನೂ ಕಾಮದ ಹೊಡೆತವಿಲ್ಲದವನೂ² ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನರಿತವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆಗಿರಬೇಕು ; ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪರತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಶಾಂತನಾಗಿರಬೇಕು. ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವೂ ಇಲ್ಲದೆ ದಯಾಸಮುದ್ರನಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಬಂಧುವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಂಥ ಗುರುವನ್ನು ನಮನಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸೇವಿಸುವದರ ಮೂಲಕ ಆರಾಧನೆಮಾಡಿ³ ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬಳಿಕ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ

ಸ್ವಾಮಿನ್ನಮಸ್ತೇ ನತಲೋಕಬನ್ದೋ ಕಾರುಣ್ಯಸಿನ್ದೋ ಪತಿತಂ ಭವಾಬ್ಧೌ |

ಮಾಮುದ್ಧರಾತ್ಮೀಯಕಟಾಕ್ಷದೃಷ್ಟ್ಯಾಽಮಿಚ್ಛಾತ್ಪಿಕಾರುಣ್ಯಸುಧಾಭಿವೃಷ್ಟ್ಯಾಃ ||

೩೫. "ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ! ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಜನರಿಗೆ ಬಂಧು ವಾದವನೆ, ಕರುಣಾಸಾಗರನೆ, ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕರುಣಾ ಮೃತವನ್ನು ಮಳೆಗೆರೆಯುವ ನಿನ್ನ ಸರಳವಾದ ಕಟಾಕ್ಷದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ದುರ್ವಾರಸಂಸಾರದವಾಗ್ನಿ ತಪ್ಪಂ

ದೋಧೂಯಮಾನಂ ದುರದೃಷ್ಟವಾತ್ಮೈಃ |

ಭೀತಂ ಪ್ರಪನ್ನಂ ಪರಿಪಾಹಿ ಮೃತ್ಯೋಃ

ಶರಣ್ಯಮನ್ಯಂ ಯದಹಂ ನ ಜಾನೇ

|| ೩೬ ||

1. ಮುಂ. ೨-೧-೧೨ರ ಸೂಚನೆ. 2. ಬೃ. ೪-೩-೩೩ರ ಸೂಚನೆ. 3. ಪ್ರಣಾಮ, ಸೇವೆ - ಮುಂತಾದವುಗಳೇ ಗುರುವಿನ ಆರಾಧನೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೩೪ನ್ನು ನೋಡಿ.

೩೬. “ನಿವಾರಿಸಲಸದಳವಾದ ಸಂಸಾರದ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಬೆಂದು ದುರದೃಷ್ಟದ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಾ ಭೀತನಾಗಿ (ನಿನ್ನನ್ನು) ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕು ; ಏಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಕ್ಷಕನನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯೆನು.

ಶಾನ್ತಾ ಮಹಾನೋ ನಿವಸಂತಿ ಸನೋ

ವಸಂತವಲ್ಲೋಕಹಿತಂ ಚರಂತಃ |

ತೀರ್ಣಾಃ ಸ್ವಯಂ¹ ಭೀಮಭವಾರ್ಣವಂ ಜನಾ-

ನಹೇತುನಾನ್ಯಾನಪಿ ತಾರಯಂತಃ

|| ೩೭ ||

೩೭. “ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ತಾವೂ ದಾಟಿ² ಯಾವದೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನೂ ಬಯಸದೆ ಮಿಕ್ಕವರನ್ನೂ ದಾಟಿಸುವ ಶಾಂತರೂ ಮಹಾಂತರೂ ಆದ ಸತ್ತುರುಷರು ವಸಂತಮಿತುವಿನಂತೆ ಲೋಕಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಅಯಂ ಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ವತ ಏವ ಯತ್ಪರ

ಶ್ರಮಾಪನೋದಪ್ರವಣಂ³ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |

ಸುಧಾಂಶುರೇಷ್ವ ಸ್ವಯಮರ್ಕಕರ್ಕಶ

ಪ್ರಭಾಭಿತಪ್ತಾವಂತಿ ಕ್ಷಿತಿಂ ಕಿಲ

|| ೩೮ ||

೩೮. “ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಆಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತಾವೇ ತೊಡಗುವದೆಂಬಿದು ಮಹಾತ್ಮರ ಸ್ವಭಾವವು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬೆಂದಿರುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಈ ಚಂದ್ರನು ತಾನೇ ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನಲ್ಲವೆ ?

ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸಾನುಭೂತಿಕಲಿತೈಃ ಪೂತೈಃ ಸುಶೀತೈಃ ಸಿತೈ -

ಯುಷ್ಮದ್ವಾಕ್ಶಲಶೋಚ್ಚಿ ತೈಃ ಶ್ರುತಿಸುಖೈರ್ವಾಕ್ಯಮೃತೈಃ ಸೇಚಯ |

ಸಂತಪ್ತಂ ಭವತಾಪದಾವದಹನಚ್ಚಾಲಾಭಿರೇನಂ ಪ್ರಭೋ

ಧನ್ಯಾಸ್ತೇ ಭವದೀಕ್ಷಣಕ್ಷಣಗತೇಃ ಪಾತ್ರಿಕೃತಾಃ ಸ್ವೀಕೃತಾಃ || ೩೯ ||

೩೯. “ಪ್ರಭುವೆ, ಸಂಸಾರತಾಪತ್ರಯವೆಂಬ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನ ಉರಿಗಳಿಂದ

1. ಶಂ ಗೀ. ೧೮-೬೮. 2. ಸಾಧಕನು ತಾನೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿಯನು ; ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪದೇಶಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಗುರುವಾಗಲಾರನು. ಸಿದ್ಧನಾದ ಜ್ಞಾನಿಯೇ ಉಪದೇಶಮಾಡಬಲ್ಲನು ಎಂದು ಭಾವ. 3. ಪ್ರವೇಶಮ್ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿರುವ ಈ (ನನ್ನ) ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ತಂದರಸಾನುಭವದಿಂದ ಕೂಡಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಕಡುತಂಪಿನ ನಿರ್ಮಲವಾದಂಥ ತಮ್ಮ ವಾಕ್ಯೆಂಬ ಕಲಶದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಿವಿಗ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಾಕ್ಯಾಮೃತಗಳನ್ನು ಚಿಮ್ಮುಕಿಸಿರಿ. ತಮ್ಮ ನೋಟದ ಆನಂದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ (ತಮ್ಮಿಂದ) ಸ್ವೀಕೃತರಾಗಿರುವವರೇ ಧನ್ಯರು.

ಕಥಂ ತರೇಯಂ ಭವಸಿನ್ಧುಮೇತಂ

ಕಾ ವಾ ಗತಿರ್ಮೇ ಕತಮೋಽಸ್ತು ಪಾಯಃ |

ಜಾನೇ ನ ಕಿಂಚಿತ್ ಕೃಪಯಾವ ಮಾಂ ಭೋ¹

ಸಂಸಾರದುಃಖಿಕ್ಷತಿಮಾತನುಷ್ಠ

|| ೪೦ ||

೪೦. "ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕಡಲನ್ನು ಹೇಗೆ ದಾಟಿಯೇನು ? ನನಗೆ ಗತಿಯಾದರೂ ಯಾವದು ? (ಇದಕ್ಕೆ) ಉಪಾಯವು ಯಾವದಿದೆ ? - (ಇದು) ಯಾವದನ್ನೂ ನಾನರಿಯೆನು. ಎಲೈ (ಗುರುವೆ), ನನ್ನನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕಾಪಾಡು, ಸಂಸಾರದುಃಖದ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸು."

ಆಚಾರ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕು

ತಥಾ ವದಂತಂ ಶರಣಾಗತಂ ಸ್ವಂ ಸಂಸಾರದಾಪಾನಲತಾಪತಪ್ತಮ್ |

ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಕಾರುಣ್ಯರಸಾದ್ರ್ಯದೃಷ್ಟ್ಯಾ² ದದ್ಯಾದಭೀತಿಂ ಸಹಸಾ ಮಹಾತ್ಮಾ ||

೪೧. ಮಹಾತ್ಮನಾದ (ಗುರುವು) ಸಂಸಾರದ ಕಾಡುಕಿಚ್ಚಿನ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಬೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿರುವ, ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ (ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ) ಕರುಣಾರಸದಿಂದ ತೋಯ್ದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಕೂಡಲೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.³

ವಿದ್ವಾನ್ ಸ ತಸ್ಮಾ ಉಪಸತ್ತಿಮಿಯುಷೇ

ಮುಮುಕ್ಷವೇ ಸಾಧು ಯಥೋಕ್ತಕಾರಿಕೇ |

ಪ್ರಶಾನ್ತಚಿತ್ತಾಯ ಶಮಾನಿಷ್ಟಾಯ

ತತ್ಪೋಷದೇಶಂ ಕೃಪಯೈವ ಕುರ್ಯಾತ್

|| ೪೨ ||

1. ಇದು ಗೋಲಿ ಪಾಠ 'ಪ್ರಭೋ' ಎಂದು ನಿ|| ವಾ|| ಪಾಠಗಳು.

2. 'ಸುಧಾಭಿವೃಷ್ಟ್ಯಾ' ಎಂದೂ ಪಾಠವುಂಟು ; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಈಗ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಾಠವೇ ಮೇಲು.

3. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೧.

೪೨. (ಹೀಗೆ) ಉಪಸತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ¹ ಮುಮುಕ್ಷುವೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವವನೂ ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತವುಳ್ಳವನೂ ಶಮಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿರುವ ಆತನಿಗೆ ಆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮುಮುಕ್ಷುವೆಂದಲೇ ತತ್ಕೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.²

ಮುಕ್ತಿಗೆ ಉಪಾಯವಿದೆ

ಮಾ ಭೃಷ್ಟ ವಿಧ್ವಂಸವ ನಾಸ್ತ್ಯಪಾಯಃ

ಸಂಸಾರಸಿನ್ಧೋಸ್ತರಣೇಽಸ್ತ್ಯಪಾಯಃ |

ಯೇನೈವ ಯಾತಾ ಯತಯೋಽಸ್ಯ ಪಾರಂ

ತಮೇವ ಮಾರ್ಗಂ ತವ ನಿರ್ದಿಶಾಮಿ

|| ೪೩ ||

೪೩. ಅಯ್ಯ, ವಿವೇಕಿಯೆ, ಅಂಜದಿರು. ನಿನಗೆ (ಯಾವ) ಅಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಿದೆ. ಯತಿಗಳು ಇದರ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಯಾವ (ಮಾರ್ಗದಿಂದ) ಹೊಂದಿರುವರೋ ಅದನ್ನೇ ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಅಸ್ತ್ಯಪಾಯೋ ಮಹಾನ್ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸಂಸಾರಭಯನಾಶನಃ |

ಯೇನ³ ತೀರ್ತ್ವಾ ಭವಾಮ್ಬೋಧಿಂ ಪರಮಾನಂದಮಾಪ್ಸ್ಯಸಿ || ೪೪ ||

೪೪. ಸಂಸಾರದ ಭಯವನ್ನು ಈಡಾಡುವ ಒಂದಾನೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಉಪಾಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ (ನೀನು) ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು.

1. ತಿಷ್ಟನಾಗಿ ಸೇವೆಗೆ ನಿಂತಿರುವ.

2. ೪೧-೪೨ ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮುಂಡಕ ೧.೨-೧.೨, ೧೩ ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅಡಕಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಶಬ್ದಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತನು ಎಂದರೆ ದರ್ಶನ ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ತದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನು; ಶಮಾಸ್ಥಿತನು ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನು. ಮುಮುಕ್ಷುವಾದವನು ಸದ್ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು, ಆತನು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದು ಎಂಬುದು ಒಟ್ಟರ್ಥ.

3. 'ತೇನ' ಎಂದು ನಿ|| ವಾ|| ಅ|| ; ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೊಟ್ಟಿರುವದು ಗೂಞ|| ಪಾ||

ವೇದಾನ್ತಾರ್ಥವಿಚಾರೇಣ ಜಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತಮಮ್ |

ತೇನಾತ್ಯನ್ತಿಕಸಂಸಾರದುಃಖಿನಾಶೋ ಭವತ್ಯನು¹ || ೪೫ ||

೪೫. ವೇದಾಂತಗಳ² ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡುವವರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದುಃಖಿನಾಶವು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಧ್ಯಾನಯೋಗಾನ್ ಮುಮುಕ್ಷೋಃ

ಮುಕ್ತಿಕೇರ್ಹೇತೂನ್ ವಕ್ತಿ ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛ್ರತೇರ್ಗಿಣಿಃ |

ಯೋ ವಾ ಏತೇಷ್ಟೇವ ತಿಷ್ಠತ್ಯಮುಷ್ಯ

ಮೋಕ್ಷೋಽವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಿತಾದ್ವೇಹಬನ್ಧಾತ್ || ೪೬ ||

೪೬. ಮುಮುಕ್ಷುವಾದವನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ಧ್ಯಾನಯೋಗ- ಇವುಗಳೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತಿ ಶ್ರುತಿವಚನವೇ³ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾವನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವ ದೇಹಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದು

ಅಜ್ಞಾನಯೋಗಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಸ್ತವ

ಹ್ಯನಾತ್ಮಬನ್ಧಸ್ತತ್ರ ಏವ ಸಂಸೃತಿಃ |

ತಯೋರ್ವಿವೇಕೋದಿತಬೋಧವಟ್ನಿ -

ರಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರದಹೇತ್ ಸಮೂಲಮ್ || ೪೭ ||

೪೭. ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆನಾತ್ಮದ ಬಂಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡರ ವಿವೇಕದಿಂದ⁴ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯು ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತವಾಗಿ⁵ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ.

1. ಅಚ್ಚಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳೆಲ್ಲ 'ಅನು' ಎಂದೇ ಪಾಠವಿದೆ. ವಾ|| ಪಾಠವು ಮಾತ್ರ 'ಅಲಮ್' (ಪೂರ್ತಿಮಾಗಿ) ಎಂದಿದೆ. ಜ್ಞಾನವಾದಮೇಲೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಿದೆ ಎಂಬುದು 'ಅನು' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ವಾಸನಾತ್ಯಾಗವೇ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಓದಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನೇ ನೇರಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ.

3. ಕ್ರೈ. ೧-೨ ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣಕರ್ತರಿಗೂ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರೇತ. ಮುಂದೆ 55ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

4. ಅತ್ಯ, ಅನಾತ್ಮ - ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ.

5. ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಅಜ್ಞಾನಸಹಿತವಾಗಿ.

೨. ವಿಷಯಾವತರಣಿಕೆ

ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ :

ಬಂಧವೆಂದರೇನು ? ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಗೆ ?

ಶಿಷ್ಯ ಉವಾಚ :

ಕೃಪಯಾ ಶ್ರುಯತಾಂ ಸ್ವಾಮಿನ್ ಪ್ರಶ್ನೋಯಂ ಕ್ರಿಯತೇ ಮಯಾ
ತದುತ್ತರಮಹಂ¹ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕೃತಾರ್ಥಃ ಸ್ಯಾಂ ಭವನ್ಮುಖಾತ್ || ೪೮ ||

೪೮. ಶಿಷ್ಯನು ಕೇಳಿದನೇನೆಂದರೆ : "ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ದಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳಬೇಕು. ಅದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ
ಕೇಳಿ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಬೇಕು.

ಕೋ ನಾಮ ಬನ್ಧಃ ಕಥಮೇಷ ಆಗತಃ

ಕಥಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸ್ಯ ಕಥಂ ವಿಮೋಕ್ಷಃ |

ಕೋಽಸಾವನಾತ್ಮಾ ಪರಮಃ ಕ ಆತ್ಮಾ

ತಯೋರ್ವಿವೇಕಃ ಕಥಮೇತದುಚ್ಯತಾಮ್

|| ೪೯ ||

೪೯. "ಬಂಧವೆಂದರೆ ಯಾವದು ? ಅದು ಹೇಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ? ಅದು
ನಿಂತಿರುವದು ಹೇಗೆ ? ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಗೆ ಆಗುವದು ?
ಅನಾತ್ಮವೆಂದರೆ ಯಾವದು ? ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದರೆ ಯಾರು ? ಅವೆರಡನ್ನೂ
ವಿವೇಚಿಸುವದು ಹೇಗೆ ? ಇದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು."²

ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರ : ಮುಕ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು

ಧನ್ಯೋಽಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯೋಽಸಿ ಪಾವಿತಂ ತೇ ಕುಲಂ ತ್ವಯಾ |

ಯದವಿದ್ಯಾಬನ್ಧಮುಕ್ತ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮೀಭವಿತುಮಿಚ್ಛಸಿ

|| ೫೦ ||

1. 'ಯದುತ್ತರಮ್' ಎಂದು ವಾ||

2. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೩ರಲ್ಲಿ 'ಕಥಂ ಬನ್ಧಃ ಕಥಂ ಮೋಕ್ಷೋ ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯೇ ಉಭೇ ಚ ಕೇ | ಕ ಆತ್ಮಾ ಕಃ
ಪರಾತ್ಮಾ ಚ ತಯೋರ್ವೈಕ್ಯಂ ಕಥಂ ವದ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ
ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದ್ದರೆ 'ಕೋಽಸಾವನಾತ್ಮಾ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಕೋಽಸಾವಿಜಾತ್ಮಾ' ಎಂದು
ಇರಬೇಕಾಗುವದು. ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಅನಾತ್ಮವೆಂದರೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವೆಂದರೆ' -ಎಂದು
ಇರಬೇಕಾಗುವದು.

೫೦. ನೀನು ಧನ್ಯನು, ಕೃತಕೃತ್ಯನು, ನಿಮ್ಮ ಕುಲವು ಸಿನ್ನಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಿದ್ಯಾಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

ಋಣಮೋಚನಕರ್ತಾರಃ ಪಿತುಃ ಸನ್ತಿ ಸುತಾದಯಃ |

ಬನ್ಧಮೋಚನಕರ್ತಾರ ತು ಸ್ವಸ್ಥಾದನ್ಯೋ ನ ಕಶ್ಚನ || ೫೦ ||

೫೧. ತಂದೆಯ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮಗನೇ ಮುಂತಾದವರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿಸುವವನುಮಾತ್ರ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಮಸ್ತಕನ್ಯಸ್ತಭಾರಾದೇದುಃಖಮನ್ಯೈರ್ನಿವಾಯತೇ |

ಕ್ಷುಧಾದಿಕೃತದುಃಖಂ ತು ವಿನಾ ಸ್ವೇನ ನ ಕೇನಚಿತ್ || ೫೧ ||

೫೨. ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಹೊರೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬಹುದು. ಹಸಿವು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದಾದ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ.¹

ಪಥ್ಯಮೌಷಧಸೇವಾ ಚ ಕ್ರಿಯತೇ ಯೇನ ರೋಗಿಣಾ |

ಆರೋಗ್ಯಸಿದ್ಧಿದ್ರವ್ಯಷ್ಟಾಸ್ಯ ನಾನ್ಯಾನುಷ್ಠಿತಕರ್ಮಣಾ || ೫೨ ||

೫೩. ಯಾವ ರೋಗಿಯು (ತಾನೇ) ಪಥ್ಯವನ್ನೂ ಔಷಧಸೇವನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯವು ದೊರಕುವದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದಿಂದ (ಅದು ಸಿಕ್ಕುವದು ಕಂಡು) ಬಂದಿಲ್ಲ.²

ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಂ ಸುಖಮೋಧಚಕ್ಷುಷಾ

ಸ್ವೇನೈವ ವೇದ್ಯಂ ನನು³ ಪಣಿತ್ತೇನ |

ಚನ್ದ್ರಸ್ವರೂಪಂ ನಿಜಚಕ್ಷುಷೈವ

ಜ್ಞಾತವ್ಯಮನ್ಯೈರವಗಮ್ಯತೇ ಕಿಮ್ || ೫೩ ||

೫೪. ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನಿಂದ ತಾನೇ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಚಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತನ್ನ

1. ತಾನೇ ಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಸಿವು ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೫.

3. ಈ ಗೋಲಿ ಪಾಠವೇ 'ನ ತು' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲು.

ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾದೀತೇನು ?

ಅವಿದ್ಯಾಕಾಮಕರ್ಮಾದಿಪಾಶಬಂಧಂ ವಿಮೋಚಿತುಮ್ |

ಕಃ ತಕ್ಷುಯಾದ್ ವಿನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಕಲ್ಪಕೋಟಿಶತೈರಪಿ || ೫೫ ||

೫೫. ಅವಿದ್ಯೆ, ಕಾಮ, ಕರ್ಮ- ಮುಂತಾದವುಗಳ¹ ಬಲೆಯ ಕಟ್ಟನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನೂರುಕೋಟಿ ಕಲ್ಪಗಳಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಂದತಾನೆ ಆದೀತು ?

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನ

ನ ಯೋಗೇನ ನ ಸಾಂಖ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ನೋ ನ ವಿದ್ಯಯಾ |

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಭೋಧೇನ ಮೋಕ್ಷಃ ಸಿದ್ಧತಿ ನಾನ್ಯಥಾ || ೫೬ ||

೫೬. ಮೋಕ್ಷವು ಯೋಗದಿಂದ² ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಾರದು, ಸಾಂಖ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಾರದು ; ಕರ್ಮದಿಂದಲಾಗಲಿ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ³ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ⁴ ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸದು.

ವೀಣಾಯಾ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯಂ ತನ್ಮಿತ್ರವಾದನಸೌಷ್ಠವಮ್ |

ಪ್ರಚಾರಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಂ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೫೭ ||

೫೭. ವೀಣೆಯ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯವೂ⁵ ತಂತಿಯ (ವಾದ್ಯವ)ನ್ನು ಬಾರಿಸುವ ಸೊಗಸೂ ಜನ(ಮನೋ)ರಂಜನೆಗೇ ಹೊರತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇನೂ ಕಾರಣವಾಗದಷ್ಟೆ.

ವಾಗ್ವೈ ಖಿರೀ ಶಬ್ದಧ್ವನೀ ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕೌಶಲಮ್ |

ವೈದುವ್ಯಂ ವಿದುಷಾಂ ತದ್ವದ್ವುಕ್ತಯೇ ನ ತು ಮುಕ್ತಯೇ || ೫೮ ||

1. ದೇಹಧಾರಣೆ, ಫಲಭೋಗ- ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ.

2. ಹಲಯೋಗವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ. ಶಂ. ಗೀ ೪-೧೨, ೬-೨೯

3. ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಉಪಾಸನೆಯೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕು. ಶಂ. ಗೀ ೧೩-೧೭ ನೋಡಿ.

4. ಯೋಗ, ಸಾಂಖ್ಯ, ಕರ್ಮ, ಸ್ತೋತ್ರ, ಜಪ- ಮುಂತಾದ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ.

5. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ರೂಪಸೌಂದರ್ಯವೂ ವೀಣೆಯ ತಂತಿಯನ್ನು ನುಡಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಯೂ ಜನರನ್ನು ರಂಜನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧನವು ; ಅದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇನೂ ಸಾಧಕವಲ್ಲ.

೫೮. ಇದರಂತೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಾಕ್ಯಿನ ಲಾಲಿತ್ಯವೂ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾಗಿ ಹರಿದುಬರುವದೂ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವದರಲ್ಲಿರುವ ಜಾಣತನವೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೂ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೇ ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಲಾರದು.¹

ಅವಿಜ್ಞಾತೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯೀತಿಸ್ತು ನಿಷ್ಫಲಾ |

ವಿಜ್ಞಾತೇ ಚ² ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯೀತಿಸ್ತು ನಿಷ್ಫಲಾ || ೫೯ ||

೫೯. ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವು ನಿಷ್ಫಲವು ; ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವು ನಿಷ್ಫಲವು.³

ಶಬ್ದಜಾಲಂ ಮಹಾರಣ್ಯಂ ಚಿತ್ತಭ್ರಮಣಕಾರಣಮ್ |

ಅತಃ ಪ್ರಯತ್ನಾಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾತ್ ತತ್ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ || ೬೦ ||

೬೦. ಶಬ್ದಜಾಲವು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅರಣ್ಯವು.⁴ ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಂದ⁵ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಜ್ಞಾನಸರ್ಪದಷ್ಟಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನೌಷಧಂ ವಿನಾ |

ಕಿಮು ಪೇದೈಶ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಕಿಮು ಮನ್ತ್ರೈಃ ಕಿಮೌಷಧೈಃ || ೬೧ ||

೬೧. ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹಾವುಕಡಿದವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಔಷಧವಲ್ಲದೆ ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಮಂತ್ರಗಳಿಂದೇನು ? ಔಷಧಗಳಿಂದೇನು ?

ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭವವೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ

ನ ಗಚ್ಛತಿ ವಿನಾ ಪಾನಂ ವ್ಯಾಧಿರೌಷಧಶಬ್ದತಃ |

ವಿನಾಪರೋಕ್ಷಾನುಭವಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೈರ್ನ ಮುಚ್ಯತೇ || ೬೨ ||

1. ಮುಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನವೊಂದನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತದೆ: ಬಯಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಅದನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು
2. "ವಿಜ್ಞಾತೇ೨೫" ವಾ||

3. ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪರತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಫಲವು, ಅದರಿಂದ ಮತ್ತೇನೂ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದಿರುವವಿಲ್ಲ.

4. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಅದರಲ್ಲಿ ಗಲಿಬಿಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

5. ತಾನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದು.

೬೨. ಮದ್ದನ್ನು ಕುಡಿದಲ್ಲದೆ (ಬರಿಯ) ಔಷಧವೆಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ರೋಗವು ಹೋಗಲಾರದು.¹ (ಆದರಂತೆ) ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭವವಿಲ್ಲದೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳ(ನ್ನುಚ್ಚರಿಸಿದ ಮಾತ್ರ)ದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಅಕೃತ್ವಾ ದೃಶ್ಯವಿಲಯಮಜ್ಞಾತ್ವಾ ತತ್ತ ಸ್ತೂತನಃ |

ಬಾಹ್ಯಶಬ್ದೈಃ ಕುತೋ ಮುಕ್ತಿರುಕ್ತಿಮಾತ್ರಫಲೈರ್ನಣಾಮ್ || ೬೩ ||

೬೩. ದೃಶ್ಯ(ಪ್ರಂಪಚದ) ವಿಲಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ,² ಆತ್ಮನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯು ಮಾತ್ರವೇ ಫಲವಾಗಿರುವ ಹೊರಗಿನ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ಹೇಗಾದೀತು ?³

ಅಕೃತ್ವಾ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಮಗತ್ವಾಖಿಲಭೂಶ್ರಿಯಮ್ |

ರಾಜಾಹಮಿತಿ ಶಬ್ದಾನೋ ರಾಜಾ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ || ೬೪ ||

೬೪. ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅಖಿಲಭೂಮಂಡಲದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳದೆ 'ನಾನು ರಾಜನು' ಎಂಬ (ಬರಿಯ) ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ರಾಜನಾಗಲಾರನು.

ಅಪ್ರೋಕ್ತಿಂ ಖಿನನಂ ತಥೋಪರಿಶಿಲಾದ್ಯುತ್ಕರ್ಷಣಂ⁴ ಸ್ವೀಕೃತಿಂ
ನಿಕ್ಷೇಪಃ ಸಮಪೇಕ್ಷತೇ ನ ಹಿ ಬಹಿಃ ಶಬ್ದೈಸ್ತು ನಿರ್ಗಚ್ಛತಿ |
ತದ್ವದ್ಭ್ರಹ್ಮವಿದೋಪದೇಶಮನನಧ್ಯಾನಾದಿಭರ್ತೃಭ್ಯತೇ
ಮಾಯಾಕಾರ್ಯತಿರೋಹಿತಂ ಸ್ವಮಮಲಂ ತತ್ತ್ವಂ

ನ ದುರ್ಯುಕ್ತಿಭಿಃ || ೬೫ ||

೬೫. ಆಪ್ತರು ಹೇಳಿದ ಮಾತು, ಅಗೆಯುವದು, ಮೇಲಿನ ಹಾಸುಗಲ್ಲು-ಮುಂತಾದದ್ದನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವದು, (ನಿಧಿಯನ್ನು) ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು- ಇಷ್ಟೂ ಆಗಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಹೊರಗಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಿಧಿಯು ಹೊರಕ್ಕೆ

1. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೫.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೧

3. ಕೇವಲಶಬ್ದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯಾಗದೆಂದೂ ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭವವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವದು ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮುಖ್ಯಾಶಯವು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

4. "ಶಿಲಾಪಾಕರ್ಷಣಂ" ಎಂದು ವಾ|| ಪಾಠ.

ಬರುವದಿಲ್ಲ¹ ಇದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾಡಿದ ಸದುಪದೇಶ,² ಮನನ, ಧ್ಯಾನ- ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದಲೇ³ ಮಾಯಾಕಾರ್ಯದಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿರುವ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಆತ್ಮತ್ವವು ದೊರೆಯುವದಲ್ಲದೆ ಕೆಟ್ಟ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ದೊರೆಯಲಾರದು.

ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಭವಬನ್ಧವಿಮುಕ್ತಯೇ |

ಸ್ವೈರೇವ ಯತ್ನಃ ಕರ್ತವ್ಯೋ ರೋಗಾದಾವಿವ ಪಣ್ಣಿತ್ಯಃ || ೬೬ ||

೬೬. ಆದ್ದರಿಂದ ರೋಗಾದಿ(ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ವಿವೇಕಿಗಳಾದವರು ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಉತ್ತರ

ಯಸ್ತ್ವಯಾದ್ಯ ಕೃತಃ ಪ್ರಶ್ನೋ ಪರಿಯಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರವಿನ್ಯತಃ |

ಸೂತ್ರಪ್ರಾಯೋ ನಿಗೂಢಾರ್ಥೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಶ್ಚ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ||

೬೭. ಈಗ ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆಯಲ್ಲ,(ಆದು) ಬಹು ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಒಪ್ಪಾದದ್ದು, ಸೂತ್ರದಂತಿರುವದು, ಬಹುಗೂಢವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು, ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರಬೇಕಾದದ್ದು.

ಶೃಣುಷ್ವಾಪ್ಪಹಿತೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಯನ್ಮಯಾ ಸಮುದೀರ್ಯತೇ |

ತದೇತಚ್ಚ್ರವಣಾತ್ ಸದ್ಯೋ ಭವಬನ್ಧಾದ್ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇ || ೬೮ ||

೬೮. ಆಯ್ಕೆ ಜಾಣನೆ, ನಾನು ಹೇಳುವದನ್ನು ಚಿತ್ತವಿಟ್ಟು ಕೇಳು. ಆ ಇದನ್ನು ಕೇಳುವದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.

1. ಪಂಚದಶಿಯ ಧ್ಯಾನದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮಗೀತೆ ಯಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದೆ :

ಯಥಾಗಾಧ ನಿರ್ಧೇರ್ಲಬ್ಧೌ ನೋಪಾಯಃ ಖನನಂ ವಿನಾ |

ಮಲ್ಲಾಭೇಽಪಿ ತಥಾ ಸ್ವಾತ್ಮಚಿನ್ತಾಂ ಮುಕ್ತ್ವಾ ನ ಚಾಪರಃ ||

ದೇಹೋಪಲಮಪಾಕೃತ್ಯ ಬುದ್ಧಿಕುದ್ಧಾಲಕಾತ್ ಪುನಃ |

ಛಾತ್ವಾ ಮನೋಭವಂ ಭೂಯೋ ಗೃಹ್ಣೀಯಾನ್ಮಾಂ ನಿಧಿಂ ಪುಮಾನ್ ||

2. "ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾ+ಉಪದೇಶ..." ಎಂದು ಸಂಧಿಬಿಡಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಇದು ಮನನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. "ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್+ಆ+ಉಪದೇಶ" ಎಂದು ಹೇಗೋ ಸಮಾಸಪದವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

3. ಮುಂತಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ಸಮಾಧಿ ; ಮುಂದೆ ೭೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಹೇತುಃ ಪ್ರಥಮೋ ನಿಗದ್ಯತೇ

ವೈರಾಗ್ಯಮತ್ಯನ್ತಮನಿತ್ಯವಸ್ತುಷು |

ತತಃ ಶಮಶ್ಚಾಪಿ ದಮಸ್ತಿತ್ವಾ

ನ್ಯಾಸಃ ಪ್ರಸಕ್ತಾಖಿಲಕರ್ಮಣಾಂ ಭೃಶಮ್

|| ೬೯ ||

೬೯. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅನಿತ್ಯವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವಿರುವುದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಧನವು. ಆಮೇಲೆ ಶಮವು, ದಮವು, ತಿತಿಕ್ಷೆಯು, ಮತ್ತು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು-¹ ಇವುಗಳು ಕಾರಣವು.

ತತಃ ಶ್ರುತಿಸ್ತನ್ಮನನಂ ಸತತ್ತ್ವ -

ಧ್ಯಾನಂ ಚಿರಂ ನಿತ್ಯನಿರನ್ತರಂ ಮುನೇಃ |

ತತೋಽವಿಕಲ್ಪಂ ಪರಮೇತ್ಯ ವಿದ್ವಾ -

ನಿಹೈವ ನಿರ್ವಾಣಸುಖಂ ಸಮ್ಯಚ್ಛತಿ

|| ೭೦ ||

೭೦. ಆಮೇಲೆ ಮುನಿಯಾದವನಿಗೆ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿತ್ಯವೂ ಎಡೆಬಿಡದಿರುವ ತತ್ತ್ವಧ್ಯಾನ-² (ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕಾರಣವಾಗುವುದು). ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪರಮನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯನ್ನು³ ಹೊಂದಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಾಣಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

1. ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿಯೇ ಶ್ರವಣಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಮತವು. ಗೀ. ೫-೨ರ ಶಂಕರಾನಂದೀಯಟೀಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. 'ನಿದಿಧ್ಯಾಸನ' ಎಂದರ್ಥ ಓಲಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯೇ ಅದ್ವೈತಾನುಭವಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವೆಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಮತವು.

೩. ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕ

ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಚನಾಪ್ರತಿಜ್ಞೆ

ಯದ್ಭೋದ್ಧನ್ಯಂ ತವೇದಾನೀಮಾತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಚನಮ್ |

ತದುಚ್ಯತೇ ಮಯಾ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮನ್ಯವಧಾರಯ || ೭೧ ||

೭೧. ಈಗ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ನಾನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ¹ ತಿಳಿಸುವೆನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ (ನೀನು) ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊ.

ದೇಹಕಾರಣವಾದ ಭೂತಗಳೂ ವಿಷಯಗಳೂ

ಮಜ್ಜಾಸ್ಥಿಮೇದಃಪಲರಕ್ತಚರ್ಮ-

ತ್ಸಗಾಹ್ವಯೈರ್ಧಾತುಭಿರೇಭಿರನ್ನಿತ್ತಮ್ |

ಪಾದೋರುವಕ್ಷೋಭುಜಪೃಷ್ಠಮಸ್ತುಕೈ -

ರಜ್ಜೋರುಪಾಜ್ಜೋರುಪಯುಕ್ತಮೇತತ್ || ೭೨ ||

ಅಹಂ ಮಮೇತಿ ಪ್ರಥಿತಂ ಶರೀರಂ

ಮೋಹಾಸ್ಪದಂ ಸ್ಥೂಲಮಿತೀರ್ಯತೇ ಬುದ್ಧೈಃ |

ನಭೋನಭಸ್ಪದ್ಧಹನಾಮುಭೂಮಯಃ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಭವಂತಿ ತಾನಿ || ೭೩ ||

ಪರಸ್ಪರಾಂಶೈರ್ಮಿಲಿತಾನಿ ಭೂತ್ವಾ

ಸ್ಥೂಲಾನಿ ಚ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಹೇತವಃ |

ಮಾತ್ರಾಸ್ತದೀಯಾ ವಿಷಯಾ ಭವಂತಿ

ಶಬ್ದಾದಯಃ ಪೞ್ಜ ಸುಖಾಯ ಭೋಕ್ತುಃ || ೭೪ ||

೭೨-೭೪. ಮಜ್ಜೆ, ಎಲುಬು, ಕೊಬ್ಬು, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಚರ್ಮ, ತ್ವಕ್ಕು (?) - ಎಂಬ ಈ (ಎಳು) ಧಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾಲು, ತೊಡೆ, ಎದೆ, ತೋಳು, ಬೆನ್ನು, ತಲೆ- ಮುಂತಾದ ಅಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಉಪಾಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿ 'ನಾನು', 'ನನ್ನದು' - ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವರು 'ಸ್ಥೂಲಶರೀರ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

1. 'ಸಮ್ಯಕ್' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಶ್ರುತ್ವಾ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡರೆ 'ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶ್ರವಣಮಾಡಿ' ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಪಟೇಕಾಗುವದು.

ಆಕಾಶ. ವಾಯು, ತೇಜಸ್ಸು, ಅಪ್ಪು, ಪೃಥಿವಿ- ಇವೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತಗಳು. ಇವು ಒಂದೊಂದರ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಸ್ಥೂಲಭೂತಗಳಾಗಿ ಸ್ಥೂಲಶರೀರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಮಾತ್ರೆಗಳಾದ¹ ಶಬ್ದವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಜೀವನ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಎನಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ವಿಷಯನಿಂದ

ಯ ವಿಷು ಮೂಢಾ ವಿಷಯೇಷು ಬದ್ಧಾ

ರಾಗೋರುಪಾಶೇನ ಸುದುರ್ದಮೇನ |

ಆಯಾನ್ತಿ ನಿಯಾನ್ತನ್ಮೃಧ ಊರ್ಧ್ವಮುಚ್ಚೈಃ

ಸ್ವರ್ಷಮದೂತೇನ ಜವೇನ ನೀತಾಃ

|| ೭೫ ||

೭೫. ಯಾವ ಮೂಢರು ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಶಗೊಳಿಸುವದ ಕ್ಯಾಗದ ರಾಗವೆಂಬ ಬಲವಾದ ದೊಡ್ಡ ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಗಿವಡೆದಿರುವರೋ (ಅವರು) ವೇಗವಾದ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮವೆಂಬ ದೂತನಿಂದ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನೂ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನೂ² ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಲೂ ಬರುತ್ತಲೂ ಇರುವರು.

ಶಬ್ದಾದಿಭಿಃ ಪಿಂಚ್ಚಿರೇವ ಪಿಂಚ್ಚ ಪಿಂಚ್ಚತ್ವಮಾಪುಃ ಸ್ವಗುಣೇನ ಬದ್ಧಾಃ |

ಕುರಂಜಮಾತಜ್ಜಪತಜ್ಜಮಿನಾನ್ಬೃಜ್ಞಾ ನರಃ ಪಿಂಚ್ಚಿರಂಚ್ಚಿತ್ತಃ ಕಿಮ್ ||

೭೬. ಜಿಂಕೆ, ಆನೆ, ದೀಪದ ಹುಳು, ಮೀನು, ದುಂಬಿ- ಈ ಐದೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಣಕ್ಕೆ³ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಶಬ್ದವೇ ಮುಂತಾದ ಐದರಲ್ಲಿ (ಒಂದೊಂದರಿಂದಲೇ) ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಈ ಐದರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ?

ದೋಷೇಣ ತೀವ್ರೋ ವಿಷಯಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ವರ್ಷವಿಷಾದಪಿ |

ವಿಷಂ ನಿಹನ್ತಿ ಭೋಕ್ತಾರಂ ದ್ರಷ್ಟಾರಂ ಚಕ್ಷುಷಾಪ್ಯಯಮ್ || ೭೭ ||

1. ಅಂಶಗಳಾದ ಗುಣಗಳಾದ. 2. 'ಉಚ್ಚೈಃ' ಎಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು

3. ತಮತಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಗುಣಕ್ಕೆ ಎಂದರ್ಥ. ಜಿಂಕೆಯು ಘಂಟಿಯ ದ್ವನಿಗೂ ಆನೆಯು ತುರಿಸುವ ಸೋಂಕಿಗೂ ದೀಪದ ಹುಳು ದೀಪದ ರೂಪಕ್ಕೂ ಮೀನು ಗಾಳದ ಹುಳುವಿನ ರುಚಿಗೂ ದುಂಬಿಯು ಸಂಪಗೆಯ ವಾಸನೆಗೂ ಮರುಳಾಗುವವೆಂದು ಕವಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗರುಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

೭೭. ವಿಷಯವೆಂಬುದು ಕಾಳಸರ್ಪದ ವಿಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷವು ತನ್ನನ್ನು ಕುಡಿದವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ ; (ಆದರೆ) ಈ (ವಿಷಯವು) ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದವನನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ವಿಷಯಾಶಾಮಹಾಪಾಶಾದ್ ಯೋ ವಿಮುಕ್ತಃ ಸುದುಸ್ತ್ಯಜಾತ್ |

ಸ ಏವ ಕಲ್ಪತೇ ಮುಕ್ತೇ ನಾನ್ಯಃ ಷಟ್ಪಾಸ್ತ್ರವೇದ್ಯಪಿ || ೭೮ ||

೭೮. ಯಾವನು ಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ ವಿಷಯಾಶೆ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಬಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿರುವನೋ ಅವನೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕವನು. ಉಳಿದವನು ಆರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು¹ ಬಲ್ಲವನಾದರೂ (ಮುಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕ)ವನಲ್ಲ.

ಆಪಾತವೈರಾಗ್ಯವತೋ ಮುಮುಕ್ಷೂನ್

ಭವಾಬ್ಧಿಪಾರಂ ಪ್ರತಿಯಾತುಮುದ್ಯತಾನ್

ಆಶಾಗ್ರಹೋ ಮಜ್ಜಯತೇಽನ್ತರಾಲೇ

ನಿಗೃಹ್ಯ ಕಣ್ಣೇ ವಿನಿವರ್ತ್ಯ ವೇಗಾತ್

|| ೭೯ ||

೭೯. ಸಂಸಾರದ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯವೈರಾಗ್ಯವಂತರಾದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಆಶೆ ಎಂಬ ಮೊಸಳೆಯು ಕತ್ತುಹಿಡಿದು ವೇಗದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ನಡುವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ವಿಷಯಾಖ್ಯಗ್ರಹೋ ಯೇನ ಸುವಿರಕ್ತ್ಯಸಿನಾ ಹತಃ |

ಸ ಗಚ್ಛತಿ ಭವಾಮ್ಬೋಧೇಃ ಪಾರಂ ಪ್ರತ್ಯೂಹವರ್ಚಿತಃ || ೮೦ ||

೮೦. ವಿಷಯವೆಂಬ ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಯಾವನು ಪರಮವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಂದುಹಾಕಿರುವನೋ ಅವನು (ಯಾವ) ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರಸಾಗರದ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವನು.

ವಿಷಮವಿಷಯಮಾರ್ಗೈರ್ಗಚ್ಛತೋಽನಚ್ಛಬುದ್ಧೇಃ

ಪ್ರತಿಪದಮಭಿಯಾತೋ³ ಮೃತ್ಯುರಪ್ಯೇಷ ವಿಧಿ |

ಹಿತಸುಜನಗುರೂಕ್ತ್ಯಾ ಗಚ್ಛತಃ ಸ್ವಸ್ತ್ಯ ಯುಕ್ತ್ಯಾ

ಪ್ರಭವತಿ ಫಲಸಿದ್ಧಿಃ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ವಿಧಿ

|| ೮೧ ||

1. ನ್ಯಾಯ, ವೈಶೇಷಿಕ, ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾ, ಉತ್ತರಮೀಮಾಂಸಾ ಅಥವಾ ವೇದಾಂತ- ಎಂಬ ಆರು ದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ಎಂದರ್ಥ.

2. 'ಮಾರ್ಗೇ' ವಾ||

3. 'ಅಭಿಘಾತೋ' ವಾ||

೮೧. ವಿಷಮವಾದ ವಿಷಯಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಲಿನಬುದ್ಧಿ ಯವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚೆಗೂ ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಮೃತ್ಯುವು ಇದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊ. ಹಿತರು, ಸಜ್ಜನರು, ಗುರುಗಳು- ಇವರ ವಚನದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನಡೆಯುವಾತನಿಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಫಲಸಿದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುವ ದೆಂದೇ ತಿಳಿ.

ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾಜ್ಞಾ ಯದಿ ವೈ ತವಾಸ್ತಿ

ತೃಚಾತಿದೂರಾದ್ ವಿಷಯಾನ್ ವಿಷಂ ಯಥಾ |

ಪೀಯೂಷವತ್ ತೋಷದಯಾಕ್ಷಮಾರ್ಜವ -

ಪ್ರಶಾಂತಿದಾಂತಿರ್ಭಜ ನಿತ್ಯಮಾದರಾತ್

|| ೮೨ ||

೮೨. ನಿನಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಆಶೆಯು ಇರುತ್ತದೆಯಾದರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಷದಂತೆ ಅತಿದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ; ಸಂತೋಷ, ದಯೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಸರಳತನ, ಶಮ, ದಮ- ಇವುಗಳನ್ನು ಅಮೃತವನ್ನು (ಸೇವಿಸು)ವಂತೆ ನಿತ್ಯವೂ ಆದರದಿಂದ ಸೇವಿಸು.

ದೇಹಾಸಕ್ತಿಯ ನಿಂದೆ

ಅನುಕ್ಷಣಂ ಯತ್ ಪರಿಹೃತ್ಯ ಕೃತ್ಯ-

ಮನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾಕೃತಬನ್ಧಮೋಕ್ಷಣಮ್ |

ದೇಹಃ ಪರಾರ್ಥೋಽಯಮಮುಷ್ಯ ಪೋಷಣೇ

ಯಃ ಸಜ್ಜತೇ ಸ ಸ್ವಮನೇನ ಪನ್ತಿ

|| ೮೩ ||

೮೩. ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಯಾವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿರುವ¹ ಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ (ಅಂಥ) ಈ ದೇಹವು ಪರಾರ್ಥವಾದದ್ದು² ಇವರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವನು ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಅದರಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶರೀರಪೋಷಣಾರ್ಥಿ ಸನ್ ಯ ಆತ್ಮಾನಂ ವಿದ್ಯ ಕ್ಷತಿ |

ಗ್ರಾಹಂ ದಾಮಧಿಯಾ ಧೃತ್ವಾ ನದೀಂ ತರ್ತುಂ ಸ ಇಚ್ಛತಿ || ೮೪ ||

1. ಅವಿದ್ಯೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು.

2. ತನ್ನಗೋಷ್ಠರವಾಗಿರುವ ಚೇತನವಸ್ತುವೆಲ್ಲ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಳುವ ಜಡವಸ್ತು.

೮೪. ಶರೀರದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನೇ ಬಯಸುವವನಾಗಿ ಯಾವನು ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಲೆಳಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಕೊರಡೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊಳೆಯನ್ನು ದಾಟುವದಕ್ಕೆ ಬಯಸಿದವನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮೋಹ ಏವ ಮಹಾವೃತ್ಯಮುಮುಕ್ಷೋರ್ವಪುರಾದಿಷು |

ಮೋಹೋ ವಿನಿರ್ಜಿತೋ ಯೇನ ಸ ಮುಕ್ತಿಪದಮಹರ್ತಿ || ೮೫ ||

೮೫. ಮುಮುಕ್ಷುವಾದವನಿಗೆ ಶರೀರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮೋಹವೇ ಮಹಾವೃತ್ಯವು. ಯಾವನು ಮೋಹವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನು ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮೋಹಂ ಜಹಿ ಮಹಾವೃತ್ಯಂ ದೇಹದಾರಸುತಾದಿಷು |

ಯಂ ಚಿತ್ವಾ ಮುನಯೋ ಯಾನ್ತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಮ್ ||

೮೬. ಶರೀರ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು- ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮೋಹವೆಂಬ ಮಹಾವೃತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಮುನಿಗಳು ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವನ್ನು¹ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ಥೂಲಶರೀರ

ತ್ವಜ್ಞಾಂಸರುಧಿರಸ್ನಾಯುಮೇದೋಮಜ್ಜಾಸ್ವಜ್ಞುಲಮ್ |

ಪೂರ್ಣಂ ಮೂತ್ರಪುರೀಷಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ಥೂಲಂ ನಿನ್ದ್ಯಮಿದಂ ವಪುಃ ||

೮೭. ತ್ವಕ್ಕು, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ನರ, ಕೊಬ್ಬು, ಮಜ್ಜೆ, ಎಲುಬು- ಇವುಗಳಿಂದ² ಕೂಡಿ ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಈ ಶರೀರವೇ ಸ್ಥೂಲ(ಶರೀರವು).

ಪಿಚ್ಚೋಕ್ಯತೇಭ್ಯೋ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಸ್ಥೂಲೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಣಾ |

ಸಮುತ್ಪನ್ನಮಿದಂ ಸ್ಥೂಲಂ ಭೋಗಾಯತನಮಾತ್ಮನಃ || ೮೮ ||

1. ಕ ೧-೩-೯.

2. ಶರೀರಭೂತಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ೭೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಬ. ಈ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಯಾವದಾದರೊಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭೋಪನಿಷತ್ತು, ಮೈತ್ರಾಯಣ್ಯೋಪನಿಷತ್ತು - ಇವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ಅವಸ್ಥಾ ಜಾಗರಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥಾನುಭವೋ ಯತಃ || ೮೮^೦/_೨ ||

೮೮-೮೮^೦/_೨, ಪೂರ್ವಕರ್ಮದಿಂದ ಪಂಚೀಕೃತವಾದ¹ ಸ್ಥೂಲಭೂತಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಭೋಗಗಳ ಸ್ವಾನವಾಗಿರುವ ಈ ಶರೀರವು ಸ್ಥೂಲವು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರವೇ (ಗೊತ್ತಾದ) ಅವಸ್ಥೆ. ಏಕೆಂದರೆ (ಅಲ್ಲಿ) ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾಹ್ಯೇನ್ದ್ರಿಯೈಃ ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥಸೇವಾಂ

ಸೃಕ್ವನ್ದನಸ್ತ್ರಾದಿವಿಚಿತ್ರರೂಪಾಮ್ |

ಕರೋತಿ ಜೀವಃ ಸ್ವಯಮೇತದಾತ್ಮನಾ

ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿರ್ವಪುಷೋಽಸ್ಯ ಜಾಗರೇ || ೮೯ ||

೮೯. ಜೀವನು ಈ (ಶರೀರದ) ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ² ತಾನೂ ಹೊರಗಿನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹೂ, ಗಂಧ, ಹೆಣ್ಣು - ಮುಂತಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ರೂಪದ ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥಗಳ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ³ ಈ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವೋಽಪಿ ಬಾಹ್ಯ⁴ಸಂಸಾರಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಯದಾಶ್ರಯಃ |

ವಿದ್ಧಿ ದೇಹಮಿದಂ ಸ್ಥೂಲಂ ಗೃಹವದ್ಗೃಹಮೇಧಿನಃ || ೯೦ ||

೯೦. ಹೊರಗಿನ ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವದನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವದೋ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಗೃಹದಂತೆ ಇರುವ ಇದನ್ನು ಸ್ಥೂಲದೇಹವೆಂದು ತಿಳಿ.

ಸ್ಥೂಲಸ್ಯ ಸಂಭವಜರಾಮರಣಾನಿ ಧರ್ಮಾಃ

ಸ್ಥೌಲ್ಯಾದಯೋ ಬಹುವಿಧಾಃ ಶಿಶುತಾದ್ಯವಸ್ಥಾಃ |

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾದಿನಿಯಮಾ ಬಹುಧಾಮಯಾಃ⁵ ಸ್ವಾಃ

ಪ್ರಾಜಾದಮಾನಬಹುಮಾನಮುಖಾ ವಿಶೇಷಾಃ || ೯೦ ||

1. ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರ ಅರ್ಥಪಾಲನಲ್ಲಿ ದುಕ್ಕ ನಾಲ್ಕರ ಎಂಟನೆಯ ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿವರೆ ಪಂಚೀಕೃತವಾದ ಆಯಾ ಸ್ಥೂಲಭೂತವಾಗುವವು. ಪಂ. ದ. ೧. ೨೭ ನೋಡಿರಿ.

2. ಹೂ, ಗಂಧ- ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆದರೂ ಅದರ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ಆ ಭೋಗಗಳು ಆಗುವವು.

3. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವೂ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವಾಗಲೇ ಈ ಭೋಗಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ.

4. 'ಬಾಹ್ಯಃ' ದಃ||

5. 'ಬಹುಧಾ ಯಮಾಃ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಇದೇ ಮೇಲು.

೯೧. ಹುಟ್ಟು, ಮುಪ್ಪು, ಸಾವು - ಇವುಗಳೂ ದಪ್ಪಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ಬಲುಬಗೆಯ ಧರ್ಮಗಳೂ. ಶಿಶುತ್ವವೇ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳೂ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ¹ ನಿಯಮಗಳೂ ಬಹುವಿಧವಾದ ರೋಗಗಳೂ ಪೂಜೆ, ಅವಮಾನ, ಮಾನ- ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷಗಳೂ ಸ್ಥೂಲದೇಹಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳು.

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶ್ರೀರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಪುರ್ಯಷ್ಟಕ

ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಶ್ರವಣಂ ತ್ವಗ್ಕ್ಷಿ

ಘ್ರಾಣಂ ಚ ಜಿಹ್ವಾ ವಿಷಯಾವಚೋಧನಾತ್ |

ವಾಕ್ಯಾಣಿಪಾದಂ ಗುದಮಪ್ಯುಪಸ್ಥಂ²

ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರವಣೇನ ಕರ್ಮಸು

|| ೯೨ ||

೯೨. ಶ್ರೋತ್ರ, ತ್ವಕ್ಕು, ಚಕ್ಷು, ಘ್ರಾಣ, ಜಿಹ್ವೆ- ಇವು ವಿಷಯವನ್ನರಿಯುವದರಿಂದ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಗಳೆನಿಸುವವು. ವಾಕ್ಯು, ಪಾಣಿ, ಪಾದ, ಗುದ, ಉಪಸ್ಥ- ಇವು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವದರಿಂದ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೆನಿಸುವವು.

ನಿಗದ್ಯತೇಽನ್ತಃಕರಣಂ ಮನೋ ಧೀ -

ರಹಂಕೃತಿಶ್ಚಿತ್ತಮಿತಿ ಸ್ವವೃತ್ತಿಭಿಃ |

ಮನಸ್ಸು ಸಜ್ಜಲ್ಪವಿಕಲ್ಪನಾದಿಭಿ -

ಬುದ್ಧಿಃ ಪದಾರ್ಥಾಧ್ಯವಸಾಯಧರ್ಮತಃ

|| ೯೩ ||

ಅತ್ರಾಭಿಮಾನಾದಹಮಿತ್ಯಹಜ್ಞತಿಃ

ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಸನ್ದಾನಗುಣೇನ ಚಿತ್ತಮ್

|| ೯೩^೧/_೨ ||

೯೩-೯೩^೧/_೨. ಅಂತಃಕರಣವಾದರೋ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಅಹಂಕಾರ, ಚಿತ್ತ- ಎಂದು (ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ) ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸಂಕಲ್ಪ, ವಿಕಲ್ಪ- ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಎಂದೂ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವದೆಂಬ ಧರ್ಮದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯೇದೂ ನಾನು ಎಂದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅಹಂಕಾರವೆಂದೂ ತನ್ನ

1. ಮುಂತಾದವುಗಳು ಎಂದರೆ ವಯಸ್ಸು, ಅವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವು. ಕರ್ಮಗಳು ಇಂಥಿಂಥ ವರ್ಣ, ಆಶ್ರಮ- ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಇಂಥಿಂಥವು ಎಂದು ನಿಯತವಾಗಿವೆ. 2. 'ಗುದಮಪ್ಯುಪಸ್ಥಂ' ಪಾ||

ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಚಿತ್ತವೆಂದೂ (ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ).

ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನಸಮಾನಾ ಭವತ್ಯಸೌ ಪ್ರಾಣಃ |

ಸ್ವಯಮೇವ ವೃತ್ತಿಭೇದಾದ್ವಿಕ್ಲತೇರ್ಭೇದಾತ್ ಸುವರ್ಣಸಲಿಲವತ್¹ ||

೯೪. ಚಿನ್ನ, ನೀರು- ಇವುಗಳು (ಬೇರೆಬೇರೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ) ಈ ಪ್ರಾಣವು ತಾನೇ ವೃತ್ತಿಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ವ್ಯನ, ಉದಾನ, ಸಮಾನ- ಎಂಬ (ಐದೂ) ಆಗುವದು.

ವಾಗಾದಿಪಚ್ಚ ಶ್ರವಣಾದಿಪಚ್ಚ

ಪ್ರಾಣಾದಿಪಚ್ಚಾಭ್ರಮುಖಾನಿ ಪಚ್ಚಾ

ಬುದ್ಧ್ಯಾದ್ಯವಿದ್ಯಾಪಿ ಚ ಕಾಮಕರ್ಮಣೇ

ಪುರ್ಯಷ್ಟಕಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಮಾಹುಃ

|| ೯೫ ||

೯೫. (೧) ವಾಕ್ಯೇ ಮುಂತಾದ ಐದು (ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು), (೨) ಶ್ರವಣವೇ ಮುಂತಾದ ಐದು (ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಗಳು), (೩) ಪ್ರಾಣವೇ ಮುಂತಾದ ಐದು (ಪ್ರಾಣಗಳು), (೪) ಆಕಾಶವೇ ಮುಂತಾದ ಐದು (ಅಪಂಚೀಕೃತಭೂತಗಳು), (೫) ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮುಂತಾದ ನಾಲ್ಕು ಅಂತಃಕರಣಗಳು, (೬) ಅವಿದ್ಯೆ,² (೭) ಕಾಮ, (೮) ಕರ್ಮ- (ಈ) ಪುರ್ಯಷ್ಟಕವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರದ ವರ್ಣನೆ

ಇದಂ ಶರೀರಂ ಶೃಣು ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಂಚ್ಛತಂ

ಲಿಂಗಂ ತಪ್ಪಜ್ಜ್ವಲಕೃತಭೂತಸಮ್ಯವಮ್ |

ಸವಾಸನಂ ಕರ್ಮಫಲಾನುಭಾವಕಂ

ಸ್ವಾಪ್ನಾಸತೋಽನಾದಿರುಪಾಧಿರಾತ್ಮನಃ

|| ೯೬ ||

೯೬. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಪಂಚೀಕೃತಭೂತ³

1. "ಸ್ವಯಮೇವ ವೃತ್ತಿಭೇದಾದ್ವಿಕ್ಲತೇರ್ಭೇದಾತ್ ಸುವರ್ಣಸಲಿಲಾದಿವತ್" ಎಂಬ ಪಾಠವು ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲವಾಗಿ ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ಸಲಿಲಮಿವ' ಎಂದು ವಾ||

2. ತಪ್ಪುತಿಳಿವಳಕೆ, ಮತ್ತು ನಿಜವನ್ನರಿಯದೆ ಇರುವುದು.

3. ಐದು ಭೂತಗಳೂ

ಒಂದರಲ್ಲೊಂದು ಬೆರೆತುಕೊಳ್ಳದೆ ಒಂದೊಂದೇ ಇರುವಾಗ ಅಪಂಚೀಕೃತವೆನಿಸುವವು.

ಗಳಿಂದಾಗಿರುವ ಲಿಂಗಶರೀರದ¹ (ವಿಷಯ)ವನ್ನು ಕೇಳು : (ಇದು) ವಾಸನೆ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕರ್ಮಫಲಗಳ ಅನುಭವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನಾದಿಯಾದ² ಉಪಾಧಿಯಿದು.

ಸ್ವಪ್ನೋ ಭವತ್ಯಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತವಸ್ಥಾ
ಸ್ವಮಾತ್ರಶೇಷೇಣ ವಿಭಾತಿ ಯತ್ರ |

ಸ್ವಪ್ನೇ ತು ಬುದ್ಧಿಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಜಾಗ್ರ-

ತ್ಯಾಲೀನನಾನಾವಿಧವಾಸನಾಭಿಃ

|| ೯೭ ||

ಕರ್ತೃಾದಿಭಾವಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯ ರಾಜತೇ

ಯತ್ರ ಸ್ವಯಂಚ್ಛೋತಿರಯಂ ಪರಾತ್ಮಾ |

ಧೀಮಾತ್ರಕೋಪಾಧಿರಶೇಷಸಾಕ್ಷೀ

ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ತತ್ಕೃತಕರ್ಮಲೇಶೈಃ³

|| ೯೮ ||

೯೭-೯೮. ಇದಕ್ಕೆ ಕನಸು ಬೇರೆಯಾಗಿ (ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ) ಅವಸ್ಥೆಯು. ಅಲ್ಲಿ ತಾನೊಂದೇ⁴ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣವು ಜಾಗೃತ್ಕಾಲದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅನುಭವಗಳ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಕರ್ತೃವೇ ಮುಂತಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ⁵ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಈ ಪರಾತ್ಮನು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ⁶ ನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕೇವಲ ಅಂತಃಕರಣವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನು ಆ ಅಂತಃಕರಣ ದಿಂದಾಗುವ ಕರ್ಮಗಳೊಂದಿಷ್ಟರಿಂದಲೂ ಲೇಪವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರದ ಅಂಟಿಲ್ಲ

ಯಸ್ಮಾದಿಸೃಷ್ಟತ ಏವ ಕರ್ಮಭಿ -

ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಕಿಂಚ್ಚಿದ್ವಿಪಾಧಿನಾ ಕೃತ್ಯೈಃ

|| ೯೮^೧/_೨ ||

೯೮^೧/_೨. ಇವನು ಅಸಂಗನಾಗಿರುವದರಿಂದಲೇ⁷ (ಆ) ಉಪಾಧಿಯಿಂದಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಲೇಪವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

1. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಶರೀರವೆಂದೂ ಹೆಸರು; ಇದು ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು. 2. ಯಾವಾಗ ಈ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. 3. 'ಲೇಪೈಃ' ವಾ|| 4. ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಲ್ಲದೆ. 5. ಅಂತಃಕರಣವೇ ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ- ಮುಂತಾದದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. 6. ಬೃ. ೪-೩-೧೪. 7. ಬೃ. ೪-೨-೪, ೪-೩-೧೫ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸೂಚನೆ.

ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಕರಣಂ ಲಿಂಗಮಿದಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚಿದಾತ್ಮನಃ ಪುಂಸಃ |

ವಾಸ್ಯಾದಿಕಮಿವ ತಕ್ಷಸ್ತೇನೈವಾತ್ಮಾ ಭವತ್ಯಸಂಜ್ಞೋಽಯಮ್ ||

೯೯. ಚಿತ್ತರೂಪನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಲಿಂಗ(ಶರೀರವು) ಬಡಗಿಗೆ ಬಾಚಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಂತೆ ಸಕಲವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ ಕರಣವಾಗಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ¹ ಈ ಆತ್ಮನು ಅಸಂಗನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅನ್ತತ್ವಮನ್ತತ್ವಪಟುತ್ವಧರ್ಮಾಃ

ಸೌಗುಣ್ಯವೈಗುಣ್ಯವಶಾದ್ಧಿ ಚಕ್ಷುಷಃ |

ಬಾಧಿಯಮೂಕತ್ವಮುಖಾಸ್ತಥೈವ

ಶ್ರೋತ್ರಾಧಿಧರ್ಮಾ ನ ತು ವೇತುರಾತ್ಮನಃ || ೧೦೦ ||

೧೦೦. ಕುರುಡು, (ದೃಷ್ಟಿಯು) ಮಂದವಾಗಿರುವದು, ಚುರುಕಾಗಿರುವದು- ಕಣ್ಣು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವದು ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟಿರುವದು- ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಇದರಂತೆಯೇ ಕಿವುಡು, ಮೂಕತನ- ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಶ್ರೋತ್ರವೇ ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು ಅರಿಯುವ ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲ²

ಉಚ್ಛ್ವಾಸನಿಶ್ವಾಸವಿಜ್ಞಮ್ಭುಣಕ್ಷುತ್³

ಪ್ರಸ್ಪನ್ದನಾದ್ಯುತ್ಪ್ರಮಣಾದಿಕಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ |

ಪ್ರಾಣಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ವದಂತಿ ತಜ್ಞಾಃ

ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಧರ್ಮಾವಶನಾಪಿಪಾಸೇ || ೧೦೧ ||

೧೦೧. ಉಸಿರುತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು, ಉಸಿರುಬಿಡುವದು, ಆಕಳಿಸುವದು, ಸೀನುವದು, ಚಲಿಸುವದು- ಮುಂತಾದವುಗಳೂ (ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋಗುವದೇ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಪ್ರಾಣವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಧರ್ಮಗಳೆಂದು ಅವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳು ಪ್ರಾಣದ ಧರ್ಮಗಳು.

ಆನ್ತಃಕರಣಮೇತೇಷು ಚಕ್ಷುರಾದಿಷು ವರ್ಷ್ಮಣಿ |

ಆಹಮಿತ್ಯಭಿಮಾನೇನ ತಿಷ್ಠತ್ಯಾಭಾಸತೇಜಸಾ || ೧೦೨ ||

1. ಕರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೇ, ಕರಣವನ್ನು ಬಳಗುವ ಚೈತನ್ಯದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದಲೇ.

2. ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ ವೇದ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ವೇತ್ಯವಿನ ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

3. 'ಕ್ಷುತ್' ವಾ||

ಅಹಂಭ್ಯಾರಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಕರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾಭಿಮಾನ್ಯಯಮ್ |
ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಯೋಗೇನ ಚಾವಸ್ಥಾತ್ರಯಮಶ್ನುತೇ || ೧೦೩ ||

ವಿಷಯಾಣಾಮಾನುಕೂಲೈಃ ಸುಖೀ ದುಃಖೀ ವಿಪರ್ಯಯೇ |
ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಚ ತದ್ಧರ್ಮಃ ಸದಾನಂದಸ್ಯ ನಾತ್ಮನಃ || ೧೦೪ ||

೧೦೨-೧೦೪. ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಚಕ್ಷುರಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣವು ಚಿದಾಭಾಸನ¹ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ 'ನಾನು' ಎಂದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವದು. ಅದನ್ನೇ ಅಹಂಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ಕರ್ತೃವೂ ಭೋಕ್ತೃವೂ ಆಗಿರುವದು; ಸತ್ತ್ವವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಗಳು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಖಿ(ಯಾಗಿರುವದು), ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವದು; ಸುಖವೂ ದುಃಖವೂ ಅದರ ಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು ನಿತ್ಯಾನಂದನಾದ ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

ಆತ್ಮನು ಸದಾನಂದಸ್ವರೂಪನು

ಆತ್ಮಾರ್ಥತ್ವೇನ ಹಿ ಪ್ರೇಯಾನ್ ವಿಷಯೋ ನ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಿಯಃ |
ಸ್ವತಃ ಏವ ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಮಾತ್ಮಾ ಪ್ರಿಯತಮೋ ಯತಃ || ೧೦೫ ||

ತತ ಆತ್ಮಾ ಸದಾನಂದೋ ನಾಸ್ಯ ದುಃಖಂ ಕದಾಚನ |
ಯತ್ ಸುಷುಪ್ತೌ ನಿರ್ವಿಷಯ ಆತ್ಮಾನಂದೋಽನುಭೂಯತೇ ||

ಶ್ರುತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಂ ಚ ಚಾಗ್ರತಿ || ೧೦೬^೧/_೨ ||

೧೦೫-೧೦೬^೧/_೨. ವಿಷಯವು ಆತ್ಮನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವದೇ ಹೊರತು, ತಾನೇ ಪ್ರಿಯವಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು (ಮಾತ್ರ) ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾನೇ ಪ್ರಿಯತಮನಾಗಿರುತ್ತಾನಷ್ಟೆ.² ಆದ್ದರಿಂದ³ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯಾನಂದನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ,

1. ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯದ ಇದನ್ನೇ ಚೈತನ್ಯವೆಂದು ಜನರು ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಚೈತನ್ಯದ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿನ ಅರಿವಿನಂತಿರುವ ತೋರಿಕೆಯನ್ನು 'ಚಿದಾಭಾಸ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

2. ಆತ್ಮನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯತಮನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೃ. ೨-೪-೮.

3. ಸ್ವತಃ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಿಯನಲ್ಲದ್ದರಿಂದ.

ಇವನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ದುಃಖವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾನಂದವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಅನುಮಾನವೂ (ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ)ವಾಗಿರುತ್ತವೆ.¹

ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆ

ಅವ್ಯಕ್ತನಾಮ್ನಿ ಪರಮೇಶಶಕ್ತಿ -

ರನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಿಕಾ ಪರಾ |

ಕಾರ್ಯಾನುಮೇಯಾ ಸುಧಿಯೈವ ಮಾಯಾ

ಯಯಾ ಜಗತ್ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರಸೂಯತೇ

|| ೧೦೭ ||

೧೦೭. ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪರಶಕ್ತಿಯೇ² ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆಯು.³ ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು⁴ ಜಾಣನಾದವನು (ಇದರ) ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅನುಮಾನಿಸಿ (ತಿಳಿಯ)ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಸನ್ನಾಪ್ಯಸನ್ನಾಪ್ಯಭಯಾತ್ಮಿಕಾ ನೋ

ಭಿನ್ನಾಪ್ಯಭಿನ್ನಾಪ್ಯಭಯಾತ್ಮಿಕಾ ನೋ |

ಸಾಜ್ಞಾಪ್ಯನಜ್ಞಾಪ್ಯಭಯಾತ್ಮಿಕಾ ನೋ

ಮಹಾದ್ಭುತಾನಿರ್ವಚನೀಯರೂಪಾ

|| ೧೦೮ ||

೧೦೮. (ಇದು) ಸತ್ತಲ್ಲ, ಅಸತ್ತಲ್ಲ, (ಈ ಎರಡು) ಸ್ವರೂಪವೂ ಅಲ್ಲ; ಭಿನ್ನವಲ್ಲ, ಅಭಿನ್ನವಲ್ಲ, (ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನಗಳೆಂಬ) ಎರಡು ರೂಪದ್ದೂ ಅಲ್ಲ; ಸಾವಯವವಲ್ಲ, ನಿರವಯವವಲ್ಲ, (ಸಾವಯವನಿರವಯವ ಎಂಬೀ) ಎರಡೂ ರೂಪದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಮಹಾದ್ಭುತ(ರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ),

1. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು; 'ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿರುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಸುಷುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಜನರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಐತಿಹ್ಯವು; ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂದವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಅವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಹಾತುವರಿಯುತ್ತಾರೆ- ಎಂಬುದು ಅನುಮಾನವು. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವಕ್ಕೆ ಶಂ.ಗೀ. ೧೩-೧೭, ೨೭; ೧೮-೧೯- ಇವನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಇದನ್ನು ಅಪರಶಕ್ತಿಯೆಂದೂ ಗೀ. ೭-೧೩ನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಅಕ್ಷರಾತ್ ಪರತಃ ಪರಃ' ಎಂಬ ಮುಂ. ೨-೧-೨ ಶ್ರುತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಶಕ್ತಿಯೆಂದೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಬರೆದಿರುವುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 3. ಶಂ. ಗೀ. ೭-೧೩.

4. ಅವಿದ್ಯೆಯೂ ಮಾಯೆಯೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ೨-೧-೧೪ (ಭಾ. ಭಾ. ೪೪೦)ರಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಾಕಲಿತನಾಮರೂಪಗಳಿಗೆ ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ.¹

ಶುದ್ಧಾದ್ವಯಬ್ರಹ್ಮವಿಬೋಧನಾಶ್ಚಾ

ಸರ್ಪಭ್ರಮೋ ರಜ್ಜುವಿವೇಕತೋ ಯಥಾ |

ರಜಸ್ವಮಃ ಸತ್ತ್ವಮಿತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ

ಗುಣಾಸ್ತದೀಯಾಃ ಪ್ರಥಿತೈಃ ಸ್ವಕಾರ್ಯೈಃ

|| ೧೦೯ ||

೧೦೯. ಸರ್ಪವೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಇದು ರಜ್ಜುವೆಂಬ ವಿವೇಕದಿಂದ ಹೇಗೆ (ಹೋಗುವದೋ) ಹಾಗೆ ಆದ್ವಿತೀಯವಾದ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇದು ನಾಶವಾಗುವದು. ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು, ಸತ್ತ್ವ - ಎಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳು² ಅದಕ್ಕೆ (ಉಂಟು).

ಅವಿದ್ಯೆಯ ಗುಣಗಳೂ ಶಕ್ತಿಗಳೂ

ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತೀ ರಜಸಃ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಿಕಾ

ಯತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಸೃತಾ ಪುರಾಣೀ |

ರಾಗಾದಯೋಽಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಭವಂತಿ ನಿತ್ಯಂ

ದುಃಖಾದಯೋ ಯೇ ಮನಸೋ ವಿಕಾರಾಃ

|| ೧೧೦ ||

ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧೋ ಲೋಭದಮ್ಬಾದ್ಯಸೂಯಾ-

ಹಜ್ಜಾರೇಷ್ಯಾ ಮತ್ಸರಾದ್ಯಾಸ್ತು ಘೋರಾಃ |

ಧರ್ಮಾ ಎತೇ ರಾಜಸಾಃ ಪುಂಪ್ರವೃತ್ತಿ -

ಯಸ್ಮಾದೇಷಾ³ ತದ್ರಚೋ ಬನ್ಧಹೇತುಃ

|| ೧೧೧ ||

೧೧೦-೧೧೧. ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು⁴ ರಚೋಗುಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ರಾಗಾದಿಗಳು, ದುಃಖಾದಿಗಳು -ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರಗಳಿವೆಯಲ್ಲ, (ಅವು) ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವವು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ದಂಭ, ಮುಂತಾದವು; ಆಸೂಯೆ, ಅಹಂಕಾರ, ಹುರುಡು, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು- ಮುಂತಾದ

1. ಈ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಸಾಂಖ್ಯರ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂದೂ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದೂ ಕರೆದಿದೆ; ಅದನ್ನು ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯವೆಂದು ಕರೆದಿರುವದು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವು. ರಜ್ಜುಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

3. 'ಯಸ್ಮಾದೇಶತ' ವಾ|| 4. ಶಂ. ಗೀ. 2-೧೪.

ಈ ಘೋರಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜಸಗಳೇ. ಇದರಿಂದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರುವದು ; ಈ (ರಜಸ್ಸೇ) ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣ (ವಾಗಿರುತ್ತದೆ).

ಏಷಾವೃತ್ತಿನಾಮ ತಮೋಗುಣಸ್ಯ

ಶಕ್ತಿಯಯಾ ವಸ್ತವ್ವಭಾಸತೇಽನ್ಯಥಾ |

ಸೈಷಾ ನಿದಾನಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಂಸ್ಪೃತೇ-

ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತೀಃ ಪ್ರಸರಸ್ಯ ಹೇತುಃ

|| ೧೧೨ ||

೧೧೨. ಯಾವದರಿಂದ ವಸ್ತುವು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೋ¹ ಆ ಇದೇ ತಮೋಗುಣದ ಅವರಣವೆಂಬ ಶಕ್ತಿಯು. ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವು, ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವು.

ಪ್ರಜ್ಞಾಧಾನಪಿ ಪಣಿತೋಽಪಿ ಚತುರೋಽಪ್ಯತ್ಯನ್ತಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥದೃಗ್
ವ್ಯಾಲೀಢಸ್ತಮಸಾ ನ ವೇತ್ತಿ ಬಹುಧಾ ಸಂಭೋಧಿತೋಽಪಿ ಸ್ಫುಟಮ್
ಭ್ರಾನ್ತಾರ್ಯೋಪಿತಮೇವ ಸಾಧು ಕಲಯತ್ಯಾಲಮ್ಬತೇ ತದ್ಗುಣಾನ್
ಹನ್ತಾಸೌ ಪ್ರಬಲಾ ದುರನ್ತಮಸಃ ಶಕ್ತಿರ್ಮಹತ್ಯಾವೃತಿಃ || ೧೧೩ ||

೧೧೩. ಜಾಣನಾಗಿದ್ದರೂ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಚತುರನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರೆ ಸರಿ, (ಎಷ್ಟೇ) ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಹೇಳಿದರೂ (ನಿಜವನ್ನು) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವನು. ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ತಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದೇ ಸರಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, (ವಸ್ತುವಿನ) ಆ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಹಾ! ಈ ಕಡೆಗಾಣದ ತಮಸ್ಸಿನ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಾದ ಅವರಣವು (ಎಷ್ಟು) ಪ್ರಬಲವಾದದ್ದು!

ಅಭಾವನಾ ವಾ ವಿಪರೀತಭಾವನಾ

ಸಂಭಾವನಾ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಸ್ಯಾಃ |

ಸಂಸರ್ಗಯುಕ್ತಂ ನ ವಿಮುಞ್ಚತಿ ಧ್ರುವಂ

ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಃ ಕ್ಷಪಯತ್ಯಜಸ್ರಮ್

|| ೧೧೪ ||

1. ಅವರಣವು ಬರಿಯ ಮುಸುಕೇ ಹೊರತು ವಸ್ತುವನ್ನು ಬೇರೊಂದೆಂದು ತಿಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಮುಸುಕಿರುವದರಿಂದ ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು ವಸ್ತುವನ್ನು ಬೇರೊಂದೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೧೧೪. ಇದರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದಾತನನ್ನು ಅಭಾವನೆ (ತಿಳಿಯದಿರುವುದು), ವಿಪರೀತಭಾವನೆ (ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು), ಅಸಂಭಾವನೆ (ಹೀಗಿರಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು), ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿ¹ (ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು)- ಇವು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯವು. (ಆವನನ್ನು) ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಸವೆಯಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು.

ಅಜ್ಞಾನಮಾಲಸ್ಯಜಡತ್ವನಿದ್ರಾ-

ಪ್ರಮಾದಮೂಢತ್ವಮುಖಾಸ್ತಮೋಗುಣಾಃ |

ಏತೈಃ ಪ್ರಯುಕ್ತೋ ನ ಹಿ ವೇತ್ತಿ ಕಿಂಚಿ -

ನಿದ್ರಾಲ್ಪವತ್ ಸ್ತಮ್ಭವದೇವ ತಿಷ್ಠತಿ || ೧೧೫ ||

೧೧೫. ಅಜ್ಞಾನ, ಆಲಸ್ಯ, ಜಡತ್ವ, ನಿದ್ರೆ, ಅವಧಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಮೂಢತನ²- ಮುಂತಾದವುಗಳು ತಮಸ್ಸಿನ ಗುಣಗಳು³; ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವವನಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಅವನು ನಿದ್ರಿಸುವವನಂತೆಯೂ ಕಂಬದಂತೆಯೂ ಜಡನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಶುದ್ಧಂ ಜಲವತ್ತಥಾಪಿ

ತಾಭ್ಯಾಂ ಮಿಲಿತ್ವಾ ಸರಣಾಯ⁴ ಕಲ್ವತೇ |

ಯತ್ರಾತ್ಮಬಿಮ್ಬುಃ ಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬಿತಃ ಸನ್

ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯರ್ಕ ಇವಾಖಿಲಂ ಜಗತ್⁵ || ೧೧೬ ||

೧೧೬. ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ನೀರಿನಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ (ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು) ಈ ಎರಡರೊಡನೆ ಕಲೆತುಕೊಂಡರೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ⁶ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬಿಂಬವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ.

1. ವಿಪರೀತಭಾವನೆ, ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿ- ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುವದರಿಂದ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

2. ಜಡತ್ವವೆಂಬುದು ಚೇತನವಲ್ಲದ ಕಲ್ಪ, ಮಣ್ಣು- ಮುಂತಾದವುಗಳ ಧರ್ಮವು; ಮೂಢತನವು ವಿಷಯವನ್ನರಿಯಲಾರದ ಚೇತನದ ಧರ್ಮವು.

3. ಗೀ. ೧೪-೮ ನೋಡಿ. 4. 'ಶರಣಾಯ' ಪಾ|| 5. 'ಜಡಮ್' ಎಂದು ಪಾ||

6. ಶರಣಾಯ ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಎಂಬರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದು ಪ್ರಕೃತೋಪಯೋಗಿಯಲ್ಲ.

ಮಿಶ್ರಸ್ಥ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಭವನ್ತಿ ಧರ್ಮಾಃ

ಸ್ವಮಾನಿತಾದ್ಯಾ ನಿಯಮಾ ಯಮಾದ್ಯಾಃ |

ಶ್ರದ್ಧಾ ಚ ಭಕ್ತಿಶ್ಚ ಮುಮುಕ್ಷುತಾ ಚ

ದೈವೀ ಚ ಸಂಪತ್ತಿರಸನ್ನಿವೃತ್ತಿಃ

|| ೧೧೭ ||

೧೧೭. ಮಿಶ್ರಸತ್ತ್ವಕ್ಕೆ¹ ಅಮಾನಿತ್ವವೇ ಮಂತಾದ ಯಮನಿಯಮಾದಿ ಗಳೂ² ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವ, ದೈವಸಂಪತ್ತಿ, ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಬಿಡುವದು- ಎಂಬಿವೂ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ವಿಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಗುಣಾಃ ಪ್ರಸಾದಃ

ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಭೂತಿಃ ಪರಮಾ ಪ್ರಶಾಂತಿಃ |

ತೃಪ್ತಿಃ ಪ್ರಹರ್ಷಃ ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠಾ

ಯಯಾ ಸದಾನಂದರಸಂ ಸಮೃಚ್ಛತಿ

|| ೧೧೮ ||

೧೧೮. (ಮನಸ್ಸು) ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವದು, ಆತ್ಮಾನುಭವ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಾಂತಿ, ತೃಪ್ತಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಹರ್ಷ, ಉತ್ತಮವಾದ ಆನಂದರಸವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆಯಲ್ಲ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಇವು ವಿಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವದ³ ಗುಣಗಳು.

ಕಾರಣಶರೀರ

ಅವ್ಯಕ್ತಮೇತತ್ ತ್ರಿಗುಣೈರ್ನಿರುಕ್ತಂ

ತತ್ ಕಾರಣಂ ನಾಮ ಶರೀರಮಾತ್ಮನಃ |

ಸುಷುಪ್ತಿರೇತಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತ್ಯವಸ್ಥಾ

ಪ್ರಲೀನಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಃ

|| ೧೧೯ ||

೧೧೯. ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದ (ಕೂಡಿದ್ದೆಂದು) ವರ್ಣಿಸಿರುವದೇ ಅವ್ಯಕ್ತವು. ಇದು ಆತ್ಮದ ಕಾರಣಶರೀರವೆನಿಸುವದು.⁴ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ

1. ರಜಸ್ವಮೋಗುಣಗಳ ಬೆರಕೆಯಿರುವ ಸತ್ತ್ವಕ್ಕೆ.

2. ಗೀ. ೧೩-೨೦ರಿಂದ ೧೧೦ರವರೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಗುಣಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವದನ್ನು ನಿಯಮವೆಂದೂ ಮನಃಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವದನ್ನು ಯಮವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿರುತ್ತದೆ. 3. ರಜಸ್ವಮೋಗುಣಗಳು ಬೆರೆಯದ ಸತ್ತ್ವದ.

4. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೨೫ರಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಕ್ಯತವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದೂ ಕಾರಣಶರೀರವೆಂದೂ ಕರೆದಿದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಕಾರಣಶರೀರವೆಂದು ಕರೆದಿರುವದು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳೂ ಲಯವಾಗುವ ಸುಷುಪ್ತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾದ ಅವಸ್ಥೆಯು.¹

ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಪ್ರಮಿತಿಪ್ರಶಾಂತಿ-

ಬೀಜಾತ್ಮನಾವಸ್ಥಿತಿರೇವ ಬುದ್ಧೇಃ |

ಸುಷುಪ್ತರೇತಸ್ಯ ಕಿಲ ಪ್ರತೀತಿಃ

ಕಿಂಚ್ಚಿನ್ನ ವೇದ್ಮೀತಿ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ

|| ೧೨೦ ||

೧೨೦. ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಅರಿವುಗಳೂ² ಶಾಂತಿಯಾಗುವದು, ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯು (ಅಜ್ಞಾನ) ಬೀಜರೂಪದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವ ಅವಸ್ಥೆಯೇ, ಸುಷುಪ್ತಿಯು.³ 'ನನಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಇದು⁴ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.⁵

ಅನಾತ್ಮನಿರೂಪಣದ ಉಪಸಂಹಾರ

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಽಹಮಾದಯಃ

ಸರ್ವೇ ವಿಕಾರಾ ವಿಷಯಾಃ ಸುಖಾದಯಃ |

ವ್ಯೋಮಾದಿಭೂತಾನ್ಯಖಿಲಂ ಚ ವಿಶ್ವ -

ಮವ್ಯಕ್ತಪರ್ಯನ್ತಮಿದಂ ಹ್ಯನಾತ್ಮಾ

|| ೧೨೧ ||

೧೨೧. ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಅಹಂಕಾರ- ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಕಾರಗಳು, ಸುಖವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು, ಆಕಾಶವೇ ಮುಂತಾದ ಭೂತಗಳು- ಅವ್ಯಕ್ತದವರೆಗಿನ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅನಾತ್ಮವು.

1. ನಿರ್ವಿಷಯವಾದ ಅತ್ಮನಿಂದವು ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರುವದೆಂದು ಹಿಂದೆ ೧೦೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಶಂ. ಗೀ.ಯಲ್ಲಿ 'ತಮಸ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನಜಮ್' (೧೪-೭) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಾಭಾವವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನಮಾಡಬೇಕು.

2. ಘಟಜ್ಞಾನ, ಪಟಜ್ಞಾನ- ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಗಳೂ.

3. ಬುದ್ಧಿಯು ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿರುವದೆಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸೂ. ಭಾ. ೨-೩-೩೧ನೂ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ.

4. 'ಏತಸ್ಯ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಅತ್ರಾಸ್ಯ' ಎಂದಿರುವ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕೆ ಇದು ಅಲ್ಲಿ ಎಂದು ಅನುವಾದ.

5. ಈ ಅನುಭವದಿಂದ ಅದಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವದು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.

ಮಾಯಾ ಮಾಯಾಕಾರ್ಯಂ ಸರ್ವಂ ಮಹದಾದಿದೇಹಪರ್ಯನ್ತಮ್ |
ಅಸದಿದಮನಾತ್ಮಕಂ ತ್ವಂ¹ ವಿದ್ಧಿ ಮರುಮರೀಚಿಕಾಕಲ್ಪಮ್ || ೧೨೨ ||

೧೨೨. ಮಾಯೆ, ಮಹದಾದಿಯಾಗಿ ದೇಹಪರ್ಯಂತವಾದ ಮಾಯಾ ಕಾರ್ಯ, ಇದು ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯಂತೆ ಅಸತ್ತಾಗಿರುವ ಅನಾತ್ಮವು ಎಂದು ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊ.

ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣೆ

ಅಥ ತೇ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಪರಮಾತ್ಮನಃ |
ಯದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ನರೋ ಬನ್ಧಾನ್ಮುಕ್ತಃ ಕೈವಲ್ಯಮಶ್ನುತೇ || ೧೨೩ ||

೧೨೩. ಇನ್ನು ನಿನಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸ್ವಯಂ ನಿತ್ಯಮಹಂಪ್ರತ್ಯಯಲಮ್ಬನಃ |
ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಸಾಕ್ಷೀ ಸನ್ ಪಞ್ಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣಃ || ೧೨೪ ||

೧೨೪. ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಧಾರನಾಗಿರುವ² ಆತ್ಮನೊಬ್ಬ ನುಂಟು. ಅವನು ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯು, ಪಂಚಕೋಶಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯ ಸ್ವರೂಪದವನು.

ಯೋ ವಿಜಾನಾತಿ ಸಕಲಂ ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಷು |
ಬುದ್ಧಿತದ್ಬೃತ್ಸಿದ್ಧಾವಮಭಾವಮಹಮಿತ್ಯಯಮ್ || ೧೨೫ ||

೧೨೫. ಯಾವ ಇವನು ಎಚ್ಚರಕನಸುತನಿದ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ, ಆದರ ವೃತ್ತಿಗಳ ಇರವು, ಅವುಗಳ ಅಭಾವ- (ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ) ನಾನು ಎಂದು ಅರಿಯುತ್ತಿರುವನು.

1. 'ಅನಾತ್ಮತ್ವಂ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಮೇಲು.

2. ಆತ್ಮನು ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದರೂ ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯವಿರುವದಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಆಧಾರವು ಅವನೇ.

ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ್ವಯಂ ಸರ್ವಂ ಯಂ ನ ಪಶ್ಯತಿ¹ ಕಶ್ಚನ |
ಯಶ್ಚೇತಯತಿ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ನ ತು ಯಂ² ಚೇತಯತ್ಯಯಮ್ ||

೧೨೬. ತಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ, ಅವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನೋಡಲಾರರು.³ ಅವನು ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದದ್ದನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅದು ಅವನನ್ನು ಅರಿಯುವದಿಲ್ಲ.⁴

ಯೇನ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಯಂ ನ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ ಕಿಂಚನ |
ಅಭಾರೂಪಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಯಂ ಭಾನ್ವಮನುಭಾತ್ಯಯಮ್ ||

೧೨೭. ಅವನಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ⁵; (ಆದರೆ) ಅವನನ್ನು ಯಾವದೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ⁶ ಪ್ರಕಾಶರೂಪವಲ್ಲದ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅವನು ಬೆಳಗುವದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು.⁷

ಯಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಮಾತ್ರೇಣ ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಮನೋಧಿಯಃ |
ವಿಷಯೇಷು ಸ್ವಕೇಯೇಷು ವರ್ತನ್ತೇ ಪ್ರೇರಿತಾ ಇವ || ೧೨೮ ||

೧೨೮. ಅವನು ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ - ಇವುಗಳು ಪ್ರೇರಿತವಾದಂತೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿರುವವು.⁸

ಅಹಂಚ್ಛಾರಾದಿದೇಹನ್ತಾ ವಿಷಯಾಶ್ಚ ಸುಖಾದಯಃ |
ವೇದ್ಯನ್ತೇ ಘಟವದ್ ಯೇನ ನಿತ್ಯಬೋಧಸ್ವರೂಪಿಣಾ || ೧೨೯ ||

1. 'ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ' ವಾ|| 2. ನ ತದ್ಯಂ ಚೇತಯತ್ಯಯಮ್' ಎಂಬ ಅ|| ವಾ|| ಪಾಠಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಗೋಣಿ ಪಾಠವೇ ಮೇಲು. 3. ಬೃ. ೩-೪-೨ ಮತ್ತು ೪-೩-೧೪ರ ಸೂಚನೆ

4. ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವೃತ್ತಿಗಳು ಚಿದ್ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಚಿದಾಭಾಸವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಬಲ್ಲವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಸ್ವತಃ ಚಿದ್ರೂಪನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವನು ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಆಗಬೇಕಾದ ಅರಿವಿನ ಫಲವು ಏನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. 5. ಗೀ. ೧೧-೪೦.

6. ಕ. ೨-೩-೧. ಎಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮನ ಕಾರ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಕಾರಣನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮೀರಿ ಅದನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

7. ಮುಂ. ೨-೨-೧೦ರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದು.

8. ಕೇ. ೧-೧.

೧೨೯. ಅಹಂಕಾರವು ಮೊದಲಾಗಿ ದೇಹದವರೆಗಿನ (ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಭಾಗಗಳೂ) ಸುಖವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳೂ ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ¹ ಅವನಿಂದ ಗಡಿಗೆಯಂತೆ ಅರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವವು.

ಏಷೋಽನ್ತರಾತ್ಮಾ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣೋ

ನಿರನ್ತರಾಖಿಣ್ಡಸುಖಾನುಭೂತಿಃ |

ಸದೈಕರೂಪಃ ಪ್ರತಿಬೋಧಮಾತ್ರೋ

ಯೇನೇಷಿತಾ ವಾಗಸವಶ್ಚರನ್ತಿ

|| ೧೩೦ ||

೧೩೦. ಈ ಅಂತರಾತ್ಮನೇ ಪುರಾಣಪುರುಷನು, ನಿತ್ಯಾಖಂಡಸುಖಾನುಭವಸ್ವರೂಪನು, ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವವನು, ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರನಾಗಿರುವವನು. ಅವನ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದ ವಾಕ್ಯೂ ಪ್ರಾಣಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವು.²

ಅತ್ರೈವ ಸ ತ್ವಾತ್ಮನಿ³ ಧೀಗುಹಾಯಾ -

ಮವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶ ಉರುಪ್ರಕಾಶಃ |

ಆಕಾಶ ಉಚ್ಚೈ ರವಿವತ್ ಪ್ರಕಾಶತೇ

ಸ್ವತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ಪ್ರಕಾಶಯನ್

|| ೧೩೧ ||

೧೩೧. ಅವನು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶದಲ್ಲಿ⁴ - ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ- ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಜ್ಞಾತಾ ಮನೋಹಜ್ಞ ತ್ರಿವಿಕ್ರಿಯಾಣಾಂ

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಕೃತಕ್ರಿಯಾಣಾಮ್ |

ಅಯೋಽಗ್ನಿವತ್ ತಾನನುವರ್ತಮಾನೋ

ನ ಚೇಷ್ಟತೇ ನೋ ವಿಕರೋತಿ ಕಿಂಚನ

|| ೧೩೨ ||

1. ವೈಶ್ವಾನ್ರದಂತೆ ಈ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುವದಲ್ಲ; ಬ್ರ. ೪-೩-೩೦.

2. ಕೇ. ೧-೧ರ ಸೂಚನೆ.

3. 'ಸತ್ತ್ವಾತ್ಮನಿ' ಎಂಬ ಅಚ್ಚಿನ ಪಾಠವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿರುತ್ತೊಂಡಿದೆ.

4. ಶಂ. ಗೀ. ೧೦-೧೨. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರ. ೬-೨, ತೈ. ೨-೧ -ಇವುಗಳ ಸೂಚನೆ ಇದೆ.

ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಹೆ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಕೊನೆಗೆ 'ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಬುದ್ಧಿ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬರ್ಥವೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿರ್ದರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೧೩೨. ಮನಸ್ಸು, ಅಹಂಕಾರ - ಇವುಗಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣ- ಇವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಾ ಕಾದಕಬ್ಬಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ¹ ಏನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಒಂದಿಷ್ಟೂ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

ನ ಜಾಯತೇ ನೋ ಮ್ನಿಯತೇ ನ ವರ್ಧತೇ

ನ ಕ್ಷೀಯತೇ ನೋ ವಿಕರೋತಿ ನಿತ್ಯಃ |

ವಿಲೀಯಮಾನೇಽಪಿ ವಪುಷ್ಯಮುಷ್ಮಿನ್

ನ ಲೀಯತೇ ಕುಮ್ಭ ಇವಾಮ್ಬರಂ ಸ್ವಯಮ್ || ೧೩೩ ||

೧೩೩. ಅವನು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ, ಬೆಳೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಸವೆಯುವದಿಲ್ಲ, ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ, ನಿತ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.² ಈ ಶರೀರವು ನಾಶವಾದರೂ ಗಡಿಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಕಾಶದಂತೆ ತಾನು ಮಾತ್ರ ನಾಶವಾಗದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ.³

ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಭಿನ್ನಃ ಶುದ್ಧಜೋಧಸ್ವಭಾವಃ

ಸದಸದಿದಮಶೇಷಂ ಭಾಸಯನ್ನಿರ್ವಿಶೇಷಃ |

ವಿಲಸತಿ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಜಾಗ್ರದಾದಿಷ್ಟವಸ್ಥಾ

ಸ್ವಹಮಹಮಿತಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪೇಣ ಬುದ್ಧೀಃ || ೧೩೪ ||

೧೩೪. ಪ್ರಕೃತಿ, ವಿಕೃತಿ⁴ - (ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ) ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯ ಸ್ವಭಾವನಾಗಿ ಸದಸದ್ರೂಪವಾದ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲದೆ (ಈ) ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಚ್ಚರವೇ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು,

1. ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಂದರ್ಥ.

2. ಭಾವವಸ್ತುವಿಚಾರಗಳೆಂದು ಯಾಸ್ಕರೇ ಮುಂತಾದವರು ತಿಳಿಸಿರುವ ಯಾವ ಮಾರ್ಪಾಡೂ ಇಲ್ಲವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭಾವ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಿಸುವದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

3. ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ, ಆತ್ಮನಿಗಲ್ಲ. ಸೂ. ಭಾ. ೧-೧-೪ (ಬಾ. ಭಾ. ೫೪).

4. ಕಾರಣ, ಕಾರ್ಯ.

ನಾನು- ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ¹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವನು.

ನಿಯಮಿತಮನಸಾಮುಂ ತ್ವಂ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮ-

ನ್ಯಯಮಹಮಿತಿ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ವಿದ್ಧಿ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದಾತ್ |

ಜನಿಮರಣತರಬ್ಧಾಪಾರಸಂಸಾರಸಿಂಧುಂ

ಪ್ರತರ ಭವ ಕೃತಾರ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇಣ ಸಂಪಃ || ೧೩೫ ||

೧೩೫. ನೀನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತದಿಂದ 'ಇವನೇ ನಾನು' ಎಂದು ನೇರಾಗಿ ಅರಿತುಕೊ. ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು- ಎಂಬ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅಪಾರವಾಗಿರುವ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಲುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ² ಕೃತಾರ್ಥನಾಗು.

1. ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅವಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲ 'ನಾನು', 'ನಾನು' -ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಾನೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. "ನಾನು ನಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು" ಎಂದು ಎಚ್ಚತ್ತೆಬಿಳಿ ನೆನಪಾಗುವದರಿಂದ ಜಾಗೃದ್ವ್ಯಪ್ತಿಯಿಂದ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬೇಕಾದರೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

2. ಇದೇ 'ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾ ಸಂಸ್ಥಿತಿಃ' ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ.

೪. ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳು

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಬಂಧ

ಅತ್ರಾನಾತ್ಮನ್ಯಹಮಿತಿ ಮತಿರ್ಬನ್ಧ ಏಷೋಽಸ್ಯ ಪುಂಸಃ

ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಜ್ಞಾನಾಜ್ಜನನಮರಣಕ್ಷೇಶಸಂಪಾತಹೇತುಃ |

ಯೇನೈವಾಯಂ ವಪುರಿದಮಸತ್ಯಮಿತ್ಯಾತ್ಮಬುದ್ಧ್ಯಾ

ಪುಷ್ಯತ್ಯುಕ್ತವತಿ ವಿಷಯೈಸ್ತನ್ತುಭಿಃ ಕೋಶಕೃದ್ವತ್ || ೧೩೬ ||

೧೩೬. ಈ ಅನಾತ್ಮದಲ್ಲಿ (ಇದು) ನಾನು ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬಂಧವು. ಇದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಈ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಂದೊದಗಿರುವದು, ಹುಟ್ಟುವುಗಳೆಂಬ ಕ್ಷೇಶವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಇವನು ಈ ಅಸತ್ಯವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದುಕೊಂಡು (ಅದು) ತಾನೇ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರೇಷ್ಮೆಯಹುಳು ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ನೂಲುಗಳ (ಗೂಡ)ನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ, ತೊಳೆಯುತ್ತಾನೆ, ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅತಸ್ತಿಸ್ತದ್ಬದ್ಧಿಃ ಪ್ರಭವತಿ ವಿಮೂಢಸ್ಯ ತಮಸಾ

ವಿವೇಕಾಭಾವಾದ್ ವೈ ಸ್ಫುರತಿ ಭುಜಗೇ ರಜ್ಜುಧಿಷಣಾ |

ತತೋಽನರ್ಥವ್ರಾತೋ ನಿಪತತಿ ಸಮಾದಾತುರಧಿಕ-

ಸ್ತತೋ ಯೋಽಸದ್ಗ್ರಾಹಃ ಸ ಹಿ ಭವತಿ ಬನ್ಧಃ ಶೃಣು ಸಖೇ ||

೧೩೭. ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂಢನಾದವನಿಗೆ ಅದಲ್ಲದ್ದರಲ್ಲಿ ಅದೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೆ ಹಾವಿನಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ? ಇದರಿಂದ (ಅದನ್ನು) ಅಂಗೀಕರಿಸುವವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನರ್ಥಸಮೂಹವೇ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಯ್ಯ ಸಖನೆ, ಕೇಳು; ಅಸತ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವದಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದೇ ಬಂಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬಂಧಸ್ವರೂಪವಿವರಣೆ

ಅಖಿಣ್ಣನಿತ್ಯಾದ್ವಯಬೋಧಶಕ್ತ್ಯಾ

ಸ್ಫುರನ್ತಮಾತ್ಮಾನಮನನ್ತವೈಭವಮ್ |

ಸಮಾಪ್ಯಣೋತ್ಯಾವೃತಿಶಕ್ತಿರೇಷಾ

ತಮೋಮಯಾ ರಾಹುರಿವಾರ್ಕಬಿಮ್ಭಮ್

|| ೧೩೮ ||

೧೩೮. ಅಖಂಡವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಆಗಿರುವ ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನಂತವೈಭವಯುಕ್ತನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು-ರಾಹುವು ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವನ್ನು (ಮುಸುಕಿ)ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಮೋಮಯವಾದ ಈ ಅವರಣ ಶಕ್ತಿಯು ಕವಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ತಿರೋಭೂತೇ ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯಮಲತರತೇಜೋವತಿ ಪುಮಾ -

ನನಾತ್ಮಾನಂ ಮೋಹಾದಹಮಿತಿ ಶರೀರಂ ಕಲಯತಿ |

ತತಃ ಕಾಮಕ್ರೋಧಪ್ರಭೃತಿಭಿರಮುಂ ಬನ್ಧಕಗುಣೈಃ¹

ಪರಂ ವಿಕ್ಷೇಪಾಖ್ಯಾ ರಜಸ ಉರುಶಕ್ತವ್ಯಥಯತಿ || ೧೩೯ ||

೧೩೯. ಅತಿಶಯವಾಗಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ತನ್ನ ಆತ್ಮನು ಮರೆಯಾಗಲು ಮನುಷ್ಯನು ಅನಾತ್ಮವಾದ ಶರೀರವನ್ನೇ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ನಾನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ರಜಸ್ಸಿನ ವಿಕ್ಷೇಪವೆಂಬ ಬಲವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ- ಮುಂತಾದ ಬಂಧನಕಾರಿಗಳಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ವ್ಯಥೆಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಮೋಹಗ್ರಾಹಗ್ರಸನಗಲಿತಾತ್ಮಾವಗಮನೋ

ಧಿಯೋ ನಾನಾವಸ್ಥಾಃ ಸ್ವಯಮಭಿನಯಂಸ್ತದ್ಗುಣತಯಾ |

ಅಪಾರೇ ಸಂಸಾರೇ ವಿಷಯವಿಷಪೂರೇ ಜಲನಿಧೌ

ನಿಮಜ್ಜೋನ್ಮಜ್ಜಾಯಂ ಭ್ರಮತಿ ಕುಮತಿಃ ಕುತ್ಸಿತಗತಿಃ || ೧೪೦ ||

೧೪೦. ಮಹಾಮೋಹವೆಂಬ ಮೊಸಳೆಯು ನುಂಗಿದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬುದ್ಧಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು² ಆಯಾ ಗುಣದ³ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತಾನೇ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾ⁴ ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ವಿಷವು ತುಂಬಿರುವ ಪಾರುಗಾಣದ, ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಲೂ ಎಳುತ್ತಲೂ ಕುತ್ಸಿತಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ನಡೆಯುವ) ಈ ಕುಮತಿಯು ತೊಳಲುತ್ತಿರುವನು.

ಭಾನುಪ್ರಭಾಸಂಜನಿತಾಭ್ರಪಚ್ಛಿ -

ಭಾರ್ಗನುಂ ತಿರೋಧಾಯ ವಿಜೃಮ್ಭತೇ ಯಥಾ |

ಆತ್ಮೋದಿತಾಹಚ್ಛ್ರಿರಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ

ತಥಾ ತಿರೋಧಾಯ ವಿಜೃಮ್ಭತೇ ಸ್ವಯಮ್ || ೧೪೧ ||

1. 'ಬನ್ಧನಗುಣೈಃ' ಗೋ|| ೮||

2. ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಗಳನ್ನು

3. ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳೆ.

4. ತನ್ನವೆಂದೇ ಬಗೆಯುತ್ತಾ

೧೪೧. ಹೇಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮೇಘಮಾಲೆಯು ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಮರೆಮಾಡಿ ಮೆರೆಯುವದೋ, ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಅಹಂಕಾರವು ಆತ್ಮತ್ವವನ್ನೇ ಮರೆಮಾಡಿ ತಾನೇ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಕವಲಿತದಿನನಾಥೇ ದುರ್ದಿನೇ ಸಾನ್ಧ್ರಮೇಘೈ-

ವ್ಯಥಯತಿ ಹಿಮಜಙ್ಘಾ ವಾಯುರುಗ್ರೋ ಯಥೈತಾನ್ |

ಅವಿರತಮಸಾತ್ಮನ್ಯಾವೃತೀ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಂ

ಕ್ಷಪಯತಿ ಬಹುದುಃಖೈವೈವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಃ

|| ೧೪೨ ||

೧೪೨. ದಟ್ಟವಾಗಿರುವ ಮೋಡಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವ ದುರ್ದಿನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ತಣ್ಣನೆಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಹೇಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಥೆಗೊಳಿಸುವದೋ ಹಾಗೆ ಒಂದೇಸಮನೆ ತಮಸ್ಸು ಆತ್ಮನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಮೂಢಬುದ್ಧಿಯಾದ (ಮನುಷ್ಯನನ್ನು) ತೀವ್ರವಾದ ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು ಬಲು ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಗೋಳಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಏತಾಭ್ಯಾಮೇವ ಶಕ್ತಿಭ್ಯಾಂ ಬನ್ಧಃ ಪುಂಸಃ ಸಮಾಗತಃ |

ಯಾಭ್ಯಾಂ ವಿಮೋಹಿತೋ ದೇಹಂ ಮತ್ಪಾಶ್ಚಾನಂ ಭ್ರಮತ್ಯಯಮ್ ||

೧೪೩. ಈ (ಅವರಣವಿಕ್ಷೇಪಗಳೆಂಬ) ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಪುರುಷನಿಗೆ ಬಂಧವು ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡರಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ದೇಹವೇ ತಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೊಂಡು ಇವನು ತೊಳಲುತ್ತಿರುವನು.

ಬೀಜಂ ಸಂಸೃತಿಭೂಮಿಜಸ್ಯ ತು ತಮೋ ದೇಹಾತ್ಮಧೀರಜ್ಜುರೋ

ರಾಗಃ ಪಲ್ಲವಮಮ್ಬು ಕರ್ಮ ತು ವಪುಃ ಸ್ವನೋಽಸವಃ ಶಾಖಿಕಾಃ |

ಅಗ್ರಾಣೇನ್ದ್ರಿಯಸಂಹತಿಶ್ಚ ವಿಷಯಾಃ ಪುಷ್ಪಾಣಿ ದುಃಖಂ ಫಲಮ್

ನಾನಾಕರ್ಮಸಮುದ್ಭವಂ ಬಹುವಿಧಂ ಭೋಕ್ತಾಕ್ರತ್ರ ಜೀವಃ ಖಿಗಃ ||

೧೪೪. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಮರಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಬೀಜವು ; ದೇಹವೇ ತಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೊಳಕೆಯು ; ಅನುರಾಗವೇ ಚಿಗುರು ; ಕರ್ಮವೇ ನೀರು ; ಶರೀರವೇ ಬುಡವು ; ಪ್ರಾಣಗಳೇ ಕೊಂಬೆಗಳು ; ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹವೇ ರೆಂಬೆಗಳು ; ವಿಷಯಗಳೇ ಹೂಗಳು ; ಬಗೆಬಗೆಯ ಕರ್ಮದಿಂದಾಗುವ ಬಲುಬಗೆಯ ದುಃಖವೇ ಫಲವು ; ಇದನ್ನನುಭವಿಸುವ ಜೀವನೇ ಹಕ್ಕಿಯು.

ಅಜ್ಞಾನಮೂಲೋಽಯಮನಾತ್ಮಬನ್ಧೋ ನೈರ್ವಿಗೋಽನಾದಿರನನ್ತ ಈರಿತಃ |

ಜನ್ಮಾಪ್ಯಯವ್ಯಾಧಿಜರಾದಿದುಃಖಪ್ರವಾಹಪಾತಂ ಜನಯತ್ಯಮುಷ್ಯ ||

೧೪೫. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಅನಾತ್ಮಬಂಧವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ ಅನಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಅನಂತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಈ ಜೀವನನ್ನು ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಬೇನೆ, ಮುಪ್ಪು- ಮುಂತಾದ ದುಃಖಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ.

ಬಂಧಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ

ನಾಸ್ತ್ರೈರ್ನ ಶಸ್ತ್ರೈರನಿಲೇನ ವಕ್ಷಿನಾ

ಭೇತ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯೋ ನ ಚ ಕರ್ಮಕೋಟಿಭಿಃ |

ವಿವೇಕವಿಜ್ಞಾನಮಹಾಸಿನಾ ವಿನಾ

ಧಾತುಃ ಪ್ರಸಾದೇನ ಶಿತೇನ¹ ಮಂಜುನಾ || ೧೪೬ ||

೧೪೬. (ಈ ಬಂಧವನ್ನು) ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ² ವಿವೇಕವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹರಿತವಾದ³ ಮನೋಹರವಾದ ಮಹಾಖಡ್ಗದಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆಯಾವ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕುವದು ಆಗಲಾರದು; ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆಯ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಆಗಲಾರದು.

ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣೈಕಮತೇಃ ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠಾ ತಯೈವಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧಿರಸ್ಯ |

ವಿಶುದ್ಧಬುದ್ಧೇಃ ಪರಮಾತ್ಮಜೇದನಂ ತೇನೈವ ಸಂಸಾರಸಮೂಲನಾಶಃ ||

೧೪೭. ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಂಟಾಗುವದು. ಅವನಿಗೆ ಆದರಿಂದಲೇ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವದು.⁴ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾದವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವದು, ಆದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವು ಬೇರುಸಹಿತವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವದು.

ಕೋಶೈರನ್ನಮಯಾದೈಃ ಪಂಚಭಿರಾತ್ಮಾ ನ ಸಂವೃತೋ ಭಾತಿ |

ನಿಜಶಕ್ತಿಸಮುತ್ಪನ್ನೈಃ ಶೈವಲಪಟಲೈರಿವಾಮ್ಬು ವಾಪೀಸ್ವಮ್ || ೧೪೮ ||

೧೪೮. ಪಾಚಿಯ ಪದರಗಳು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರು ಕಾಣದೆ ಇರುವಂತೆ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ⁵ ಉಂಟಾಗಿರುವ

1. 'ಶಿತೇನ' ಎಂಬ ಗೊಣಿ ೨|| ಪಾಠಗಳಿಗಿಂತ ಈ ವಾ|| ಪಾಠವು ಮೇಲು

2. ಕ. ೧-೨-೨೦. 3. 'ಸಿತೇನ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಶುಭ್ರವಾದ ಎಂದರ್ಥ. 4. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೇದಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನು ಸ್ವಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು; ಹಠ ಯೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಭಾವ. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೧, ೧೮-೪೪. 5. ಮಾಯೆಯಿಂದ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ.

ಆನ್ನಮಯವೇ ಮುಂತಾದ ಐದು ಕೋಶಗಳು¹ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ತಚ್ಚೈವಾಲಾಪನಯೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಲಿಲಂ ಪ್ರತೀಯತೇ ಶುದ್ಧಮ್ |

ತೃಷ್ಣಾಸ್ತನಾಪ್ತಹರಂ ಸದ್ಯಃ ಸೌಖ್ಯಪ್ರದಂ ಪರಂ ಪುಂಸಃ || ೧೪೯ ||

ಪಿಷ್ಪಾನ್ವಾಮಪಿ ಕೋಶಾನಾಮಪವಾದೇ ವಿಭಾತ್ಯಯಂ ಶುದ್ಧಃ |

ನಿತ್ಯಾನನ್ಯಕರಸಃ ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಾಪಃ ಪರಂ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಃ || ೧೫೦ ||

೧೪೯-೧೫೦. ಆ ಪಾಚಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ ಶುದ್ಧವಾದ ನೀರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ; (ಆದು) ನೀರಡಿಕೆಯ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದು, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವದು. (ಇದರಂತೆ) ಐದು ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆದರೆ ಈ ಶುದ್ಧನೂ ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕರಸನೂ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ರರೂಪನೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕಃ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಬನ್ಧಮುಕ್ತಯೇ ವಿದುಷಾ |

ತೇನೈವಾನಂದೇ ಭವತಿ ಸ್ವಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮ್ || ೧೫೧ ||

೧೫೧. ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ, ಜಾಣನಾದವನು ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆನಂದವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮುಷ್ಣಾದ್ವಿಷೀಕಾಮಿವ ದೃಶ್ಯವರ್ಗಾತ್

ಪ್ರತ್ಯಙ್ಗ ಮಾತ್ಮಾನಮಸಂಧಿಮಕ್ರಿಯಮ್ |

ವಿವಿಚ್ಯ ತತ್ರ ಪ್ರವಿಲಾಪ್ಯ ಸರ್ವಂ

ತದಾತ್ಮನಾ ತಿಷ್ಠತಿ ಯಃ ಸ ಮುಕ್ತಃ || ೧೫೨ ||

೧೫೨. ನೊಸೆಯಹುಲ್ಲಿನ ಅದರೊಳಗಿರುವ ದಂಟನ್ನು (ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ)² ಯಾವನು³ ಸಮೂಹದಿಂದ ಅಸಂಗನೂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ರನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ (ಆತ್ಮ)ನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರವಿಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು³ ಆ ಆತ್ಮನ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಸಲೆನಿಲ್ಲುವನೋ ಅವನೇ ಮುಕ್ತನು.

1. ತೈತ್ತಿರೀಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೋಶಗಳು ; ಇವನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುವದು.

2. ಕ. ೨-೩-೧೭.

3. ಹಿಂದೆ ೬೩ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಪ್ರಪಂಚಲಯವನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೫. ಪಂಚಕೋಶವಿವೇಕ

ಅನ್ನಮಯಕೋಶವಿವೇಕ

ದೇಹೋಽಯಮನ್ನಭವನೋಽನ್ನಮಯಸ್ತು ಕೋಶೋ

ಹ್ಯನ್ನೇನ ಜೀವತಿ ವಿನಶ್ಯತಿ ತದ್ವಿಹೀನಃ |

ತಕ್ಷರ್ಮಮಾಂಸರುಧಿರಾಸ್ಥಿಪುರೀಷರಾಶಿ-

ರ್ನಾಯಂ ಸ್ವಯಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ನಿತ್ಯಶುದ್ಧಃ || ೧೫೩ ||

೧೫೩. ಅನ್ನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಈ ದೇಹವು ಅನ್ನಮಯಕೋಶವು. ಇದು ಅನ್ನದಿಂದಲೇ ಬದುಕಿರುತ್ತದೆ, ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಶವಾಗುವದು. ತ್ವಕ್ಕು, ಚರ್ಮ¹, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಎಲುಬು, ಮಲ- ಇವುಗಳ ರಾಶಿಯಾಗಿರುವ ಇದು ತಾನೇ ನಿತ್ಯಶುದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮನಾಗಲಾರದು.

ಪೂರ್ವಂ ಜನೇರಪಿ ಮೃತೇರಥ ನಾಯಮಸ್ತಿ

ಜಾತಃ ಕ್ಷಣಂ² ಕ್ಷಣಗುಣೋಽನಿಯತಸ್ವಭಾವಃ |

ನೈಕೋ ಜಡಶ್ಚ ಘಟವತ್ ಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನಃ

ಸ್ವಾತ್ಮಾ ಕಥಂ ಭವತಿ ಭಾವವಿಕಾರವೇತ್ತಾ || ೧೫೪ ||

೧೫೪. (ಇದು) ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೂ ಸತ್ತ(ಮೇಲೂ) ಇರುವದಿಲ್ಲ. (ಒಂದು) ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದು ಸ್ವಭಾವವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅನೇಕ (ಧಾತು)ಗಳಿಂದಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಜಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಗಡಿಗೇಯಂತೆ ದೃಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ಇದು) ಭಾವವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ಆತ್ಮನು ಹೇಗಾದೀತು³ ?

1. ತ್ವಕ್ಕು, ಚರ್ಮ- ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ತ್ವಕ್ಷರ್ಮಗಳೆಂಬವು ಒಂದೇ ಧಾತುವಿನ ವಿಶೇಷಗಳು; ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಭೇದ ದಿಂದ ನಾಮಭೇದ ಎಂದು ತ್ರೈ ಆ. ನಾರಾಯಣ ಓಶಿನಿಯ ಅನುವಾಕದ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

2. 'ಜಾತಕ್ಷಣಕ್ಷಣಗುಣೋ' ಎಂದು ವಾ|| ಪಾಠ. 'ಜಾತಃ ಕ್ಷಣೇ' ಎಂದಿದ್ದರೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

3. ಇರುವದು, ಹುಟ್ಟುವದು, ಬೆಳೆಯುವದು, ಪರಿಣಾಮಿಸುವದು, ಸೊರಗುವದು, ನಾಶವಾಗುವದು- ಎಂಬೀ ಭಾವವಿಕಾರಗಳು ಶರೀರಕ್ಕೂ ಸೇರಿವೆ. ಆತ್ಮನು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವಿಕಾರಗಳಿಲ್ಲ.

ಪಾಣಿಪಾದಾದಿಮಾನ್ ದೇಹೋ ನಾತ್ಮಾ ವ್ಯಜ್ಞೇಽಪಿ ಜೀವನಾತ್ |
ತತ್ತಚ್ಚಕ್ರೇರನಾಶಾಚ್ಚ ನ ನಿಯಮ್ಯೋ ನಿಯಾಮಕಃ || ೧೫೫ ||

೧೫೫. ಕೈಕಾಲು- ಮುಂತಾದ (ಅವಯವ)ಗಳುಳ್ಳ ದೇಹವು ಆತ್ಮನಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಗಗಳು ಊನವಾದರೂ (ಮನುಷ್ಯನು) ಬದುಕಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಆಯಾ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ನಾಶವಾಗದೆ ಇರುತ್ತವೆ.¹ ಆಳಲ್ಪಡುವ (ದೇಹವು) ಆಳುವ (ಆತ್ಮ)ನಾಗಲಾರದು.

ದೇಹತದ್ಧರ್ಮತತ್ಕರ್ಮತದವಸ್ಥಾದಿ² ಸಾಕ್ಷಿಣಃ |

ಸ್ವತಃ³ ಏವ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಂ ತದ್ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಾತ್ಮನಃ || ೧೫೬ ||

೧೫೬. ದೇಹ, ಅದರ ಧರ್ಮಗಳು, ಅದರ ಕರ್ಮಗಳು, ಅದರ ಅವಸ್ಥೆಗಳು - ಇವೇ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯ ಸ್ವಭಾವದವನೆಂಬುದು ತಾನೇ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶಲ್ಯರಾಶಿ⁴ ಮಾರ್ಗಸಲಿಪ್ತೋ ಮಲಪೂರ್ಣೋಽತಿಕಶ್ಚಲಃ |

ಕಥಂ ಭವೇದಯಂ ವೇತ್ತಾ ಸ್ವಯಮೇತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ || ೧೫೭ ||

೧೫೭. ಮಾಂಸದಿಂದ ಬಳಿದಿರುವ ಮೂಳೆಗಳ ರಾಶಿಯಾಗಿ ಮಲವು ತುಂಬಿ ಬಲುಹೊಲಸಾಗಿರುವ ಈ ಶರೀರವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವ (ಇದನ್ನು) ಅರಿಯುವವನಾದ ಆತ್ಮನು ಹೇಗಾದೀತು ?

ತ್ವಜ್ಞಾಂಸಮೇದೋಽಸ್ಥಿಪುರೀಷರಾಶಾ-

ವಹಂಮತಿಂ ಮೂಢಜನಃ ಕರೋತಿ |

ವಿಲಕ್ಷಣಂ ವೇತ್ತಿ ವಿಚಾರಶೀಲೋ

ನಿಜಸ್ವರೂಪಂ ಪರಮಾರ್ಥಭೂತಮ್

|| ೧೫೮ ||

೧೫೮. ತ್ವಕ್ಕು, ಮಾಂಸ, ಕೊಬ್ಬು, ಮೂಳೆ, ಮಲ- ಇವುಗಳ

1. ಶರೀರದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅವಯವವು ಹೋದರೂ ಆ ಅವಯವವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ಮರಗಾಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

2. 'ದೇಹತದ್ಧರ್ಮತತ್ಕರ್ಮತದವಸ್ಥಾದಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಾಡದ್ದು. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೨೨, ೬-೨೮, ೧೩-೩- ಮುಂತಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

3. ಪುನರುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕೆ 'ಸತಃ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠವು ಸಹಾಯಕವಾದರೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಅಲ್ಲ. 4. 'ಕುಲ್ಯರಾಶಿಃ' ಎಂಬ ಗೋ|| ಪಾಠವು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ರಾಶಿಯಾಗಿರುವ¹ (ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ) ಮೂಢಜನವು ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು. ವಿಚಾರಶೀಲನಾದವನು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ದೇಹೋಽಹಮಿತ್ಯೇವ ಜಡಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿ

ದೇಹೇ ಚ ಜೀವೇ ವಿದುಷಸ್ತ್ವಹಂಧೀಃ |

ವಿವೇಕವಿಜ್ಞಾನವತೋ ಮಹಾತ್ಮನೋ

ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮಿತ್ಯೇವ ಮತಿಃ ಸದಾತ್ಮನಿ

|| ೧೫೯ ||

೧೫೯. ಮೂಢನಿಗೆ ದೇಹವು ನಾನು ಎಂದೇ

ಬುದ್ಧಿ(ಯುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ). (ಸ್ವಲ್ಪ) ತಿಳಿದವರಿಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನಲ್ಲಿಯೂ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಸದ್ಭೂಪನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ² 'ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವು' ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿ(ಯುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ).

ಅತ್ರಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಂ ತ್ಯಜ ಮೂಢಬುದ್ಧೇ

ತ್ವಜ್ಞಾಂಸಮೇದೋಽಸ್ತಿಪುರೀಷರಾಶೌ |

ಸರ್ವಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ

ಕುರುಷ್ವ ಶಾಂತಿಂ ಪರಮಾಂ ಭಜಸ್ವ

|| ೧೬೦ ||

೧೬೦. ತಿಳಿಗೆಡಿಯೆ, ತ್ವಕ್ಕು, ಮಾಂಸ, ಕೊಬ್ಬು, ಮೂಳೆ, ಮಲ-ಇವುಗಳ ರಾಶಿಯಾದ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಡು. ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ (ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು) ಮಾಡಿಕೊ, ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಾದಾವಸತಿ ಭ್ರಮೋದಿತಾಂ-

ವಿದ್ವಾನ್ಸಹನ್ತಾಂ ನ ಜಹಾತಿ ಯಾವತ್ |

ತಾವನ್ನ ತಸ್ಯಾಸ್ತಿ ವಿಮುಕ್ತಿವಾರ್ತಾ -

ಪೃಷ್ಠೇಷ ವೇದಾನ್ತನಯಾನ್ತದರ್ಶೀ

|| ೧೬೧ ||

1. ದೇಹವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.
2. 'ಸದಾತ್ಮನಿ' ಎಂಬುದನ್ನು (ಸತ್+ಆತ್ಮನಿ ಎಂದು) ಸಮಾಸಪದವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಈ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. (ಸದಾ ಆತ್ಮನಿ ಎಂದು) ಬೇರೆಬೇರೆ ಪದಗಳಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು.

೧೬೧. ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದುಂಟಾಗುವ ನಾನೆಂಬ (ಬುದ್ಧಿಯ)ನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನು ವೇದಾಂತಯುಕ್ತಿಗಳ ಆಚೆಯದಡವನ್ನೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರಲಿ¹, ಅವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ಕೂಡ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಭಾಯಾಶರೀರೇ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಾತ್ರೇ

ಯತ್ ಸ್ವದೇಹೇ ಹೃದಿ ಕಲ್ಪಿತಾಜ್ಞೇ |

ಯಥಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಸ್ತವ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ -

ಜ್ಞೇವಚ್ಚರೀರೇ ಚ ತಥೈವ ಮಾಸ್ತು

|| ೧೬೨ ||

೧೬೨. ನಿನಗೆ ನೆರಳಿನ ದೇಹ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ದೇಹ, ಸ್ವಪ್ನದ ದೇಹ, ಮನೋರಥಕಲ್ಪಿತದೇಹ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಹೇಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಬದುಕಿರುವ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ² ಅದರಂತೆಯೇ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲದಿರಲಿ.

ದೇಹಾತ್ಮಾಧೀರೇವ ನೃಣಾಮಸದ್ಧಿಯಾಂ

ಜನ್ಮಾದಿದುಃಖಪ್ರಭವಸ್ಯ ಬೀಜಮ್ |

ಯತಸ್ತತ್ಸಂಜಹಿ ತಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಾತ್

ತ್ಯಕ್ತೇ ತು ಚಿತ್ತೇ ನ ಪುನರ್ಭವಾಶಾ

|| ೧೬೩ ||

೧೬೩. ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಜನರಿಗೆ ದೇಹವು ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೇ, ಜನ್ಮವೇ ಮುಂತಾದ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಆ (ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುವ ಶಂಕೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವಿವೇಕ

ಕರ್ಮೋನ್ಮಿಯೈಃ ಪಞ್ಚಭಿರಣ್ಚತೋಽಯಂ

ಪ್ರಾಣೋ ಭವೇತ್ ಪ್ರಾಣಮಯಸ್ತು ಕೋಶಃ |

ಯೇನಾತ್ಮವಾನನ್ನಮಯೋಽನುಪೂರ್ಣಃ³

ಪ್ರವರ್ತತೇಽಸೌ ಸಕಲಕ್ರಿಯಾಸು

|| ೧೬೪ ||

1. ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ವೇದಾಂತಯುಕ್ತಿಗಳ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು -ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 2. 'ಜೀವಚೈವೇಽಸ್ತಿಂಶ್ಚ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ 'ಬದುಕಿರುವ ಈ ಹೆಣದಲ್ಲಿಯೂ' ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಪಾಠವೇ ಮೇಲು. 3. 'ಅನ್ವಪೂರ್ಣಃ' ಎಂಬ ಗೊಣಿ. ಆ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಈ ವಾ|| ಪಾಠವು ಮೇಲು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದೇ ತ್ರೈತ್ತೀರಿಯಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ.

೧೬೪. ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಣವು ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವಾಗುವದು. ಅನ್ನಮಯ(ಕೋಶ)ವು ಈ (ಪ್ರಾಣಮಯ)ನಿಂದ ಆತ್ಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ (ಪ್ರಾಣಮಯವು) ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗುತ್ತಿರುವದು.¹

ನೈವಾತ್ಮಾಪಿ ಪ್ರಾಣಮಯೋ ವಾಯುವಿಕಾರೋ

ಗನ್ತಾಽಽಗನ್ತಾ ವಾಯುವದನ್ತರ್ಬಹಿರೇಷಃ |

ಯಸ್ಮಾತ್ ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ವಾಪಿ ನ ವೇತ್ತೀಷ್ಟಮನಿಷ್ಟಂ

ಸ್ವಂ ವಾನ್ಯಂ ವಾ ಕಿಂಚಿನ್ ನಿತ್ಯಂ ಪರತನ್ಮಃ || ೧೬೫ ||

೧೬೫. ವಾಯುವಿನ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಒಳಕ್ಕೂ ಹೊರಕ್ಕೂ ಹೋಗುತ್ತಲೂ ಬರುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಈ ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನಾಗಲಿ ಬೇಡವಾದದ್ದನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ತನ್ನನ್ನಾಗಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದು). ಯಾವಾಗಲೂ ಪರತಂತ್ರ(ವಾಗಿರುತ್ತದೆ).

ಮನೋಮಯಕೋಶವಿವೇಕ

ಜ್ಞಾನೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ಮನಶ್ಚ ಮನೋಮಯಃ ಸ್ಯಾತ್

ಕೋಶೋ ಮಮಾಹಮಿತಿ ವಸ್ತುವಿಕಲ್ಪಹೇತುಃ |

ಸಂಜ್ಞಾದಿಭೇದಕಲನಾಕಲಿತೋ ಬಲೀಯಾಂ-

ಸ್ತತ್ಪೂರ್ವಕೋಶಮಭಿಪೂರ್ಯ ವಿಜ್ಞಮ್ಭತೇ ಯಃ || ೧೬೬ ||

೧೬೬. ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸೂ (ಸೇರಿದರೆ) ಮನೋಮಯಕೋಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು 'ನಾನು', 'ನನ್ನದು'- ಎಂಬ ವಸ್ತುವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ² ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾವುಮೇ ಮುಂತಾದ³ ಭೇದಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವ ದಾಗಿದೆ ; ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಪೂರ್ವಕೋಶ

1. ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವೇ ಕಾರಣ.

2. ಪರಮಾರ್ಥವಸ್ತುವನ್ನು 'ನಾನು', 'ನನ್ನದು'- ಎಂದು ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೆ.

3. ನಾಮ, ಜಾತಿ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ- ಮುಂತಾದ ರೂಪದಿಂದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅರಿಯುವದು ಯಾವದೋ ಅದು ಮನಸ್ಸು- ಎಂದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

(ವಾದ ಪ್ರಾಣಮಯವನ್ನು) ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಪಞ್ಚೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪಞ್ಚಭಿರೇವ ಹೋತ್ಯಭಿಃ

ಪ್ರಜೇಯಮಾನೋ ವಿಷಯಾಜ್ಯಧಾರಯಾ |

ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನೋ ಬಹುವಾಸನೇನ್ದನೈ-

ಮನೋಮಯಾಗ್ನಿದ್ವಹತಿ ಪ್ರಪಞ್ಚಮ್ || ೧೬೭ ||

೧೬೭. ಮನೋಮಯರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಐದು ಜನ ಹೋತ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ತುಪ್ಪದ ಧಾರೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಬಲುಬಗೆಯ ವಾಸನೆಗಳೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯುತ್ತಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಸುಡುತ್ತಿರುವದು.

ನ ಹ್ಯಸ್ತ್ಯವಿದ್ಯಾ ಮನಸೋಽತಿರಿಕ್ತಾ

ಮನೋ ಹ್ಯವಿದ್ಯಾ ಭವಬನ್ಧಹೇತುಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ನಿನಷ್ಟೇ ಸಕಲಂ ವಿನಷ್ಟಂ

ವಿಜ್ಯಮ್ಭಿತೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸಕಲಂ ವಿಜ್ಯಮ್ಭಿತೇ || ೧೬೮ ||

೧೬೮. ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಯಾವ ಅವಿದ್ಯೆಯೂ¹ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸೇ ಸಂಸಾರಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅವಿದ್ಯೆಯು. ಅದು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾದಂತೆ, ಅದು ಎದ್ದು ಹರಡಿಕೊಂಡರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಪ್ನೇಽರ್ಥಶೂನ್ಯೇ ಸೃಜತಿ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ

ಭೋಕ್ತಾದ್ರಿವಿಶ್ವಂ ಮನ ಏವ ಸರ್ವಮ್ |

ತಥೈವ ಜಾಗ್ರತ್ಯಪಿ ನೋ ವಿಶೇಷ-

ಸ್ವತ್ಸರ್ವಮೇತನ್ಮನಸೋ ವಿಜ್ಯಮ್ಭಣಮ್ || ೧೬೯ ||

೧೬೯. (ಯಾವ) ಪದಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಭೋಕ್ತೃವೇ

1. ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯವೇ ಅಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇದರ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಹಿಂದೆಯೇ (೧೦೭ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಾವಿದ್ಯೆಯು ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ಎಂದೇ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. 2. ಭೋಕ್ತೃ, ಭೋಜ್ಯ, ಭೋಗ- ಎಂಬ ಮೂರನ್ನೂ.

ಮುಂತಾದ² ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸೇ ಸೃಜಿಸುತ್ತದೆ. ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೆ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ¹ ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಹರಡಿಕೆಯೇ.

ಸುಷುಪ್ತಿಕಾಲೇ ಮನಸಿ ಪ್ರಲೀನೇ

ನೈವಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಕಲಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ |

ಆತೋ ಮನಃಕಲ್ಪಿತ ಏವ ಪುಂಸಃ

ಸಂಸಾರ ಏತಸ್ಯ ನ ವಸ್ತುತೋಽಸ್ತಿ

|| ೧೭೦ ||

೧೭೦. ಸುಷುಪ್ತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಲಯವಾಗಲಾಗಿ² ಯಾವದೊಂದು ಪದಾರ್ಥವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂಸಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವುದು, ನಿಜವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ವಾಯುನಾ ನೀಯತೇ ಮೇಘಃ ಪುನಸ್ತೇನೈವ ನೀಯತೇ³ |

ಮನಸಾ ಕಲ್ಪ್ಯತೇ ಬನ್ದೋ ಮೋಕ್ಷಸ್ತೇನೈವ ಕಲ್ಪ್ಯತೇ || ೧೭೧ ||

೧೭೧. ಮೋಡವು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಒಯ್ಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. (ಇದರಂತೆ) ಬಂಧವು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮೋಕ್ಷವೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇಹಾದಿಸರ್ವವಿಷಯೇ ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯ ರಾಗಂ

ಬಧ್ನಾತಿ ತೇನ ಪುರುಷಂ ಪಶುವದ್ ಗುಣೇನ |

ವೈರಸ್ಯಮತ್ರ ವಿಷವತ್ ಸುವಿಧಾಯ ಪಶ್ಚಾ-

ದೇನಂ ವಿಮೋಚಯತಿ ತನ್ಮನ ಏವ ಬನ್ದಾತ್ || ೧೭೨ ||

೧೭೨. ಈ ಮನಸ್ಸು ದೇಹವೇ ಮುಂತಾದ ಸರ್ವವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುರಾಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಪುರುಷನನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಪಶುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂತೆ- ಕಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆ ಮನಸ್ಸೇ ಈ (ವಿಷಯ)ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷದಲ್ಲಿರುವಂಥ ವಿರಾಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಈ (ಜೀವನನ್ನು) ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

1. ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿರುವ ಭೋಕ್ತೃ, ಭೋಜ್ಯ, ಭೋಗ- ಈ ಮೂರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ರೂಪಗಳೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಭೋಕ್ತೃತ್ವವುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೆ.

2. ಬೀಜರೂಪವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಅವಿದ್ಯೆಯಾಗಿ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಎಂದರ್ಥ. ಹಿಂದೆ ೧೨೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

3. 'ನೀಯತೇ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠವು ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾನ್ಮನಃ ಕಾರಣಮಸ್ಯ ಜನ್ಮೋ-

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಚ ವಾ ವಿಧಾನೇ |

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಯ ಹೇತುರ್ಮಲಿನಂ ರಚೋಗುಣೈ-

ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಶುದ್ಧಂ ವಿರಜಸ್ವಮಸ್ಯಮ್

|| ೧೭೩ ||

೧೭೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಜೀವನಿಗೆ ಬಂಧವನ್ನಾಗಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನಾಗಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.¹ ರಚೋಗುಣಗಳಿಂದ² ಮಲಿನವಾಗಿರುವಾಗ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ರಚೋಗುಣತಮೋಗುಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ³ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ (ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ).

ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಗುಣಾತಿರೇಕಾ-

ಚ್ಛುದ್ಧತ್ವಮಾಸಾದ್ಯ ಮನೋ ವಿಮುಕ್ತೈಃ |

ಭವತ್ಯತೋ ಬುದ್ಧಿವತೋ ಮುಮುಕ್ಷೋ-

ಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ದೃಢಾಭ್ಯಾಂ ಭವಿತವ್ಯಮಗ್ರೇ

|| ೧೭೪ ||

೧೭೪. ವಿವೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ⁴ -ಎಂಬ ಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮುಮುಕ್ಷುವು ಮೊದಲು ಅವೆರಡನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮನೋ ನಾಮ ಮಹಾವ್ಯಾಘ್ರೋ ವಿಷಯಾರಣ್ಯಭೂಮಿಷು |

ಚರತ್ಯತ್ರ ನ ಗಚ್ಛಂತು ಸಾಧವೋ ಯೇ ಮುಮುಕ್ಷವಃ || ೧೭೫ ||

೧೭೫. ಮನಸ್ಸೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹುಲಿಯು ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ಕಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾಗಿರುವರೋ (ಅಂಥ) ಸಾಧು(ಜನರು) ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗದಿರಲಿ!

ಮನಃ ಪ್ರಸೂತೇ ವಿಷಯಾನಶೇಷಾನ್

ಸ್ಥೂಲಾತ್ಮನಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಯಾ ಚ ಭೋಕ್ತುಃ |

ಶರೀರವರ್ಣಾಶ್ರಮಜಾತಿಭೇದಾನ್

ಗುಣಕ್ರಿಯಾಹೇತುಫಲಾನಿ ನಿತ್ಯಮ್

|| ೧೭೬ ||

1. ಅ. ಬಿಂ. ೨; ವ್ಯ. ೪-೧೧ -ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಭಾವವಿದು. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೪೦.

2. ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಎಂದರ್ಥ.

3. ಶುದ್ಧಸ್ವತ್ತ ಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಾಗ

ಎಂದರ್ಥ; ೧೧೮ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

4. ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಿಂದೆ

ಅಧಿಕಾರಿಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ೨೦, ೨೧ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ.

೧೭೬. ಮನಸ್ಸೇ ಭೋಕ್ತೃವಿಗೆ ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಿಂದಲೂ¹ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಯಾ ಶರೀರ, ವರ್ಣ, ಆಶ್ರಮ, ಜಾತಿ-ಇವುಗಳನ್ನೂ ಗುಣಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಹೇತುಫಲಗಳನ್ನೂ² ಯಾವಾಗಲೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಅಸಂಚ್ಚಿದ್ರೂಪಮಮುಂ ವಿಮೋಹ್ಯ

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಗುಣೈರ್ನಿಬಧ್ಯಃ |

ಅಹಂ ಮಮೇತಿ ಭ್ರಮಯತ್ಯಜಸ್ಯಂ

ಮನಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯೇಷು ಫಲೋಪಭುಕ್ತಿಷು

|| ೧೭೭ ||

೧೭೭. ಅಸಂಗಚಿದ್ರೂಪನಾದ³ ಈ (ಆತ್ಮನನ್ನು ಈ) ಮನಸ್ಸೇ ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ- ಇವುಗಳ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳ ಫಲೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಸಮನೆ 'ನಾನು', 'ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಅಧ್ಯಾಸದೋಷಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಂಸೃತಿ-⁴

ರಥ್ಯಾಸಬನ್ಧಸ್ತಮುನೈವ ಕಲ್ಪಿತಃ |

ರಜಸ್ತವೋದೋಷವತೋಽವಿವೇಕಿನೋ

ಜನ್ಮಾದಿದುಃಖಸ್ಯ ನಿದಾನಮೇತತ್

|| ೧೭೮ ||

೧೭೮. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಧ್ಯಾಸದೋಷದಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ಅಧ್ಯಾಸಬಂಧವು ಈ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು- ಇವುಗಳ ದೋಷವುಳ್ಳ ಅವಿವೇಕಿಗೆ ಜನ್ಮವೇ ಮುಂತಾದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವು.

ಅತಃ ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೋಽವಿದ್ಯಾಂ ಪಣ್ಡಿತಾಸ್ತತ್ಪ್ರದರ್ಶಿನಃ |

ಯೇನೈವ ಭ್ರಾವ್ಯತೇ ವಿಶ್ವಂ ವಾಯುನೇವಾಭ್ರಮಣ್ಣಲಮ್ ||

೧೭೯. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಪಂಡಿತರು ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮೋಡಗಳು ಅಲೆದಾಡುವಂತೆ ಈ (ಮನಸ್ಸು)ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವುದು

1. ವಾಸನಾರೂಪದಿಂದಲೂ. 2. ಗುಣಕ್ರಿಯೆಗಳೆಂದರೆ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಗಳು; ಹೇತುಫಲಗಳೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ, ಶರೀರಗೃಹಣ- ಇವು. 3. ಅಸಂಗಚಿದ್ರೂಪನೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚು ಕೂಟವಾಗಿ ಸಂಗಚಿದ್ರೂಪ ಎಂಬ ಮಾತು ಶಂ. ಗೀ.ಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿದೆ. 4. ಇಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ತಪ್ಪಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; 'ಸಂಸೃತಿಹ್ಯಧ್ಯಾಸ' ಎಂದಿದ್ದರಾಗುತ್ತೆ.

ತನ್ಮನಃಶೋಧನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ |

ವಿಶುದ್ಧೇ ಸತಿ ಚೈತಸ್ಮಿನ್ ಮುಕ್ತಿಃ ಕರಣಲಾಯತೇ || ೧೮೦ ||

೧೮೦. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷುವು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.¹ ಇದು ಶುದ್ಧವಾದರೆ ಮುಕ್ತಿಯು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಹಣ್ಣಾಗುವದು.

ಮೋಕ್ಷೈಕಸಕ್ತ್ಯಾ ವಿಷಯೇಷು ರಾಗಂ

ನಿರ್ಮೂಲ್ಯ ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಚ ಸರ್ವಕರ್ಮ |

ಸಚ್ಚಿದ್ಧಿಯಾ ಯಃ ಶ್ರವಣಾದಿನಿಷ್ಕೋ

ರಜಃಸ್ವಭಾವಂ ಸ ಧುನೋತಿ ಬುದ್ಧೇಃ || ೧೮೧ ||

೧೮೧. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯಿಟ್ಟು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ರಾಗವನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿ² ಉತ್ತಮವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯಾವನು ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ³ ತತ್ಪರನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನ ರಾಜಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮನೋಮಯೋ ನಾಪಿ ಭವೇತ್ ಪರಾತ್ಮಾ

ಹ್ಯಾದ್ಯನ್ತವತ್ತ್ವತ್ ಪರಿಣಾಮಿಭಾವಾತ್ |

ದುಃಖಾತ್ಮಕತ್ವಾದ್ ವಿಷಯತ್ವಹೇತೋ-

ದ್ರಷ್ಟ್ವಾ ಹಿ ದೃಶ್ಯಾತ್ಮತಯಾ ನ ದೃಷ್ಟಃ || ೧೮೨ ||

೧೮೨. ಮನೋಮಯನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೊನೆಗಳುಂಟು.⁴ (ಇದು) ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು, ದುಃಖರೂಪವಾದದ್ದು, ದೃಶ್ಯರೂಪವಾದದ್ದು ದ್ರಷ್ಟವು ದೃಶ್ಯರೂಪವಾಗಿರುವದು ಕಂಡುಬಂದೇ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

1. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು- ಎಂದರ್ಥ. ೧೪೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಸರ್ವಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೇ ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂಬುದು ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಹಿಂದೆ ೧೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿರಿದ್ಧಾಸನ, ಸಮಾಧಿ- ಎಂಬ ಸಾಧನಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ೬೫, ೬೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

4. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗಿ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶವಿವೇಕ

ಬುದ್ಧಿಬುಧ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯೈಃ ಸಾರ್ಥಂ ಸವೃತ್ತಿಃ ಕರ್ತೃಲಕ್ಷಣಃ |

ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪುಂಸಃ ಸಂಸಾರಕಾರಣಮ್ || ೧೮೩ ||

೧೮೩. ಬುದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ¹ ವೃತ್ತಿಸ್ವಹಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು² ಕರ್ತೃರೂಪವಾಗಿರುವ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು.

ಅನುವೃಜಚ್ಚಿತ್ತತಿಬಿವೃಶಕ್ತಿ-

ವಿಜ್ಞಾನಸಂಜ್ಞಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಕಾರಃ |

ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾವಾನಹಮಿತ್ಯಬ್ರಹ್ಮಂ

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಷ್ಟಭಿಮನ್ಯತೇ ಭೃಶಮ್

|| ೧೮೪ ||

೧೮೪. (ತನ್ನನ್ನೇ) ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಚಿತ್ತತಿಬಿಂಬದ³ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರವು ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಗಳುಳ್ಳದ್ದು. (ಇದು) ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾನು' ಎಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಅನಾದಿಕಾಲೋಽಯಮಹಂಸ್ವಭಾವೋ

ಜೀವಃ ಸಮಸ್ತವ್ಯವಹಾರವೋಢಾ |

ಕರೋತಿ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಿ⁴ ಪೂರ್ವವಾಸನಃ

ಪುಣ್ಯಾನ್ಯಪುಣ್ಯಾನಿ ಚ ತತ್ಪಲಾನಿ

|| ೧೮೫ ||

ಭುಜ್ಞ್ವೀ ವಿಚಿತ್ರಾಸ್ವಪಿ ಯೋನಿಷು ವ್ರಜ-

ನ್ಯಾಯಾತಿ ನಿಯಾರ್ತೃಧ ಊರ್ಧ್ವಮೇಷಃ |

ಅಸ್ಯೈವ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಸ್ಯ ಚಾಗ್ರತ್

ಸ್ವಪ್ನಾದ್ಯವಸ್ಥಾಃ ಸುಖದುಃಖಭೋಗಃ

|| ೧೮೬ ||

೧೮೫-೧೮೬. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದಿರುವ ಈ ನಾನೆಂಬ ಸ್ವಭಾವವೇ ಸಮಸ್ತವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವನು. ಇವನು

1. ೯ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಜ್ಞಾನೇನ್ದ್ರಿಯಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ.

2. ಬುದ್ಧಿಯು ಎಂದರೆ ಅಂತಃಕರಣವು. ನಿಶ್ಚಯರೂಪವಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು.

3. ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಚೈತನ್ಯದ ಹುಸಿತೋರಿಕೆ.

4. 'ಕರ್ಮಾಣ್ಯನು' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕೆಂತ ಇದೇ ಮೇಲು.

ಹಿಂದಿನ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ; ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ; ಬಗೆಬಗೆಯ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನೂ ಉರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಲೂ ಹೋಗುತ್ತಲೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಿಗೇ ಎಚ್ಚರಕನಸು ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳೂ¹ ಸುಖದುಃಖಭೋಗಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವವು.

ದೇಹಾದಿನಿಷ್ಕ್ರಮಧರ್ಮಕರ್ಮ-

ಗುಣಾಭಿಮಾನಃ ಸತತಂ ಮಮೇತಿ |

ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶೋಽಯಮತಿ ಪ್ರಕಾಶಃ

ಪ್ರಕೃಷ್ಟಸಾನಿಧ್ಯವಶಾತ್ ಪರಾತ್ಮನಃ

|| ೧೮೭ ||

ಆತೋ ಭವತ್ಯೇಷ ಉಪಾಧಿರಸ್ಯ ಯದಾತ್ಮಧೀಃ ಸಂಸರತಿ ಭ್ರಮೇಣ ||

೧೮೭-೧೮೭^೧/೨. ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳು, ಕರ್ಮಗಳು, ಗುಣಗಳು- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ನನ್ನವು' ಎಂಬ ನಿತ್ಯಾಭಿಮಾನವಿರುವದು. ಈ ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರವಿರುವದರಿಂದ ಬಹಳ ಪ್ರಕಾಶಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇದು ಉಪಾಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ನಾನೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ಪ್ರಾಣೇಷು ಹೃದಿ

ಸ್ಫುರತ್ತಯಂಜ್ಯೋತಿಃ |

ಕೂಟಸ್ಥಃ ಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಕರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾ ಭವತ್ಯುಪಾಧಿಸ್ಥಃ || ೧೮೮ ||

೧೮೮. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಿದಾನಲ್ಲ², ಈ ಆತ್ಮನು ಕೂಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ³ ಕರ್ತೃವೂ ಭೋಕ್ತೃವೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ವಯಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಮುಪೇತ್ಯ ಬುದ್ಧೇ-

ಸ್ವಾದಾತ್ಮ್ಯದೋಷೇಣ ಪರಂ ಮೃಷಾತ್ಮನಃ |

ಸರ್ವಾತ್ಮಕಃ ಸನ್ನಪಿ ವೀಕ್ಷತೇ ಸ್ವಯಂ

ಸ್ವತಃ ಪೃಥಕ್ತ್ವೇನ ಮೃದೋ ಘಟಾನಿವ

|| ೧೮೯ ||

1. ಹಿಂದೆ ೧೦೩ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಮೂರವಸ್ಥೆಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರುವದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವನ್ನೂ ಅಡಕಮಾಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

2. ಬೃ. ೪-೩-೨ರ ಸೂತನೆ. 3. ವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದೂಡಗೂಡಿರುವದರಿಂದ.

೧೮೯. ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೇ ತಾನೆಂದು (ತಿಳಿದುಕೊಂಡ) ದೋಷದಿಂದ ತಾನೂ ಪರಿಚ್ಛೇದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿಜವಾಗಿ ತಾನು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದರೂ. ಮಣ್ಣಿಗಿಂತ ಗಡಿಗಳು ಬೇರೆ ಎಂದು (ಜನರು) ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ತನ್ನನ್ನೇ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನು.

ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧವಶಾತ್ ಪರಾತ್ಮಾ
ಹ್ಯುಪಾಧಿ¹ ಧರ್ಮಾನನುಭಾತಿ ತದ್ಗುಣಃ |

ಆಯೋವಿಕಾರಾನವಿಕಾರಿವಹ್ನಿವತ್

ಸದೈಕರೂಪೋಽಪಿ ಪರಃ ಸ್ವಭಾವಾತ್

|| ೧೯೦ ||

೧೯೦. (ಈ) ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಪರತರರೂಪನೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅದರ ಗುಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಯಾವ ಮಾರ್ಪಾಡೂ ಇಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯು ಕಬ್ಬಿಣದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ², ಉಪಾಧಿಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಾನೂ ತೋರುತ್ತಾನೆ.

ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನಾದಿಯಾದ ಉಪಾಧಿಗೆ ನಾಶವುಂಟೆ ?

ಶಿಷ್ಯ ಉವಾಚ -

ಭ್ರಮೇಣಾಪ್ಯನ್ಯಥಾ ವಾಸ್ತು ಜೀವಭಾವಃ ಪರಾತ್ಮನಃ |

ತದುಪಾಧೇರನಾದಿತ್ವಾನ್ವಾನಾದೇರ್ನಾಶ ಇಷ್ಟತೇ || ೧೯೧ ||

ಅತೋಽಸ್ಯ ಜೀವಭಾವೋಽಪಿ ನಿತ್ಯೋ ಭವತಿ ಸಂಸೃತಿಃ |

ನ ನಿವರ್ತೇತ ತನ್ನೋಕ್ಷಃ ಕಥಂ ಮೇ ತ್ರಿಗುರೋ ವದ || ೧೯೨ ||

೧೯೧-೧೯೨. ಶಿಷ್ಯನು ಇಂತೆಂದನು : ಶ್ರೀಗುರುವೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವನಾಗಿರುವುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲಾಗಿರಲಿ³, ಬೇರೆಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಲಾದರೂ ಆಗಿರಲಿ, ಉಪಾಧಿಯು ಅನಾದಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿಯಾದ ಉಪಾಧಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲದೆಹೋಗುವದಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಜೀವತ್ವವೂ ನಿತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ; ಸಂಸಾರವು ತೊಲಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ (ಇವನಿಗೆ)

1. 'ವ್ಯುಪಾಧಿ' ಎಂದು ವಾ. 2. ಬೆಂಕಿಗೆ ಆಕಾರವು ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಕಾದಕಬ್ಬಿಣವು ಯಾವ ಆಕಾರದ್ದಾದರೆ ಆ ಆಕಾರದ್ದಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುವಂತೆ. 3. ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾದದ್ದು ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗಬಹುದು. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾಗಿರುವ ಜೀವತ್ವವು ಹೋಗಲಾರದು ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಮೋಕ್ಷವು ಹೇಗೆ ? ಇದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರ :

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವಭ್ರಾಂತಿಯು ತೊಲಗುವದು

ಶ್ರೀಗುರುರುವಾಚ -

ಸಮ್ಯಕ್ ಪೃಷ್ಠಂ ತ್ವಯಾ ವಿದ್ವಾನ್ ಸಾವಧಾನೇನ ತಚ್ಚಕ್ಷಣಂ |

ಪ್ರಾಮಾಣಿಕೇ ನ ಭವತಿ ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ ಮೋಹಿತಕಲ್ಪನಾ || ೧೯೩ ||

೧೯೩. ಶ್ರೀಗುರುವಿಂತೆಂದನು : ಎಲೈ ವಿವೇಕಿಯೆ, ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿರುವೆ. ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕೇಳು : ಮೂಢರಾದವರು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಭ್ರಾನ್ತಿಂ ವಿನಾ ತ್ವಸಂಜ್ಞಸ್ಯ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಸ್ಯ ನಿರಾಕೃತೇಃ |

ನ ಘಟೇತಾರ್ಥಸಂಬಂಧೋ ನಭಸೋ ನೀಲತಾದಿವತ್ || ೧೯೪ ||

೧೯೪. ಆದರೆ ಅಸಂಗನೂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನೂ ಆಕಾರರಹಿತನೂ ಆಗಿರುವ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ—ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ನೀಲತ್ವವೇ ಮುಂತಾದದ್ದರ ಸಂಬಂಧದಂತೆ—(ಮತ್ತೆ ಹೇಗೂ) ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಉಂಟಾಗಲಾರದು.

ಸ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟುರ್ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯಾಕ್ರಿಯಸ್ಯ

ಪ್ರತ್ಯಗ್ಬೋಧಾನಂದರೂಪಸ್ಯ ಬುದ್ಧೇಃ |

ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಜೀವಭಾವೋ ನ ಸತ್ಕೋ

ಮೋಹಾಪಾಯೇ ನಾಸ್ತ್ಯವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವಾತ್ || ೧೯೫ ||

೧೯೫. (ಎಲ್ಲವನ್ನೂ) ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ಗುಣನಾದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾದ ಒಳಗಿನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಜೀವತ್ವವು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಅಸತ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಮೋಹವು ಹೋದಬಳಿಕ ಇರುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಯಾವದ್ ಭ್ರಾನ್ತಿಸ್ತಾವದೇವಾಸ್ಯ ಸತ್ತಾ

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೋಜ್ಜಮ್ಭಿತಸ್ಯ ಪ್ರಮಾದಾತ್ |

ರಜ್ಜ್ವಂ ಸರ್ಪೋ ಭ್ರಾನ್ತಿಕಾಲೀನ ಏವ

ಭ್ರಾನ್ತೇರ್ನಾಶೇ ನೈವ ಸರ್ಪೋಽಪಿ¹ ತದ್ವತ್ || ೧೯೬ ||

1. 'ಸರ್ಪೋಽಪಿ' ವಾ||

೧೯೬. ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾವು ಭ್ರಾಂತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ (ತೋರುತ್ತದೆ). ಭ್ರಾಂತಿಯು ನಾಶವಾದರೆ ಹಾವೂ (ಇರುವ)ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ ಅವಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಆಗಿರುವ ಈ (ಜೀವತ್ವಕ್ಕೆ) ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯಿರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೇ ಇರವು.

ಅನಾದಿತ್ವಮವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ತಥೇಷ್ಯತೇ || ೧೯೬^೧/೨ ||

ಉತ್ಪನ್ನಾಯಾಂ ತು ವಿದ್ಯಾಯಾಮಾವಿದ್ಯಕಮನಾದ್ಯಪಿ |

ಪ್ರಚೋಧೇ ಸ್ವಪ್ನವತ್ ಸರ್ವಂ ಸಹಮೂಲಂ ವಿನಶ್ಯತಿ || ೧೯೭ ||

೧೯೬^೧/೨-೧೯೭. ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಅನಾದಿ ಎಂಬುದೂ ಹೀಗೆಯೇ. ವಿದ್ಯೆಯು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯವು ಅನಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಎಚ್ಚರವಾದ ಕೂಡಲೇ ಕನಸು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಮೂಲಸಹಿತವಾಗಿ¹ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಅನಾದ್ಯಪೀದಂ ನೋ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಾಗಭಾವ ಇವ ಸ್ಫುಟಮ್ |

ಅನಾದೇರಪಿ ವಿಧ್ವಂಸಃ ಪ್ರಾಗಭಾವಸ್ಯ ವೀಕ್ಷಿತಃ || ೧೯೮ ||

೧೯೮. ಈ (ಜೀವತ್ವವು) ಅನಾದಿಯಾದರೂ ಪ್ರಾಗಭಾವದಂತೆ² ನಿತ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಫುಟವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಗಭಾವವು ಅನಾದಿಯಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಶವಾಗುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿರುತ್ತದೆ.³

ಯದ್ಬುದ್ಧ್ಯುಪಾಧಿಸಂಬಂಧಾತ್ ಪರಿಕಲ್ಪಿತಮಾತ್ಮನಿ |

ಜೀವತ್ವಂ ನ ತತೋಽನೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪೇಣ ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ || ೧೯೯ ||

೧೯೯. ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೀವತ್ವವು ಪರಿಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವದೋ ಅದು ಆ (ಉಪಾಧಿಗಿಂತ) ಬೇರೆಯ ವಿಲಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುವದಲ್ಲ.⁴

ಸಂಬಂಧಃ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮಿಥ್ಯಾಚ್ಛಾನ್ವಪುರಃಸರಃ |

ವಿನಿವೃತ್ತಿಭರ್ವೇತ್ತಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ಚಾನ್ವೇನ ನಾನೃಥಾ || ೨೦೦ ||

1. ಅವಿದ್ಯೆಯೊಡನೆ. 2. ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮತದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಭಾವರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಅಷ್ಟು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

3. ಪ್ರಾಗಭಾವವು ಅನಾದಿ, ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದು; ಆದರೆ ಪ್ರದ್ವಂಸಾಭಾವವು ಸಾದಿ, ನಾಶವಿಲ್ಲದ್ದು. ಎಂಬುದು ತಾರ್ಕಿಕರ ಮತ. ಇದರ ಬಿಡನೆಯು ತೈ. ಭಾ. ದ ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ.

4. ಅದೂ ಉಪಾಧಿಯಂತೆ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ.

೨೦೦. ಬುದ್ಧಿಗೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾದದ್ದು. ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾದರೆ ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದೀತೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಗಲಾರದು.

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರುತೇರ್ಮತಮ್ |

ತದಾತ್ಮಾನಾತ್ಮನೋಃ ಸಮ್ಯಗ್ವಿವೇಕೇನೈವ ಸಿದ್ಧತಿ || ೨೦೧ ||

ತತೋ ವಿವೇಕಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಸದಾತ್ಮನೋಃ || ೨೦೧^೧/_೨ ||

೨೦೧-೨೦೧^೧/_೨. ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಮತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ (ಜ್ಞಾನವು) ಆತ್ಮ, ಅನಾತ್ಮ- ಇವೆರಡನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.¹ ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ- ಈ ಎರಡನ್ನೂ ವಿಂಗಡಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಜಲಂ ಪಜ್ಜವದತ್ಯನ್ತಂ² ಪಚ್ಚಾಪಾಯೀ ಜಲಂ ಸ್ಫುಟಮ್ |

ಯಥಾ ಭಾತಿ ತಥಾಽಽತ್ಮಾಪಿ ದೋಷಾಭಾವೇ ಸ್ಫುಟಪ್ರಭಃ ||

೨೦೨. ಬಹಳ ಬಗ್ಗಡವಾಗಿರುವ ನೀರು ಬಗ್ಗಡವು ಹೋದಮೇಲೆ ಹೇಗೆ (ಸ್ವಚ್ಛವಾದ) ನೀರಾಗಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುವದೋ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲವಾಗಲು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾನೆ.

ಅಸನ್ನಿವೃತ್ತೌ ತು ಸದಾತ್ಮನಾ ಸ್ಫುಟಂ

ಪ್ರತೀತಿರೇತಸ್ಯ ಭವೇತ್ ಪ್ರತೀಚಃ |

ತತೋ ನಿರಾಸಃ ಕರಣೀಯ ಏವಾ-

ಸದಾತ್ಮನಃ ಸಾಧ್ಯಹಮಾದಿವಸ್ತುನಃ

|| ೨೦೨ ||

೨೦೩. ಅಸತ್ತಾದದ್ದು ತೊಲಗಲು ಈ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಗೆ ಸದ್ರೂಪದಿಂದ³ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರಿಕೆಯಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸದ್ರೂಪವಾದ ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರಾಸಮಾಡಲೇಬೇಕು.

1. ಇದು ಮುಂದಿನ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗುತ್ತದೆ.

2. 'ಪಜ್ಜವದತ್ಯನ್ತಮ್' ವಾ|| ಇಲ್ಲಿ 'ಜಲಂ' ಎಂಬ ಮಾತು ಎರಡು ಸಲ ಏಕೆ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಕ್ಷರವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

3. 'ಸದಾತ್ಮನಃ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕೆ ಸದಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಗೆ ಎಂದು ಅನುವಾದ.

ಆತೋ ನಾಯಂ ಪರಾತ್ಮಾ ಸ್ಯಾದ್ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಶಬ್ದಭಾಕ್ ||

ವಿಕಾರಿತ್ವಾಜ್ಜಡತ್ವಾಜ್ಜ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಹೇತುತಃ |

ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ ವ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವಾನ್ವಾನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯ ಇಷ್ಟತೇ || ೨೦೪ ||

೨೦೩^೧/_೨-೨೦೪. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯವಾದ (ಕೋಶವೂ) ಪರಾತ್ಮನಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ (ಇದು) ವಿಕಾರಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ಜಡವು, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದದ್ದೆಂಬ ಕಾರಣವುಳ್ಳದ್ದು, ದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡುವ ದಾಗಿದೆ.¹ ಅನಿತ್ಯವಾದದ್ದು ನಿತ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ಒಪ್ಪುವದಾಗದಷ್ಟೆ?

ಆನಂದಮಯಕೋಶವಿವೇಕ

ಆನಂದಪ್ರತಿಬಿಂಬಚುಮ್ಬಿತತನುವೃತ್ತಿಸ್ತಮೋಜ್ಯಮ್ಬಿತಾ

ಸ್ಯಾದಾನಂದಮಯಃ ಪ್ರಿಯಾದಿಗುಣಕಃ ಸ್ವೇಷಾರ್ಥಲಾಭೋದಯಃ |

ಪುಣ್ಯಸ್ಯಾನುಭವೇ ವಿಭಾತಿ ಕೃತಿನಾಮಾನಂದರೂಪಃ ಸ್ವಯಂ

ಭೂತ್ವಾ ನಂದತಿ ಯತ್ರ ಸಾಧು ತನುಭೃನ್ಮಾತ್ರಃ ಪ್ರಯತ್ನಂ ವಿನಾ ||

೨೦೫. ಆನಂದದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಎದ್ದ ವೃತ್ತಿಯು ಆನಂದಮಯಕೋಶವಾಗುತ್ತದೆ.² ಇದು ಪ್ರಿಯವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಪುಣ್ಯವಂತರಿಗೆ ಪುಣ್ಯದ ಫಲದ ಅನುಭವವಾಗುವಾಗ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಶರೀರಿಯೂ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ತಾನೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆನಂದರೂಪವಾಗಿ ಹೃಷ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಆನಂದಮಯಕೋಶಸ್ಯ ಸುಷುಪ್ತೌ ಸ್ಫೂರ್ತಿರುತ್ಕಟಾ |

ಸ್ವಪ್ನಜಾಗರಯೋರೀಷದಿಷ್ಟಸಂದರ್ಶನಾದಿನಾ

|| ೨೦೬ ||

೨೦೬. ಆನಂದಮಯಕೋಶವು ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.³ ಸ್ವಪ್ನಜಾಗರಿತಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಂಡದ್ದೇ

1. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೨ ನೋಡಿ.

2. ಆನಂದಮಯಕೋಶವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು

ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ಶಂ. ತೈ. ೨-೫ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಶಂ. ಮಾಂ. ೩ನೆಯ ಮಂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಇದು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

3. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಮೋದಾದಿಗಳು

ಇರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯವು ಉತ್ಕಟವಾಗಿರುವದೆಂಬುದು ಯುಕ್ತಿಗೆ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವೇಷವಿಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಅವರಣವೇ ಇರುವದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ಪ್ರಚುರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಶಂ. ಮಾಂ. ೩ನನ್ನ ನೋಡಿ.

ಮುಂತಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟು ತೋರುತ್ತದೆ. ¹

ನೈವಾಯಮಾನನ್ನಮಯಃ ಪರಾತ್ಮಾ
 ಸೋಪಾಧಿಕತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಕಾರಾತ್ ।
 ಕಾರ್ಯತ್ವಹೇತೋಃ ಸುಕೃತಕ್ರಿಯಾಯಾ
 ವಿಕಾರಸಂಭ್ರಾತಸಮಾಹಿತತ್ವಾತ್

॥ ೨೦೭ ॥

೨೦೭. ಈ ಆನಂದಮಯಕೋಶವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ (ಇದು) ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ²; ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ವಿಕಾರಗಳ ಗುಣವಾದ (ದೇಹವನ್ನು) ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ³

ಆತ್ಮನು ಪಂಚಕೋಶಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯು

ಪಜ್ಞಾನಾಮಪಿ ಕೋಶಾನಾಂ ನಿಷೇಧೇ ಯುಕ್ತಿತಃ ಶ್ರುತೇಃ ।
 ತನ್ನಿಷೇಧಾವಧಿಃ ಸಾಕ್ಷೀ ಬೋಧರೂಪೋಽವಶಿಷ್ಯತೇ ॥ ೨೦೮ ॥

೨೦೮. ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ⁴ ಈ ಐದು ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆದರೆ ಅವುಗಳ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಅವಧಿಯಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನರೂಪನಾದ (ಆತ್ಮನು) ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಯೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂಚ್ಛೋತಿಃ ಪಜ್ಞಾಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣಃ ।
 ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಸಾಕ್ಷೀ ಸನ್ನಿವಿಹಾರೋ ನಿರಇಂದನಃ ॥ ೨೦೯ ॥
 ಸದಾನಂದಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮತ್ವೇನ ವಿಪಶ್ಚಿತಾ ॥ ೨೦೯^o/೨ ॥

1 ತೈ. ಭಾ. ೨-೫ (ಭಾ.ಭಾ. ೧೪೫)ರಲ್ಲಿರುವ ಆನಂದಮಯನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.
 2. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರವು ಹೇಗೆ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. 3. 'ವಿಕಾರಸಂಭ್ರಾತಸಮಾಹಿತತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಅನುವಾದವಿದು. ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನದಟ್ಟಾಗಿಲ್ಲ.
 4. ಮಾಂಡೂಕ್ಯ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ, ಮುಂಡಕ- ಮುಂತಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ. ನಿಷೇಧಕಯುಕ್ತಿಗಳು ಕೆಲವನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಗ್ರಂಥಕಾರರೂ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಯುಕ್ತಿತಃ ಕೃತೇ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕೆ 'ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿಷೇಧಮಾಡಲಾಗಿ' ಎಂದರ್ಥ. ಆ ಪಾಠಕ್ಕೆಂತ ಈಗ ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಪಾಠವೇ ಮೇಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೨೦೯-೨೦೯^೦/_೨. ಹೀಗೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ, ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿ, ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ¹ ವಿಕಾರರಹಿತನಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ, ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನಲ್ಲ, ಆ ಈ ಆತ್ಮನೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂದು ಜಾಣನಾದವನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶಿಷ್ಯನ ಶಂಕೆ

ಶಿಷ್ಯ ಉವಾಚ -

ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇನ ನಿಷಿದ್ಧೇಷು ಕೋಶೇಷ್ಟೇತೇಷು ಪಞ್ಚಾಸು |

ಸರ್ವಾಭಾವಂ ವಿನಾ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವಾತ್ಮಮೃತ್ಯು ಹೇ ಗುರೋ|| ೨೧೦ ||

ವಿಚ್ಛೇಯಂ ಕಿಮು ವಸ್ತುಸ್ತಿ ಸ್ವಾತ್ಮನಾತ್ರ ವಿಪಶ್ಚಿತಾ || ೨೧೦^೦/_೨ ||

೨೧೦-೨೧೦^೦/_೨. ಶಿಷ್ಯನು ಕೇಳಿದನೇನೆಂದರೆ : ಗುರುವೆ, ಈ ಐದು ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು² ಅಲ್ಲಗಳೆದ ಬಳಿಕ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಆತ್ಮಂತಾಭಾವವಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವದೂ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿ ಜಾಣನಾದವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಯಾವ ವಸ್ತುತಾನೆ ಇರುವದು ?

ಗುರುವಿನ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ

ಶ್ರೀಗುರುರುವಾಚ -

ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ತ್ವಯಾ ವಿದ್ವನ್ನಿಪುಣೋಽಸಿ ವಿಚಾರಣೇ |

ಅಹಮಾದಿವಿಕಾರಾಸ್ತೇ ತದಭಾವೋಽಯಮಪ್ಯನು³ || ೨೧೧ ||

ಸರ್ವೇ ಯೇನಾಽನುಭೂಯಂತೇ ಯಃ ಸ್ವಯಂ ನಾನೂಭೂಯತೇ |

ತಮಾತ್ಮಾನಂ ವೇದಿತಾರಂ ವಿದ್ಧಿ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಯಾ|| ೨೧೨ ||

೨೧೧-೨೧೨. ಅಯ್ಯ ವಿವೇಕಿಯೆ, ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜವೇ ; ನೀನು ವಿಚಾರಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿರುವೆ. ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದ ಆ ವಿಕಾರಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಈ ಅಭಾವವೂ ಎಲ್ಲವೂ ಯಾವನಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆಯೋ ಯಾವನು ತಾನು ಮಾತ್ರ (ಯಾವದರಿಂದಲೂ)

1. ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣಃ, ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಸಾಕ್ಷೀ - ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

2. ಪಂಚಕೋಶಗಳು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ಈವರೆಗೆ ತೋರಿಸಿಲ್ಲ. ಅವು ಆತ್ಮನಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸಿದೆ.

3. 'ಅಯಮಪ್ಯಥ' ವಾ||

ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿಯುವವನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅರಿತುಕೊ.

ತತ್ಸಾಕ್ಷಿಕಂ ಭವೇತ್ತತ್ಯದ್ಯದ್ಯೇನಾಽನುಭೂಯತೇ |

ಕಸ್ಯಾಪ್ಯನನುಭೂತಾರ್ಥೇ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವಂ ನೋಪಯುಜ್ಯತೇ¹ || ೨೧೩ ||

ಅಸೌ ಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಕೋ ಭಾವೋ ಯತಃ ಸ್ವೇನಾಽನುಭೂಯತೇ |

ಅತಃ ಪರಂ ಸ್ವಯಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾ ನ ಚೇತರಃ || ೨೧೪ ||

೨೧೩-೨೧೪. ಯಾವಯಾವದು ಏತೇಶರಿಂದ ಅನುಭೂತವಾಗುವದೋ ಅದದು ಆಯಾ ಸಾಕ್ಷಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದಾಗುವದು ; ಅನುಭೂತವಾಗದಿರುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ² ಈ ವಸ್ತು ಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದಾನೆ.³ ಆದ್ದರಿಂದ (ಇದು) ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಾನೇ ನೇರಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲ⁴

ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಷು ಸ್ಫುಟತರಂ ಯೋಽಸೌ ಸಮುಜ್ಜ್ವಲ್ಯತೇ⁵

ಪ್ರತ್ಯಗ್ರೂಪತಯಾ ಸದಾಽಹಮಹಮಿತ್ಯನ್ತಃ ಸ್ಫುರನ್ನೇಕಧಾ⁶ ||

1. 'ನೋಪಪದ್ಯತೇ' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಸಾಕ್ಷಿಯು ಲಕ್ಷಣವು ಇಷ್ಟೇ ಆದರೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ; ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ವಿಷಯಗಳು ಅನುಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡದೆ ತಾನು ಅದನ್ನು ಕಂಡಿದೇನೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಸಿದ್ಧಿಗೂ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವನೊಬ್ಬನು ಬೇಕು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಥವಾ 'ಮಿಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲವೂ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ತತ್ಸಾಕ್ಷಿಕವೆನ್ನಬಹುದು ; ಆದರೆ ಈ ಆತ್ಮನು ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವವು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ' ಎಂದಾದರೂ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

3. ಆತ್ಮನು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವ ವಿಜ್ಞಾನವಾದವೇ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತೊಂದರ ಬೆಳಕಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸದೇ ತಾನೇ ಅನುಭವರೂಪವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 4. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವವನಾಗಿ ತಾನು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅನುಭೂತನಾಗದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಇವನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಒಳಗಿರುವ ಆತ್ಮನು ಎಂಬುದು ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

5. 'ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಷು ಸ್ಫುಟತರಾ ಯಾ ಸಂವಿದುಜ್ಜ್ವಲ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಮನೀಷಾ ಪಂಚಕದ ವಾದವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.

6. 'ನ್ನೇಕಧಾ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ಪಾಠವೇ ಮೇಲು.

ನಾನಾಕಾರವಿಕಾರಭಾಗಿನ ಇಮಾನ್ ಪಶ್ಯನ್ನಹಂಧೀಮುಖಾನ್
ನಿತ್ಯಾನಸ್ತಚಿದಾತ್ಮನಾ ಸ್ವರತಿ ತಂ ವಿದ್ಧಿ ಸ್ವಮೇತಂ ಹೃದಿ || ೨೧೫ ||

೨೧೫. ಯಾವ ಈತನು ಎಚ್ಚರ, ಕನಸು, ಗಾಢನಿದ್ರೆ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ರೂಪದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ 'ನಾನು', 'ನಾನು' ಎಂದು ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಾ¹ ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನೋ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಕಾರಗಳನ್ನೂ ವಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ತಳಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ- ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿತ್ಯಾನಂದಚಿದ್ರೂಪದಿಂದ ತೋರಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನೋ, ಆ ಇವನನ್ನು ಆತ್ಮನೆಂದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊ.

ಘಟೋದಕೇ ಬಿಮ್ಬಿತ್ರಮರ್ಕಬಿಮ್ಬು-
ಮಾಲೋಕ್ಯ ಮೂಢೋ ರವಿಮೇವ ಮನ್ಯತೇ |
ತಥಾ ಚಿದಾಭಾಸಮುಪಾಧಿಸಂಸ್ಥಂ
ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾಹಮಿತ್ಯೇವ ಜಡೋಽಭಿಮನ್ಯತೇ || ೨೧೬ ||

ಘಟಂ ಜಲಂ ತದ್ಗತಮರ್ಕಬಿಮ್ಬಂ
ವಿಹಾಯ ಸರ್ವಂ ವಿನಿರೀಕ್ಷ್ಯತೇಽರ್ಕಃ |
ತಟಸ್ಥ ಏತತ್ತಿ² ತಯಾಽವಭಾಸಕಃ
ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶೋ ವಿದುಷಾ ಯಥಾ ತಥಾ || ೨೧೭ ||

ದೇಹಂ ಧಿಯಂ ಚಿತ್ತತಿಬಿಮ್ಬಮೇವಂ
ವಿಸೃಜ್ಯ ಬುದ್ಧೌ ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಮ್ |
ದ್ರಷ್ಟಾರಮಾತ್ಮಾನಮಖಿಣ್ಣಬೋಧಂ
ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶಂ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ || ೨೧೮ ||

ನಿತ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಸರ್ವಗತಂ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮ-
ಮನ್ವರ್ಬಹಿಃಶೂನ್ಯಮನನ್ಯಮಾತ್ಮನಃ |
ವಿಚ್ಛಾಯ ಸಮ್ಯಜ್ಞಿ³ ನಿಜರೂಪಮೇತತ್
ಪ್ರಮಾನ್ ವಿಪಾಪ್ತಾ ವಿರಚೋ ವಿಮೃತ್ಯುಃ || ೨೧೯ ||

1. ೧೩.೪ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಅದರ ೪ನೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ. ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವದೇ ಅಹಂವದಾರ್ಥವೆಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮತ. ಮುಂದೆ ೨೯೧ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ.

2. 'ತಟಸ್ಥತಸ್ತತ್' ವಾ||

ವಿಶೋಕ ಆನಂದಘನೋ ವಿಪಶ್ಚಿತ್

ಸ್ವಯಂ ಕುತಶ್ಚಿನ್ನ ಬಿಭೇತಿ ಕಶ್ಚಿತ್¹ ।

ನಾನೋಽಸ್ಮಿ ಪನ್ನಾ ಭವಬನ್ಧಮುಕ್ತೇ-

ವಿನಾ ಸ್ವತತ್ತ್ವಾವಗಮಂ ಮುಮುಕ್ಷೋಃ

॥ ೨೨೦ ॥

೨೧೬-೨೨೦. ಗಡಿಗೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಮೂಢನಾದವನು (ಅದನ್ನು) ಸೂರ್ಯನೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿದಾಭಾಸವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ನಾನೆಂದೇ ಅಭಿಮಾನಪಡುತ್ತಾನೆ. ಗಡಿಗೆ, ನೀರು, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬ- ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಬೇರೆಯಿದ್ದುಕೊಂಡು ಇವು ಮೂರನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಹೇಗೆ ಕಂಡಿರುತ್ತಾನೋ² ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ (ಈ) ಚಿದಾಭಾಸವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ³ ಅಡಗಿರುವ ಸಾಕ್ಷಿರೂಪನೂ ಅಖಂಡಬೋಧರೂಪನೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುವವನೂ ಸದಸತ್ತ್ವಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ವಿಲಕ್ಷಣನೂ⁴ ನಿತ್ಯನೂ ವಿಭುವೂ ಸರ್ವಗತನೂ ಆತಿಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ⁵ ಒಳಗುಹೊರಗೆಂಬುದಿಲ್ಲದವನೂ⁶ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲದವನೂ (ಆಗಿರುವ ಆತ್ಮನನ್ನು), ಈ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳೆಂಬ ಪಾಪವಿಲ್ಲದವನೂ ಧೂಳಿಲ್ಲದವನೂ ಮೃತ್ಯುರಹಿತನೂ⁷ ಶೋಕರಹಿತನೂ ಆನಂದಘನನೂ ಆದ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ತಾನು ಏತಕ್ಕೂ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಅಂಜದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಮುಮುಕ್ಷುವಾದನಿಗೆ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವದಕ್ಕೆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಹಾದಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.⁸

1. ಇದು 'ಕಿಂಚಿತ್' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಸರಳವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವದು.

2. 'ದಿವಿ ವೀಕ್ಷ್ಯತೇಽರ್ಕಃ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೋ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

3. ಹಿಂದೆ ೧೩೪ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಧೀಗುಹಾಯಾಮವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶೇ' ಎಂದಿರುವದನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ.

4. ಮಹಾದಾದಿಕಾರ್ಯವು ಸತ್ತು, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತವು ಅಸತ್ತು; ಅವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣನು ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೨ ನೋಡಿ.

5. ಮುಂ. ೧-೧-೬ರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

6. ತೈ. ನಾ. 'ಅನ್ವರ್ಪಹಿತ್ಯ ತತ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ಥಿತಃ' (ತೈ. ನಾ. ೩೦) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಸೂಚನೆ.

7. ಕ. ೨-೩-೧೮. 8. ಶ್ಲೋ. ೩. ೮

೬. ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕೈಜ್ಞಾನ

ಐಕೈಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಶಂಸೆ

ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿನ್ನತ್ವವಿಜ್ಞಾನಂ ಭವಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾರಣಮ್ |

ಯೇನಾಽದ್ವಿತೀಯಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಃ || ೨೨೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಸ್ತು ಸಂಸೃತ್ಯೈ ವಿದ್ವಾನ್ನಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ |

ವಿಜ್ಞಾತವ್ಯಮತಃ ಸಮ್ಯಗ್ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿನ್ನತ್ವಮಾತ್ಮನಃ || ೨೨೨ ||

ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಶುದ್ಧಂ ಪರಂ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಮ್ |

ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕರಸಂ ಪ್ರತ್ಯಗಭಿನ್ನಂ ನಿರಂತರಂ ಜಯತಿ || ೨೨೩ ||

೨೨೧-೨೨೩. ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕಿಂತ ತಾನು ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಸಂಸಾರ ದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ವಿವೇಕಿಗಳಾದವರು¹ ಆ (ಜ್ಞಾನ) ದಿಂದ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಆನಂದಸ್ವರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಜ್ಞಾನಿಯಾದರೋ ಮರಳಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ² ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿನ್ನನೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮವು ಸತ್ಯವಾದದ್ದು, ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದದ್ದು, ಅನಂತ ವಾದದ್ದು³, ಅತಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು, ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು, ನಿತ್ಯಾನಂದವೆಂಬ ಒಂದೇ ರೂಪವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು,⁴ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲದ್ದು (ಇಂಥ ಬ್ರಹ್ಮವು) ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜಗತ್ತು ನಿಜವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ

ಸದಿದಂ ಪರಮಾದ್ವೈತಂ ಸ್ವಸ್ಮಾದನ್ಯಸ್ಯ ವಸ್ತುನೋಽಭಾವಾತ್ |

ನ ಹ್ಯನ್ಯದಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಮ್ಯಕ್ಪರಮಾರ್ಥಬೋಧೇ ಹಿ⁵ || ೨೨೪ ||

1. 'ಬುಧಃ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕೆ ವಿವೇಕಿಯು ಎಂದು ಅನುವಾದ.

2. ಛಾಂ. ೮-೧೫-೧ರ ಸೂಚನೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಯು ಸಗುಣೋಪಾಸಕರಿಗೆ ಅಪುನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಜ್ಞಾನಬಲದಿಂದಲೇ. ಸೂ. ಭಾ. ೪-೪-೨೨ನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ತೈ. ೨-೧.

4. ವ್ಯಕ್ತಸಮುದ್ರಾದಿಗಳಂತೆ ಸ್ವಗತವೈಚಿತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದು, ನಿತ್ಯಾನಂದವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇತರ ಬೆರಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದ್ದು ಎಂದರ್ಥ. 5. 'ಪರಮಾರ್ಥತತ್ತ್ವಬೋಧದಶಾಯಾಮ್' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ಪಾಠವೇ ಮೇಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೨೨೪. ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಪರಮಾದ್ವೈತವಾದ ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮವೇ¹; ಏಕೆಂದರೆ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಾಗ² ಮತ್ತೊಂದು ಯಾವದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ³ ?

ಯದಿದಂ ಸಕಲಂ ವಿಶ್ವಂ ನಾನಾರೂಪಂ ಪ್ರತೀತಮಜ್ಞಾನಾತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಪ್ರತ್ಯಸ್ಮಾಶ್ಲೇಷಭಾವನಾದೋಷಮ್ || ೨೨೫ ||

೨೨೫. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಕಾಣುವ ಈ ಸಕಲ ವಿಶ್ವವಿದೆಯಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯಾವದೊಂದು ಭಾವನಾದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದ⁴ ಬ್ರಹ್ಮವೇ.

ಮೃತ್ಯುರ್ಯಭೂತೋಽಪಿ ಮೃದೋ ನ ಭಿನ್ನಃ

ಕುಮ್ಭೋಽಸ್ತಿ ಸರ್ವತ್ರ ತು ಮೃತ್ಸ್ವರೂಪಾತ್ |

ನ ಕುಮ್ಭರೂಪಂ ಪೃಥಗಸ್ತಿ ಕುಮ್ಭಃ

ಕುತೋ ಮೃಷಾಕಲ್ಪಿತನಾಮಮಾತ್ರಃ || ೨೨೬ ||

ಕೇನಾಽಪಿ ಮೃದ್ವಿನ್ನತಯಾ ಸ್ವರೂಪಂ

ಘಟಸ್ಯ ಸಂದರ್ಶಯಿತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ |

ಅತೋ ಘಟಃ ಕಲ್ಪಿತ ಏವ ಮೋಹಾ -

ನ್ಮೃದೇವ ಸತ್ಯಂ ಪರಮಾರ್ಥಭೂತಮ್ || ೨೨೭ ||

ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮಕಾರ್ಯಂ ಸಕಲಂ ಸದೈವ⁵

ಸನ್ಮಾತ್ರ⁶ ಮೇತನ್ನ ತತೋಽನ್ಯದಸ್ತಿ |

1. 'ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತ್ತೀಯಂ' ಎಂಬ ಛಾಂ. ೬-೨-೧ರ ಸೂಚನೆಯದು. ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಹೇಳು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆತ್ಮನೇ ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದಂತಾಗುವದು.

2. 'ತತ್ತ್ವಬೋಧದಶಾಯಾಮ್' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪರಮಾರ್ಥತತ್ತ್ವವನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ.

3. ಯಾವದೊಂದು ತೋರಬೇಕಾದರೂ ಆತ್ಮನ ಚೈತನ್ಯದಿಂದಲೇ ತೋರಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವದೊಂದೂ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ವಸ್ತುವಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

4. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೋಷವು ನೋಡುವವನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ. 5. 'ಸದೇವ' ವಾ|| 6. 'ಸನ್ಮಾತ್ರಮ್' ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಅಸ್ತಿತಿ ಯೋ ವಕ್ತಿ ನ ತಸ್ಯ ಮೋಹೋ

ವಿನಿರ್ಗತೋ ನಿದ್ರಿತವತ್ ಪ್ರಜಲ್ಬಃ

|| ೨೨೮ ||

೨೨೬-೨೨೮. ಗಡಿಗೆಯು ಮಣ್ಣಿನ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ¹ ಮಣ್ಣಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.² ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಣ್ಣಿನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ವಿಂಗಡವಾಗಿ ಗಡಿಗೆಯ ಸ್ವರೂಪವಿರುವದಿಲ್ಲ.³ ಹೀಗಿರುವದರಿಂದ ಗಡಿಗೆಯೆಂಬುದೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? (ಅದು) ಸುಮ್ಮನುಮ್ನೈ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬರಿಯ ಹೆಸರೇ.⁴ ಮಣ್ಣಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಗಡಿಗೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಗಲಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಗಡಿಗೆಯೆಂಬುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದದ್ದೇ, ಮಣ್ಣೆಂಬುದೇ ಪರಮಾರ್ಥವಾದ ಸತ್ಯವು.⁵

ಇದರಂತೆ ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮದ ಕಾರ್ಯವಾದ ಈ ಸಕಲ (ಜಗತ್ತೂ) ಯಾವಾಗಲೂ⁶ ಸನ್ಮಾತ್ರವೇ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವದೊಂದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಯಾವನು ಇದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲ. (ಅವನು) ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವವನಂತೆ (ಎನೋ) ಕನವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.⁷

ಬ್ರಹ್ಮೈವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಿತ್ಯೇವ ವಾಣೀ

ಶ್ರೌತೀ ಬ್ರೂತೇಽರ್ಥವನಿಷ್ಠಾ ಪರಿಷ್ಠಾ |

1. ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತುವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಂದರ್ಥ

2. ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತುವಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

3. ಇಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯಿರುವಂತೆ ತೋರಿರುವರೂ ಗಡಿಗೆಯು ತನ್ನ ಕಾರಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಿರಲಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬರಿಯ ಮಣ್ಣೇ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಮಣ್ಣಿನ ರೂಪವಲ್ಲದ ಗಡಿಗೆಯ ರೂಪವೆಂಬುದು ಯಾವದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ- ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

4. ಛಾಂ. ೬-೧-೪. 'ವಾಚಾರಮ್ಪ್ರಾಂ ಏಕಾರೋ ನಾಮಥೇಯಮ್' ಎಂಬುದರ ಅನುವಾದವಿದು. ಹೆಸರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಷಯವು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೮.

5. 'ಮೃತ್ತಿಕೇತ್ಯೇವ ಸತ್ಯಮ್' ಛಾಂ ೬-೧-೪ರ ಅನುವಾದವಿದು. ಗಡಿಗೆಯು ಪ್ರಾತೀತಿಕಸತ್ತೆಯುಳ್ಳದ್ದು, ತೋರಿಕೆಯ ಇರವುಳ್ಳದ್ದು; ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಮಣ್ಣೇ ನಿಜವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾರ್ಪಡದೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಬ್ರಹ್ಮದಂತೆ ಮಣ್ಣು ಪರಮಾರ್ಥಸತ್ಯವೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ.

6. ಜಗದ್ರೂಪದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಅದು ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದರ್ಥ. ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸತ್ (ಇರವು) ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ.

7. ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾದೇತದ್¹ ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರಂ ಹಿ ವಿಶ್ವಂ

ನಾಧಿಷ್ಠಾನಾದ್ ಭಿನ್ನತಾಽಽರೋಪಿತಸ್ಯ

|| ೨೨೯ ||

೨೨೯. "ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ" (ಮುಂ. ೨-೧-೧) ಎಂದೇ ಅರ್ಥವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಶ್ರುತಿವಚನವು ಸಾರುತ್ತಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರವೇ, ಏಕೆಂದರೆ ಆರೋಪಿತವಾದದ್ದು ಅಧಿಷ್ಠಾನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಾರದು.²

ಸತ್ಯಂ ಯದಿ ಸ್ಯಾಜ್ಜಗದೇತದಾತ್ಮನೋಽ-

ನನತ್ವಹಾನಿ³ ನಿರ್ಗಮಾಪ್ರಮಾಣತಾ |

ಅಸತ್ಯವಾದಿತ್ವಮಪೀಶಿತುಃ ಸ್ಯಾ-

ನ್ನೈತತ್ತ್ವಯಂ ಸಾಧು ಹಿತಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್

|| ೨೩೦ ||

೨೩೦. ಈ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೆಂದಾದರೆ ಆತ್ಮನು ಅನಂತನೆಂಬುದು ಹೋಗುವುದು,⁴ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದು,⁵ ಈಶ್ವರನು ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದವನಾಗುವನು.⁶ ಈ ಮೂರೂ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಹಿತವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಈಶ್ವರೋ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ನ ಚಾಹಂ ತೇಷ್ವವಸ್ಥಿತಃ |

ನ ಚ ಮತ್ಸಾನ್ನಿ ಭೂತಾನೀತ್ಯೇವಮೇವ ವ್ಯಚೀಕ್ಷ್ಣಪತ್⁷ || ೨೩೧ ||

1. ತಸ್ಮಾದ್ವರ್ತಮ್ ವಾ||

2. ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಸತ್ತೇ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಷ್ಠಾನವು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೫-೧೮.

3. 'ಜಗದೇತದಾತ್ಮನಾ ನ ತತ್ತ್ವಹಾನಿ(ನಿತ್ಯತ್ವಹಾನಿ)ನಿರ್ಗಮಾಪ್ರಮಾಣತಾ |' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವು ಸರಿಯಲ್ಲ.

4. ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ತೆಂಬ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪರಿಚ್ಛೇದವಿದೆಯೆಂದಾಗುವುದು. ಪಾಠಾಂತರಕ್ಕೆ ಈ ರೂಪದಿಂದ ಜಗತ್ತು ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೆ ತತ್ತ್ವಹಾನಿಯಿಲ್ಲ (ಅಥವಾ ನಿತ್ಯತ್ವಹಾನಿಯಾಗುವುದು) ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅದು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

5. 'ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ ಮುಂತಾದ-ಜಗತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ- ಶ್ರುತಿಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುವವು.

6. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಜಗತ್ತು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ ; ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಅದರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ.

7. 'ವ್ಯಚೀಕ್ಷ್ಣಪತ್' ವಾ||

೨೩೦. ವಸ್ತುತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಈಶ್ವರನು “ಆದರೆ ನಾನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ” (ಗೀ. ೯-೪), “ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭೂತಗಳು ಇಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲ” (ಗೀ. ೯-೫) ಎಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.¹

ಯದಿ ಸತ್ಯಂ ಭವೇದ್ವಿಶ್ವಂ ಸುಷುಪ್ತಾವುಪಲಭ್ಯತಾಮ್ |

ಯನ್ನೋಪಲಭ್ಯತೇ ಕಿಂಚಿದತೋಽಸತ್ ಸ್ವಪ್ನವನ್ಮೃಷಾ || ೨೩೨ ||

೨೩೧. ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರಲಿ! ಅಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ತೋರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ² ಅದು ಅಸತ್ತೇ, ಕನಸಿನಂತೆ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ.³

ಅತಃ ಪ್ರಥಜ್ಞಾಸ್ತಿ ಜಗತ್ ಪರಾತ್ಮನಃ

ಪ್ರಥಕ್ಪ್ರತೀತಿಸ್ತು ಮೃಷಾ ಗುಣಾದಿವತ್⁴ |

ಆರೋಪಿತಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಕಿಮರ್ಥವತ್ತ್ವಾಽ-

ಧಿಷ್ಠಾನಮಾಭಾತಿ ತಥಾ ಭ್ರಮೇಣ || ೨೩೩ ||

ಭ್ರಾನ್ತಸ್ಯ ಯದ್ಯದ್ ಭ್ರಮತಃ ಪ್ರತೀತಂ

ಬ್ರಹ್ಮೈವ ತತ್ತದ್ ರಜತಂ ಹಿ ಶುಕ್ತಿಃ |

ಇದಂತಯಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಸದೈವ ರೂಪ್ಯತೇ

ತ್ವಾರೋಪಿತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಾಮಮಾತ್ರಮ್ || ೨೩೪ ||

೨೩೩-೨೩೪. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ; ಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವದು, ಗುಣಾದಿಗಳು (ತೋರು)ವಂತೆ⁵ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರತೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಪರಮಾರ್ಥತ್ವವಿರುವದೇನು? ಅಧಿಷ್ಠಾನವೇ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

1. ಆತ್ಮನಿಗೂ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೂ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರುವ ಭೂತಗಳು ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಜಗತ್ತು ಅಸತ್ಯವೆಂದಂತೆ ಆಯಿತು ಶಂ. ಗೀ. ೯-೪, ೫. 2. ಇಲ್ಲಿ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಎಲ್ಲೆಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರವಾದ ಆನಂದಮಯಕೋಶವು ಇದೆಯೆಂದು ೨೦೬ರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವದೇಕೋ ತಿಳಿಯದು.

3. ಅಸತ್ತೆಂದರೆ ಮೂಲದ ಕೊಂಬಿನಂತೆ ತುಚ್ಛವೆಂದೇನೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವ.

4. ‘ಮೃಷಾಽಭ್ಯನ್ಯೈವತ್’ ವಾ ||

5. ಗುಣಕರ್ಮಾದಿಗಳು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ

ತೋರುವಂತೆ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಮೃಷಾಽಭ್ಯನ್ಯೈವತ್’ ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ನೀಲವರ್ಣದಂತೆ ಹುಸಿ ತೋರಿಕೆಯೇ ಎಂದರ್ಥ.

ಭ್ರಾಂತನಾದವನಿಗೆ ಯಾವಯಾವದು ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ತೋರುವದೋ ಅದರು ಬ್ರಹ್ಮವೇ; ಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಿ (ತೋರುವದು) ಕಪ್ಪೆಯುಂಟಿಲ್ಲವೇ ?¹ 'ಇದು' ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದು; ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲ ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುವದು ಬರಿಯ ಹೆಸರೇ.²

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ

ಅತಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸದದ್ವಿತ್ತೀಯಂ
ವಿಶುದ್ಧವಿಜ್ಞಾನಭಸಂ ನಿರಜ್ಞಾನಮ್ |

ಪ್ರಶಾನ್ತಮಾದ್ಯನ್ಮವಿಹೀನಮುಕ್ತಿಯಂ
ನಿರಸ್ತರಾನಸ್ತರಸಸ್ವರೂಪಮ್

|| ೨೩.೫ ||

ನಿರಸ್ತಮಾಯಾಕೃತಸರ್ಪಭೇದಂ

ನಿತ್ಯಂ ಸುಖಂ³ ನಿಷ್ಕಲಮಪ್ರಮೇಯಮ್ |

ಅರೂಪಮವ್ಯಕ್ತಮನಾಖ್ಯಮವ್ಯಯಂ

ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವಯಂ ಕಿಂಚಿದಿದಂ ಚಕಾಸ್ತಿ

|| ೨೩.೬ ||

೨೩.೫-೨೩.೬. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ತನಗೆ ಬೆಚನೆಯಿಲ್ಲದ ಸದ್ವ್ಯವ ವಾದದ್ದು, ವಿಶುದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನದ ಗಟ್ಟಿಯು,⁴ ಯಾವದರ ಅಂಟೂ ಇಲ್ಲದ್ದು. ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತವಾದದ್ದು, ಆದ್ಯಂತಗಳಿಲ್ಲದ್ದು,⁵ ಕ್ಷಿಯಾರಂಹಿತವಾದದ್ದು,⁶ ತೆರಪಿಲ್ಲದ ಆನಂದರಸದ ಸ್ವರೂಪವಾದದ್ದು. ಮಾಯೆಯಿಂದಾಗಿರುವ ಯಾವ ಭೇದಗಳೂ ಇಲ್ಲದ್ದು, ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು, ಸುಖರೂಪವಾದದ್ದು, ಅವಯವ ಗಳಿಲ್ಲದ್ದು, ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದಂಥದ್ದು, ರೂಪವಿಲ್ಲದ್ದು. ಅನ್ಯಕ್ಕೆ ವಾದದ್ದು,⁷ ಹೆಸರಿಸಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಇರುವಂಥದ್ದು, ಸವೆಯದಿರುವ

1. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೫.

2. ಮುಂ. ೧-೨-೧೧. ಹಗ್ಗದಲ್ಲೆ ಹಾವು ತೋರುವಂತೆ ಜಗತ್ತು ತೋರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ 'ಹಾವು' ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಬರಿಯ ಹೆಸರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜಗತ್ತು ಎಂಬುದೂ ಬರಿಯ ಹೆಸರೇ ಎಂದರ್ಥ.

3. 'ಧ್ರುವಮ್' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದೂ ಮೇಲು.

4. ವಿಷಯಗಳ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದ ಚೈತನ್ಯವು. ಗಟ್ಟಿಯು (ಘನ) ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

5. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಲದೇಶವಸ್ತುಗಳ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇದೆ. 6. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾರ್ಪಾಡೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. 7. ಯಾವ ಕರಣಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗದೆ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

ವಂಥದ್ದು¹- ಇಂಥ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಯು²
ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು.

ಜ್ಞಾತ್ಯಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯಮನಸ್ತಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮ್ |

ಕೇವಲಾಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರಂ ಪರಂ ತತ್ತ್ವಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ || ೨೩೭ ||

೨೩೭. ಅದು ಜ್ಞಾತ್ಯ, ಜ್ಞೇಯ, ಜ್ಞಾನ- ಎಂಬ (ತ್ರಿಪುಟಿ)ಯಿಲ್ಲ
ದ್ದೆಂದೂ³ ಅನಂತವಾದದ್ದೆಂದೂ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ⁴ ಇಲ್ಲದ್ದೆಂದೂ ಕೇವಲ
ಅಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರ⁵ವಾದ ಪರತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ಬಲ್ಲವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಅಹೇಯಮನುಷಾದೇಯಂ ಮನೋವಾಚಾಮಗೋಚರಮ್ |

ಅಪ್ರಮೇಯಮನಾದ್ಯನ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪೂರ್ಣಂ ಮಹನ್ಮಹಃ || ೨೩೮ ||

೨೩೮. ಬ್ರಹ್ಮವು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ⁶, ವಾಜ್ಞನಗಳಿಗೆ
ವಿಷಯವಲ್ಲ, ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಲ್ಲ, ಆದ್ಯಂತಗಳಿಲ್ಲದ್ದು, ಪೂರ್ಣ
ವಾದದ್ದು, ಮಹಾತೇಜಸ್ಸು.

ಮಹಾವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ

ತತ್ತ್ವಂ ಪದಾಭ್ಯಾಮಭಿಧೀಯಮಾನಯೋ-

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋಃ ಶೋಧಿತಯೋರ್ಯದೀತ್ಥಮ್⁷ |

ಶ್ರುತ್ಯಾ ತಯೋಸ್ತತ್ತ್ವಮಸೀತಿ ಸಮ್ಯ-

ಗೇಕತ್ವಮೇವ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ ಮುಹುಃ

|| ೨೩೯ ||

1. ತಾನೇ ಆಗಲಿ, ಗುಣವೇ ಮುಂತಾದ ಮತ್ತೊಂದರ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಸವೆಯುವ
ಸ್ವಭಾವದ್ದಲ್ಲದ್ದು ಎಂದರ್ಥ,

2. ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ತೋರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ
ಮಿಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವದ್ದು ಎಂದರ್ಥ.

3. 'ನಾನು ಚಕ್ಷುರಾದಿಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬ ರೀತಿಯಿಲ್ಲಾಗುವ ಮುಕ್ಕುಪ್ಪೆಯ
ಅರಿವಲ್ಲದ, ಬರಿಯ ಅರಿವು -ಎಂದರ್ಥ.

4. ಜಾತಿ, ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ- ಮುಂತಾದವುಗಳಿಲ್ಲದ್ದು 5. ಅಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರವೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವು
ತೇಜೋಬಿಂಬೊಪನಿಷತ್ತಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದೆ.

6. ಬಿಡುವುದು, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು- ಇವಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದದ್ದು ಪ್ರಮೇಯವು, ಆತ್ಮನಲ್ಲ.

7. 'ಯದಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ; 'ಯದಿತ್ಥಮ್' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಕಷ್ಟವೆಟ್ಟು
ಹೊಂದಿಸಬಹುದೇನೋ.

೨೩೯. ತತ್, ತ್ವಮ್- ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ವಾಚ್ಯವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ, ಆತ್ಮ- ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೀಗೇ¹ ಶೋಧನಮಾಡಿದಮೇಲೆ² ಶ್ರುತಿಯು 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' (ಛಾಂ. ೬-೮) ಎಂದು ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಐಕ್ಯವನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ³ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಐಕ್ಯಂ ತಯೋರ್ಲಕ್ಷಿತಯೋರ್ನ ವಾಚ್ಯಯೋ-

ನಿರ್ಗದ್ಯತೇಽನ್ಯೋನ್ಯವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಿಣೋಃ |

ಖದ್ಯೋತಭಾನ್ವೋರಿವ ರಾಜಭೃತ್ಯಯೋಃ

ಕೂಪಾಮ್ಬುರಾಶ್ಯೋಃ ಪರಮಾಣುಮೇವೋಃ || ೨೪೦ ||

೨೪೦. ಐಕ್ಯವು ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ (ಉಕ್ತವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು) ಸೂರ್ಯ, ಮಿಣುಕುಹುಳು ; ರಾಜ, ಸೇವಕ ; ಸಮುದ್ರ, ಗುಂಡಿ ; ಮೇರು, ಪರಮಾಣು- ಇವುಗಳಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮವುಳ್ಳ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಾದ (ಅವೆರಡಕ್ಕೂ) ಅಲ್ಲ.

ತಯೋರ್ವಿರೋಧೋಽಯಮುಪಾಧಿಕಲ್ಪಿತೋ

ನ ವಾಸ್ತವಃ ಕಶ್ಚಿದುಪಾಧಿರೇಷಃ |

ಈಶಸ್ಯ ಮಾಯಾ ಮಹದಾದಿಕಾರಣಂ

ಜೀವಸ್ಯ ಕಾಯಂ ಶ್ರುಣು ಪಞ್ಚಕೋಶಮ್ || ೨೪೧ ||

ಏತಾವುಪಾಧೀ ಪರಜೀವಯೋಸ್ತಯೋಃ

ಸಮ್ಯಜ್ಞರಾಸೇ ನ ಪರೋ ನ ಜೀವಃ |

ರಾಜ್ಯಂ ನರೇನ್ದ್ರಸ್ಯ ಭಟಸ್ಯ ಖೇಟಕ-

ಸ್ತಯೋರಪೋಹೇ ನ ಭಟೋ ನ ರಾಜಾ || ೨೪೨ ||

೨೪೧-೨೪೨. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ (ತೋರುವ) ಈ ವಿರೋಧವು ಉಪಾಧಿ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ಈ ಉಪಾಧಿ ಯಾವದೂ ಸತ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಕೇಳಯ್ಯ, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಮಹದಾದಿಗಳ ಕಾರಣವಾದ ಮಾಯೆ⁴. ಜೀವನಿಗೆ ಕಾರ್ಯವಾದ

1. ಜೀವನನ್ನು ಪಂಚಕೋಶವೆವೆಕದಿಂದಲೂ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಮಯಾಕಾರ್ಯವಾದ ಜಗತ್ತಿನಿಂದಲೂ ವಿಗಂಡಿಸಿರುವಂತೆ ಎಂದರ್ಥ. 2. ಕೇವಲ ಚಿನ್ನಾತ್ಮವೇ ಉಳಿಯುವವರೆಗೆ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವದು ಶೋಧನವು ; ಇದರಿಂದ ಜೀವನು ಅದುಃಖಿಯೆಂದೂ ಈಶ್ವರನು ಅಪರೋಕ್ಷಾದ್ವಿತೀಯನೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೧೩. 3. ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಮಸಿವಾಕ್ಯವು ಒಂಬತ್ತು ಸಲ ಬಂದಿದೆ. 4. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೬, ೫-೨೯.

ಪಂಚಕೋಶ- ಪರಮಾತ್ಮಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಇವೇ ಉಪಾಧಿಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಈಶ್ವರನೂ ಅಲ್ಲ, ಜೀವನೂ ಅಲ್ಲ. ರಾಜನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ, ಸೇವಕನಿಗೆ ಪಳೆ; ಅವರೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ರಾಜನೂ ಅಲ್ಲ, ಸೇವಕನೂ ಅಲ್ಲ.

ಅಥಾತ ಆದೇಶ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ಸ್ವಯಂ

ನಿಷೇಧತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಕಲ್ಪಿತಂ ದ್ವಯಮ್ |

ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣಾನುಗೃಹೀತಯುಕ್ತಾ

ತಯೋರ್ನಿರಾಸಃ ಕರಣೀಯ ಏವಮ್¹

|| ೨೪೩ ||

ನೇವಂ ನೇದಂ ಕಲ್ಪಿತತ್ವಾನ್ ಸತ್ಯಂ

ರಜ್ಜೌ ದೃಷ್ಟವ್ಯಾಲವತ್ ಸ್ವಪ್ನವತ್ |

ಇತ್ಯಂ ವೃತ್ತಂ ಸಾದುಯುಕ್ತಾ ವ್ಯಪೋಹ್ಯ

ಜ್ಞೇಯಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭೇಕಭಾವಸ್ತಯೋರ್ಯಃ

|| ೨೪೪ ||

೨೪೩-೨೪೪. "ಇನ್ನು ಆದ್ದರಿಂದ (ಬ್ರಹ್ಮದ) ಆದೇಶವು (ಹೀಗೂ ಅಲ್ಲ, ಹೀಗೂ ಅಲ್ಲ)" (ಬ್ರ. ೨-೨-೬) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು² ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತವಾದ (ಈ) ಎರಡನ್ನೂ ತಾನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ³ ಅವರಡನ್ನೂ ಹೀಗೆ ನಿರಾಸಮಾಡಬೇಕು : 'ಇದೂ ಅಲ್ಲ, ಇದೂ ಅಲ್ಲ. ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಹಾವಿನಂತೆಯೂ, ಕನಸಿನಂತೆಯೂ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯವಲ್ಲ.' ಹೀಗೆಂದು ದೃಶ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಆಸೀಲೆ ಈ (ಬೀಬೇತ್ಸರೆ)ರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಆರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ತತಸ್ತು ತೌ ಲಕ್ಷಣಯೋ ಸುಲಕ್ಷ್ಯೌ

ತಯೋರಖಿಣ್ಣೈ ಕರಸತ್ಯಸಿದ್ಧಯೇ |

ನಾಲಂ ಜಹತ್ಯಾ ನ ತರ್ಹಾಜಹತ್ಯಾ

ಪಿಂ ತೂಭಯಾರ್ಥಾತ್ಪ್ರಕರ್ಮೈವ ಭಾವ್ಯಮ್

|| ೨೪೫ ||

ನ ಬೇವನತೋಽಯಮೀತಿಪ ಛೇಕಿತಾ⁴

ವಿಬಿಜ್ಜವ್ಯಮಾರ್ಣವಮುಪಾಸ್ಯ ಕಷ್ಯತೇ |

1. 'ಏವ' ಎಂದು ಪಾಠ. 2. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಣೋಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬೇ ಎಂದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೨೯ನ್ನು ನೋಡಿ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖಮೂರ್ಖತದ್ವಾಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಕರಣದಿಂದಲೂ ಭಾಷ್ಯದಿಂದಲೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 3. ತಾನೇ ಊಹಿಸಿದ ಯುಕ್ತಿಯು ಸುಲಭವೆಂದು ಭಾವ. 4. 'ಛೇಕಿತಾ' ಎಂದು ಪಾಠ.

ಯಥಾ ತಥಾ ತತ್ತ್ವಮುಪೀತಿ ವಾಕ್ಯೇ
 ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾನುಭಯತ್ರ ಹಿತ್ವಾ

|| ೨೪೬ ||

ಸಂಲಕ್ಷ್ಯ ಚಿನ್ಮಾತ್ರತಯಾ ಸದಾತ್ಮನೋ-
 ರಖಿಣ್ಣಭಾವಃ ಪರಿಚೀಯತೇ ಬುದ್ಧಿಃ |

ಏವಂ ಮಹಾವಾಕ್ಯಶತೇನ ಕಥ್ಯತೇ
 ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋರೈಕ್ಯಮಖಿಣ್ಣಭಾವಃ

|| ೨೪೭ ||

೨೪೬-೨೪೭. ಆಮೇಲಾದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.¹ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಖಂಡೈಕರಸ(ತತ್ತ್ವ)ವೇ ಎಂದು ಏರ್ಪಡಬೇಕಾದರೆ (ಬರಿಯ) ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆಯೇ ಸಾಲದು, (ಬರಿಯ) ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆಯೂ ಸಾಲದು ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಎರಡು ರೂಪದ್ದು (ಎಂದರೆ ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆಯೇ) ಆಗಬೇಕು. 'ಆ ದೇವದತ್ತನು ಇವನೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಅಂಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅದರಂತೆ² 'ಅದೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ' ('ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಛಾಂ.) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ

1. ಪದವು ರೂಢಿಯಿಂದ ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವೆನಿಸುವದು ; ಇದನ್ನು ಶ್ಯಾರ್ಥವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶಕ್ಯದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಾಗುವದೋ ಅದು ಪದದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವು. ಎಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಭಿಧಾನ್ಯತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವದೆಂದೂ ಅಥವಾ ಅವರಡಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯವಾಚಿಕವೆಂಬ ನಿತ್ಯಸಂಬಂಧವಿರುವದೆಂದೂ ಅದು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹವು ಹೆಚ್ಚಿದೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯೆಂಬ ಪದವು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಾದ ನದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ; 'ಗಂಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗಂಗಾತೀರವೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ನದಿಯಮೇಲೆ ಹಳ್ಳಿಯಿರುವದು ಅಸಂಬಂಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಪದವು ಗಂಗೆಯೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಗಂಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ತೀರವನ್ನು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಅದು ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ. 'ಆ ಶತ್ರುವಿನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಷವನ್ನು ಉಂಡು ಬಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡಬಾರದೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಊಟಮಾಡು' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವದರಿಂದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇದು ಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ.

2. 'ಅವನೇ ಈ ದೇವದತ್ತನು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು- ಆ ಕಾಲ, ಈ ಕಾಲ ; ಆ ಸ್ಥಲ, ಈ ಸ್ಥಲ- ಮುಂತಾದ- ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಾಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದಂಶವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಯವಾದ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಇದು ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆ. ಇದರಂತೆ ದಾರ್ಪಣ್ಯತಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂದರ್ಥ.

ರಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಣರಾದವರು ಎಳೆತು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಚಿದ್ರೂಪದಿಂದ ಗುರುತಿಸಿ ಸತ್ತು ಮತ್ತು ಆತ್ಮ- ಇವರ ಅಖಂಡ ಭಾವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.¹ ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ² ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮರುಗಳು ಒಂದೆಂಬ ಅಖಂಡಭಾವವನ್ನು³ ಉಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆ

ಅಸ್ತೂಲವಿಚ್ಛೇತವಸನ್ನಿರಸ್ಯ

ಸಿದ್ಧಂ ಸ್ವತೋ ಜ್ಯೋಮುವದಪ್ರತರ್ಕಮ್

|| ೨೪೭ ||

ಆತೋ ಮೃಷಾಮಾತ್ರಮಿದಂ ಪ್ರತೀತಂ

ದಹೀಹಿ ಯತ್ ಸ್ವಾತ್ಮಕಯಾ ಗೃಹೀತಮ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮಿತ್ಯೇವ ವಿಶುದ್ಧಬುದ್ಧಾಃ

ವಿದ್ಧಿ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಖಿಣ್ಣಜೋಭಮ್

|| ೨೪೮ ||

೨೪೭/೨-೨೪೮. "ಅಸ್ತೂಲವಾದದ್ದು" (ಬ್ರ. ೩-೮-೮) ಎಂದು ಈ ಅಸದ್ಭಾವವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ⁴ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ (ಚೈತನ್ಯವು) ಆಕಾಶದಂತಿರುವುದು, ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕಸದಕವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ⁵ ಯಾವದನ್ನು ನನ್ನ ಆತ್ಮನಾದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ ಇದು ಮಿಥ್ಯಾಮಾತ್ರವಾದ ತೋರಿಕೆಯು, ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವು ಎಂದೇ ಅತಿಶುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಖಂಡಜೋಭ⁶ ಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊ.

1. ಸದ್ಭಕ್ತವು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಪರಣತ್ವ, ಕಾರ್ಯಾಣಾಭಿತ್ವ- ಎಂಬಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚಿದ್ರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

2. ಜೀವಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿದ್ದರೂ ತತ್ತ್ವಮಯವಾಗಿ, ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ, ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬೀ ನಾಲ್ಕನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳೆಂದು ಗಣಿಸುವುದು ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ.

3. ಚಿದ್ರೂಪವೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಖಂಡಾರ್ಥವೆನಿಸುವುದು; ಅಖಂಡವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚು.

4. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸತಾದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಅವಿಷಯವಾಗಿ ದೃಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಿರುವ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಚೈತನ್ಯವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವ. ಶಂ. ಗೀ. ೯-೪.

5. ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ.

6. ಕೃ. ೧-೧೪.

ಮೃತ್ಯಾಯಾಂ ಸಕಲಂ ಘಟಾದಿ ಸತತಂ ಮೃನ್ಮಾತ್ರಮೇವಾಭಿತ-
 ಸ್ವದತ್ತಜ್ಜನಿತಂ ಸದಾತ್ಮಕಮಿದಂ ಸನ್ಮಾತ್ರಮೇವಾಖಿಲಮ್ |
 ಯಸ್ಮಾನ್ಮಾಸ್ತಿ ಸತಃ ಪರಂ ಕಿಮಪಿ ತತ್ತತ್ಯಂ ಸ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ
 ತಸ್ಮಾತ್ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಪ್ರಶಾನ್ತಮಮಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಯಂ ಯತ್
 ಪರಮ್ || ೨೪೯ ||

೨೪೯. ಮಣ್ಣಿನ ಕಾರ್ಯವಾದ ಗಡಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದದ್ದೆಲ್ಲವೂ¹ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ
 ಹೋಡಿದರೂ ಬರಿಯ ಮಣ್ಣೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಸತ್ತಿಹೋದ²
 ಹುಟ್ಟಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸತ್ತೇ ಆತ್ಮನು, (ಇದೆಲ್ಲವೂ) ಬರಿಯ ಸತ್ತೇ
 ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸತ್ತಿಹೋತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಅದೇ
 ಸತ್ಯವು, ಅದು ತಾನು ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವದು
 ಅತ್ಯಂತಶಾಂತವೂ ನಿರ್ಮಲವೂ ಆದ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ
 ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುವದೋ ಅದೇ ನೀನು.

ನಿದ್ರಾಕಲ್ಪಿತದೇಶಕಾಲವಿಷಯಜ್ಞಾತ್ಯಾದಿ ಸರ್ವಂ ಯಥಾ
 ಮಿಥ್ಯಾ ತದ್ವದಿಹಾಪಿ ಜಾಗ್ರತಿ ಜಗತ್ಸಾ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯತ್ವಃ |
 ಯಸ್ಮಾದೇವಮಿದಂ ಶರೀರಕರಣಪ್ರಾಣಾಹಮಾದ್ಯಷ್ಟಸತ್
 ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಮಸಿ ಪ್ರಶಾನ್ತಮಮಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಯಂ ಯತ್ಪರಮ್³ ||

೨೫೦. ನಿದ್ರೆಯಿಂದ (ಕನಸಿನಲ್ಲಿ) ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವ ದೇಶ, ಕಾಲ, ವಿಷಯ,
 ಜ್ಞಾತ್ಯ- ಮುಂತಾದದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಹೇಗೆ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿರುವದೋ ಅದರಂತೆ ಈ
 ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿಯೂ ಜಗತ್ತು ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ
 ಮಿಥ್ಯೆಯೇ. ಹೀಗೆ ಈ ಶರೀರ, ಕರಣಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ಅಹಂಕಾರ-ಮುಂತಾದ
 ದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಆಸತ್ಯವಾಗಿರುವದಷ್ಟೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವದು ಅತ್ಯಂತಶಾಂತವೂ
 ನಿರ್ಮಲವೂ ಆದ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುವದೋ ಅದೇ
 ನೀನು.

1. ಘಟಕಲಶರಥಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ. ಶಂ. ೪-೩೫. 2. ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ.

3. "ಯತ್ರ ಭ್ರಾನ್ತಾ ಕಲ್ಪಿತಂ ತದ್ವಿವೇಕೇ ತತ್ಸ್ಮಾತ್ರಂ ನೈವ ತಸ್ಮಾದ್ವಿಭಿನ್ನಮ್ : ಸ್ವಪ್ನೇ ನಷ್ಟೇ
 ಸ್ವಪ್ನೇಶ್ಚಂ ವಿಚಿತ್ರಂ ಸ್ವಸ್ಮಾದ್ವಿನ್ನಂ ಕಿಂ ನು ದೃಷ್ಟಿಂ ವ್ರಜೋದೇ ||" ಎಂದು ಪ್ರತಿಪತ್ತೋಕ್ತವೋಂದು ಈ
 ಶ್ಲೋಕವಾಚಿ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಮುದ್ರಿತವುಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಯಾವರಲ್ಲಿ ಯಾವದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ
 ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕಿಂತ
 ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಪ್ನವು ಹೋದರೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚವು ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ
 ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿರುವದು ಕಂಡಿರುತ್ತದೆಯೇನು ? -ಎಂದು ಆ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ.

ಜಾತಿನೀತಿಕುಲಗೋತ್ರದೂರಗಂ

ನಾಮರೂಪಗುಣದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ದೇಶಕಾಲವಿಷಯಾತಿವರ್ತಿ ಯದ್

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮನಿ

|| ೨೫೧ ||

೨೫೧. ಜಾತಿ, ನೀತಿ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ- ಇವುಗಳಿಗೆ ದೂರವಾಗಿ¹ ನಾಮ, ರೂಪ, ಗುಣ, ದೋಷ- ಇವುಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ², ದೇಶಕಾಲಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿರುವದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿರುವ³ ಬ್ರಹ್ಮವು ಯಾವದೋ ಅದೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಯತ್ಪರಂ ಸಕಲವಾಗಗೋಚರಂ

ಗೋಚರಂ ವಿಮಲಬೋಧಚಕ್ಷುಷಃ |

ಶುದ್ಧಚಿದ್ಭವನನಾದಿವಸ್ತು ಯದ್

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮನಿ

|| ೨೫೨ ||

೨೫೨. ಯಾವದು (ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ) ಹೆಚ್ಚಿನದೋ ಯಾವ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಲ್ಲವೋ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕಣ್ಣಿಗೆ⁴ ಗೋಚರವಾಗುವದೋ, ಯಾವದು ಶುದ್ಧವಾದ ಚಿದ್ಭವನ⁵ವಾಗಿರುವ ಅನಾದಿವಸ್ತುವೋ ಅದೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಷಡ್ಭಿರೂರ್ಮಿಭಿರಯೋಗಿ ಯೋಗಿಹೃದ್

ಭಾವಿತಂ ನ ಕರಣೈರ್ವಿಭಾವಿತಮ್ |

ಬುದ್ಧ್ಯವೇದ್ಯಮನವದ್ಯಭೂತಿ ಯದ್

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮನಿ

|| ೨೫೩ ||

1. ದೇಹಧರ್ಮಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ.

2. 'ನಾಮ, ರೂಪ, ಗುಣ- ಎಂಬ ದೋಷವಿಲ್ಲದೆ' ಎಂದೂ ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಬಹುದು. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೨ನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ದೇಶ, ಕಾಲ, ವಿಷಯ- ಎಂದು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಸಿರುವದನ್ನೂ ಹೀಗೆಯೇ ದೇಶಕಾಲಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿರುವ ವಿಷಯ, ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಬಹುದು.

4. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦.

5. ನೈ. ಉ. ತಾ. ೮

೨೫೩. ಯಾವದು ಆರು ಊರ್ಮಿಗಳ¹ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ್ದೂ ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದೂ ಕರಣಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಲ್ಲದ್ದೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅರಿಯುವದಕ್ಕೆ ಆಗದ್ದೂ ಸ್ತುತ್ಯವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಆಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೋ, ಅದೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಭ್ರಾನ್ತಿಕ್ಲಿಪ್ತಜಗತ್ಕಲಾಶ್ರಯಂ

ಸ್ವಾಶ್ರಯಂ ಚ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ |

ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿರುಪಮಾನವೃದ್ಧಿಮದ್²

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತೃನಿ

|| ೨೫೪ ||

೨೫೪. ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಜಗತ್ತೆಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿಯೂ ತನಗೇ ತಾನೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿಯೂ³ ಸತ್ತು (ಕಾರ್ಯ), ಅಸತ್ತು (ಕಾರಣ) - ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ⁴ ಯಾವ ಅವಯವಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಯಾವದೊಂದು ಉಪಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೂ ಆಗದ, ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ⁵ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಜನ್ಮವೃದ್ಧಿಪರಿಣತ್ಯಪ್ಪಕ್ಷಯ-

ವ್ಯಾಧಿನಾಶನವಿಹೀನಮವ್ಯಯಮ್ |

ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿ ವನಘಾತಕಾರಣಂ⁶

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತೃನಿ

|| ೨೫೫ ||

೨೫೫. ಹುಟ್ಟುವದು, ಬೆಳೆಯುವದು, ಮಾರ್ಪಡುವದು, ಸೊರಗುವದು, ಬೇನೆಯಿಂದ ನರಳುವದು, ನಾಶವಾಗುವದು- (ಇವು ಯಾವದೊಂದೂ) ಇಲ್ಲದೆ, ಅವ್ಯಯವಾದ, ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ- ಇವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಅಸ್ತಭೇದಮನಪಾಸ್ತಲ್ಪಕ್ಷಣಂ

ನಿಸ್ತರಜ್ಜಲರಾಶಿನಿಶ್ಚಲಮ್ |

1. ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಮುಪ್ಪು, ಸಾವು, ಶೋಕ, ಮೋಹ- ಎಂಬುವುಗಳ.

2. 'ನಿರುಪಮಾನವದ್ಧಿ ಯತ್' ಪಾ||

3. ಛಾಂ. ೭-೨೮-೧.

4. ಶಂ. ಗೀ.

೧೮-೫೦ ; ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿವಿಲಕ್ಷಣವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥ. 5. ನಿರುಪಮಾನವದ್ಧಿ ಯತ್- ಎಂಬ ಪಾಠವಾದರೆ 'ಉಪಮಾನವಿಲ್ಲದ್ದು' ಎಂದೇ ಅರ್ಥ.

6. 'ಸೃಷ್ಟ್ಯವಿಘಾತ' ಪಾ||

ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಮವಿಭಕ್ತಮೂರ್ತಿ ಯತ್

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತೃನಿ

|| ೨೫೬ ||

೨೫೬. ಯಾವದು ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲದ, ಸ್ವರೂಪವು ನಾಶವಾಗದ ತೆರೆಗಳಿಲ್ಲದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವ, ನಿತ್ಯಮುಕ್ತವಾದ, ಅವಿಭಕ್ತ ರೂಪವುಳ್ಳ¹ ಬ್ರಹ್ಮವೋ, ಅದೇ ನೀನು ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಏಕಮೇವ ಸದನೇಕಕಾರಣಂ

ಕಾರಣಾನ್ತರನಿರಾಸಕಾರಣಮ್ |

ಕಾರ್ಯಕಾರಣವಿಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ವಯಂ

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತೃನಿ

|| ೨೫೭ ||

೨೫೭. ತಾನೊಂದೇ ಆಗಿದ್ದು ಅನೇಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ ಮಿಕ್ಕ ಕಾರಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ² ತಾನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ³ ಇರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮನಲ್ಪಮಕ್ಷರಂ

ಯತ್ ಕ್ಷರಾಕ್ಷರವಿಲಕ್ಷಣಂ ಪರಮ್ |

ನಿತ್ಯಮವ್ಯಯಸುಖಂ ನಿರಜ್ಜನಂ

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತೃನಿ

|| ೨೫೮ ||

೨೫೮. ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ⁴, ಅಲ್ಪವಲ್ಲದ⁵ ನಾಶವಿಲ್ಲದಾಗಿ, ಕ್ಷರ (ನಾಶವಾಗುವ ಭೂತಗಳು), ಅಕ್ಷರ (ಅವ್ಯಾಪ್ಯತೆಗಳೆಂಬ ಅವುಗಳ ಬೀಜ)-

1. ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಸ್ವರೂಪವರ್ಯಂತವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಾಮರೂಪಗುಣಕ್ರಿಯಾಪಾತಿ ಸ್ವಭಾವಗಳಿಂದ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ತಾನೊಂದೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವೆಂದರಿಂದ ತಾನು ವಿಂಗಡವಾಗದ ಏಕವ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೬.

2. ತನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿ ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೬.

3. ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಅವ್ಯಾಕೃತ, ವಿಕೃತಿಯಾದ ಮಹಮದಿಗಳು ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪದ ಎಂದರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಪುನರುಕ್ತಿಯು ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೂ ಮುಮುಕ್ಷುವಿಗೆ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಅವನ್ನು ಮನದಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ.

4. ನಾಮಾದಿವಿಶೇಷಗಳಿಲ್ಲದ ಎಂದರ್ಥ.

5. ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವಲ್ಲದೆ, 'ಭೂಮ'ವೆಂದು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ.

ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯೆನಿಸಿ¹ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುವದು ಯಾವದೋ. ನಿತ್ಯವೂ ಸವೆಯದ ಅನಂದಸ್ವರೂಪವೂ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಂಟಿಲ್ಲದ್ದೂ ಆಗಿರುವ (ಆ) ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನು, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಯದ್ವಿಭಾತಿ ಸದನೇಕಥಾ ಭ್ರಮಾ-

ನ್ನಾಮರೂಪಗುಣವಿಕ್ರಿಯಾತ್ಮನಾ |

ಹೇಮವತ್ ಸ್ವಯಮವಿಕ್ರಿಯಂ ಸದಾ

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮನಿ

|| ೨೫೯ ||

೨೫೯. ಯಾವದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ನಾಮ, ರೂಪ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯೆ- ಇವುಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವದೋ ಆದರೂ (ಬಳೆ, ಕಿರೀಟ - ಮುಂತಾದವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ) ಚಿನ್ನದಂತೆ² ತಾನು ಮಾತ್ರ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವದೋ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಯಚ್ಚಕಾಶ್ಚ್ಚನಪರಂ ಪರಾತ್ಪರಂ

ಪ್ರತ್ಯಗೇಕರಸಮಾತ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್ |

ಸತ್ಯಚಿತ್ತುಖಿಮನನ್ತಮವ್ಯಯಂ

ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮನಿ

|| ೨೬೦ ||

೨೬೦. ಯಾವದು ಹೆಚ್ಚಿನದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ³ ತನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಿಲ್ಲದೆ⁴ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದೋ ಒಳಗಿರುವ ಚಿದೇಕರಸವಾಗಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ರುವದೋ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾನಂತವಾಗಿ ಅವ್ಯಯವಾಗಿರುವದೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನೇ ತಿಳಿದುನೋಡು.

ಉಕ್ತಮಾರ್ಥಮಿಮಮಾತ್ಮನಿ ಸ್ವಯಂ

ಭಾವಯ ಪ್ರಥಿತಯುಕ್ತಿಭಿರ್ಭಿಯಾ |

ಸಂಶಯಾದಿರಹಿತಂ ಕರಾಮ್ಭುವತ್

ತೇನ ತತ್ತ್ವನಿಗಮೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ

|| ೨೬೧ ||

೨೬೧. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ

1. ಶಂ. ಗೀ. ೧೫-೧೮.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೭

3. ಓರಣ್ಯಕಾರ್ಭನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ.

4. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ, ಶಂ. ಗೀ. ೩-೪೨.

ಮನನಮಾಡುತ್ತಿರು ; ಆದರಿಂದ ಸಂಶಯವೇ ಮುಂತಾದದ್ದಿಲ್ಲದೆ¹
ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನಂತೆ ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯವಾಗುವದು.

ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ

ಸಂಬೋಧಮಾತ್ರಂ² ಪರಿಶುದ್ಧತತ್ತ್ವಂ

ವಿಜ್ಞಾಯ ಸಜ್ಜೀ ನೃಪವಚ್ಚ ಸೈನ್ಯೇ |

ತದಾತ್ಮನೈವಾಽಽತ್ಮನಿ³ ಸರ್ವದಾ ಸ್ಥಿತೋ

ವಿಲಾಪಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ದೃಶ್ಯಚಾತಮ್

|| ೨೬೨ ||

೨೬೨. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜನನ್ನು (ಅರಿತುಕೊಳ್ಳು)ವಂತೆ⁴ (ಈ ಕಾರ್ಯಕರಣಗಳ) ಸಂಘಾತದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವಾಗಿ⁵ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅದರ ರೂಪದಿಂದಲೇ ನೀನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು⁶ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಸಮೂಹವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಲಯಮಾಡಿಕೊ.

ಬುದ್ಧೌ ಗುಹಾಯಾಂ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ

ಬ್ರಹ್ಮಾಽಸ್ತಿ ಸತ್ಯಂ ಪರಮದ್ವಿತೀಯಮ್ |

ತದಾತ್ಮನಾ ಯೋಽಽತ್ರ ವಸೇದ್ಗುಹಾಯಾಂ

ಪುನರ್ನ ತಸ್ಯಾಽಽಙ್ಗಿ ಗುಹಾಪ್ರವೇಶಃ

|| ೨೬೩ ||

೨೬೩. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ⁷ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಸತ್ಯವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಆದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವನು ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಶರೀರವೆಂಬ ಗುಹೆಯ⁸ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

1. ಮುಂತಾದವು ಎಂದರೆ ಅಭಾವನೆ, ಅಸಂಭಾವನೆ, ವಿವರೇತಭಾವನೆಗಳು.

2. 'ಸ್ವಂ ಬೋಧಮಾತ್ರಮ್' ಖಾ||

3. 'ತದಾಶ್ರಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ' ಖಾ||

4. ಛತ್ರಚಾಮರಾದಿಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಎಂದರ್ಥ.

5. 'ಸ್ವಂಬೋಧಮಾತ್ರಂ' ಎಂಬ ಷಾಲಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯಮಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

6. 'ತದಾಶ್ರಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ' ಎಂಬ ಷಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು -ಎಂದರ್ಥ. 7. ೧೩೪ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಅದರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿರಿ.

8. ಶರೀರವನ್ನೂ ಗುಹೆಯೆಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ.

೨. ವಾಸನಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ವಾಸನಾತ್ಯಾಗ

ಜ್ಞಾತೇ ವಸ್ತುನ್ಯಪಿ ಬಲವತೀ ವಾಸನಾಽನಾದಿರೇಷಾ

ಕರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾಽಪ್ಯಹಮಿತಿ ದೃಢಾ ಯಾಽಸ್ಯ ಸಂಸಾರಹೇತುಃ |

ಪ್ರತ್ಯಗ್ಧೃಷ್ಟಾಽಽತ್ಮನಿ ನಿವಸತಾ ಸಾಪನೇಯಾ ಪ್ರಯತ್ನಾ-

ನ್ಮುಕ್ತಂ ಪ್ರಾಹುಸ್ತದಿಹ ಮುನಯೋ ವಾಸನಾತಾನವಂ ಯತ್ ||

೨೬೪. ಆತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಮೇಲೂ ¹ ನಾನು ಕರ್ತನೂ ಭೋಕ್ತನೂ ಆಗಿರುವೆನೆಂಬ ಈ ಅನಾದಿವಾಸನೆಯು ಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಇದೇ ಈ (ಜೀವನ) ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನೇ (ತಾನೆಂಬ) ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲಸಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ² ವಾಸನೆಯನ್ನು ಸವೆಯಿಸುವದನ್ನೇ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ³ ಮುಕ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಅಹಂ ಮಮೇತಿ ಯೋ ಭಾವೋ ದೇಹಾಕ್ಷಾದಾವನಾತ್ಮನಿ |

ಆಧ್ಯಾಸೋಽಯಂ ನಿರಸ್ತವ್ಯೋ ವಿದುಷಾ ಸ್ವಾತ್ಮನಿಷ್ಠಯಾ || ೨೬೫ ||

೨೬೫. ಅನಾತ್ಮವಾದ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು - ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾನು', 'ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಭಾವವುಂಟಷ್ಟೆ; ಈ ಆಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಜಾಣನಾದವನು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ⁴

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾನಂ ಬುದ್ಧಿತದ್ವೃತ್ತಿಸಾಕ್ಷಿಗಮ್ |

ಸೋಽಹಮಿತ್ಯೇವ ಸದ್ವೃತ್ತಾಽನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮಮತಿಂ ಜಹಿ || ೨೬೬ ||

೨೬೬. ಬುದ್ಧಿಗೂ ಅದರ ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ತನ್ನ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನನ್ನು 'ಅವನೇ ನಾನು' ಎಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅನಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

1. ಆತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಮೇಲೂ ಎಂದರ್ಥ.

2. ಇದೇ 'ಸವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ' ಎಂದು ಶಂ. ಗೀ. ೫-೨.

3. ವಸಿಷ್ಠರೇ ಮುಂತಾದವರು. ಯೋ. ಷಾ. ಮು. ೩-೫.

4. ವಾಸನಾಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಇದೇ ಉಪಾಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಲೋಕಾನುವರ್ತನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಾನುವರ್ತನಮ್ |

ಶಾಸ್ತ್ರಾನುವರ್ತನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೬೭ ||

೨೬೭. ಲೋಕವನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ದೇಹವನ್ನನುವರ್ತಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನನುವರ್ತಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊ.

ಲೋಕವಾಸನಯಾ ಜನ್ಮೋಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಸನಯಾಽಪಿ ಚ |

ದೇಹವಾಸನಯಾ ಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾವನ್ಮೈವ ಜಾಯತೇ || ೨೬೮ ||

೨೬೮. ಲೋಕವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ದೇಹವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ¹ ಜೀವನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸಾರಕಾರಾಗ್ರಹದೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛೋ-

ರಯೋಮಯಂ ಪಾದನಿಬದ್ಧಶ್ರಜ್ಜಲಮ್ |

ವದಂತಿ ತಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಃ ಪಟುವಾಸನಾತ್ರಯಂ

ಯೋಽಸ್ಮಾದ್ವಿಮುಕ್ತಃ ಸಮುಪೈತಿ ಮುಕ್ತಿಮ್ || ೨೬೯ ||

೨೬೯. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವನಿಗೆ ಬಲವಾದ ವಾಸನಾತ್ರಯವೇ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಪಳಿ ಎಂದು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವನು ಈ (ವಾಸನಾತ್ರಯ) ದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನೋ (ಅವನೇ) ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಜಲಾದಿಸಂಪರ್ಕವಶಾತ್ ಪ್ರಚ್ಛೂತ-

ದುರ್ಗನ್ದಧೂತಾಽಗರುದಿವ್ಯವಾಸನಾ |

ಸಂಘರ್ಷಣೇನೈವ ವಿಭಾತಿ ಸಮ್ಯ-

ಗ್ವಿದೂಯಮಾನೇ ಸತಿ ಬಾಹ್ಯಗಣ್ವೇ

|| ೨೭೦ ||

೨೭೦. ನೀರು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸೇರುವಿಕೆಯಿಂದಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಟ್ಟನಾತದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವ ಅಗಿಲಿನ ದಿವ್ಯವಾಸನೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೆನ್ನು ಹೊರಗಿನ ನಾತವು ಹೋದಮೇಲೆಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಘಮಘಮಿಸುವದು.

ಅನ್ತಃಪ್ರಿತಾನನ್ತದುರನ್ತವಾಸನಾ-

ಧೂಲೀವಿಲಿಪ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮವಾಸನಾ |

1. ಈ ರೀತಿಯ ಬಾಸನಾತ್ರಯದ ವಿಭಾಗವು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಜ್ಞಾತಿಸಂಘರ್ಷಣತೋ ನಿಶುದ್ಧಾ

ಪ್ರತೀಯತೇ ಚನ್ನನಗನ್ನವತ್ ಸ್ಫುಟಮ್¹

|| ೨೨೦ ||

೨೨೦. (ಇದರಂತೆ) ಅಂತಃಕರಣವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಕೊನೆಗಾಣದ ಕೆಟ್ಟವಾಸನೆಗಳ ಧೂಳಿಯು ಬಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮವಾಸನೆಯು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೇಯುವದರಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಚಂದನದ ವಾಸನೆಯಂತೆ ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತದೆ.²

ಅನಾತ್ಮವಾಸಜಾಲ್ಯಸ್ತಿರೋಭೂತಾಽಽತ್ಮವಾಸನಾ |

ನಿತ್ಯಾತ್ಮನಿಷ್ಠಯಾ ತೇಜಾಂ ನಾಶೇ ಭಾತಿ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಫುಟಮ್ || ೨೨೧ ||

೨೨೧. ಅನಾತ್ಮವಾಸನೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮವಾಸನೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವು ನಾಶವಾಗಲು ತಾನೇ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಯಥಾ ಯಥಾ ಪ್ರತ್ಯಗವಸ್ಥಿತಂ ಮನ-

ಸ್ತಥಾ ತಥಾ ಮುಂಜ್ಞತಿ ಬಾಹ್ಯವಾಸನಾಃ³ |

ನಿಃಶೇಷಮೋಕ್ಷೇ ಸತಿ ವಾಸನಾನಾ-

ಮಾತ್ಮಾಭಿಭೂತಿ ಪ್ರಬಲನ್ದಶೂನ್ಯಾ

|| ೨೨೨ ||

೨೨೨. ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಲುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದೋ ಅಷ್ಟಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ ಆ ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಒಂದೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಾನುಭವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಸ್ವಾತ್ಮನೈವ ಸದಾ ಸ್ತಿತ್ವಾ⁴ ಮನೋ ನಶ್ನತಿ ಯೋಗಿನಃ |

ವಾಸನಾನಾಂ ಕ್ಷಯಶ್ಚಾತ್ಮಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೨೪ ||

1. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ 'ಸ್ಫುಟಾ' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವಿದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ.

2. ಈ (೧)ನೆಯ ಮಂತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದ ಸೇಳಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ; ಆ ಮಂತ್ರದ ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ.

3. 'ವಾಸನಾಮ್' ಪಾ||

4. 'ಸ್ತಿತ್ವಾ' ಪಾ||

೨೭೪. ಯೋಗಿಯಾದವನ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ¹, ವಾಸನೆಗಳ ಕ್ಷಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ತಮೋ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಾತ್ ಸತ್ತ್ವಂ ಶುದ್ಧೇನ ನಶ್ಯತಿ |

ತಸ್ಮಾತ್ ಸತ್ತ್ವಮವಷ್ಟಭ್ಯ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೭೫ ||

೨೭೫. ತಮೋಗುಣವು ಮಿಕ್ಕರೆಡು ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ರಜಸ್ಸು ಸತ್ತ್ವ ಗುಣದಿಂದಲೂ ಸತ್ತ್ವವು ಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವದಿಂದಲೂ² ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ (ಶುದ್ಧ) ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಪುಷ್ಯತಿ ವಪುರಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನಿಶ್ಚಲಃ |

ಧೈರ್ಯಮಾಲಮ್ಬ್ಯ ಯತೇನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೭೬ ||

೨೭೬. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಶರೀರವನ್ನು ಪೋಷಣೆಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ³ ನಿಶ್ಚಲಭಾವದಿಂದ ಎದೆಗೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಯತ್ನದಿಂದ ಕಳೆದುಕೊ.

ನಾಽಹಂ ಜೀವಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯತದ್ವ್ಯಾ ವ್ಯತಿಪೂರ್ವಕಮ್ |

ವಾಸನಾವೇಗತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೭೭ ||

೨೭೭. 'ನಾನು ಜೀವನಲ್ಲ, ಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ' ಎಂದು ನಿನ್ನದಲ್ಲದ ರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಮೂಲಕ, ವಾಸನೆಯ ಸೆಳವಿನಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಶ್ರುತ್ಯಾ ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ ಜ್ಞಾತ್ಯಾ ಸಾರ್ವಾತ್ಮವಾತ್ಮನಃ |

ಕೃಚಿದಾಭಾಸತಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೭೮ ||

೨೭೮. ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಂತವಾದ ಅನುಭವ

1. ಮನೋನಾಶ, ವಾಸನಾಕ್ಷಯ- ಇವುಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಯೋ. ವಾ. ಉಪ. ೯೧ನೆಯ ಸರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೨. 2. ೧೧೮ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

3. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸಾಪನೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಗಮಕವು. ಆಗುವದು ಆಗಿಯೇತೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದೃಢಭುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತಾನು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಎಂದು ಶಂ. ಗೀ. ೪-೨೦ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ.

ದಿಂದಲೂ ನಾನು ಸರ್ವಾತ್ಮನು ಎಂದರಿತುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೋರಿಕೆಯಿಂದ¹ ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಅನಾದಾನವಿಸರ್ಗಾಭ್ಯಾಮಿಷನ್ವಾಪ್ತಿ ಕ್ರಿಯಾ ಮುನೇಃ |

ತದೇಕನಿಷ್ಠಯಾ ನಿತ್ಯಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೭೯ ||

೨೭೯ ಮುನಿಯಾದವನಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದಾಗಲಿ ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿದ್ದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೋತ್ಥಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಭೋಧತಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾತ್ವತ್ವದ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೮೦ ||

೨೮೦. 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆತ್ಮನೆಂಬುದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಅಹಂಭಾವಸ್ಯ ದೇಹೇಽಸ್ತಿನಿಶ್ಚೇಷವಿಲಯಾವಧಿ |

ಸಾವಧಾನೇನ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೮೧ ||

೨೮೧. ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ ಭಾವವು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಅಚಗಿಹೋಗುವವರೆಗೂ (ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ) ಅವಧಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಪ್ರತೀತಿರ್ಜೀವಜಗತೋಃ ಸ್ವಪ್ನವದ್ಭಾತಿ ಯಾವತಾ |

ತಾವನ್ನಿರನ್ತರಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸಾಪನಯಂ ಕುರು || ೨೮೨ ||

೨೮೨. ಜೀವಜಗತ್ತುಗಳ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕನಸಿನಂತೆ ತೋರುವವರೆಗೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ, ಎಲೈ ಜಾಣನೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲುಂಟಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ.

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಭಾವನ

ನಿದ್ರಾಯಾ ಲೋಕವಾರ್ತಾಯಾಃ ಶಬ್ದಾದ್ಬೇದಪಿ ವಿಸ್ಮೃತೇಃ |

ಕಚ್ಚಿನ್ನಾವಸರಂ ದತ್ತಾ ಚಿಂತಯಾಽಽತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಿ || ೨೮೩ ||

1. ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಾದವನಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅಭಾಸವಾಗಿ ತೋರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ತ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಲಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಈ ಅಧ್ಯಾಸವನಯವು. ಶಂ ಗೀ. ೬. ೪

೨೮೩. ನಿದ್ರೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಲೋಕವಾರ್ತೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಶಬ್ದವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಆತ್ಮನ ಮರಹು ಉಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಇಂಬುಗೊಡದೆ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರು.

ಮಾತಾಪಿತೃರ್ಮಲೋದ್ಭೂತಂ ಮಲಮಾಂಸಮಯಂ ವಪುಃ |
ತೃಕ್ಷ್ಣಾಚಾಣ್ಡಾಲವದ್ ದೂರಂ ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂಯ ಕೃತೀ ಭವ || ೨೮೪ ||

೨೮೪. ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮಲದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿ ಕಶ್ಮಲದಿಂದಲೂ ಮಾಂಸ ದಿಂದಲೂ ತುಂಬಿರುವ ಶರೀರವನ್ನು ಚಂಡಾಲನನ್ನು (ದೂರವಾಗಿರಿಸು)ನಂತೆ ದೂರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗು.

ಘಟಾಕಾಶಂ ಮಹಾಕಾಶ ಇವಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಪರಾತ್ಮನಿ |
ವಿಲಾಪ್ಯಾಽಖಣ್ಡಭಾವೇನ ತೂಷ್ಣೀಂ ಭವ ಸದಾ ಮುನೇ || ೨೮೫ ||

೨೮೫. ಎಲೈ ಮುನಿಯೆ, ಗಡಿಗೆಯ ಆಕಾಶವನ್ನು ವಿಶಾಲವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸುವಂತೆ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಖಂಡಭಾವದಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರು.

ಸ್ವಪ್ನಕಾಶಮಧಿಷ್ಠಾನಂ ಸ್ವಯಂಭೂಯ ಸದಾತ್ಮನಾ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಡಮಪಿ ಪಿಣ್ಡಾಣ್ಡಂ ತೃಚ್ಯತಾಂ ಮಲಭಾಣ್ಡವತ್ || ೨೮೬ ||

೨೮೬. (ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ) ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿ ತನಗೆತಾನೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಸದ್ರೂಪದಿಂದ ನೀನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೂ ಪಿಂಡಾಂಡವನ್ನೂ ಮಲಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರೆಯು ಬಿಡುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು !

ಚಿದಾತ್ಮನಿ ಸದಾನಂದೇ ದೇಹಾರೂಢಾಮಹಂಧಿಯಮ್ |
ನಿವೇಶ್ಯ ಲಿಚ್ಛಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಕೇವಲೋ ಭವ ಸರ್ವದಾ || ೨೮೭ ||

೨೮೭. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸದಾನಂದ ರೂಪನಾದ ಚಿದ್ರೂಪಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಲಿಂಗದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿರು.

ಯತ್ರೈಷ ಜಗದಾಭಾಸೋ ದರ್ಪಣಾಂತಃಪುರಂ ಯಥಾ |
ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕೃತಕೃತ್ಯೋ ಭವಿಷ್ಯಸಿ || ೨೮೮ ||

೨೮೮. ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರದಂತ¹ ಯಾವದರಲ್ಲಿ ಈ ಜಗತ್ತು ತೋರುತ್ತಿರುವದೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನಾನು ಎಂದರಿತುಕೊಂಡರೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವೆ.

ಯತ್ಕೃತ್ಯಭೂತಂ ನಿಜರೂಪಮಾದ್ಯಂ

ಚಿದದ್ವಯಾನನ್ದಮರೂಪಮಕ್ರಿಯಮ್ |

ತದೇತ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾವಪುರುತ್ಸೃಷ್ಟಿತ -²

ಚೈಲೂಪವದ್ವೇಷಮುಪಾತ್ತಮಾತ್ಮನಃ

|| ೨೮೯ ||

೨೮೯. ಯಾವದು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಚೈತನ್ಯವೂ ಆದ್ವಿತೀಯವೂ ಆನಂದರೂಪವೂ ರೂಪರಹಿತವೂ ಕ್ರಿಯಾರಹಿತವೂ ಆಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಮೊದಲಿನ ರೂಪವೋ ಅದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ನಟನಂತೆ ಈ ನೀನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಿಥ್ಯಾಬೇಹವೆಂಬ ವೇಷವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕು.³

ಅಹಂಪದಾರ್ಥ

ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ದೃಶ್ಯಮಿದಂ ಮೃಷೈವ

ನೈವಾಽಹಮರ್ಥಃ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವದರ್ಶನಾತ್ |

ಜಾನಾಮ್ಯುಹಂ ಸರ್ವಮಿತಿ ಪ್ರತೀತಿಃ

ಕುತೋಽಹಮಾದೇಃ ಕ್ಷಣಿಕಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೇತ್

|| ೨೯೦ ||

೨೯೦. ಈ (ಅಹಂಕಾರಾದಿ) ದೃಶ್ಯವು ಹೇಗೆ ನೋಡಿದರೂ ಮಿಥ್ಯವೇ, ನಾನೆಂಬ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರುವದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕ್ಷಣಿಕವಾದ⁴ ಅಹಂಕಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು⁵ ?

ಅಹಂಪದಾರ್ಥಸ್ವಹಮಾದಿಸಾಕ್ಷೀ ನಿತ್ಯಂ ಸುಷುಪ್ತಾವಪಿ ಭಾವದರ್ಶನಾತ್ |

ಬ್ರೂತೇ ಹೃದೋ ನಿತ್ಯ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ಸ್ವಯಂ ತತ್ತ್ವತ್ಯಗಾತ್ಮಾ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ ||

೨೯೧. ನಿಜವಾದ ಅಹಂಪದಾರ್ಥವಾದರೋ ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ (ಚೈತನ್ಯವೇ) ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಷುಪ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

1. ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿಸ್ತೋತ್ರದ ಒಂದನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ನೆನಪನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

2. 'ಉತ್ಪಜೇತ ಷಾ||

3. 'ಉತ್ಪಜೇತ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದರ್ಥ.

4. ವಿಹಾರಿಗಳಾದ ಎಂದರ್ಥ.

5. ಅಹಂಕಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಶಂ. ಗೀ. ೨-೨೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

'ಆಜನೂ ನಿತ್ಯನೂ' (ಕ. ೧-೨-೧೮) ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ಸತ್ತು, ಅಸತ್ತು- (ಈ ಎರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ) ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ವಿಕಾರಿಣಾಂ ಸರ್ವವಿಕಾರವೇತ್ತಾ

ನಿಶ್ಕೋಟವಿಕಾರೋ ಭವಿತುಂ ಸಮರ್ಹತಿ |

ಮನೋರಥಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಷು ಸ್ಫುಟಂ

ಪುನಃ ಪುನರ್ವ್ಯಷ್ಟಮಸತ್ತ್ವಮೇತಯೋಃ || ೨೯೨ ||

೨೯೨. ಪೂರ್ವಜ್ಞತಿಯವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿಯುತ್ತಿರುವಾತನು ನಿತ್ಯನೂ ವಿಕಾರರಹಿತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಮನೋರಥ, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ (ದೇಹ, ಅಹಂಕಾರ) ಎರಡೂ¹ ಇಲ್ಲದ್ದು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅತೋಟಭಿಮಾನಂ ತ್ಯಜ ಮಾಂಸಪಿಂಡೇ

ಪಿಂಡಾಭಿಮಾನಿನೃಪಿ ಬುದ್ಧಿಕಲ್ಪಿತೇ |

ಕಾಲತ್ರಯಾಬಾಧ್ಯಮಖಿಣ್ಣಬೋಧಂ

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮುಪೈಹಿ ಶಾನ್ತಿಮ್ || ೨೯೩ ||

೨೯೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆ (ಯಾದ ದೇಹ)ದಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹಾಭಿಮಾನಿಯೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ (ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ) ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರೆ. ಮೂರು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಬಾಧಿತನಾಗದ² ಅಖಂಡ ಚೈತನ್ಯವೇ ನನ್ನ ಆತ್ಮನು ಎಂದರಿತುಕೊಂಡು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

ತ್ಯಜಾಭಿಮಾನಂ ಕುಲಗೋತ್ರನಾಮ ರೂಪಾಶ್ರಮೇಷ್ವಾರ್ಥಶವಾತ್ರಿತೇಷು |

ಲಿಬ್ಧಸ್ಯ ಧರ್ಮಾನಪಿ ಕರ್ತೃತಾದೀಂ ಸ್ತೃಕ್ತ್ವಾ ಭವಾಖಿಣ್ಣಸುಖಿಸ್ವರೂಪಃ ||

೨೯೪. ಹೆಸರು ಹಣವಾದ (ಈ ದೇಹವನ್ನು) ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ನಾಮ, ರೂಪ, ಆಶ್ರಮ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡು : ಲಿಂಗ(ಶರೀರ)ದ ಕರ್ತೃತ್ವವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅಖಂಡಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾಗು.

1. ಮುಂನಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಪದಾಮರ್ಶಿಸಿದೆ.

2. ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಎಂದರ್ಥ : ಕಾಲವಿದ್ದು ಅಬಾಧಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದೇನೂ ವಿವಕ್ಷಿತವಲ್ಲ.

ಅಹಂಕಾರತ್ಯಾಗ

ಸನ್ತ್ಯನ್ಯೇ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಾಃ ಪುಂಸಃ ಸಂಸಾರಹೇತವೋ ದೃಷ್ಟಾಃ |
ತೇಷಾಮೇಕಂ ಮೂಲಂ ಪ್ರಥಮವಿಕಾರೋ ಭವತ್ಯಹಂಕಾರಃ ||

೨೯೫. ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು¹ ಅಡಚಣೆಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೊದಲನೆಯ² ವಿಕಾರವಾದ ಅಹಂಕಾರವೇ ಬೇರಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಯಾವತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ವಸ್ಯ ಸಂಬನ್ಧೋಽಹಂಜ್ಞಾರೇಣ ದುರಾತ್ಮನಾ |
ತಾವನ್ನ ಲೇಶಮಾತ್ರಾಽಪಿ ಮುಕ್ತಿವಾರ್ತಾ ವಿಲಕ್ಷಣಾ || ೨೯೬ ||

೨೯೬. ಈ ಕೆಟ್ಟಸ್ವಭಾವದ ಅಹಂಕಾರದೊಡನೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ (ಸಂಸಾರಬಂಧ) ಕ್ಷಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಮುಕ್ತಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ಎಳೆಷ್ಟೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಅಹಂಜ್ಞಾರಗ್ರಹಾನ್ಮುಕ್ತಃ ಸ್ವರೂಪಮುಪಪದ್ಯತೇ |
ಚನ್ದ್ರವದ್ ವಿಮಲಃ ಪೂರ್ಣಃ ಸದಾನಂದಃ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಃ || ೨೯೭ ||

೨೯೭. ಅಹಂಕಾರವೆಂಬ ಗ್ರಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದವನು (ರಾಹುವಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದ) ಚಂದ್ರನಂತೆ ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ, ಪೂರ್ಣನಾಗಿ, ಸದಾನಂದನಾಗಿ, ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ (ತನ್ನ) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಯೋ ವಾ ಪುರೇ ಸೋಽಹಮಿತಿ ಪ್ರತೀತೋ
ಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿಕಲ್ಪಪ್ರಸ್ತಮಸಾಽತಿಮೂಢಯಾ |
ತಸ್ಯೈವ ನಿಃಶೇಷತಯಾ ವಿನಾಶೇ
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಭಾವಃ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಶೂನ್ಯಃ || ೨೯೮ ||

೨೯೮. ಈ (ಶರೀರವೆಂಬ) ಪುರದಲ್ಲಿ ಆ ನಾನು ಎಂದು³ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅತಿಯಾಗಿ ಮೋಹಗೊಂಡಿರುವ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವ

1. ಪ್ರಪಂಚವಾಸನೆ, ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು, ಅಹಂಮಮಾಭಿಮಾನ ಇವು ಶ್ರವಣ ಜನ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೭೨. 2. ಮಹತ್ತಿನಿಂದ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೂ ಒಪ್ಪಾಗಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಥಮವಿಕಾರವೆಂದು ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವರೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. 3. 'ಯೋ ವಾ ಪುರೈಷೋಽಹಮಿತಿ' ಎಂಬ ವಾ|| ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ, ಮೊದಲು ಇವನೇ ನಾನು ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

(ಅಹಂಕಾರ)ವುಂಟಲ್ಲ, ಆದನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳಿಸಿಹಾಕಿದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತಾನೆಂಬ ಭಾವವು ಯಾವ ಆಡಿಯೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗುವದು.

ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದನಿಧಿರ್ಮಹಾಬಲವತಾಽಹಜ್ಜ್ವಾರಘೋರಾಟನಾ

ಸಂವೇಷ್ಪಾತ್ಮನಿ ರಕ್ಷ್ಯತೇ ಗುಣಮಯೈಶ್ಚಕ್ಷ್ಣೈಸ್ತ್ರಿಭಿರ್ಮಹಾಶಕ್ತೈಃ |

ವಿಷ್ಣುನಾಖ್ಯಮಹಾಸಿನಾ ದ್ಯುತಿಮತಾ ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ತೀರ್ಷತ್ರಯಂ

ನಿರ್ಮೂಲ್ಯಾಹಿಮಿಮಂ ನಿಧಿಂ ಸುಖಕರಂ

ಧೀರೋಽನುಭೋಕ್ತುಂ ಕ್ಷಮಃ || ೨೯೯ ||

೨೯೯. ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವೆಂಬ ನಿಧಿಯನ್ನು ಬಹುಬಲವಾಗಿರುವ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬ ಕಾಳಸರ್ಪನು (ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋ)ಗುಣಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಭಯಂಕರವಾದ ಹೆಡೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಥಳಥಳಿಸುವ ಕೂರ್ಗತ್ತಿಯಿಂದ ಮೂರು ಹೆಡೆಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಂದು ಆನಂದಕರವಾದ ಈ ನಿಧಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದಕ್ಕೆ ಧೀರನಾದವನೇ ಶಕ್ತನು.

ಯಾವದ್ವಾ ಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ವಿಷದೋಷಸ್ತೂರ್ತಿರಸ್ತಿ ಚೇದ್ವೇಹೇ |

ಕಥಮಾರೋಗ್ಯಾಯ ಭವೇತ್ತದ್ವದ್ವಹನ್ತಾಽಪಿ ಯೋಗಿನೋ ಮುಕ್ತೈಃ ||

೩೦೦. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ ವಿಷದ ದೋಷದ ತೋರಿಕೆಯಿರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯವೆಂತು ಲಭಿಸಿತು ? ಅದ ರಂತೆಯೇ ಅಹಂಕಾರವಿರುವವರೆಗೆ ಯೋಗಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಹೇಗೆ ದೊರಕಿತು ?

ಅಹಮೋಽತ್ಯನ್ತನಿವೃತ್ತಾಃ ತತ್ಕೃತನಾನಾವಿಕಲ್ಪಸಂಹೃತ್ಯಾ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವ ವಿವೇಕಾದಯಮಹಮಸ್ಮೀತಿ ವಿನದತೇ ತತ್ತ್ವಮ್ ||

೩೦೧. ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ತೀರ ತೊಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದಾಗುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು 'ಇವನೇ ನಾನು' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ (ಅರಿತು)ಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಹಜ್ಜ್ವಾರೇ ಕರ್ತರ್ಯಹಮಿತಿ¹ ಮತಿಂ ಮುಞ್ಚ ಸಹಸಾ

ವಿಕಾರಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರತಿಫಲಜುಷಿ ಸ್ಪಷ್ಟಿತಿಮುಷಿ |

ಯದಧ್ಯಾಸಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಜನಿಮೃತಿಜರಾದುಃಖಬಹುಲಾ

ಪ್ರತೀಚಿಶ್ಚಿನ್ಮೂರ್ತೇಶ್ವವ ಸುಖಿತನೋಃ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಮ್ ||

1. 'ಅಹಂಕರ್ತಯಸ್ಮಿನ್ನಹಮಿತಿ' ಐ||

೩೦೨. ವಿಕಾರಸ್ವರೂಪವೂ ಕರ್ತೃವೂ ಆಗಿರುವ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ (ಇದೇ) ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೇಗ ಬಿಟ್ಟುಕಳೆಯುವನಾಗು. ಅದು ಆತ್ಮನ ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರದಂತೆ ಆ ಇರವನ್ನು ಕಳವುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದಲೇ ಚಿನ್ಮೂರ್ತಿಯೂ ಆನಂದ ಶರೀರನೂ ಆಗಿರುವ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನಾದ ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಮುಪ್ಪು, ದುಃಖ- ಇವುಗಳು ತುಂಬಿರುವ ಈ ಸಂಸಾರವು ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸದೈಕರೂಪಸ್ಯ ಚಿದಾತ್ಮನೋ ವಿಭೋ-

ರಾನಂದಮೂರ್ತೇರನವದ್ಯಕೀರ್ತೇಃ |

ನೈವಾನ್ಯಥಾ ಕ್ವಾಪ್ಯವಿಕಾರಿಣಸ್ಯೇ

ವಿನಾಽಹಮಧ್ಯಾಸಮಮುಷ್ಯ ಸಂಸೃತಿಃ

|| ೩೦೩ ||

೩೦೩. ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತಾ ಜ್ಞಾನರೂಪನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಆನಂದವಿಗ್ರಹನಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಹೆಸರುವಾಸಿಯುಳ್ಳ ವಿಕಾರ ಶೂನ್ಯನಾದ ನಿನಗೆ ಈ ಅಹಂಕಾರದ ಅಧ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಅದರ ಸಂಸಾರವುಂಟಾಗಲಾರದು.

ತಸ್ಮಾದಹಜ್ಜಾರಮಿಮಂ ಸ್ವಶ್ಚತುಂ

ಭೋಕ್ತುರ್ಗಲೇ ಕಣ್ಣಕವತ್ಪ್ರತೀತಮ್ |

ವಿಚ್ಛಿದ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಹಾಸಿನಾ ಸುಖಂ

ಭುಜ್ಞಾನ್ವತ್ಪ್ರಸಾತ್ರಾಜ್ಯಸುಖಂ ಯಥೇಷ್ಟಮ್ || ೩೦೪ ||

೩೦೪. ಆದ್ದರಿಂದ ಊಟಮಾಡುವವನಿಗೆ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಮುಳ್ಳಿನಂತಿರುವ ಈ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಹೆಗೆಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕೂರಲುಗಿನ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿ ಆತ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸುಖವನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸು.

ತತೋಽಹಮಾದೇವಿನಿವೃತ್ಯ ವೃತ್ತಿಂ

ಸಂತ್ಯಕ್ತರಾಗಃ ಪರಮಾರ್ಥಲಾಭಾತ್ |

ತೂಷ್ಣೀಂ ಸಮಾಸ್ವಾನ್ವತ್ಪ್ರ ಸುಖಾನುಭೂತ್ಯಾ

ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಃ

|| ೩೦೫ ||

೩೦೫. ಆಮೇಲೆ ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದ ಯಾವದೊಂದರ

ಹಂಬಲೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಯಾವದೊಂದು ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದುಬಿಡು.¹

ಸಮೂಲಕೃತ್ಯೋಽಪಿ ಮಹಾನಹಂ ಪುನ -

ವ್ಯುಲ್ಲೇಖಿತಃ ಸ್ಯಾದ್ಯದಿ ಚೇತಸಾ ಕ್ಷಣಮ್ |

ಸಂಜೀವ್ಯ ವಿಕ್ಷೇಪಶತಂ ಕರೋತಿ

ನಭಸ್ವತಾ ಪ್ರಾವೃಷಿ ವಾರಿದೋ ಯಥಾ

|| ೩೦೬ ||

೩೦೬. ಬೇರುಮುಟ್ಟ ಕಿತ್ತಬಳಿಕವೂ (ಇದನ್ನು) ಚಿತ್ತವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆದಕಿ ಎಬ್ಬಿಸಿತೆಂದರೆ ಈ ದೊಡ್ಡ ಅಹಂಕಾರವು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದದ್ದ ಮೋಡದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಗೊಂಡು ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.²

ನಿಗೃಹ್ಯ ಶತ್ರೋರಹಮೋಽವಕಾಶಃ

ಕ್ಷಚಿನ್ನ ದೇಯೋ ವಿಷಯಾನುಚಿನ್ತಯಾ |

ಸ ಏವ ಸಂಜೀವನಹೇತುರಸ್ಯ

ಪ್ರಕ್ಷೀಣಜಮ್ಭಾರತರೋರಿವಾಮ್ಬು

|| ೩೦೭ ||

೩೦೭. ಈ ಹಗೆಯಾದ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಹಾಕಿದ ಬಳಿಕವೂ ಮತ್ತೆ ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡಬಾರದು. ಆ ಕೊಟ್ಟ ಅವಕಾಶವೇ ಒಣಗಿದ ನಿಂಬೆಮರಕ್ಕೆ ಎರದ ನೀರಿನಂತೆ ಮತ್ತೆ ಇದನ್ನು ಚಿಗುರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇಹಾತ್ಮನಾ ಸಂಸ್ಥಿತ ಏವ ಕಾಮೀ

ವಿಲಕ್ಷಣಃ ಕಾಮಯಿತಾ ಕಥಂ ಸ್ಯಾತ್ |

ಆತೋಽರ್ಥಸಂಧಾನಪರತ್ವಮೇವ

ಭೇದಪ್ರಸಕ್ತ್ಯಾ ಭವಬನ್ಧಹೇತುಃ

|| ೩೦೮ ||

೩೦೮. ದೇಹವೇ ತಾನೆಂದುಕೊಂಡಿರುವವನೇ ಕಾಮಿಯು, ತಾನು (ದೇಹಕ್ಕಿಂತ) ವಿಲಕ್ಷಣನೆಂಬುವನು³ ಹೇಗೆತಾನೆ ಕಾಮಿಯಾದಾನು ?

1. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಿರು. 2. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಹಂಕಾರತ್ಯಾಗಾದಿಗಳು ಸಮಾಧಿಯಿಂದಾದ ನಿಷ್ಠೆಯೆಂದಲೇ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವುಂಟೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. 3. ದೇಹಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣನಾದರೆ ಏತರ ಕಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು ? ಬೃ. ೪-೪-೧೨.

ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಿಸುವದೇ ಭೇದಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡುವದರಿಂದ ಅದು ಸಂಸಾರಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು.

ವಿಷಯಚಿಂತಾತ್ಯಾಗ, ಕರ್ಮತ್ಯಾಗ

ಕಾರ್ಯಪ್ರವರ್ಧನಾವ್ಯಾಜಪ್ರವೃದ್ಧಿಃ ಪರಿದೃಶ್ಯತೇ |

ಕಾರ್ಯನಾಶಾದ್ ಬೀಜನಾಶಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರ್ಯಂ ನಿರೋಧಯೇತ್ ||

ವಾಸನಾವೃದ್ಧಿಃ ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರ್ಯವೃದ್ಧ್ಯಾ ಚ ವಾಸನಾ |

ವರ್ಧತೇ ಸರ್ವಥಾ ಪುಂಸಃ ಸಂಸಾರೋ ನ ನಿವರ್ತತೇ || ೨೧೦ ||

೨೦೯-೨೧೦. ಕರ್ಮವು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ (ಅದರ) ಬೀಜ(ವಾದ ವಾಸನೆಯೂ) ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೀಜ(ವಾಸನೆ)ಯೂ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಾಸನೆಯು ಬೆಳೆದರೆ ಕರ್ಮವೂ (ಬೆಳೆಯುವದು), ಕರ್ಮವು ಬೆಳೆದರೆ ವಾಸನೆಯೂ ಬೆಳೆಯುವದು ; (ಹೀಗೆ ಒಂದರಿಂದೊಂದು) ಬೆಳೆಯುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಸಾರವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಹೋಗದಂತಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಂಸಾರಬಂಧವಿಚ್ಛಿತ್ತ್ವೈ ತದ್ವಿಯಂ ಪ್ರದಹೇದ್ಯತಿಃ |

ವಾಸನಾವೃದ್ಧಿರೇತಾಭ್ಯಾಂ ಚಿಂತಯಾ ಕ್ರಿಯಯಾ ಬಹಿಃ || ೨೧೧ ||

ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಾ ಸಾ ಸೂತೇ ಸಂಸೃತಿಮಾತ್ಮನಃ |

ತ್ರಯಾಣಾಂ ಚ ಕ್ಷಯೋಪಾಯಃ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವದಾ || ೨೧೨ ||

ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವತಃ ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರಾವಲೋಕನಮ್ |¹

ಸದ್ವಾವಾಸನಾದಾರ್ಥ್ಯತ್ ತತ್ತ್ರಯಂ ಲಯಮಶ್ನುತೇ || ೨೧೩ ||

೨೧೧-೨೧೩. ಸಂಸಾರದ ಬಂಧವು ನಾಶವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಯತಿಯಾದ ವನು² (ಈ) ಎರಡನ್ನೂ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಬೇಕು. ವಾಸನೆಯು ಬೆಳೆಯುವದೆಂಬುದು (ಒಳಗೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯ)ಚಿಂತನೆ, ಹೊರಗೆ (ಮಾಡುವ) ಕರ್ಮ- ಈ ಎರಡರಿಂದಲೇ. ಆ ಎರಡರಿಂದ ಅದು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಸಾರ ವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ³

1. 'ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರಾವಲೋಕನೈಃ ಐ|| 2. ಸಾಧಕನಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು. 3. ವಾಸನೆ, ವಿಷಯಚಿಂತೆ, ಕರ್ಮ- ಈ ಮೂರೂ ಲಯವಾಗುವದೇ ಅನಿಷ್ಟ ನಿವೃತ್ತಿ ಶಂ. ಗೀ. ೫-೨೦.

ಎಲ್ಲಾ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ¹ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೇ ಎಂದು ಕಾಣುವದೇ ಉಪಾಯವು. ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆಯು
ಗಟ್ಟಿಯಾದರೆ ಆ ಮೂರೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿಯಾನಾಶೇ ಭವೇಚ್ಚಿನ್ತಾನಾಶೋಽಸ್ಮಾದ್ ವಾಸನಾಕ್ಷಯಃ |

ವಾಸನಾಪ್ರಕ್ಷಯೋ ಮೋಕ್ಷಃ ಸಾ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ || ೩೧೪ ||

೩೧೪. ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾದರೆ ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ,
ಇದರಿಂದ ವಾಸನೆಯು ಸವೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ವಾಸನೆಯು ಸವೆದುಹೋಗು
ವದೇ ಮೋಕ್ಷವು, ಅದೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯು.

ಸದ್ವಾಸನಾಸ್ತೂರ್ತಿವಿಜೃಂಭಣೇ ಸತಿ

ಹ್ಯಸೌ² ವಿಲೀನಾ ತ್ವಹಮಾದಿ³ ವಾಸನಾ |

ಅತಿಪ್ರಕೃಷ್ಣಾಪ್ಯಪ್ಯರುಣಪ್ರಭಾಯಾಂ

ವಿಲೀಯತೇ ಸಾಧು ಯಥಾ ತಮಿಸ್ರಾ

|| ೩೧೫ ||

೩೧೫. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಭೆಯು ಹರಡಲು ಕತ್ತಲೆಯು ಹೇಗೆ ಪೂರ
ಮರೆಯಾಗುವದೋ, ಹಾಗೆ ಈ ಅಹಂಕಾರಾದಿವಾಸನೆಯು ಸದ್ಬ್ರಹ್ಮವಾಸನೆಯ
ಬೆಳಕು ಹಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಮರೆಯಾಗಿಯೇಬಿಡುವದು.

ತಮಸ್ತಮಃಕಾರ್ಯಮನರ್ಥಜಾಲಂ

ನ ದೃಶ್ಯತೇ ಸತ್ಕುದಿತೇ ದಿನೇಶೇ |

ತಥಾಽದ್ವಯಾನಂದರಸಾನುಭೂತೌ

ನೈವಾಸ್ತಿ ಬನ್ನೋ ನ ಚ ದುಃಖಗನ್ತಃ

|| ೨೧೬ ||

೩೧೬. ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಕತ್ತಲೆಯಾಗಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಾಯಿಂದಾಗುವ
ಕೇಡುಗಳ ಸಮೂಹವಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಕಾಣದೆಹೋಗುವದೋ ಅದರಂತೆ
ಅದ್ವಿತೀಯಾನಂದರಸದ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುತ್ತಲೂ ಬಂಧವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ,
ದುಃಖದ ವಾಸನೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ದೃಶ್ಯಂ ಪ್ರತೀತಂ ಪ್ರವಿಲಾಪಯನ್ ಸ್ವಯಂ

ಸನ್ಮಾತ್ರಮಾನಂದಘನಂ ವಿಭಾವಯನ್ |

ಸಮಾಹಿತಃ ಸನ್ ಬಹಿರನ್ತರಂ ವಾ

ಕಾಲಂ ನಯೇಥಾಃ ಸತಿ ಕರ್ಮಬನ್ಧೇ

|| ೩೧೭ ||

1. ಊಟಮಾಡುವಾಗ, ಮಲಗಿರುವಾಗ, ಕುಳಿತಿರುವಾಗ- ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೧೭, ೬-೪೭, ೮-೭. 2. 'ಸತ್ಯಸೌ' ಪಾ|| 3. 'ವಿಲೀನಾಪ್ಯಹಮಾದಿ' ಪಾ||

೩೧೭. ತೋರುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು¹ ತಾನೇ ಸನಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಆನಂದದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ಒಳಗಾಗಲಿ ಹೊರಗಾಗಲಿ² (ಚಿತ್ತವನ್ನು) ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ಮಬಂಧವು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದರೆ³ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರು.

ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಮಾಡಬೇಕು

ಪ್ರಮಾದೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಾಯಾಂ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕದಾಚನ |

ಪ್ರಮಾದೋ ಮೃತ್ಯುರಿತ್ಯಾಹ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸುತಃ || ೩೧೮ ||

೩೧೮. ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆತಪ್ಪಬಾರದು. ಪ್ರಮಾದವೇ ಮೃತ್ಯುವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಕೃಮಾರನಾದ (ಸನತ್ತುಜಾತ) ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.⁴

ನ ಪ್ರಮಾದಾದನರ್ಥೋಽನ್ಯೋ ಜ್ಞಾನಿನಃ ಸ್ವಸ್ವರೂಪತಃ |

ತತೋ ಮೋಹಸ್ತತೋಽಹಂಧೀಸ್ತತೋ ಬನ್ಧಸ್ತತೋ ವ್ಯಥಾ ||

೩೧೯. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆದಪ್ಪಿ ಮರೆಯುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೇಡಿಲ್ಲ. ಮೋಹವುಂಟಾಗುವದು ಅದರಿಂದಲೇ⁵, ನಾನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವುಂಟಾಗುವದು ಅದರಿಂದಲೇ, ಬಂಧವಾಗುವದು ಅದರಿಂದಲೇ, ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಗುವದೂ ಅದರಿಂದಲೇ.

ವಿಷಯಾಭಿಮುಖಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿದ್ವಾಂಸಮಪಿ ವಿಸ್ಮೃತಿಃ |

ವಿಕ್ಷೇಪಯತಿ ಧೀದೋಷೈರ್ಯೋಷಾ ಜಾರಮಿವ ಪ್ರಿಯಮ್ ||

೩೨೦. ವಿಷಯದಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿರುವವನು ಜ್ಞಾನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ (ಅಂಥವನನ್ನು) ಕಂಡರೆ (ಆತ್ಮ) ವಿಸ್ಮೃತಿಯು, ಜಾರನಾದ ನಲ್ಲನನ್ನು (ಕಂಡ) ಹೆಂಗಸಿನಂತೆ ಬುದ್ಧಿದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಚಂಚಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

1. ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ. ಹಿಂದೆ ೧೫೨ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಪಂಚವಿಲಯವು ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವ.

2. ಹೊರಗೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಣುವಾಗಲೂ ಒಳಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಎಂದರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗ'ವೆಂದು ಹೆಸರು ಶಂ. ೧೬. ೫-೨೧.

3. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಶೇಷವು ಇದ್ದರೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೆಂದು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. 4. ಸನತ್ತುಜಾತಿಯ ೧-೪ನ್ನು ನೋಡಿ. 5. ಪ್ರಮಾದದಿಂದಲೇ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರದಿದ್ದರಿಂದಲೇ.

ಯಥಾಽಪಕ್ವಷ್ಟಂ ಶೈವಾಲಂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಂ ನ ತಿಷ್ಠತಿ |

ಅವ್ಯಕೋತಿ ತಥಾ ಮಾಯಾ ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ವಾಪಿ ಪರಾಜ್ಞುಖಿಮ್ ||

೩೨೧. ಗೋಜಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ ಪಾಚಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ (ನೀರನ್ನು) ಮುಸುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ (ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ) ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದವನು ಜ್ಞಾನಿಯಾದರೂ (ಅವನನ್ನೂ) ಮಾಯೆಯು (ಮುಸುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ).

ಲಕ್ಷ್ಯಚ್ಯುತಂ ಸದ್ಯದಿ¹ ಚಿತ್ತಮೀಷ-

ದ್ಭಿರ್ಮುಖಂ ಸಂನಿಪತೇತ್ತತಸ್ತತಃ |

ಪ್ರಮಾದತಃ ಪ್ರಚ್ಯುತಕೇಲಿಕನ್ದಕಃ

ಸೋಪಾನಪಜ್ಞೌ ಪತಿತೋ ಯಥಾ ತಥಾ || ೩೨೨ ||

೩೨೨. ಚಿತ್ತವು ತನ್ನ ಗುರಿಯಿಂದ² ಜಗುಳಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೊರಮುಖಿ ವಾದರೂ ಸೋಪಾನದ (ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ) ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಬಿದ್ದ ಆಟದ ಚಂಡಿನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಡುವದು.

ವಿಷಯೇಷ್ವಾವಿಶಚ್ಚೇತಃ ಸಜ್ಜಲ್ಪಯತಿ ತದ್ಗುಣಾನ್ |

ಸಮ್ಯಕ್ಸಜ್ಜಲ್ಪನಾತ್ ಕಾಮಃ ಕಾಮಾತ್ಪುನಃ ಪ್ರವರ್ತನಮ್ ||

ತತಃ ಸ್ವರೂಪವಿಭ್ರಂಶೋ ವಿಭ್ರಷ್ಟಸ್ತು ಪತತ್ಯಥಃ |

ಪತಿತಸ್ಯ ವಿನಾ ನಾಶಂ ಪುನರ್ನಾರೋಹ ಈಕ್ಷ್ಯತೇ || ೩೨೩ ||

ಸಜ್ಜಲ್ಪಂ ವರ್ಜಯೇತ್ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಾನರ್ಥಸ್ಯ ಕಾರಣಮ್ || ೩೨೪^೧ ||

೩೨೩-೩೨೪^೧/. ಚಿತ್ತವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರೆ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಸಂಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. (ಇದು) ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವದರಿಂದ ಕಾಮವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು (ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ) ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಜಗುಳಿಬೀಳುತ್ತಾನೆ; ಜಾರಿದವನು ಕೆಳಕ್ಕೇ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ, ಬಿದ್ದವನು ನಾಶವಾಗುವನೇ ಹೊರತು ಮೇಲಕ್ಕೇರುವದು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು.

1. 'ಚೇದ್ಯದಿ' ಎಂದು ಪಾ||

2. ಆತ್ಮನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ.

ಆತಃ ಪ್ರಮಾದಾನ್ ಪರೋಽಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯು-
 ಏವೇಕಿನೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಃ ಸಮಾಧೌ |
 ಸಮಾಹಿತಃ ಸಿದ್ಧಿಮುಪೈತಿ ಸಮ್ಯಕ್
 ಸಮಾಹಿತಾತ್ಮಾ ಭವ ಸಾವಧಾನಃ || ೩.೨೫ ||

೩.೨೫. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಧಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಪ್ಪುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಏವೇಕಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ¹ ಮತ್ತೊಂದು ಮೃತ್ಯುವಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತವನೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು² ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊ.

ವಿಷಯಚಿಂತನೆಯ ತ್ಯಾಗ

ಜೀವತೋ ಯಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಂ ವಿದೇಹೇ ಸ ಚ ಕೇವಲಃ |
 ಯತ್ಪಿಂಚಿತ್ಶ್ಚತೋ ಭೇದಂ ಭಯಂ ಬ್ರೂತೇ ಯಜುಶ್ಚೃತಿಃ || ೩.೨೬ ||

೩.೨೬. ಬದುಕಿರುವಾಗ ಯಾವನಿಗೆ ಕೈವಲ್ಯವುಂಟಾಗಿರುವದೋ, ಅವನಿಗೇ ದೇಹವು ಬಿದ್ದು ಹೋದಮೇಲೂ ಕೈವಲ್ಯವು ದೊರೆಯುವದು.³ ಒಂದಿಷ್ಟು ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣುವವನಿಗೂ ಅಂಜಿಕೆಯುಂಟು- ಎಂದು ಯಜುರ್ವೇದದ (ತೈತ್ತಿರೀಯ) ಶ್ರುತಿಯು.⁴

ಯದಾ ಕದಾ ವಾಽಪಿ ವಿಪಶ್ಚಿದೇಷ
 ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಂತೋಽಪ್ಯಣುಮಾತ್ರಭೇದಮ್ |
 ಪಶ್ಯತ್ಯಥಾಽಮುಷ್ಯ ಭಯಂ ತದೈವ
 ಯದ್ವೀಕ್ಷಿತಂ ಭಿನ್ನತಯಾ ಪ್ರಮಾದಾತ್ || ೩.೨೭ ||

೩.೨೭. (ಆ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ) : ಯಾವಾಗಲೇ ಆಗಲಿ, ಈ ಜ್ಞಾನಿಯು ಅನಂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡರೆ, ತಾನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಂಡ ಆ ವಸ್ತುವು ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅದು ಭಯ(ಕೈ ಕಾರಣ)ವಾಗುತ್ತದೆ.

1. ಅಪರೋಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆದವನಿಗೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸನವನ್ನೂ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಹೇಳದೆ ಎಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮತ. ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೭, ೬-೪೦, ೧೮-೫೦.

2. ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೪೭, ೭-೧೪.

3. ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯವನ್ನೂ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಶಂ. ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಬೋಧಿನೀ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಒಂದು ವಿಶೇಷವು. 4. ತೈ. ೨-೭ ; ಶಂ. ಗೀ. ೨-೭೦.

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿನ್ಯಾಯಶತೈರ್ನಿಷಿದ್ಧೇ

ದೃಶ್ಯೇಽತ್ರ ಯಃ ಸ್ವಾತ್ಮಮತಿಂ ಕರೋತಿ |

ಉಪೈತಿ ದುಃಖೋಪರಿ ದುಃಖಜಾತಂ

ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ತಾ ಸ ಮಲಿಮ್ಲಚೋ ಯಥಾ || ೩೨೮ ||

೩೨೮. ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿ, ಮತ್ತು ನೂರಾರು ಯುಕ್ತಿಗಳು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿರುವ ಈ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವನು (ಇದು) ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಕಳ್ಳನಿಗಾಗುವಹಾಗೆ¹ ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವು ಬಂದೊದಗುವದು.

ಸತ್ಯಾಭಿಸಂಧಾನರತೋ ವಿಮುಕ್ತೋ

ಮಹತ್ತ್ವಮಾತ್ಮೀಯಮುಪೈತಿ ನಿತ್ಯಮ್ |

ಮಿಥ್ಯಾಭಿಸಂಧಾನರತಸ್ತು ನಶ್ಯೇ-

ದ್ವಷ್ಟಂ ತದೇತದ್ಯದಚೋರಚೋರಯೋಃ || ೩೨೯ ||

೩೨೯. ಯಾವನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನು (ಬಂಧದಿಂದ) ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತನ್ನ ನಿತ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸುಳ್ಳನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವನು ಹಾಳಾಗುವನು. ಆ ಇದು ಕಳ್ಳ, ಕಳ್ಳನಲ್ಲದವನು- ಇವರಿಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಯತಿರಸದನುಸಂಧಿಂ ಬನ್ದಹೇತುಂ ವಿಹಾಯ

ಸ್ವಯಮಯಮಹಮಸ್ಮೀತ್ಯಾತ್ಮದೃಷ್ಟೈವ ತಿಷ್ಠೇತ್ |

ಸುಖಯತಿ ನನು ನಿಷ್ಠಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ವಾಸುಭೂತ್ಯಾ

ಹರತಿ ಪರಮವಿದ್ಯಾ ಕಾರ್ಯದುಃಖಂ ಪ್ರತೀತಮ್ || ೩೩೦ ||

೩೩೦. ಯತಿಯಾದವನು ಬಂಧಕಾರಣವಾದ ಆಸತ್ತಬಾರ್ಥದ ನನಹನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆದು 'ಈತನೇ ನಾನು' ಎಂದು ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ (ನೋಡಿ) ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ತನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದು ವದೇ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ, ಅವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಈ ದುಃಖವನ್ನೂ ತೊಲಗಿಸುತ್ತದೆ.

1. ಛಾಂ. ೬-೧೬-೧ ರಿಂದ ೩೦ರವರೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವು. ಮಿಥ್ಯಾವಸ್ಥನ್ನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಕಳ್ಳನಂತೆ ತಪ್ಪದ ದುಃಖವಾಗುವದು ಎಂದು ಭಾವ.

ಬಾಹ್ಯಾನುಸಂದ್ಧಿಃ ಪರಿವರ್ಧಯೇತ್ ಫಲಂ
 ದುರ್ವಾಸನಾಮೇವ ತತಸ್ತೋಽಧಿಕಾಮ್ |
 ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಿವೇಕೈಃ ಪರಿಹೃತ್ಯ ಬಾಹ್ಯಂ
 ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಸಂದ್ಧಿಂ ವಿದಧೀತ ನಿತ್ಯಮ್ || ೩೩೧ ||

೩೩೧. ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ನೆನಪು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚುವ ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆಯೆಂಬ ಫಲವನ್ನೇ ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವೇಚನೆಗಳಿಂದ (ಇದನ್ನು) ಅರಿತುಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ನೆನಪನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಬಾಹ್ಯೇ ನಿರುದ್ದೇ ಮನಸಃ ಪ್ರಸನ್ನತಾ
 ಮನಃಪ್ರಸಾದೇ ಪರಮಾತ್ಮದರ್ಶನಮ್ |
 ತಸ್ಮಿನ್ ಸುದೃಷ್ಟೇ ಭವಬನ್ಧನಾಶೋ
 ಬಹಿರ್ನಿರೋಧಃ ಪದವೀ ವಿಮುಕ್ತೇಃ || ೩೩೨ ||

೩೩೨. ಹೊರಗಿನ (ವಿಷಯದ) ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡರೆ ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿಯಾಗುವದು ; ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿಯಾದರೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆ (ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು) ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಅಳಿಯುತ್ತದೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗಿನ (ವಿಷಯಗಳ) ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ದಾರಿಯು.¹

ಕಃ ಪಣಿತ್ತಃ ಸನ್ ಸದಸದ್ಭಿವೇಕೀ
 ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣಃ ಪರಮಾರ್ಥದರ್ಶೀ |
 ಜಾನನ್ ಹಿ ಕುರ್ಯಾದಸತೋಽವಲಮ್ಬಂ
 ಸ್ವಪಾತಹೇತೋಃ ಶಿಶುವನ್ಮಮುಕ್ಷುಃ || ೩೩೩ ||

೩೩೩. ತಾನು ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದು ಇದು ಸತ್ತು, ಇದು ಅಸತ್ತು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ, ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವನಾಗಿ, ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡ ಯಾವ ಮುಮುಕ್ಷುವು ತಾನೆ ತಿಳಿದುತಿಳಿದೂ ಮಗುವಿನಂತೆ ತನಗೆ ಕೇಡನ್ನೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅಸತ್ತನ್ನು ನಂಬಿಯಾನು ?

1. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೧.

ದೇಹಾದಿಸಂಸಕ್ತಿಮತೋ ನ ಮುಕ್ತಿ-
 ಮುಕ್ತಸ್ಯ ದೇಹಾದ್ಯಭಿಮತ್ಯಭಾವಃ |
 ಸುಪ್ತಸ್ಯ ನೋ ಜಾಗರಣಂ ನ ಜಾಗ್ರತಃ
 ಸ್ವಪ್ನಸ್ತಯೋರ್ಭಿನ್ನಗುಣಾಶ್ರಯತ್ವಾತ್

|| ೩೩೪ ||

೩೩೪. ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ಮುಕ್ತನಾದವನಿಗೆ ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲ, ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರುವಾತನಿಗೆ ಕನಸಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ (ಅವಸ್ಥೆಗಳು) ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೮. ಸಮಾಧಿಯಿಂದಾಗುವ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ

ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ

ಅವರಣಾದಿಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಅನ್ತರ್ಬಹಿಃ ಸ್ವಂ ಸ್ಥಿರಜಙ್ಗಮೇಷು

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನಾಽಽಧಾರತಯಾ ವಿಲೋಕ್ಯ |

ತೃಕ್ವಾಸ್ವಖಿಲೋಪಾಧಿರಖಿಣ್ಣರೂಪಃ

ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಾ ಯಃ ಸ್ಥಿತ ಏಷ ಮುಕ್ತಃ || ೩.೩.೫ ||

೩.೩.೫. ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಆತ್ಮನೇ ಚೈತನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಆಧಾರವಾಗಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅಖಿಂಡರೂಪನಾಗಿ ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಯಾವನು ಇರುವನೋ¹ ಅವನೇ ಮುಕ್ತನು.²

ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಬನ್ಧವಿಮುಕ್ತಹೇತುಃ

ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವಾನ್ ಪರೋಽಪಿ ಕಚ್ಚಿತ್ |

ದೃಶ್ಯಾಗ್ರಹೇ ಸತ್ಯಪಪದ್ಯತೇಽಸೌ

ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವೋಽಸ್ಯ ಸದಾತ್ಮನಿಷ್ಠಯಾ || ೩.೩.೬ ||

೩.೩.೬. ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಇನ್ನು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ಆ (ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವವೆಂಬುದು) ಈ (ಸಾಧಕನು) ಸದ್ಭಾವನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು (ಪಡೆದು) ಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ದೃಶ್ಯಸ್ಯಾಽಗ್ರಹಣಂ ಕಥಂ ನು ಘಟತೇ ದೇಹಾತ್ಮನಾ ತಿಷ್ಠತೋ

ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಾನುಭವಪ್ರಸಕ್ತಮನಸಸ್ತತ್ತ್ವಿಯಾಂ ಕುರ್ವತಃ |

ಸಂನ್ಯಸ್ತಾಖಿಲಧರ್ಮಕರ್ಮವಿಷಯೈರ್ನಿತ್ಯಾತ್ಮನಿಷ್ಠಾಪರೈ-

ಸ್ತತ್ತ್ವಜ್ಞೈಃ ಕರಣೀಯಮಾತ್ಮನಿ ಸದಾನನ್ಲೇಚ್ಛುಭಿಯತ್ವತಃ ||

1. ಐದನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ 'ಬಹಾತ್ಮನಾ ಸಂಸ್ಥಿತೀ' ಎಂಬ ಸ್ತುತಿಯೇ ಇದು.

2. ಜೀವನುಕ್ತನು.

೨೩೭. ದೇಹವೇ ತಾನೆಂಬ ಭಾವದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆಯಾ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರುವದೆಂಬುದು ಹೇಗೆತಾನೆ ಕೈವಶವಾದೀತು? (ಅದು) ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ (ದೇಹಾದಿ) ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಪರರಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾನಂದವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸುವ ತತ್ತ್ವಜ್ಞರು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಹುದಾದದ್ದು.

ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೇ ಭಿಕ್ಷೋಃ ಕೃತಶ್ರವಣಕರ್ಮಣಃ |

ಸಮಾಧಿಂ ವಿದಧಾತ್ಯೇಷಾ ಶಾನ್ತೋ ದಾನ್ತ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ || ೨೩೮ ||

೨೩೮. ಶ್ರವಣಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ¹ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವವು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ “ಶಾನ್ತೋ ದಾನ್ತಃ” (ಬೃ. ೪-೪-೨೩) (ಶಾಂತನಾಗಿ ದಾಂತನಾಗಿ ಉಪರತನಾಗಿ ತಿತಿಕ್ಷುವಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವನಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.²

ಆರೂಢಶಕ್ತೇರಹಮೋ ವಿನಾಶಃ

ಕರ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯಃ ಸಹಸಾಽಪಿ ಪಣಿಷ್ಟೈಃ |

ಯೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾಽಖ್ಯಸಮಾಧಿನಿಶ್ಚಲಾ-

ಸ್ತಾನನ್ತರಾಽನನ್ತಭವಾ ಹಿ ವಾಸನಾ³

|| ೨೩೯ ||

೨೩೯. ಯಾರು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವೆಂಬ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಲುಗಾಡದೆ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವರೋ ಅವರನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕವರು ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಶಕ್ತಿಯು ಬಲಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ತೊಡೆದುಹಾಕುವದು ಅವರಿಂದಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ (ಅನಾತ್ಮ) ವಾಸನೆಯು ಅನಂತಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.⁴

1. ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦.

2. ಬ್ರಹ್ಮವು ಆತ್ಮನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಕ್ಕೂ ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಿಯು ಶ್ರುತಿವಿಹಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಶಂ. ಗೀ. ೬-೪೦ರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ.

3. 'ವಾಸನಾ' ಪಾ||

4. ದೇಹಾದ್ಯಭಿಮಾನನಿರಾಸವು ನಿತ್ಯನಿರಂತರನಿಯತನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಕ್ಯವೆಂದು ಭಾವ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೨-೫.

ಅಹಂಬುದ್ಧ್ಯವ ಮೋಹಿನ್ಯಾ ಯೋಜಯಿತ್ವಾಽವಶೇರ್ಬಲಾತ್ |
 ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಃ ಪುರುಷಂ ವಿಕ್ಷೇಪಯತಿ ತದ್ಗಣೈಃ || ೩೪೦ ||

೩೪೦. ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯು ಅವರಣಶಕ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಚಂಚಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿವಿಜಯೋ ವಿಷಮೋ ವಿಧಾತುಂ
 ನಿಶೇಷಮಾವರಣಶಕ್ತಿವೃತ್ತ್ಯಭಾವೇ |
 ದೃಗ್ವ್ಯಯೋಃ ಸ್ಫುಟಪಯೋಜಲವದ್ವಿಭಾಗೇ
 ನಶ್ಯೇತ್ತದಾವರಣಮಾತ್ಮನಿ ಚ ಸ್ವಭಾವಾತ್ || ೩೪೧ ||

ನಿಸಂಶಯೇನ ಭವತಿ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಶೂನ್ಯೋ
 ವಿಕ್ಷೇಪಣಂ ನ ಹಿ ತದಾ ಯದಿ ಚೇನ್ಮೃಷಾಽರ್ಥಃ¹ || ೩೪೧^೧/_೨ ||

೩೪೧-೩೪೧^೧/_೨. ಅವರಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ತೋಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೆ ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ಕಷ್ಟ. ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ಹಾಲುನೀರುಗಳಂತೆ ದೃಗ್ರೂಪನಾದ ಆತ್ಮ, ದೃಶ್ಯವಾದ ಅನಾತ್ಮ-ಇವೆರಡನ್ನೂ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ಅವರಣವು ತನಗೇನೋ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮೈಗರೆಯುವದು; ವಿಷಯವು ಮಿಥ್ಯೆಯಾದರೆ ಆಗ ನಿಸಂದೇಹವಾಗಿ (ಆ ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು) ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವದು, ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ವಿಕ್ಷೇಪವಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ².

ಸಮ್ಯಗ್ವಿವೇಕಃ ಸ್ಫುಟಬೋಧಜನ್ಯೋ
 ವಿಭಜ್ಯ ದೃಗ್ವ್ಯಪದಾರ್ಥತತ್ತ್ವಮ್ |
 ಭಿನತ್ತಿ ಮಾಯಾಕೃತಮೋಹಬನ್ಧಂ
 ಯಸ್ಮಾದ್ವಿಮುಕ್ತಸ್ಯ ಪುನರ್ನ ಸಂಸೃತಿಃ || ೩೪೨ ||

೩೪೨. ಎದ್ದು ತೋರುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದುಂಟಾದ ಸರಿಯಾದ ವಿವೇಕವು ದೃಕ್ಕು, ದೃಶ್ಯ- ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಿಜವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಮಾಯೆಯಿಂದಾಗಿರುವ ಭ್ರಾಂತಿಬಂಧವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

1. 'ಮೃಷಾರ್ಥಃ' ಷಾ|| 2. 'ಪ್ರತಿಬನ್ಧಶೂನ್ಯೋ' ಎಂಬುದು ಯಾವದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವೆಂಬುದು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ; 'ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿ ವಿಜಯಃ' -ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ಪರಾವರೈಕತ್ವವಿವೇಕವಹಿ-

ರ್ದಹತ್ಯವಿದ್ಯಾಗಹನಂ ಹ್ಯಶೇಷಮ್ |

ಕಿಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪುನಃ ಸಂಸರಣಸ್ಯ ಬೀಜ-

ಮದ್ವೈತಭಾವಂ ಸಮುಪೇಯುಷೋಽಸ್ಯ

|| ೨೪೨ ||

೨೪೨. ಪರ, ಅವರ- ಎರಡೂ ಒಂದೇ¹ ಎಂಬ ವಿವೇಕಾಗ್ನಿಯು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕಾಡನ್ನು ಇಷ್ಟೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ. (ಹೀಗೆ) ಅದ್ವೈತಭಾವವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುವ ಇವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಯಾವದು ಇದ್ದೀತು² ?

ಸದಸದ್ವಿವೇಕ

ಆವರಣಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿ-

ಭವತಿ ಚ ಸಮ್ಯಕ್ಪದಾರ್ಥದರ್ಶನತಃ |

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಿನಾಶ-

ಸ್ತದ್ವೈಕ್ಷೇಪಜನಿತದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಃ

|| ೨೪೪ ||

ಏತತ್ ತ್ರಿತಯಂ ದೃಷ್ಟಂ

ಸಮ್ಯಗ್ರಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಿಜ್ಞಾನಾತ್ |

ತಸ್ಮಾದ್ವಸ್ತುಸತ್ತತ್ವಂ

ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಬನ್ಧಮುಕ್ತಯೇ ವಿಶುಷಾ

|| ೨೪೫ ||

೨೪೪-೨೪೫. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಅವರಣವು ಹೋಗುವದು, ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಹೋಗುವದು, ಅದರಿಂದ ವಿಕ್ಷೇಪದಿಂದುಂಟಾಗಿರುವ ದುಃಖವೂ ನೀಗುವದು. ಹಗ್ಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂರೂ (ಆದದ್ದು) ಕಂಡುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಸ್ತುತತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

1. ಬ್ರಹ್ಮ. ಜೀವ ; ಬ್ರಹ್ಮ. ಜಗತ್ತು- ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ.

2. ಅವನು ತಾನೂ ಸರ್ವರೂ ಮುಕ್ತರೆಂದೇ ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೨. ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಸಂಸಾರನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಆನಂದಸ್ವರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೨-೨.

ಆಯೋಽಗ್ನಿಯೋಗಾದಿವ ಸತ್ಸಮನ್ವಯಾ-
 ನ್ಯಾತ್ರಾದಿರೂಪೇಣ ವಿಜೃಂಭಿತೇ ಧೀಃ |
 ತತ್ಕಾರ್ಯಮೇತತ್ತಿತ್ತಯಂ¹ ಯತೋ ಮೃಷಾ
 ದೃಷ್ಟಂ ಭ್ರಮಸ್ವಪ್ನಮನೋರಥೇಷು

|| ೩೪೬ ||

ತತೋ ವಿಕಾರಾಃ ಪ್ರಕೃತೇರಹಂಮುಖಾ
 ದೇಹಾವಸಾನಾ ವಿಷಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ |
 ಕ್ಷಣೇಽನ್ಯಥಾಭಾವಿತಯಾ ಹ್ಯಮಿಷಾ-
 ಮಸತ್ತ್ವಮಾತ್ಮಾ ತು² ಕದಾಪಿ ನಾನ್ಯಥಾ

|| ೩೪೭ ||

೩೪೬-೩೪೭. ಬೆಂಕಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವು (ಕೆಂಪಗೆ ಕಾದು ಸುಡು)ವಂತೆ³ ಸದ್ರೂಪನಾದ (ಆತ್ಮನ) ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತೃ-ಮುಂತಾದ ರೂಪದಿಂದ⁴ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ (ಬುದ್ಧಿಯ) ಕಾರ್ಯವಾದ ಈ (ಮಾತ್ರಾದಿ)ತ್ರಯವು⁵ ಭ್ರಾಂತಿ, ಸ್ವಪ್ನ, ಮನೋರಥ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಸಿಯಾಗಿರುವದಲ್ಲವೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ಮೊದಲು ದೇಹದವರೆಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರಗಳೂ, ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳೂ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅವು ಅಸತ್ತಾಗಿರುವವು. ಆತ್ಮನಾದರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೇರ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ.⁶

ನಿತ್ಯಾದ್ವಯಾಖಿಣ್ಡಚಿದೇಕರೂಪೋ
 ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಸಾಕ್ಷೀ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಃ |

ಅಹಂಪದಪ್ರತ್ಯಯಲಕ್ಷಿತಾರ್ಥಃ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಾನಂದಪುನಃ ಪರಾತ್ಮಾ

|| ೩೪೮ ||

೩೪೮. ನಿತ್ಯನೂ ಅದ್ವಯನೂ ಅಖಂಡನೂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರರೂಪನೂ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೂ ಸತ್ತು ಮತ್ತು ಅಸತ್ತು- ಎಂಬ

1. 'ಏತದ್ವಿತ್ತಯಮ್' ಪಾ|| 2. 'ಕ್ಷಣೇಽನ್ಯಥಾಭಾವಿನ ವಿಷ ಆತ್ಮಾನೋದೇಶಿ ನಾಪ್ಯೇತಿ ಕದಾಪಿ ನಾನ್ಯಥಾ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಮೇಲು. 3. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೧೫.

4. ಮಾತೃ, ಮಾನ, ಮೇಯ- ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ.

5. 'ದ್ವಿತ್ತಯಮ್' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಈ

ದ್ವಿತ್ತಯವು ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು.

6. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮಪ್ರದಾರ್ಥಗಳ

ವಿವೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಭಾವ. ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸದ್ರೂಪನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಎರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣನೂ¹ ಆದ ಅಹಂಪದಕ್ಕೂ (ಅಹಂ) ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೂ
ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿರುವವನು ಒಳಗಿರುವ ಸದಾನಂದಘನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು.

ಇತ್ಯಂ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ ಸದಸದ್ವಿಭಜ್ಯ

ನಿಶ್ಚಿತ್ ತತ್ತ್ವಂ ನಿಜಬೋಧದೃಷ್ಟಾ^೨ |

ಚ್ಚಾತ್ಮಾ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಖಿಣ್ಣಬೋಧಂ

ತೇಭ್ಯೋ ವಿಮುಕ್ತಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಶಾಮ್ಯತಿ

|| ೩೪೯ ||

೩೪೯. ಹೀಗೆಂದು ಜಾಣನಾದವನು ಸತ್ತನ್ನೂ ಅಸತ್ತನ್ನೂ² ವಿಂಗಡಿಸಿ ತನ್ನ
ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನೋಟದಿಂದ ತತ್ವವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನು
ಅಖಂಡಚೈತನ್ಯರೂಪನೆಂದರಿತುಕೊಂಡು ಆ (ಅಸತ್ತದಾರ್ಥ)ಗಳಿಂದ
ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ ತಾನೇ ಶಾಂತನಾಗುವನು.

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ

ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರನ್ಥೇರ್ನಿಶೇಷವಿಲಯಸ್ತದಾ |

ಸಮಾಧಿನಾಽವಿಕಲ್ಪೇನ ಯದಾಽದ್ವೈತಾತ್ಮದರ್ಶನಮ್ || ೩೫೦ ||

೩೫೦. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗ ಅದ್ವೈತಾತ್ಮನ ದರ್ಶನ
ವಾಗುವದೋ ಆಗಲೇ ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಯು ತೀರ ನಾಶವಾಗುವದು.

ತ್ವಮಹಮಿದಮಿತೀಯಂ ಕಲ್ಪನಾ ಬುದ್ಧಿದೋಷಾತ್

ಪ್ರಭವತಿ ಪರಮಾತ್ಮನ್ಯದ್ವಯೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ |

ಪ್ರವಿಲಸತಿ ಸಮಾಧಾವಸ್ಯ ಸರ್ವೋಽವಿಕಲ್ಪೋ

ವಿಲಯನಮುಪಗಚ್ಛೇದ್ವಸ್ತು ತತ್ತ್ವಾವಧೃತ್ಯಾ

|| ೩೫೧ ||

೩೫೧. ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದವನೂ ಯಾವದೊಂದು ವಿಶೇಷವೂ
ಇಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೀನು, ನಾನು, ಇದು- ಎಂಬ
ಕಲ್ಪನೆಯು ಬುದ್ಧಿದೋಷದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಧಕನಿಗೆ
ಸಮಾಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತಲೂ ಪರಮಾರ್ಥದ ತತ್ವವು ಗೊತ್ತಾಗುವದರಿಂದ
ಈ ವಿಕಲ್ಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವವು.

1. ಸದಸತ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಎಂದರ್ಥ.
ಪ್ರಕೃತವಾದ ಸದಸತ್ತದಾರ್ಥಗಳು ಇವೆಲ್ಲ.

2. ಸತ್ತಾದ ಅಸತ್ತನ್ನೂ ಅಸತ್ತಾದ ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದವನ್ನೂ ಎಂದರ್ಥ.

ಶಾನ್ತೋ ದಾನ್ತಃ ಪರಮುಪರತಃ ಕ್ಷಾನ್ತಿಯುಕ್ತಃ ಸಮಾಧಿಂ
ಕುರ್ವನ್ನಿತ್ಯಂ ಕಲಯತಿ ಯತಿಃ ಸ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವಮ್ |

ತೇನಾಽವಿದ್ಯಾತಿಮಿರಜನಿತಾನ್ ಸಾಧು ದಗ್ಧ್ವಾ ವಿಕಲ್ಪಾನ್
ಬ್ರಹ್ಮಾಕೃತ್ಯಾ ನಿವಸತಿ ಸುಖಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಃ || ೩೫೨ ||

೩೫೨. ಯತಿಯಾದವನು ಶಾಂತನಾಗಿ ದಾಂತನಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ (ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ) ಬಿಟ್ಟು, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ನಿತ್ಯವೂ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ¹ ತನ್ನ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅವಿದ್ಯೆಯ ತಿಮಿರ ದಿಂದುಂಟಾದ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಅದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಟ್ಟುರುಹಿ ಆನಂದದಿಂದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪನೂ ಆಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸಮಾಹಿತಾ ಯೇ ಪ್ರವಿಲಾಪ್ಯ ಬಾಹ್ಯಂ
ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಚೇತಃ ಸ್ವಮಹಂ ಚಿದಾತ್ಮನಿ |

ತ ಏವ ಮುಕ್ತಾ ಭವಪಾಶಬಂಧೈ-
ರ್ನಾನ್ಯೇ ತು ಪಾರೋಕ್ಷ್ಯಕಥಾಭಿಧಾಯಿನಃ || ೩೫೩ ||

೩೫೩. ಯಾರು ತಮ್ಮ ಹೊರಗಿನ ಶ್ರೋತ್ರವೇ ಮುಂತಾದ (ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳು), ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ- ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿದಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವರೋ ಸಂಸಾರಪಾಶದ ಬಿಗಿತಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿರುವವರು ಅವರೇ ಹೊರತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ ಮಿಕ್ಕವರಲ್ಲ.

ಉಪಾಧಿಭೇದಾತ್ ಸ್ವಯಮೇವ ಬದ್ಧತೇ
ಚೋಪಾಧ್ಯಪೋಹೇ ಸ್ವಯಮೇವ ಕೇವಲಃ |

ತಸ್ಮಾದುಪಾಧೇರ್ವಿಲಯಾಯ ವಿದ್ವಾನ್
ವಸೇತ್ ಸದಾಽಕಲ್ಪಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠಯಾ || ೩೫೪ ||

೩೫೪. ಉಪಾಧಿಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆತ್ಮನೇ ಬೇರೆಬೇರೆ ಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದರೆ ಆತ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಲಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

1. ಸಮಾಧಿಯಿಲ್ಲದ ಬರಿಯ ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೬, ೬-೪೭, ೮-೬- ಇವನ್ನು ನೋಡಿ. ಶ್ರವಣಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುಗೋಚರವಲ್ಲ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಉಂಟಾದರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರದು- ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೬ ನೋಡಿ.

ಸತಿ ಸಕ್ರೋ ನರೋ ಯಾತಿ ಸದ್ಭಾವಂ ಹೈಕನಿಷ್ಠಯಾ |

ಕೀಟಕೋ ಭ್ರಮರಂ ಧ್ಯಾಯನ್ ಭ್ರಮರತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೨.೫೫ ||

೨.೫೫. ಸದ್ಭಾವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ (ತಾನೇ) ಸದ್ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಹುಳುವು ದುಂಬಿಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದು (ತಾನೇ) ದುಂಬಿಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿಯಾನ್ತರಾಸಕ್ತಿ ಮಪಾಸ್ಯ ಕೀಟಕೋ

ಧ್ಯಾಯನ್ ಯಥಾಲಿಂ^೨ ಹೈಲಿಭಾವಮೃಚ್ಛತಿ |

ತಥೈವ ಯೋಗೀ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ

ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಸಮಾಯಾತಿ ತದೇಕನಿಷ್ಠಯಾ

|| ೨.೫೬ ||

೨.೫೬. ಹುಳುವು ಹೇಗೆ ಮಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಂಬಿಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದು ತಾನೂ ದುಂಬಿಯೇ ಆಗಿಬಿಡುವದೋ^೩ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಗಿಯು ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತದೇಕನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅದೇ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅತೀವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ

ನ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಪ್ರತಿಪತ್ತುಮರ್ಹತಿ |

ಸಮಾಧಿನಾತ್ಯನ್ತಸುಸೂಕ್ಷ್ಮವೃತ್ತಾಃ

ಜ್ಞಾತವ್ಯಮಾಯೈರತಿಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಭಿಃ

|| ೨.೫೭ ||

೨.೫೭. ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದ^೪ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದು. (ಅದನ್ನು) ಅತಿಶುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಆರ್ಯರು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಂದ^೫ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

1. 'ಕ್ರಿಯಾನ್ತರಾಂ ಶಕ್ತಿಮ್' ಎಂಬುದು ಅಶುದ್ಧಪಾಠ.

2. 'ಧ್ಯಾಯನ್ಲಿತ್ವಂ' ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

3. ಶಂ. ಗೀ. ೮-೬.

4. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಶಾಚಯನವೇ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬೇಕು; ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವದೇನು? ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೭; ಘಟಾದಿಜ್ಞಾನದಂತೆ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಕವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಪರಮಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಇದನ್ನು ಅರಿಯುವದಕ್ಕೆ ಆವೃತ್ತಿಬೇಕು. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿ ಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦ನ್ನು ನೋಡಿ.

5. ಕ. ೧-೨-೧೨.

ಯಥಾ ಸುವರ್ಣಂ ಪುಟಪಾಕಶೋಧಿತಂ

ತೃಕ್ಷ್ಮಾ ಮಲಂ ಸ್ವಾತ್ಮಗುಣಂ ಸಮೃಷ್ಟತಿ |

ತಥಾ ಮನಃ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಮಲಂ

ಧ್ಯಾನೇನ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಸಮೇತಿ ತತ್ತಮ್

|| ೩೫೮ ||

೩೫೮. ಹೇಗೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಪುಟವಿಟ್ಟು ಕಾಯಿಸಿ ಶುದ್ಧಿಮಾಡಿದರೆ (ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ) ಕೀಳುವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಗುಣವನ್ನೇ ಹೊಂದುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ¹ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮಸ್ಸುಗಳ ಮಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು² (ಪರಮಾರ್ಥ)ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ನಿರನ್ತರಾಭ್ಯಾಸವಶಾತ್ಪದಿತ್ಥಂ

ಪಕ್ಷಂ ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಲೀಯತೇ ಯದಾ |

ತದಾ ಸಮಾಧಿಃ ಸವಿಕಲ್ಪವರ್ಜಿತಃ

ಸ್ವತೋಽದ್ವಯಾನಂದರಸಾನುಭಾವಕಃ

|| ೩೫೯ ||

೩೫೯. ಹೀಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದ್ದರೆ ಬಲದಿಂದ ಆ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಪಕ್ಷವಾಗಿ³ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆಗ ತಾನೇ ಅದ್ವಯಾನಂದರಸದ ಅನುಭವವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಕಲ್ಪರಹಿತವಾದ⁴ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಧಿನಾನೇನ ಸಮಸ್ತವಾಸನಾ

ಗ್ರನ್ಥೇರ್ವಿನಾಶೋಽಖಿಲಕರ್ಮನಾಶಃ |

ಅನ್ತರ್ಬಹಿಃ ಸರ್ವತ ಏವ ಸರ್ವದಾ

ಸ್ವರೂಪವಿಸ್ತೂರ್ತಿರಯತ್ನತಃ ಸ್ಯಾತ್

|| ೩೬೦ ||

೩೬೦. ಈ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ವಾಸನಾಗ್ರಂಥಿಯ ನಾಶವೂ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವೂ ಆಗಿ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ (ಆತ್ಮ)ಸ್ವರೂಪವೇ ಯಾವ ಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದು.⁵

1. ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿದು.

2. ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾದ ತ್ರಿಗುಣಗಳು, ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವಾದ ವಿಪರೀತಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳು- ಇವು ತೊಲಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಭಾವವೆಂದಿದೆ.

3. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦ರಲ್ಲಿ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್ ಪಕ್ಷವಿಜ್ಞಾನಃ' ಎಂಬ ಸ್ತೂತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದೆ.

4. ಸವಿಕಲ್ಪನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಶಂ. ಗೀ. ೫-೨ರಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

5. ಸರ್ವವಾಸನಾಕ್ಷಯ, ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರಮೋಹ, ಸರ್ವಕರ್ಮಪ್ರವಿಲಯ- ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಟಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯೂ ದೃಷ್ಟದುಃಖಾನುಪಲಬ್ಧಿ, ಸದಾನಂದಾನುಭೂತಿ, ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯ - ಎಂಬ ಇಷ್ಟಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಸಮಾಧಿಯ ಫಲವು. ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೨೦.

ಶ್ರುತೇಃ ಶತಗುಣಂ ವಿದ್ಯಾನ್ಮನನಂ ಮನನಾದಪಿ |

ನಿದಿಧ್ಯಾಸಂ ಲಕ್ಷಗುಣಮನಂತಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಮ್ || ೩೬೧ ||

೩೬೧. ಶ್ರವಣಕ್ಕಿಂತ ಮನನವು ನೂರುಮಡಿ ಹೆಚ್ಚು, ಮನನಕ್ಕಿಂತ ನಿದಿಧ್ಯಾಸನವು ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಮೇಲಾದದ್ದು. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ(ಸಮಾಧಿಯು ಅದಕ್ಕಿಂತ) ಅನಂತಗುಣವಾಗಿ ಮೇಲಾದದ್ದು.¹

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿನಾ ಸ್ಫುಟಂ

ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವಮವಗಮ್ಯತೇ ಧ್ರುವಮ್ |

ನಾನೃಥಾ ಚಲತಯಾ ಮನೋಗತೇಃ

ಪ್ರತ್ಯಯಾನ್ತರವಿಮಿಶ್ರಿತಂ ಭವೇತ್ || ೩೬೨ ||

೩೬೨. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗದು. (ಏಕೆಂದರೆ) ಮನೋಗತಿಯು ಚಂಚಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಬೆರೆತಿರುವದು.²

ಅತಃ ಸಮಾಧತ್ಸ್ವಯತೇನ್ದ್ರಿಯಃ ಸದಾ

ನಿರನ್ತರಂ ಶಾನ್ತಮನಾಃ ಪ್ರತೀಚಿ |

ವಿಧ್ವಂಸಯ ಧ್ವಾನ್ತಮನಾದ್ಯವಿದ್ಯಯಾ

ಕೃತಂ ಸದೇಕತ್ವವಿಲೋಕನೇನ || ೩೬೩ ||

೩೬೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಒಂದೇಸಮನೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನಾಗು. ಸದ್ರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊ.

ಧ್ಯಾನಮಾಡುವ ಕ್ರಮ

ಯೋಗಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ವಾರಂ ವಾಙ್ಮರೋಧೋಽಪರಿಗ್ರಹಃ |

ನಿರಾಶಾ ಚ ನಿರೀಹಾ ಚ ನಿತ್ಯಮೇಕಾನ್ತಶ್ಚೀಲತಾ || ೩೬೪ ||

೩೬೪. ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಗಿಲೆಂದರೆ ಮಾತನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದು, ತನ್ನದೆಂಬ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು, ಯಾವ ಆಶೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದು,

1. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಕೃವು ಯಾವದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಶಂ. ಗೀ.ಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕು.

2. ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯವು ನೀಗುವದು. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦.

ಯಾವ ಕರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರುವದು.¹

ಏಕಾಂತಸ್ಥಿತಿರಿಂದ ಯೋಪರಮಣೇ ಹೇತುರ್ದಮಶ್ವೇತಸಃ

ಸಂದೋಧೇ ಕರಣಂ ಶಮೇನ ವಿಲಯಂ ಯಾಯಾದಹಂವಾಸನಾ |

ತೇನಾನಂದಸಾನುಭೂತಿರಚಲಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸದಾ ಯೋಗಿನ-

ಸ್ತಸ್ಮಾಚ್ಚಿತ್ತನಿರೋಧ ಏವ ಸತತಂ ಕಾರ್ಯಃ ಪ್ರಯತ್ನಾನ್ಮನೇಃ ||

೩೬೫. ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ದಮವು ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ; ಶಮದಿಂದ ಅಹಂವಾಸನೆಯು ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಯೋಗಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಬಂಧವಾದ ಆನಂದರಸದ ಅನುಭವವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುತ್ತದೆ.² ಆದ್ದರಿಂದ ಮುನಿಯಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿತ್ತನಿರೋಧವನ್ನೇ³ ಬಿಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ವಾಚಂ ನಿಯಚ್ಛಾತ್ಮನಿ ತಂ ನಿಯಚ್ಛ ಬುದ್ಧೌ ಧಿಯಂ ಯಚ್ಛ ಚ ಬುದ್ಧಿಸಾಕ್ಷಿಣಿ |

ತಂ ಚಾಪಿ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ ವಿಲಾಪ್ಯ ಶಾಂತಿಂ ಪರಮಾಂ ಭಜಸ್ವ ||

೩೬೬. ವಾಕ್ಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಡೆದಿಟ್ಟುಕೊ ; ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತಡೆದಿಟ್ಟುಕೊ ; ಆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬುದ್ಧಿಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊ ; ಆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು⁴ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

ದೇಹಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಭಿರುಪಾಧಿಭಿಃ |

ಯೈರ್ಯೈರ್ವ್ಯತ್ನೇಃ ಸಮಾಯೋಗಸ್ತತ್ತದ್ವಾವೋಽಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ ||

೩೬೭. ಈ ಯೋಗಿಗೆ ದೇಹ, ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ-ಮುಂತಾದ ಉಪಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಯಾವದರೂಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗುವದೋ ಆಯಾ ಸ್ವರೂಪವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.⁵

1. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೧೦. 2. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೧. 3. ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠಜಲಯೋಗವನ್ನೇನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ ನಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮವು, ನಾನೇ ಎಲ್ಲವೂ -ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ ; ಅದರಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಸಮಾಧಿಯು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಆಶಯ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೧೪.

4. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು ಕಲ ೧-೩-೧೩ ರಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಿನ್ನ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೫ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಕಾರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವದೇ ಯೋಗವೆಂದಿರುವದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ.

5. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಇವು ತೊಲಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೯.

ತನ್ನಿವೃತ್ತಾ ಮುನೇಃ ಸಮ್ಯಕ್ವೋಪರಮಣಂ ಸುಖಿಮ್ |

ಸಂದೃಶ್ಯತೇ ಸದಾನಂದರಸಾನುಭವವಿಷ್ಣವಃ || ೩೬೮ ||

೩೬೮. ಇವುಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ಉಪರತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸುಖವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು, ಸದಾನಂದರಸದ ಅನುಭವವು ಉಕ್ಕುವದು.¹

ವೈರಾಗ್ಯದ ಆವಶ್ಯಕತೆ

ಅನ್ಯಸ್ತ್ಯಾಗೋ ಬಹಿಸ್ತ್ಯಾಗೋ ವಿರಕ್ತಸ್ಯೈವ ಯುಜ್ಯತೇ |

ತ್ಯಜತ್ಯನ್ವರ್ಪಹಿಃ ಸಜ್ಜಂ ವಿರಕ್ತಸ್ತು ಮುಮುಕ್ಷಯಾ || ೩೬೯ ||

ಬಹಿಸ್ತು ವಿಷಯೈಃ ಸಜ್ಜಂ ತಥಾಽನ್ತರಹಮಾದಿಭಿಃ |

ವಿರಕ್ತ ಏವ ಶಕ್ನೋತಿ ತ್ಯಕ್ತುಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಷ್ಠಿತಃ || ೩೭೦ ||

೩೬೯-೩೭೦. ಒಳಗಿನ ತ್ಯಾಗವೂ ಹೊರಗಿನ ತ್ಯಾಗವೂ ವಿರಕ್ತನಾದವನಿಗೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿರಕ್ತನಾದವನೇ ಮೋಕ್ಷೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಸಂಗವೆನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹೊರಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಗವನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಅಹಂಕಾರಾದಿಗಳ ಸಂಗವನ್ನೂ ವಿರಕ್ತನಾದವನು ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಿಡಬಲ್ಲನು.

ವೈರಾಗ್ಯ ಬೋಧೌ ಪುರುಷಸ್ಯ ಪಕ್ಷಿವತ್

ಪಕ್ಷೌ ವಿಜಾನೀಹಿ ವಿಚಕ್ಷಣ ತ್ವಮ್ |

ವಿಮುಕ್ತಿ ಸೌಧಾಗ್ರತಲಾಧಿರೋಹಣಂ

ತಾಭ್ಯಾಂ ವಿನಾ ನಾನ್ಯತರೇಣ ಸಿದ್ಧತಿ || ೩೭೧ ||

೩೭೧. ಎಲೈ ವಿವೇಕಿಯೆ, ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಜ್ಞಾನವೂ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಎರಡು ರೆಕ್ಕೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿ. ಮುಕ್ತಿಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರುವದು ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು.

ಅತ್ಯನ್ತವೈರಾಗ್ಯವತಃ ಸಮಾಧಿಃ

ಸಮಾಹಿತಸ್ಯೈವ ದೃಢಪ್ರಬೋಧಃ |

ಪ್ರಬುದ್ಧತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಬನ್ದಮುಕ್ತಿ-

ಮುರ್ಘಾತ್ಮನೋ ನಿತ್ಯಸುಖಾನುಭೂತಿಃ || ೩೭೨ ||

1. ಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧರಹಿತವಾದ ಆತ್ಮಕತ್ವದರ್ಶನವೂ ಆನಂದಾನುಭವವೂ ಫಲವು. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೯.

೩.೨೨. ಆತ್ಯಂತವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನಿಗೇ ಸಮಾಧಿಯುಂಟಾಗುವದು¹, ಸಮಾಧಿಯುಂಟಾದವನಿಗೇ ದೃಢವಾದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ²; ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿಗೇ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದು. ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾದವನಿಗೆ ನಿತ್ಯಾನಂದದ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುವದು.

ವೈರಾಗ್ಯಾನ್ನ ಪರಂ ಸುಖಸ್ಯ ಜನಕಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ವಶ್ಯಾತ್ಮನ-
ಸ್ತಚ್ಚೇಚ್ಛುದ್ಧತರಾತ್ಮಬೋಧಸಹಿತಂ ಸ್ವಾರಾಜ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಧುಕ್ |
ಏತದ್ಧಾರವಜಸ್ರಮುಕ್ತಿಯುವತೇರ್ಯಸ್ಮಾತ್ ತ್ವಮಸ್ಮಾತ್ ಪರಂ
ಸರ್ವತ್ರಾಸ್ವಹಯಾ ಸದಾತ್ಮನಿ ಸದಾ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರು ಶ್ರೇಯಸೇ||

೩.೨೩. ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನು. ಅದು ಅತಿಶುದ್ಧವಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾರಾಜ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕರೆಯುವ (ಕ್ರಾಮಧೇನು)ವಾಗುವದು. ಇದೇ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಿಯೆಂಬ ತರುಣಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲಾಗಿರುವರಿಂದ ನೀನು ಮತ್ತೆ ಯಾವದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಕರೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಸದ್ರೂಪಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು³, (ಇದು) ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು.

ಆಶಾಂ ಛಿನ್ದಿ ವಿಷೋಪಮೇಷು ವಿಷಯೇಷ್ಟೇಷ್ಟೈವ ಮೃತ್ಯೋಃ ಸೃತಿ⁴-
ಸ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಜಾತಿಕುಲಾಶ್ರಮೇಷ್ಟಭಿಮತಿಂ ಮುಷ್ಣಾತ್ಪಿದೂರಾತ್ ಕ್ರಿಯಾಃ |
ದೇಹಾದಾವಸತಿ ತ್ಯಜಾತತ್ಯಧಿಷ್ಠಾಣಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರುಷ್ವಾತತ್ಪನಿ
ತ್ವಂ ದ್ರಷ್ಟಾಸ್ಯಮಲೋಽಸಿ ನಿರ್ದ್ವಯಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಸಿ ಯದ್ವಸ್ತುತಃ ||

೩.೨೪. ವಿಷದಂತಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕು; ಈ ಆಸೆಯೇ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹಾದಿಯು⁵; ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಆಶ್ರಮ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

1. ಮಹಾವೈರಾಗ್ಯವೂ ಮೋಕ್ಷೇಚ್ಛೆಯೂ ತತ್ಪರತ್ವವೂ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾರೂಪವಾದ ಸಮಾಧಿಗ ಕಾರಣವೆಂದು ಶಂ. ಗೀ. ೨-೪೮ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೫.

3. 'ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿದು. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೩, ೬-೪೦; ಬೃ. ವಾ. ೪-೪-೮೯೬ರಲ್ಲಿರುವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ

4. 'ಕೃತಿಃ' ಪಾ||

5. 'ಸೃತಿಃ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ

ಬದಲು 'ಕೃತಿಃ' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕೈಮೆಯು ಎಂದು ಕನ್ನಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಲುದೂರದಿಂದಲೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಅಸದ್ಭಾವವಾಗಿರುವ ದೇಹವೇ ಮುಂತಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡುವ (ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ), ನಿರ್ಮಲನಾಗಿರುವ, ಅದ್ವಿತೀಯಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿರುವೆ.

ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉಪದೇಶ

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಮಾನಸಂ ದೃಢತರಂ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಂ
ಸ್ವಸ್ಥಾನೇ ವಿನಿವೇಶ್ಯ ನಿಶ್ಚಲತನುಶ್ಚೋಪೇಕ್ಷ್ಯ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಮ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಮುಪೇತ್ಯ ತನ್ಮಯತಯಾ ಚಾಖಿಣ್ಡವೃತ್ತ್ಯಾನ್ವಿನಿಶಂ
ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸಂ ಪಿಬಾನ್ವತೃನಿ ಮುದಾ ಶೂನ್ಯೈಃ ಕಿಮನ್ಯೈರ್ಭ್ರಮೈಃ¹

೩.೨೫. ಲಕ್ಷ್ಮೀವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೊರಗಿನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮತ್ತಮ್ಮ ಗೋಳಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು, ಶರೀರವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸದೆ, ದೇಹವು ಹೇಗೆ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾರದೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದೇ ರೂಪದಿಂದಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಖಂಡವೃತ್ತಿಯಿಂದ² ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರು. ಮಿಕ್ಕ ಬರಿಯ ಭ್ರಮೆಗಳಿಂದೇನಾಗಬೇಕು ?

ಆನಾತ್ಮಚಿಂತನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕಶ್ಚಲಂ ದುಃಖಕಾರಣಮ್ |

ಚಿಂತಯಾನ್ವತೃನಮಾನಂದರೂಪಂ ಯನ್ಮುಕ್ತಿಕಾರಣಮ್ || ೩.೨೬ ||

೩.೨೬. ಕೊಳಕೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಆಗಿರುವ ಆನಾತ್ಮಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆದು ಆನಂದರೂಪವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರು; ಅದೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವು.

ಏಷ ಸ್ವಯಂಚೋತಿರಶೇಷಸಾಕ್ಷೀ

ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶೇ³ ವಿಲಸತ್ಯದ್ರವ್ಯಮ್ |

ಲಕ್ಷ್ಯಂ ವಿಧಾಯೈನಮಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ- (?)

ಮಖಿಣ್ಡವೃತ್ತ್ಯಾನ್ವತೃತಯಾನ್ವನುಭಾವಯ

|| ೩.೨೭ ||

1. 'ಕಿಮನ್ಯೈರ್ಭ್ರಮೈಃ' ವಾ||
ಗಂಧಕಾರರಿಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚು

2. ಅಖಂಡಾಕಾರವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಮಾತು

3. 'ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶೋ' ವಾ||

೨೨೨. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾದ ಆತ್ಮನು ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಸತ್ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಈತನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಖಂಡವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇವನೇ ನಾನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿರು.

ಏತಮಚ್ಛಿನ್ನಯಾ ವೃತ್ತಾ ಪ್ರತ್ಯಯಾನ್ತರಶೂನ್ಯಯಾ |

ಉಲ್ಲೇಖಿಯನ್ ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ಸ್ವಸ್ವರೂಪತಯಾ ಸ್ಫುಟಮ್ ||

೨೨೮. ಈತನನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು (ಬಗೆಯ) ಪ್ರತ್ಯಯವಿಲ್ಲದ ಕಡಿವಡೆಯದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇವನೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಆತ್ರಾಽಽತ್ಯಂತಂ ದೃಢೀಕುರ್ವನ್ನಹಮಾದಿಷು ಸಂತ್ಯಜನ್ |

ಉದಾಸೀನತಯಾ ತೇಷು ತಿಷ್ಠೇತ್ ಸ್ಫುಟಘಟಾದಿವತ್¹ || ೨೨೯ ||

೨೨೯. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ² ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ (ಆ ಭಾವನೆಯನ್ನು) ಬಿಡುತ್ತಾ ಒಡೆದ ಗಡಿಗೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರಬೇಕು.

ಪರಮಾತ್ಮದರ್ಶನ

ವಿಶುದ್ಧಮನ್ತಃಕರಣಂ ಸ್ವರೂಪೇ

ನಿವೇಶ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಚೋಧಮಾತ್ರೇ |

ಶನ್ಯಃ ಶನ್ಯನಿಶ್ಚಲತಾಮುಪಾನಯನ್

ಪೂರ್ಣಂ ಸ್ವಮೇವಾ³ನುವಿಲೋಕಯೇತ್ ತತಃ || ೨೮೦ ||

೨೮೦. ತನ್ನ ರೂಪವಾದ ಕೇವಲಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ನಿಶ್ಚಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣನಾದ⁴ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕು.

1. 'ಘಟಪಟಾದಿವತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಮೇಲು.

2. ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಭಾವನೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು- ಎಂದದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಿದೆ.

3. 'ಪೂರ್ಣಾತ್ಮಮೇವ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾಚವಿದು.

4. ಪೂರ್ಣನೆಂದರೆ ಅದ್ವಿತೀಯನೂ ನಿಶ್ಚಲವೂ ಆನಂದ್ಯಕರವೂ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೨೪.

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಽಹಮಾದಿಭಿಃ

ಸ್ವಾಜ್ಞಾನಕ್ಲಪ್ತೈರಖಿಲೈರುಪಾಧಿಭಿಃ |

ವಿಮುಕ್ತಮಾತ್ಮಾನಮಖಿಣ್ಣರೂಪಂ

ಪೂರ್ಣಂ ಮಹಾಕಾಶಮಿವಾಽವಲೋಕಯೇತ್ || ೩೮೧ ||

೩೮೧. ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಅಹಂಕಾರ- ಮುಂತಾದ ಯಾವ ಉಪಾಧಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಅಖಿಂಡ ರೂಪನಾದ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನನ್ನು ಮಹಾಕಾಶದಂತೆ ¹ ನೋಡಬೇಕು.

ಘಟಕಲಶಕುಸೂಲಸೂಚಿಮುಖ್ಯೈಃ-

ಗಗನಮುಪಾಧಿಶತೈವಿಮುಕ್ತಮೇಕಮ್ |

ಭವತಿ ನ ವಿವಿಧಂ ತಥೈವ ಶುದ್ಧಂ

ಪರಮಹಮಾದಿವಿಮುಕ್ತಮೇಕಮೇವ

|| ೩೮೨ ||

೩೮೨. ಗಡಿಗೆ, ಚರಿಗೆ, ಕೊಮ್ಮೆ, ಸೂಜಿ ² - ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ಉಪಾಧಿಗಳ ಗೊಡವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಕಾಶವು ತಾನೊಂದೇ ಆಗಿರುವದೇ ಹೊರತು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅಹಂಕಾರವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಗೊಡವೆಯಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧವಾದ ಪರವಸ್ತುವು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ವಪ್ನಪ್ರಯನ್ತಾ ಮೃಷಾಮಾತ್ರಾ ಉಪಾಧಯಃ |

ತತಃ ಪೂರ್ಣಂ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇದೇಕಾತ್ಮನಾ ಸ್ಥಿತಮ್ || ೩೮೩ ||

೩೮೩. ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸ್ತಂಬದ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿರುವ ಉಪಾಧಿಗಳು ತೀರ ಹುಸಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಆತ್ಮನು ಪೂರ್ಣನೆಂದು ಕಾಣಬೇಕು.

ಯತ್ರ ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ ಕಲ್ಪಿತಂ ಯದ್ಭವೇಕೇ

ತತ್ಸನ್ಮಾತ್ರಂ ನೈವ ತಸ್ಮಾದ್ಭಿಭಿಷ್ಣಮ್ |

ಭ್ರಾನ್ತೇರ್ನಾಶೇ ಭ್ರಾನ್ತಿದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹಿ ತತ್ತ್ವಂ

ರಜ್ಜುಸ್ವದ್ವದ್ವಿಶ್ವಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಮ್

|| ೩೮೪ ||

೩೮೪. ಯಾವದರಲ್ಲಿ ಯಾವದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವದೋ ಅದು ಅವೆರಡನ್ನೂ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಆ (ಆಧಾರ)ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿರುವದೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಭ್ರಾಂತಿಯು ನಾಶವಾದರೆ

1. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೩೫.

ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಡ ಹಾವಿನ ತತ್ವವು ಹಗ್ಗವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದರಂತೆ ವಿಶ್ವವು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ವಯಮಿन्द्रಃ ಸ್ವಯಂ ಶಿವಃ |
ಸ್ವಯಂ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಸ್ವಸ್ಮಾದನ್ಯನ್ನ ಕಿಂಚಿದ್ || ೩೮೫ ||

೩೮೫. ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮವು, ತಾನೇ ವಿಷ್ಣುವು, ತಾನೇ ಇಂದ್ರನು, ತಾನೇ ಶಿವನು, ತಾನೇ ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತನಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವದೊಂದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಅನ್ತಃ ಸ್ವಯಂ ಚಾಪಿ ಬಹಿಃ ಸ್ವಯಂ ಚ
ಸ್ವಯಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ ಸ್ವಯಮೇವ ಪಶ್ಚಾತ್ |
ಸ್ವಯಂ ಹೃವಾಚ್ಯಾಂ ಸ್ವಯಮಪ್ಯುದೀಚ್ಯಾಂ
ತಥೋಪರಿಷ್ವಾತ್ ಸ್ವಯಮಪ್ಯಧಸ್ತಾತ್ || ೩೮೬ ||

೩೮೬. ತಾನೇ ಒಳಗೆ, ತಾನೇ ಹೊರಗೆ; ತಾನೇ ಮುಂದುಗಡೆ, ತಾನೇ ಹಿಂದುಗಡೆ; ತಾನೇ ಬಲಕ್ಕೆ, ತಾನೇ ಎಡಕ್ಕೆ; ಇದರಂತೆ ತಾನೇ ಮೇಲೆ, ಕೆಳಗೂ ತಾನೇ.¹

ತರಜ್ಞಘೇನಭ್ರಮಬುದ್ಭದಾದಿ
ಸರ್ವಂ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಜಲಂ ಯಥಾ ತಥಾ |
ಚಿದೇವ ದೇಹಾದ್ಯಹಮನ್ತಮೇತತ್
ಸರ್ವಂ ಚಿದೇವೈಕರಸಂ ವಿಶುದ್ಧಮ್ || ೩೮೭ ||

೩೮೭. ತೆರೆ, ನೊರೆ, ಸುಳಿ, ಗುಳ್ಳೆ - ಮುಂತಾದದ್ದೆಲ್ಲವೂ² ಹೇಗೆ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ರೂಪದಿಂದ ನೀರೇ ಆಗಿರುವದೋ ಅದರಂತೆ ದೇಹವೇ ಮುಂತಾಗಿ ಅಹಂಕಾರದವರೆಗಿರುವ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವೇ, ಏಕರಸವಾದ ವಿಶುದ್ಧಚಿನ್ಮಾತ್ರವೇ.

ಸದೇವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗದವಗತಂ ವಾಜ್ಞನಸಯೋಃ
ಸತೋಽನ್ಯನ್ನಾಸ್ತೈವ ಪ್ರಕೃತಿಪರಸೀಮ್ನಿ ಸ್ಥಿತವತಃ |
ಪೃಥಕ್ ಕಿಂ ಮೃತ್ಸಾಯಾಃ ಕಲಶಘಟಕುಮ್ಮಾದ್ಯವಗತಂ
ವದತ್ಯೇಷ ಭ್ರಾನ್ತಸ್ತ್ವಮಹಮಿತಿ ಮಾಯಾಮದಿರಯಾ ||

1. ಛಾಂ. ೭-೨೫-೧ರ ಅರ್ಥವಿದು.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೩೫.

೩೮೮. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ನಿಂತಿರುವಾತನಿಗೆ ವಾಕ್ಯಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಸನ್ನಾತ್ರವೇ ; ಸತ್ತಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾದದ್ದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಚರಿಗೆ, ಗಡಿಗೆ, ಹರವಿ - ಮುಂತಾದದ್ದು ಮಣ್ಣಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದೇನು ? (ಆದರೂ) ಈ ಭ್ರಾಂತನು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಮದ್ಯದ (ಆಮಲಿ)ನಿಂದ ನೀನು. 'ನಾನು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ!

ಕ್ರಿಯಾಸಮಭಿಹಾರೇಣ ಯತ್ರ ನಾನ್ಯದಿತಿ ಶ್ರುತಿಃ |

ಬ್ರವೀತಿ ದ್ವೈತರಾಹಿತ್ಯಂ ಮಿಥ್ಯಾಧ್ಯಾಸನಿವೃತ್ತಯೇ || ೩೮೯ ||

೩೮೯. 'ಯತ್ರ ನಾನ್ಯತ್' (ಛಾಂ. ೭-೨೪-೧) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ¹ ಮತ್ತಮತ್ತ ದ್ವೈತವನ್ನು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತದೆ.

ಆಕಾಶವನ್ನಿರ್ಮಲನಿರ್ಮಲ-

ನಿಸ್ಸೀಮನಿಷ್ಪನ್ನನನಿರ್ಮಲಕಾರಮ್ |

ಅನ್ತರ್ಬಹಿಃ ಶೂನ್ಯಮನನ್ಯಮದ್ವಯಂ

ಸ್ವಯಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಿಮಸ್ತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ || ೩೯೦ ||

೩೯೦. ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ, ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ, ಅಲುಗಾಡದೆ, ಮಾರ್ಪಾಡಿಲ್ಲದೆ, ಒಳಗುಹೊರಗೆಂಬುದಿಲ್ಲದೆ, ನಮಗಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲದೆ, ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ ತಾನು. (ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ) ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ ?

ವಕ್ರವ್ಯಂ ಕಿಮು ವಿದ್ಯತೇಽತ್ರ ಬಹುಧಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಜೀವಃ ಸ್ವಯಂ

ಬ್ರಹ್ಮೈತಜ್ಜಗದಾತತಂ ನು ಸಕಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಽದ್ವಿತೀಯಂ ಶ್ರುತೇಃ² |

ಬ್ರಹ್ಮೈವಾಽಹಮಿತಿ ಪ್ರಬುದ್ಧಮತಯಃ ಸಂತ್ಯಕ್ತಬಾಹ್ಯಾಃ ಸ್ಫುಟಂ

ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂಯ ವಸಂತಿ ಸಂತತಚಿದಾನನ್ದಾತ್ಮನೈತದ್ಧವಮ್³ ||

೩೯೧. ಇಲ್ಲಿ (ಹೆಚ್ಚಾಗಿ) ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ ? ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದ⁴ ಜೀವನು ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹರಡಿರುವ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ,

1. ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅರಿಯುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ದ್ವಿತೀಯ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ.

2. 'ಶ್ರುತಿಃ' ಖಾ||

3. '-ನೈವ ಧ್ರುವಮ್' ಖಾ||

4. ತಂ. ಗೀ. ೧೩-೨ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ಬ್ರಹ್ಮವು ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ್ದೇ. 'ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನಾನು' ಎಂದು ಆರಿತು ಕೊಂಡಿರುವ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಹೊರಗಿನದಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿ ಎಡೆಬಿಡದಿರುವ ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮರೂಪದಿಂದಲೇ ಇರುವರು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವು.

ಒಹಿ ಮಲಮಯಕೋಶೇಽಹಂಧಿಯೋತ್ಥಾಪಿತಾಽಽಶಾಂ

ಪ್ರಸಭಮನಿಲಕಲ್ಪೇ ಲಿಜ್ಜದೇಹೇಽಪಿ ಪಶ್ಚಾತ್ |

ನಿಗಮಗದಿತಕೀರ್ತಿರ್ನಿತ್ಯಮಾನಂದಮೂರ್ತಿಃ¹

ಸ್ವಯಮಿತಿ ಪರಿಚೇಯ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇಣ ತಿಷ್ಠ || ೩೯೨ ||

೩೯೨. ಮಲಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ (ಈ) ಚೇಲದಲ್ಲಿ² ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಎದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು; ಆಮೇಲೆ ಗಾಳಿಯಂತಿರುವ ಲಿಂಗದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ (ಆಶೆಯನ್ನು) ತೀರತೊರೆದೆಬಿಡು. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿರುವ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಆನಂದ ವಿಗ್ರಹನೂ ಆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಾನೆಂದರಿತುಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವನಾಗು.

ಶವಾಕಾರಂ ಯಾವದ್ ಭಜತಿ ಮನುಜಸ್ವಾವದಶುಚಿಃ

ಪರೇಭ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಲೇಶೋ ಜನನಮರಣವ್ಯಾಧಿನಿಲಯಃ |

ಯದಾತ್ಮಾನಂ ಶುದ್ಧಂ ಕಲಯತಿ ಶಿವಾಕಾರಮಚಲಂ

ತದಾ ತೇಭ್ಯೋ ಮುಕ್ತೋ ಭವತಿ ಹಿ ತದಾಹ ಶ್ರುತಿರಪಿ ||೩೯೩||

೩೯೩. ಮನುಷ್ಯನು ಹೆಣದ ರೂಪವನ್ನು³ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಶುಚಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರುವದು, (ಅವನು) ಹುಟ್ಟುವುಬೇನೆಗಳಿಗೆ ನೆಲೆ ಮನೆಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗ ತಾನು ಶುದ್ಧವಾದ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಶಿವಾಕಾರ ನೆಂದು ಆರಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ಅವುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರುತಿಯೂ⁴ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ

ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಾಣ್ಯಾರೋಪಿತಾಶೇಷಾಭಾಸವಸ್ತುನಿರಾಸತಃ |

ಸ್ವಯಮೇವ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪೂರ್ಣಮದ್ವಯಮಕ್ರಿಯಮ್ || ೩೯೪ ||

1. 'ಕೀರ್ತಿಮ್', 'ಮೂರ್ತಿಮ್' ಎಂದು ಪಾ|| 2. ದೇಹದಲ್ಲಿ. 3. ದೇಹರೂಪವನ್ನು

4. ಶ್ಲೋ. ೬-೨೦, ಕ. ೨-೩-೧೪, ಬೃ. ೪-೪-೨.

೩೯೪. ತನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ತೋರಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಅಳಿಸಿಹಾಕುವದರಿಂದ ತಾನೇ ಪೂರ್ಣವೂ, ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ್ದೂ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಇಲ್ಲದ್ದೂ ಆದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗುವನು.

ಸಮಾಹಿತಾಯಾಂ ಸತಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತೌ
ಪರಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ |

ನ ದೃಶ್ಯತೇ ಕಶ್ಚಿದಯಂ ವಿಕಲ್ಪಃ

ಪ್ರಜಲ್ಪಮಾತ್ರಃ ಪರಿಶಿಷ್ಯತೇ ತತಃ

|| ೩೯೫ ||

೩೯೫. ಚಿತ್ತದ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಲಾಗಿ ಈ ವಿಕಲ್ಪವು ಯಾವದೊಂದೂ ಕಾಣಬರುವದಿಲ್ಲ; ಆಮೇಲೆ ಬರಿಯ ಮಾತೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು.

ಅಸತ್ಕಲ್ಪೋ ವಿಕಲ್ಪೋಽಯಂ ವಿಶ್ವಮಿತ್ಯೇಕವಸ್ತುನಿ |

ನಿರ್ವಿಕಾರೇ ನಿರಾಕಾರೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಭಿದಾ ಕುತಃ || ೩೯೬ ||

೩೯೬. (ಆ) ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಜಗತ್ತೆಂಬ ವಿಕಲ್ಪವು¹ ಅಸದ್ವಸ್ತುವಿನಂತೆಯೇ ಇರುವದು; ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಯಾವ ಆಕಾರವೂ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಲ್ಲಿ ಭೇದವೆಲ್ಲಿಯದು² ?

ದ್ರಷ್ಟೃದರ್ಶನದೃಶ್ಯಾದಿಭಾವಶೂನ್ಯೈಕವಸ್ತುನಿ |

ನಿರ್ವಿಕಾರೇ ನಿರಾಕಾರೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಭಿದಾ ಕುತಃ || ೩೯೭ ||

೩೯೭. ನೋಡುವವನು, ನೋಟ, ನೋಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು- ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದ ಆ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ, ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಯಾವ ಆಕಾರವೂ, ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಲ್ಲಿ, ಭೇದವೆಲ್ಲಿಯದು ?

ಕಲ್ಪಾರ್ಣವ ಇವಾಽತ್ಯನ್ತಪರಿಪೂರ್ಣೈಕವಸ್ತುನಿ |

ನಿರ್ವಿಕಾರೇ ನಿರಾಕಾರೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಭಿದಾ ಕುತಃ || ೩೯೮ ||

೩೯೮. ಪ್ರಲಯಕಾಲದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅತ್ಯಂತಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ, ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಯಾವ ಆಕಾರವೂ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಲ್ಲಿ ಭೇದವೆಲ್ಲಿಯದು ?

1. 'ವಿಕಲ್ಪೋ ನ ಹಿ ವಸ್ತು' ಎಂಬ ಈ (ನೈ. ಉ. ೮) ವಾಕ್ಯವು ಶಂ. ಗೀ.ಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಲ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ. 2. 'ನೈವ ತತ್ರ ಕಾಚನ ಭಿದಾಽಸಿ' (ನೈ. ಉ. ೨) ಈ ವಚನವು ಶಂ. ಗೀ. ಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಲ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ತೇಜಸೀವ ತಮೋ ಯತ್ರ ಪ್ರಲೀನಂ¹ ಭ್ರಾನ್ತಿಕಾರಣಮ್ |

ಅದ್ವಿತೀಯೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಭಿದಾ ಕುತಃ || ೩೯೯ ||

೩೯೯. ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಂತೆ ಭ್ರಾಂತಿಕಾರಣವು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋಗಿರುವದೋ ಆ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲದ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಭೇದವೆಲ್ಲಿಯದು ?

ಏಕಾತ್ಮಕೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ಭೇದವಾರ್ತಾ ಕಥಂ ಭವೇತ್ |

ಸುಷುಪ್ತೌ ಸುಖಮಾತ್ರಾಯಾಂ ಭೇದಃ ಕೇನಾಽವಲೋಕಿತಃ ||

೪೦೦. ಒಂದೇ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಭೇದದ ಸುದ್ದಿಯು ಹೇಗೆ ಬಂದೀತು ? ಅನಂದಮಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡಿರುವವರು ಯಾರು ?

ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ ವಿಶ್ವಂ ಪರತತ್ತ್ವಭೋಧಾತ್

ಸದಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ |

ಕಾಲತ್ರಯೇ ನಾಽಪ್ಯಹಿರೀಕ್ಷಿತೋ ಗುಣೇ

ನ ಹ್ಯಮ್ನುಬಿನ್ದಮ್ನಗ್ತೃಪ್ತಿಕಾಯಾಮ್

|| ೪೦೦ ||

೪೦೦. ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಸದ್ರೂಪವಾಗಿರುವ ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಾವನ್ನು ಕಂಡದ್ದೇ ಇಲ್ಲ, ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ನೀರೂ ಇರುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಮಾಯಾಮಾತ್ರಮಿದಂ ದ್ವೈತಮದ್ವೈತಂ ಪರಮಾರ್ಥತಃ |

ಇತಿ ಬ್ರೂತೇ ಶ್ರುತಿಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸುಷುಪ್ತಾವನುಭೂಯತೇ || ೪೦೧ ||

೪೦೧. 'ಮಾಯಾಮಾತ್ರವೇ ದ್ವೈತವು, ಅದ್ವೈತವೇ ಪರಮಾರ್ಥ' (?) ಎಂದು ಶ್ರುತಿ² ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರಾಗಿಯೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.³

1. 'ವಿಲೀನಂ' ಪು|| 2. ಇದು ಯಾವ ಶ್ರುತಿಯೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ, ಗೌಡಪಾದಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಅಗಮವ್ಯಕರಣದಲ್ಲಿದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೬. ೭-೧೨, ೧೩-೨, ೧೩-೧೯ - ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಶ್ರುತಿಯೆಂದಿದೆ. ಸೂ. ಸಂ. ಯಜ್ಞವೇದಭವ ೧೦-೫೫ನನ್ನು ನೋಡಿ. 3. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವೆಂದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ೪೦೦ರಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಅನನ್ಯತ್ವಸುಧಿಷ್ಠಾನಾದಾರೋಪ್ಯಸ್ಯ ನಿರೀಕ್ಷಿತಮ್ |

ಪಣ್ಡಿತ್ಯೈ ರಜ್ಜುಸರ್ಪಾದೌ ವಿಕಲ್ಪೋ ಭ್ರಾನ್ತಿಜೀವನಃ || ೪೦೩ ||

೪೦೩. ಆರೋಪಿತವಾದದ್ದು ಅಧಿಷ್ಠಾನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ಹಗ್ಗದಹಾವೇ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಿಗಳು ಕಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. (ಆದ್ದರಿಂದ) ಈ ವಿಕಲ್ಪವು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಬಾಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ತಮೂಲೋ ವಿಕಲ್ಪೋಽಯಂ ಚಿತ್ತಾಭಾವೇ ನ ಕಶ್ಚನ |

ಅತಶ್ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧೇಹಿ ಪ್ರತ್ಯಗ್ರೂಪೇ ಪರಾತ್ಮನಿ || ೪೦೪ ||

೪೦೪. ಈ ವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತವೇ ಬೇರು, ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ (ವಿಕಲ್ಪವೂ) ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊ.

ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ

ಕಿಮಪಿ ಸತತಚೋಧಂ ಕೇವಲಾನಂದರೂಪಂ

ನಿರುಪಮಮತಿವೇಲಂ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಂ ನಿರೀಹಮ್ |

ನಿರವಧಿಗಗನಾಭಂ ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ

ಹೃದಿ ಕಲಯತಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಪೂರ್ಣಂ ಸಮಾಧೌ || ೪೦೫ ||

೪೦೫. ಬಿಡದೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಚಿತ್ತಸ್ವರೂಪವೂ ಬರಿಯ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಹೋಲಿಕೆಯಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಟ್ಟಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿರುವದಾಗಿಯೂ ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಗಡಿಯಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶದಂತಿರುವದಾಗಿಯೂ ಅವಯವಗಳಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತಾನೇ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.¹

ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಶೂನ್ಯಂ ಭಾವನಾತೀತಭಾವಂ

ಸಮರಸಮಸಮಾನಂ ಮಾನಸಂಬನ್ಧದೂರಮ್ |

ನಿಗಮವಚನಸಿದ್ಧಂ ನಿತ್ಯಮಸ್ಮತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ

ಹೃದಿ ಕಲಯತಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಪೂರ್ಣಂ ಸಮಾಧೌ || ೪೦೬ ||

1. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವವು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾಣುವದೆಂಬುದು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾದ ವಿಷಯ.

೪೦೬. ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಸಮರಸವಾಗಿಯೂ ತನಗೆ ಸಮಾನವಾದದ್ದಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿರುವದಾಗಿಯೂ ವೇದಾಂತವಚನಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾನೆಂಬ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಜರಮಮರಮಸ್ತತಾಭಾಸವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪಂ

ಸ್ತಿಮಿತಸಲಿಲರಾಶಿಪ್ರಖ್ಯಮಾಖ್ಯಾವಿಹೀನಮ್ |

ಶಮಿತಗುಣವಿಕಾರಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಶಾನ್ತಮೇಕಂ

ಹೃದಿ ಕಲಯತಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಪೂರ್ಣಂ ಸಮಾಧೌ || ೪೦೭ ||

೪೦೭. ಮುಖ್ಯಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಸಾವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ತೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವದಾಗಿಯೂ ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುವ ಕಡಲಿನಂತಿರುವದಾಗಿಯೂ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ತ್ರಿಗುಣದ ವಿಕಾರಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೂ ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ ಒಂದೇ ಒಂದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಬಂಧದ ಬಿಡುಗಡೆ

ಸಮಾಹಿತಾನ್ತಃಕರಣಃ ಸ್ವರೂಪೇ

ವಿಲೋಕಯಾಽಽತ್ಮಾನಮಖಣ್ಡವೈಭವಮ್ |

ವಿಚ್ಛಿನ್ನಿ ಬನ್ಧಂ ಭವಗನ್ಧಗನ್ಧಿತಂ

ಯತ್ನೇನ ಪುಂಸ್ತ್ವಂ ಸಫಲೀಕುರುಷ್ವ

|| ೪೦೮ ||

೪೦೮. ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅಖಂಡೈಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡುಕೊ ; ಸಂಸಾರವಾಸನೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವ ಬಂಧವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊ. ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪುರುಷತ್ವವನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಿಕೊ !

ಸರ್ವೋಪಾಧಿವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ್ವಯಮ್ |

ಭಾವಯಾಽಽತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಸ್ಥಂ ನ ಭೂಯಃ ಕಲ್ಪಸೇಽಧ್ವನೇ || ೪೦೯ ||

೪೦೯. ಯಾವ ಉಪಾಧಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನೂ ಅದ್ವಿತೀಯನೂ ಆಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತಿಸು. ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ದೀರ್ಘಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ (ನೀನು) ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ.¹

1. “ವಾಚಂ ಯಚ್ಚ ಮನೋ ಯಚ್ಚ ಯಚ್ಚ ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ | ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ಯಚ್ಚ ನ ಭೂಯಃ ಕಲ್ಪಸೇಽಧ್ವನೇ ||” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಶಂ. ಗೀ. ಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೫ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪೂರ ಓದಿ ನೋಡಿ.

೯. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಫಲ

ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತುಕೊಂಡವನಿಗೆ
ಶರೀರಾಭಿಮಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ

ಛಾಯೇವ ಪುಂಸಃ ಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನ-

ಮಾಭಾಸರೂಪೇಣ ಫಲಾನುಭೂತ್ಯಾ |

ಶರೀರಮಾರಾಚ್ಛವವನ್ನಿರಸ್ತಂ

ಪುನರ್ನ ಸಂಧತ್ ಇದಂ ಮಹಾತ್ಮಾ

|| ೪೧೦ ||

೪೧೦. ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುವದರಿಂದ¹ ಮನುಷ್ಯನ ನೆರಳಿನಂತೆ² ತೋರಿಕೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಶರೀರವನ್ನು, ಹೆಣದಂತೆ ದೂರ ಕಿತ್ತೊಗೆದ ಬಳಿಕ ಮಹಾತ್ಮನಾದವನು ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸತತವಿಮಲಬೋಧಾನಂದರೂಪಂ ಸಮೇತ್ಯ

ತ್ಯಜ ಜಡಮಲರೂಪೋಪಾಧಿಮೇತಂ ಸುದೂರೇ |

ಅಥ ಪುನರಪಿ ನೈಷ ಸ್ಮರ್ಯತಾಂ ವಾನ್ತವಸ್ತು

ಸ್ಫುರಣವಿಷಯಭೂತಂ ಕಲ್ಪತೇ ಕುತ್ಸನಾಯ

|| ೪೧೧ ||

೪೧೧. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವ ಚಿದಾನಂದರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಜಡವಾಗಿಯೂ ಮಲರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು, ಆಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಮತ್ತೂ ನೆನೆಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಡ; ಏಕೆಂದರೆ ಓಕರಿಸಿ ಉಗುಳಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು³ ಮತ್ತೆ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಮೂಲಮೇತತ್ ಪರಿದಹ್ಯ ವಹ್ನೌ

ಸದಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ |

ತತಃ ಸ್ವಯಂ ನಿತ್ಯವಿಶುದ್ಧಬೋಧಾ-

ನನಾದ್ಧತ್ವನಾ ತಿಷ್ಠತಿ ವಿದ್ವರಿಷ್ಠಃ

|| ೪೧೨ ||

1. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದರಿಂದ

2. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೪.

3. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಇಷ್ಟೇ ಅಸಹ್ಯಕರವೆಂದು ಭಾವ.

೪೧೫-೪೧೬^೧/_೨. ಸಂಸಿದ್ಧನಾಗಿ¹ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವ² ಯೋಗಿಗೆ ದೊರಕುವ ಫಲವೆಂದರೆ ಇದೇ : ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಆನಂದರಸವನ್ನು ಸವಿನೋಡುತ್ತಿರುವುದು. ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಫಲವು, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪರತಿಯೇ ಫಲವು ; ಉಪರತಿಗೆ ಆತ್ಮಾನಂದಾನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ಫಲವು.³ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದು ಮುಂದಿನದು ಉಂಟಾಗದೆ ಹೋದರೆ ಮೊದಮೊದಲಿನದು ನಿರರ್ಥಕವು.

ನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಮಾ ತೃಪ್ತಿರಾನಂದೋಽನುಪಮಃ ಸ್ವತಃ |

ದೃಷ್ಟದುಃಖೇಷ್ಟನುದ್ವೇಗೋ ವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಸ್ತುತಂ ಫಲಮ್ ||

೪೧೭. (ಕರ್ಮಗಳಿಂದ) ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವುದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ತೃಪ್ತಿ, ಹೋಲಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮಾನಂದ, ಒದಗಿದ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಕಳವಳಗೊಳ್ಳದಿರುವುದು- (ಇದೇ) ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆಗಬೇಕಾದ ಫಲವು.

ಯತ್ಕೃತಂ ಭ್ರಾನ್ತಿ ವೇಲಾಯಾಂ ನಾನಾಕರ್ಮ ಜುಗುಪ್ಸಿತಮ್ |

ಪಶ್ಚಾನ್ನರೋ ವಿವೇಕೇನ ತತ್ಕಥಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹತಿ || ೪೧೮ ||

೪೧೮. ಮನುಷ್ಯನು ಭ್ರಾಂತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೇಸಿಗೆಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನೋ ಅದನ್ನು ಆ ಬಳಿಕವೂ ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಗೆತಾನೆ ಮಾಡಿಯಾನು ?

ವಿದ್ಯಾಫಲಂ ಸ್ಯಾದಸತೋ ನಿವೃತ್ತಿಃ

ಪ್ರವೃತ್ತಿರಜ್ಞಾನಫಲಂ ತದೀಕ್ಷಿತಮ್ |

ತಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾಯೋರ್ಯನ್ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟಿಕಾದೌ

ನೋ ಚೇದ್ವಿದೋ ದೃಷ್ಟಫಲಂ ಕಿಮಸ್ಮಾತ್

|| ೪೧೯ ||

೪೧೯. ಮಿಥ್ಯೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುವದೇ ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲವು. ಮುಂಬರಿಯುವದೇ ಅಜ್ಞಾನದ ಫಲವು. ಏಕೆಂದರೆ ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಲ್ಲವರು (ಹಿಂಜರಿಯುವದೂ) ಅರಿಯದವರು

1. ಸಾಧಕ, ಸಿದ್ಧ, ಸಂಸಿದ್ಧ- ಎಂಬ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಸಂಸಿದ್ಧನು ಏಳನೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಏರಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಶಾರೀರಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೬೮ ; ನಿತ್ಯನಿರಂತರಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊರಗಿನ ವಾಸನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನೇ ಯೋಗಸಂಸಿದ್ಧನು. ಶಂ. ಗೀ. ೪-೩೮

2. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೧೯.

3. ವೈರಾಗ್ಯ, ಬೋಧ, ಉಪರತಿ- ಇವುಗಳ ನಿರೂಪಣವನ್ನು ಪಂಚತಥಿ, ಚಿತ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ೨೭೬ರಿಂದ ೨೮೦ರವರೆಗೆ ಮಾಡಿರುವ ವರ್ಣನೆಗೆ ಇದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು.

(ಮುಂಬರಿಯುವದೂ) ಕಂಡುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ದೃಷ್ಟಫಲವೆಂಬುದು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಯಾವದು? ¹

ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರನ್ಥೇರ್ವಿನಾಶೋ ಯದ್ಯಶೇಷತಃ |

ಅನಿಚ್ಛೋರ್ವಿಷಯಃ ಕಿಂ ನು ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಕಾರಣಂ ಸ್ವತಃ || ೪೨೦ ||

೪೨೦. ಅವಿದ್ಯಾರೂಪವಾದ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಯು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಅಳಿದುಹೋಗಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಬಯಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ವಿಷಯವು ತಾನೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದೀತೇನು ?

ವಾಸನಾನುದಯೋ ಭೋಗೇ ವೈರಾಗ್ಯಸ್ಯ ಪರೋಽವಧಿಃ || ೪೨೦^o / ೨

ಅಹಂಭಾವೋದಯಾಭಾವೋ ಬೋಧಸ್ಯ ಪರಮೋಽವಧಿಃ |

ಲೀನವೃತ್ತೇರನುತ್ತತ್ತಿರ್ಮರ್ಯಾದೋಪರತೇಸ್ತು ಸಾ || ೪೨೧ ||

೪೨೦^o / ೨-೪೨೧. ವಿಷಯಭೋಗದಲ್ಲಿ ವಾಸನೆಯು ಎದ್ದುಕೊಳ್ಳದಿರುವದೇ ವೈರಾಗ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಎಲ್ಲೆ; ನಾನೆಂಬ ಭಾವನೆಯುಂಟಾಗದಿರುವದೇ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯ ಎಲ್ಲೆ; (ಒಂದು ಸಲ) ಲಯವಾದ ವೃತ್ತಿಯು ಮತ್ತೆ ಏಳದಿರುವದೇ ಉಪರತಿಯ ಎಲ್ಲೆ. ²

ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರತಯಾ ಸದಾ ಸ್ಥಿತಯಾ ನಿರ್ಮುಕ್ತಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಧೀ-

ರನ್ಯಾವೇದಿತಭೋಗ್ಯಭೋಗಕಲನೋ ನಿದ್ರಾಲುವದ್ಬಾಲವತ್ |

ಸ್ವಪ್ನಾಲೋಕಿತಲೋಕವಜ್ಜಗದಿದಂ ಪಶ್ಯನ್ ಕ್ವಚಿಲ್ಲಬ್ಧಧೀ-

ರಾಪ್ತೇ ಕಶ್ಚಿದನನ್ತಪುಣ್ಯಫಲಭುಗ್ಧನ್ಯಃ ಸ ಮಾನ್ಯೋ ಭುವಿ ||

೪೨೨. ವೃತ್ತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರವಾಗಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ವೃತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ತಿಳಿಸಿದ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ತೂಕಡಿಸುತ್ತಿರುವವನಂತೆಯೂ ³ ಮಗುವಿನಂತೆಯೂ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ, ಈ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಲೋಕದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಹೊರಮುಖವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾ

1. ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೭.

2. ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ಪಂಚದಶಿಯ ಚಿತ್ರದೀಪ ೨೮೫-೨೮೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿರಿ.

3. ಯೋ. ಐ. ನಿ. ಪೂ. ೧೨೬-೬೫.

ಆನಂತಪುಣ್ಯದ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಧನ್ಯನು, ಅವನೇ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯನು !

ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಯು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞೋ ಯತಿರಯಂ ಯಃ ಸದಾನಂದಮಶ್ನತೇ |

ಬ್ರಹ್ಮಕೇವ ವಿಲೀನಾತ್ಮಾ ನಿರ್ವಿಕಾರೋ ವಿನಿಷ್ಠಿಯಃ || ೪೨೩ ||

೪೨೩. ಯಾವನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಲಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ¹, ಯಾವದೊಂದು ಕರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ ಆ ಯತಿಯು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನು.

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋಃ ಶೋಧಿತಯೋರೇಕಭಾವಾವಗಾಹಿನೀ |

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾ ಚ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಾ ವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಜ್ಞೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ || ೪೨೪ ||

ಸುಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ಭವೇದ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ || ೪೨೪^೧/_೨ ||

೪೨೪-೪೨೪^೧/_೨. (ತತ್, ತ್ವಂ-ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾದ) ಬ್ರಹ್ಮ, ಆತ್ಮ-ಇಬ್ಬರ ಶೋಧನೆಮಾಡಿ ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ² ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವಾದ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಯು³ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎನಿಸುವದು. ಆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಯಾವಾತನಿಗೆ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವದೋ ಅವನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಾ ಭವೇತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಯಸ್ಯಾನಂದೋ ನಿರಂತರಃ |

ಪ್ರಪಂಚೋ ವಿಸ್ಮೃತಪ್ರಾಯಃ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ || ೪೨೫ ||

೪೨೫. ಯಾವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನೆಲೆನಿಂತಿರುವದೋ ಯಾವನ ಆನಂದವು ಕಡಿವಡೆಯದೆ ಇರುವದೋ, (ಯಾವನಿಗೆ) ಪ್ರಪಂಚವು ಮರೆತೇಹೋದಂತೆ ಆಗಿರುವದೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ⁴ನೆನಿಸುವನು.

1. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೫೫.

2. ೨೩ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

3. ಚಿನ್ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃತ್ತಿಯಿರಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

4. ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ 'ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೆಂದೇ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಃ' ಎಂದಿರಬೇಕೋ 'ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಃ' ಎಂಬುದೇ ಸರಿಯಾದ ಪಾಠವೋ ನಿರ್ಣಯಿಸುವದು ಕಷ್ಟ.

ಲೀನಧೀರಪಿ ಜಾಗರ್ತಿ ಯೋ ಜಾಗ್ರದ್ಧರ್ಮವರ್ಜಿತಃ |

ಬೋಧೋ ನಿರ್ವಾಸನೋ ಯಸ್ಯ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ || ೪೨೬ ||

೪೨೬. ಯಾವನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಲಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಎಚ್ಚರದ ಧರ್ಮವು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವನೋ¹, ಯಾವನು ಜ್ಞಾನವು ಯಾವ ದೊಂದು ವಾಸನೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

ಶಾನ್ತಸಂಸಾರಕಲನಃ ಕಲಾವಾನಪಿ ನಿಷ್ಕಲಃ |

ಯಃ ಸಚಿತ್ತೋಽಪಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ತಃ² ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ³ || ೪೨೭ ||

೪೨೭. ಯಾವನು ಸಂಸಾರವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲ ಅಳಿದುಹೋಗಿರುವವನಾಗಿ ಅವಯವಗಳಿರುವವನಾದರೂ ನಿರವಯವನಾಗಿರುವನೋ, ಚಿತ್ತವಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದವನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನೆನಿಸುವನು.⁴

ವರ್ತಮಾನೇಪಿ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿಣ್ಶ್ಚಾಯಾವದನುವರ್ತಿನಿ |

ಅಹನ್ತಾಪ್ತಮತಾಭಾವೋ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೨೮ ||

೪೨೮. ಈ ದೇಹವು ನೆರಳಿನಂತೆ⁵ ಬೆಂಬಡಿದು ಇದ್ದುಕೊಂಡೇ ಇರುವ ದಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು, ನನ್ನದು- ಎಂಬ ಭಾವವಿಲ್ಲದಿರುವದು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಗುರುತು.

ಅತೀತಾನನುಸಂಧಾನಂ ಭವಿಷ್ಯದವಿಚಾರಣಮ್ |

ಔದಾಸೀನ್ಯಮಪಿ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೨೯ ||

೪೨೯. ಹಿಂದೆ ಆಗಿ ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವದು, ಮುಂದೆ ಆಗಬಹುದಾದದ್ದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವದು, (ಈಗ) ಒದಗಿ ಬಂದಿರುವದರಲ್ಲಿ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದುದಿರುವದು- (ಇದು) ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಗುರುತು.

ಗುಣದೋಷವಿಶಿಷ್ಟೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸ್ವಭಾವೇನ ವಿಲಕ್ಷಣೇ |

ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದರ್ಶಿತ್ವಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೩೦ ||

1. ಶಂ. ಗೀ ೨-೬೯.

2. 'ನಿಶ್ಚಿನ್ಯ', 'ಯಸ್ಯ ಚಿತ್ತಂ ವಿನಿಶ್ಚಿನ್ಯಮ್'- ಎಂಬ ಪಾಠಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಮೇಲು.

3. ಯೋ. ವಾ. ಉ. ೯-೭, ೯-೧೨. ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿವಿವೇಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ.

4. ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠದ ಉತ್ತಮಿ ಪ್ರಕರಣದ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪಾಠವ್ಯನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ.

5. ೧೬೨, ೪೧೦- ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹಕ್ಕೆ ಇದೇ ಉಪಮಾನವಿದೆ.

೪೩೦. ಗುಣದೋಷವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವ¹ ಈ (ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವದು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಗುರುತು.

ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಾರ್ಥಸಂಪ್ರಾಪ್ತೌ ಸಮದರ್ಶಿತಯಾಽಽತ್ಮನಿ |

ಉಭಯತ್ರಾಽವಿಕಾರಿತ್ವಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೩೧ ||

೪೩೧. ಇಷ್ಟವಾದ ಅಥವಾ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವು ಬಂದೊದಗಿದರೆ² (ಆ) ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿ³ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದಿರುವದು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಗುರುತು.

ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸಾಸ್ವಾದಾಸಕ್ಚಿತ್ತತಯಾ ಯತೇಃ |

ಅನ್ತರ್ಬಹಿರವಿಜ್ಞಾನಂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್ || ೪೩೨ ||

೪೩೨. ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸವನ್ನು ಸವಿನೋಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ತವು ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಯತಿಯಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಒಳಗುಹೊರಗುಗಳ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವದು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣವು.

ದೇಹೇನ್ದ್ರಿಯಾದೌ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಮಮಾಹಂಭಾವವರ್ಜಿತಃ |

ಔದಾಸೀನ್ಯೇನ ಯಸ್ತಿಷ್ಠೇತ್ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಲಕ್ಷಣಃ || ೪೩೩ ||

೪೩೩. ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು- ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ನನ್ನದೆಂಬ ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವನು ಉದಾಸೀನಭಾವದಿಂದಿರುವನೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವನು.

ವಿಜ್ಞಾತ ಆತ್ಮನೋ ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವಃ ಶ್ರುತೇರ್ಬಲಾತ್ |

ಭವಭಗ್ನವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಃ || ೪೩೪ ||

೪೩೪. ಯಾವನು ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಲದಿಂದ ಅರಿತಿರುವನೋ ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿರುವ ಆತನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವನು.

1. ಆತ್ಮನು ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುತ್ತಾನೆ, ಜಗತ್ತು ಅವನಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

2. ನಿಜವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿ ಅನಿಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೨೫. 3. ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಿಳಿಯಬರುವ ಲಕ್ಷಣವು. ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೨೪.

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯೇಷ್ಟಹಂಭಾವ ಇದಂಭಾವಸ್ವದನ್ಯಕೇ |

ಯಸ್ಯ ನೋ ಭವತಃ ಕ್ವಾಪಿ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ || ೪೩೫ ||

೪೩೫. ಯಾವನಿಗೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೆಂಬ ಭಾವವೂ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಇದು ಎಂಬ ಭಾವವೂ¹ ಎಂದಿಗೂ ಉಂಟಾಗದಿರುವದೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

ನ ಪ್ರತ್ಯಗ್ಬ್ರಹ್ಮಣೋರ್ಭೇದಂ ಕದಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಸರ್ಗಯೋಃ |

ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಯೋ ವಿಜಾನಾತಿ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ² || ೪೩೬ ||

೪೩೬. ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮ ಇವರಿಗಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೃಷ್ಟಿ³-ಇವುಗಳಿಗಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವನು ಭೇದವನ್ನು ಎಣಿಸದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

ಸಾಧುಭಿಃ ಪೂಜ್ಯಮಾನೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪೀಡ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ದುರ್ಜನೈಃ |

ಸಮಭಾವೋ ಭವೇದ್ಯಸ್ಯ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ || ೪೩೭ ||

೪೩೭. ತನ್ನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವರು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆಟ್ಟವರು ತೊಂದರೆ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾವಾತನಿಗೆ ಸಮಭಾವವೇ ಇರುವದೋ⁴ ಅವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನೆನಿಸುವನು.

ಯತ್ರ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾ ವಿಷಯಾಃ ಪರೇರಿತಾ

ನದೀಪ್ರವಾಹಾ ಇವ ವಾರಿರಾಶೌ |

ಲಿನಸ್ತಿ ಸನ್ಮಾತ್ರತಯಾ ನ ವಿಕ್ರಿಯಾ-

ಮುತ್ತಾದ್ಧಯನ್ತ್ಯೇಷ ಯತಿರ್ವಿಮುಕ್ತಃ

|| ೪೩೮ ||

೪೩೮. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಬರುವ ವಿಷಯಗಳು ಯಾವನನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕರೆ ಕಡಲನ್ನು ಸೇರಿದ ನದೀಪ್ರವಾಹಗಳಂತೆ⁵ ಅಡಗಿ ಸನ್ಮಾತ್ರವಾಗುವವೋ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಯತಿಯೇ ಮುಕ್ತನು.

ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಸಂಸಾರವಿಲ್ಲ

ವಿಜ್ಞಾತಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ನ ಸಂಸೃತಿಃ¹ |

ಅಸ್ತಿ ಚೇನ್ನ ಸ ವಿಜ್ಞಾತಬ್ರಹ್ಮಭಾವೋ ಬಹಿರ್ಮುಖಃ

|| ೪೩೯ ||

1. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೧೭, ೧೪-೧೯. 2. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ 'ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣ' ಎಂಬ ಷಾಠವೂ ಉಂಟು. 3. ಇದೇ ಪರಾವರೈಕತ್ವಜ್ಞಾನ. ಶಂ.ಗೀ. ೫-೧೭, ೭-೧೯. 4. ಶಂ. ಗೀ ೧೪-೨೫. 5. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೨೦

೪೩೯. ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಮುನ್ನಿನಂತೆಯೇ ಸಂಸಾರ ವಿರುವದಿಲ್ಲ.² ಇದ್ದರೆ ಹೊರಮುಖವಾಗಿರುವ (ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ) ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡವನೇ ಅಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಚೀನವಾಸನಾವೇಗಾದಸೌ ಸಂಸರತೀತಿ ಚೇತ್ |

ನ ಸದೇಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನಾನ್ಮಂದೀ ಭವತಿ ವಾಸನಾ || ೪೪೦ ||

೪೪೦. ಅವನು ಹಿಂದಿನ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ- ಎಂದರೆ ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸದ್ರೂಪವಾದ (ಬ್ರಹ್ಮ)ವೊಂದೇ (ಪರ ಮಾರ್ಥವು) ಎಂಬ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಾಸನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಅತ್ಯಂತಕಾಮುಕಸ್ಯಾಪಿ ವೃತ್ತಿಃ ಕುಣ್ಠತಿ ಮಾತರಿ |

ತದ್ಭವ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಜ್ಞಾತೇ ಪೂರ್ಣಾನಂದೇ ಮನೀಷಿಣಃ || ೪೪೧ ||

೪೪೧. ಅತ್ಯಂತಕಾಮುಕನಿಗೂ ತಾಯಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮವೃತ್ತಿಯು ಮುಕ್ಯಾಗುತ್ತದೆ; ಪೂರ್ಣಾನಂದರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ (ಸಂಸಾರವೃತ್ತಿಯು ಮುಕ್ಯಾಗುತ್ತದೆ).³

ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಾಧಿಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲ

ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಶೀಲಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಂ ಈಕ್ಷ್ಮತೇ |

ಬ್ರವೀತಿ ಶ್ರುತಿರೇತಸ್ಯ ಪಾರಬ್ಧಂ ಫಲದರ್ಶನಾತ್ || ೪೪೨ ||

೪೪೨. ನಿದಿಧ್ಯಾಸನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಹೊರಗಿನ (ವಿಷಯಗಳ) ಅರಿವು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. (ಹೀಗೆ) ಕರ್ಮದ ಫಲ(ವಾದ ಭೋಗ)ವು⁴ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವುಂಟೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವದು.⁵

1. ಶಿವಧರ್ಮವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಶೈತಾನ್ಯತರಭಾಷ್ಯದ ಉಪೋದ್ಘಾತದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. "ಜ್ಞಾನು ಮೃತನ ತೃಪ್ತಸ್ಯ ಕೃತೃತ್ವಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ | ನೈಮಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕರ್ತವ್ಯಮಸ್ಮಿ ಚೇನ್ನ ಸ ತತ್ತ್ವವಿತ್ ||" ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೮.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೩-೧೮. 3. ಕಾಮಿಗೇ ಸ್ವೇಷ್ಯಾಭ್ಯವೃತ್ತಿಗೇ ತಡೆಯಿರುತ್ತದೆ; ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾನಂದನನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಸುಖೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕ್ಷೀಣಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಲಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು? - ಎಂದು ಛಾವ. 4. ೪೧೦ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಫಲಭೋಗವನ್ನೇ ಫಲವೆಂದಿದೆ 5. 'ತಸ್ಯ ತವದೇವ ಚಿರಮ' (ಛಾಂ. ೬-೧೪-೨) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ. ಶಂ. ಗೀ. ೭-೧೯.

ಸುಖಾಭ್ಯನುಭವೋ ಯೋನತ್ ತಾವತ್ ಪ್ರಾರಬ್ಧಮಿಷ್ಟತೇ |
 ಘಲೋದಯಃ ಕ್ರಿಯಾಪೂರ್ವೋ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋ ನ ಹಿ ಕುತ್ರಚಿತ್ ||

೪೪೩. ಸುಖವೇ ಸುಖತಾದದ್ದರ ಅನುಭವವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಫಲವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕರ್ಮವಿರಬೇಕು. ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ (ಅದು) ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರದು.

ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ ಕಲ್ಪಕೋಟಿಶತಾರ್ಜಿತಮ್ |
 ಸಂಸ್ಥಿತಂ ನಿಲಯಂ ಯಾತಿ ಪ್ರಬೋಧಾತ್ ಸ್ವಸ್ಥಕರ್ಮವತ್ ||

೪೪೪. 'ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವು' ಎಂಬ ಅರಿವಿನಿಂದ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಸಂಚಿತಕರ್ಮವುಕೂಡ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕನಸಿನ ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಯತ್ ಕೃತಂ ಸ್ವಪ್ನವೋಲಾಯಾಂ ಪುಣ್ಯಂ ವಾ ಪಾಪಮುಲ್ಬಾಮ್ |
 ಸುಪ್ತೋತ್ತಿತಸ್ಯ ಕಿಂ ತತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ವರ್ಗಾಯ ನರಕಾಯ ವಾ ||

೪೪೫. ಕನಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಎಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ ಪಾಪವಾಗಲಿ, ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ನರಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾದೀತೇನು ?

ಸ್ವಮಸಬ್ಧಮುದಾಸೀನಂ ಪರಿಜ್ಞಾಯ ನಭೋ ಯಥಾ |
 ನ ಶಿಷ್ಟತೇ ಯತಿಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಕದಾಚಿತ್ ಭಾವಿಕರ್ಮಭಿಃ || ೪೪೬ ||

೪೪೬. ತನ್ನ ಆತ್ಮನು ಆಕಾಶದಂತೆ ಅಸಂಗನೆಯೂ ಉದಾಸೀನನೆಯೂ ಆರಿತುಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಯಾರಿಯೂನಿಗೂ ಆಗಾಮಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಅಂಟು ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರದು.

ಸ ನಭೋ ಘಟಿಯೋಗೇನ ಸುರಾಗನ್ವೇನ ಲಿಪ್ತತೇ |
 ತಥಾತ್ಮೋಪಾಧಿಯೋಗೇನ ತದ್ವರ್ಮೈಶ್ಚೈವ ಲಿಪ್ತತೇ || ೪೪೭ ||

೪೪೭. ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಗಡಿಗೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ (ಅದರ) ಹೆಂಡದ ನಾಶವು ಹತ್ತಿರಾಳ್ಯಲ್ಲದೆಯೆ. ಇದರಂತೆ ಅತ್ಮನಿಗೆ ಉಪಾಧಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳು ಹತ್ತಿರಾಳ್ಯಲ್ಲಾರವು.

ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಮುನಿಗೆ, ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಕನಸಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಉಂಟೆಂಬ ಮಾತು ಹೇಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಾರಬ್ಧವುಂಟೆಂಬ ಮಾತು ಸಲ್ಲದು.

ನ ಹಿ ಪ್ರಬುದ್ಧಃ ಪ್ರತಿಭಾಸವೇಹೇ

ದೇಹೋಪಯೋಗಿಸ್ಯಪಿ ಚ ಪ್ರಪಇಷ್ಟೇ |

ಕರೋತ್ಯಹನ್ತಾಂ ಮಮತಾಮಿದನ್ತಾಂ

ಕಿಂ ತು ಸ್ವಯಂ ತಿಷ್ಠತಿ ಜಾಗರೇಣ

|| ೪೫೨ ||

೪೫೨. ಎಚ್ಚತ್ತವನು (ಕನಸಿನ) ತೋರಿಕೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಾಗಲಿ (ಆ) ದೇಹಕ್ಕೆ ಜೇಕಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಾಗಲಿ (ಇದು) ನಾನು, ನನ್ನದು, ಇದು ವಿಷಯವು- ಎಂಬ (ಭಾವನೆಯನ್ನೇನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ತಾನುತಾನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲವೆ ?

ನ ತಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾರ್ಥಸಮರ್ಥನೇಚ್ಛಾ

ನ ಸಂಜ್ಞಾ ಚಸ್ವಪ್ನಗತೋಽಪಿ ದೃಷ್ಟಃ |

ತತ್ರಾಽನುವೃತ್ತಿಯೇತಿ ಚೇನ್ಮಜ್ಞಾರ್ಥೇ

ನ ನಿದ್ರಯಾ ಮುಕ್ತ ಇತೀಷ್ಟತೇ ಧ್ರುವಮ್

|| ೪೫೩ ||

೪೫೩. ಅವನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದ (ಕನಸಿನ) ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಹಂಬಲಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅವನು ಕೂಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದೂ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಆ ಸುಳ್ಳು ತೋರಿಕೆಯ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಅವನು ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೇವೆ.

ತದ್ವತ್ ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವರ್ತಮಾಸಃ

ಸದಾತ್ಮನಾ ತಿಷ್ಠತಿ ನಾನ್ಯದೀಕ್ಷತೇ |

ಸ್ಮೃತಿಯೇಥಾ ಸ್ವಪ್ನಾವಿಲೋಕಿತಾರ್ಥೇ

ತಥಾವಿದಃ ಪ್ರಾಶನಮೋಚನಾದೌ

|| ೪೫೪ ||

೪೫೪. ಇದರಂತೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುವಾತನು ಸದ್ರೂಪ ದಿಂದಲೇ ಇದ್ದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಪದಾರ್ಥದ ನೆನಪು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ (ಆ) ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಉಟಮಾಡುವದು, ಬಿಡುವದು- ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಭಾವನೆಯಿರುತ್ತದೆ).

ಕರ್ಮಣಾ ನಿರ್ಮಿತೋ ದೇಹಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ತಸ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ |

ನಾನಾದೇರಾತ್ಮನೋ ಯುಕ್ತಂ ನೈವಾತ್ಮಾ ಕರ್ಮನಿರ್ಮಿತಃ || ೪೫೫ ||

೪೫೫. ದೇಹವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; (ಆದ್ದರಿಂದ) ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ಅನಾದಿಯಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮದಿಂದ ಆಗಿರುವವನಲ್ಲ.

ಅಜೋ ನಿತ್ಯ ಇತಿ ಬ್ರೂತೇ ಶ್ರುತಿರೇಷಾ ತ್ವಮೋಘವಾಕ್¹ ।

ತದಾತ್ಮನಾ ತಿಷ್ಠತೋಽಸ್ಯ ಕುತಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕಲ್ಪನಾ ॥ ೪೫೬ ॥

೪೫೬. 'ಅಜನು, ನಿತ್ಯನು' (ಕ. ೧-೨-೧೮) ಎಂದು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆ ಆತ್ಮನ ರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕಲ್ಪನೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು² ?

ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಸಿದ್ಧತಿ ತದಾ ಯದಾ ದೇಹಾತ್ಮನಾ ಸ್ಥಿತಿಃ ।

ದೇಹಾತ್ಮಭಾವೋ ನೈವೇಷ್ಠಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ತ್ಯಜ್ಯತಾಮತಃ ॥ ೪೫೭ ॥

೪೫೭. ಯಾವಾಗ ದೇಹವೇ ತಾನಾಗಿರುವದೆಂಬುದಿರುವದೋ ಆಗ ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೇಹಾತ್ಮಭಾವವು ಜ್ಞಾನಿಗಿರುವದೆಂಬುದು (ಯಾರಿಗೂ) ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾರಬ್ಧ(ವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು) ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು.

ಶರೀರಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕಲ್ಪನಾ ಭ್ರಾನ್ತಿರೇವ ಹಿ ॥ ೪೫೮^೦/_೨ ॥

ಅಧ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಕುತಃ ಸತ್ತ್ವಮಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಕುತೋ ಜನಿಃ ।

ಅಜಾತಸ್ಯ ಕುತೋ ನಾಶಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಮಸತಃ ಕುತಃ ॥ ೪೫೯ ॥

೪೫೮^೦/_೨-೪೫೯. ಶರೀರಕ್ಕಾದರೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧವುಂಟೆಂಬುದು ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಏಕೆಂದರೆ ಅಧ್ಯಸ್ತವಾದದ್ದು ಇರುವದೆಲ್ಲದ ಬಂತು ? ಇಲ್ಲದಿರುವದಕ್ಕೆ ಜನ್ಮವೆಲ್ಲಿಯದು ? ಹುಟ್ಟದಿರುವದಕ್ಕೆ ನಾಶವಾದರೂ ಹೇಗೆ ? ಯಾವದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ?

ಜ್ಞಾನೇನಾಽಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮಾಲಸ್ಯ ಲಯೋ ಯದಿ ।

ತಿಷ್ಠತ್ಯಯಂ ಕಥಂ ದೇಹ ಇತಿ ಶಙ್ಕಾವತೋ ಜಡಾನ್ ॥ ೪೫೯^೧ ॥

ಸಮಾಧಾತುಂ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ವದತಿ ಶ್ರುತಿಃ ।

ನ ತು ದೇಹಾದಿಸತ್ಯತ್ವಭೋಧನಾಯ ವಿವಶ್ಚಿತಾಮ್ ॥ ೪೬೦ ॥

ಯತಃ ಶ್ರುತೇರಭಿಪ್ರಾಯಃ ಪರಮಾರ್ಥೈಕಗೋಚರಃ³ ॥ ೪೬೦^೦/_೨ ॥

1. 'ಅಜೋ ನಿತ್ಯಃ ಶಾಶ್ವತ ಇತಿ ಬ್ರೂತೇ ಶ್ರುತಿರಮೋಘವಾಕ್' ಖಾ||

2. ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೩೧.

3. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಮುದ್ರಿತಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

೪೫೯-೪೬೦^೧/೨. ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಲಯವಾಗುವದಾದರೆ ಈ ದೇಹವು (ಇನ್ನೂ) ಇದ್ದುಕೊಂಡಿಡೆಯಲ್ಲ, (ಇದು) ಹೇಗೆ? -ಎಂದು ಶಂಕಿಸುವ ಮೂಢರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ದೇಹವೇ ಮುಂತಾದದ್ದು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಕೇವಲ ಪರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗ್ವೇತವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ

ಪರಿಪೂರ್ಣಮನಾದ್ಯನ್ತಮಪ್ರಮೇಯಮವಿಕ್ರಿಯಮ್ ।

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ ॥ ೪೬೦ ॥

೪೬೦. (ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ) ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಆದಿಯೂ ಅಂತವೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಯಾವ ವಿಕಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮವು ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವದಿಲ್ಲ.¹

ಸದ್ಭನಂ ಚಿದ್ಭನಂ ನಿತ್ಯಮಾನನ್ದಘನಮಕ್ರಿಯಮ್ ।

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ ॥ ೪೬೧ ॥

೪೬೧. ಬ್ರಹ್ಮವು ಸದ್ಭನವೂ ಚಿದ್ಭನವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಅನಂದಘನವೂ² ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವೂ ಆಗಿರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತ್ಯಗೇಕರಸಂ ಪೂರ್ಣಮನನ್ತಂ ಸರ್ವತೋಮುಖಮ್ ।

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ ॥ ೪೬೨ ॥

೪೬೨. ಬ್ರಹ್ಮವು ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮನೂ ಏಕರಸವೂ³ ಪೂರ್ಣವೂ ಅನಂತವೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವದೂ ಆಗಿರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವದಿಲ್ಲ.

1. ಕ. ೨-೧-೧೧. ಸಜಾತೀಯವಿಜಾತೀಯಸ್ವಗತಭೇದ- ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನಾನಾತ್ವವೆಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ.

2. ನೈ. ಉ. ಲ, ಶಂ. ಗೀ. ೯-೫.

3. ಒಂದೇ ಬಗೆಯ, ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಜಾತಿಯ ಯಾವದೊಂದರ ಬೆರಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದ.

ಅಹೇಯಮನುಪಾದೇಯಮನಾಥೇಯಮನಾಶ್ರಯಮ್ |

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚ್ಚನ || ೪೬೪ ||

೪೬೪. ಬ್ರಹ್ಮವು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ್ದೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ್ದೂ¹ ಯಾವದೊಂದು ಅತಿಶಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ್ದೂ ತನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದ್ದೂ² ಆಗಿರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿಷ್ಕಲಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ ನಿರಂಜನಮ್ |

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚ್ಚನ || ೪೬೫ ||

೪೬೫. ಬ್ರಹ್ಮವು ಗುಣರಹಿತವಾದದ್ದೂ³ ಅವಯವರಹಿತವಾದದ್ದೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದೂ⁴ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ್ದೂ⁵ ಏತರ ಅಂಟೂ ಇಲ್ಲದ್ದೂ⁶ ಆಗಿರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನಿರೂಪ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಯನ್ಮನೋವಾಚಾಮಗೋಚರಮ್ |

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚ್ಚನ || ೪೬೬ ||

೪೬೬. ಬ್ರಹ್ಮವು ಇಂಥದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಳವಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಅಗೋಚರವಾದದ್ದೂ ಆಗಿರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸತ್ಸಮೃದ್ಧಂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಂ ಶುದ್ಧಂ ಬುದ್ಧಮನೀದೃಶಮ್ |

ಏಕಮೇವಾಽದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚ್ಚನ || ೪೬೭ ||

೪೬೭. ಬ್ರಹ್ಮವು ಸದ್ರೂಪವಾದದ್ದೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದದ್ದೂ (ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬಯಸದೆ) ತಾನೇ ಸಿದ್ಧವಿರುವಂಥದ್ದೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ ಉಪಮಾನರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಒಂದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನಾನಾತ್ವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

1. ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದದ್ದು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಏನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ತನ್ನ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವು ಅಂಥದ್ದಲ್ಲ. 2. ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸದೆ ತಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುವದು. 3. ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲದ್ದು 4. ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದದ್ದು.

5. ಜಾತಿ, ದ್ರವ್ಯ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯೆ- ಮುಂತಾದ ಯಾವದೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ.

6. ಅನಾತ್ಮದ ಸೊಂಕೂ ಇಲ್ಲದ.

ಉಪದೇಶದ ಉಪಸಂಹಾರ

ನಿರಸ್ತರಾಗಾ ನಿರಪಾಸ್ತಭೋಗಾಃ¹

ಶಾನ್ತ್ಯಾಃ ಸುದಾನ್ತ್ಯಾ ಯತಯೋ ಮಹಾನ್ತಃ ।

ವಿಜ್ಞಾಯ ತತ್ತ್ವಂ ಪರಮೇ ತದನ್ತೇ

ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಪರಾಂ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಮಾತ್ಮಯೋಗಾತ್ ॥ ೪೬೮ ॥

೪೬೮. ರಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆದು, ಭೋಗವನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟು, ಶಾಂತರಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತದಾಂತರಾದ ಮಹಾಯತಿಗಳು ಈ ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಪರಮನಿರ್ವಾಣವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.²

ಭವಾನಪೀದಂ ಪರತತ್ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ

ಸ್ವರೂಪಮಾನನ್ದಘನಂ ವಿಚಾರ್ಯ³ ।

ವಿಧೂಯ ಮೋಹಂ ಸ್ವಮನಃ ಪ್ರಕಲ್ಪಿತಂ

ಮುಕ್ತಃ ಕೃತಾರ್ಥೋ ಭವತು ಪ್ರಬುದ್ಧಃ ॥ ೪೬೯ ॥

೪೬೯. ನೀನುಕೂಡ ಈ ಆತ್ಮನ ಪರತತ್ತ್ವವಾದ ಆನಂದಘನವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ⁴ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡವಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗು.

ಸಮಾಧಿನಾ ಸಾಧು ವಿನಿಶ್ಚಲಾತ್ಮನಾ

ಪಶ್ಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ಸ್ಫುಟಭೋಧಚಕ್ಷುಷಾ ।

ನೀಸಂಶಯಂ ಸಮ್ಯಗವೇಕ್ಷಿತಶ್ಚೇ-

ಚ್ಛ್ರೇತಃ ಪದಾರ್ಥೋ ಸ ಪುನರ್ವಿಕಲ್ಪತೇ ॥ ೪೭೦ ॥

೪೭೦. ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿನಿಶ್ಚಲವಾದ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಸ್ಫುಟವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೋಡು. ಸಂಶಯವು

1. 'ವಿನಿರಸ್ತಭೋಗಾಃ' ಪಾ||

2. ಮುಂ. ೨-೨-೬. 'ಇಲ್ಲಿ ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆಯೆ? - ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಶಂ. ಗೀ. ಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಗೆ ಒಹಳ ಬೆಲೆ.

3. 'ನಿಚಾರ್ಯ' ಪಾ|| 4. 'ನಿಚಾಯ್ಕ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಂದರ್ಥ.

ಉಳಿಯದಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿದರೆ ಶ್ರವಣಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ¹

ಸ್ವಸ್ವಾವಿದ್ಯಾಬನ್ಧಪಂಬನ್ಧಮೋಕ್ಷಾತ್

ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದರೂಪಾತ್ಮಲಬ್ಧೌ |

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯುಕ್ತಿದೇಶಿಕೋಕ್ತಿಃ ಪ್ರಮಾಣಂ

ಚಾನ್ತಃ ಸಿದ್ಧಾ ಸ್ವಾನುಭೂತಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮ್ || ೪೭೧ ||

೪೭೧. ತನಗೆ ಅವಿಷ್ಕಯ ಬಂಧದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಯುಕ್ತಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯನ ಉಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಮಾಣವು ; ಒಳಗೆ ಉಂಟಾದ ತನ್ನ ಅನುಭವವೂ ಪ್ರಮಾಣವು.²

ಬನ್ಧೋ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ತೃಪ್ತಿಶ್ಚ ಚಿನ್ಮಾರೋಗ್ಯಕ್ಷುಧಾದಯಃ |

ಸ್ವೇನ್ಯೈವ ವೇದ್ಯಾ ಯಜ್ಞಾನಂ ಪರೇಷಾಮಾನುಮಾನಿಕಮ್ ||

೪೭೨. ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷ, ತೃಪ್ತಿ, ಚಿಂತೆ, ಆರೋಗ್ಯ, ಹಸಿವು-ಮುಂತಾದವು ತನಗೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕವು.³ ಅವುಗಳ ಅರಿವು ತನಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ತಟಸ್ಥಿತಾ ಬೋಧಯನ್ತಿ ಗುರವಃ ಶ್ರುತಯೋ ಯಥಾ |

ಪ್ರಜ್ಞಯೈವ ತರೇದ್ವಿದ್ವಾನೀಶ್ವರಾನುಗೃಹೀತಯಾ || ೪೭೩ ||

೪೭೩. ಗುರುಗಳು ಶ್ರುತಿಗಳಂತೆಯೇ ಹೊರಚ್ಚಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಉಪದೇಶಿ ಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾಣನಾದವನು ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಂಟಾಗುವ ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕು.

ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಖಿಣ್ಡಿತಮ್ |

ಸಂಸಿದ್ಧಃ ಸುಸುಖಂ⁴ ತಿಷ್ಠೇನ್ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಪನ್ನಾಽಽತ್ಮನಿ || ೪೭೪ ||

1. ಶ್ರವಣಾದಿಜನ್ಯಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಆಗದಿರುವದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಯು ಆತ್ಮವಶ್ಯವೆಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮತವು. 2. ಯೋ. ವಾ. ಉ. ೩-೩೭.

3. ೫ ರಿಂದ ೫೫ನೆಯವರೆಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೧೩, ೧೦-೧೫.

4. 'ಸನ್ ಸುಖಂ' ಪಾ||

೪೨೪. ತನ್ನ ಅಖಂಡಾತ್ಮನನ್ನು ತನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದ ತಾನೇ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಸಂಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಸುಖದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವೇದಾನ್ತಸಿದ್ಧಾನ್ತನಿರುಕ್ತಿರೇಷಾ

ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಜೀವಃ ಸಕಲಂ ಜಗಚ್ಚ |

ಅಖಣ್ಡರೂಪಸ್ಥಿತಿರೇವ ಮೋಕ್ಷೋ

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಿತೀಯಃ¹ ಶ್ರುತಯಃ ಪ್ರಮಾಣಮ್ || ೪೨೫ ||

೪೨೫. ವೇದಾಂತಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮಾತಿದು: ಜೀವನೂ ಸಕಲಜಗತ್ತೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ; ಅಖಂಡರೂಪದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವದೇ ಮೋಕ್ಷವು. ಬ್ರಹ್ಮವು ಅದ್ವಿತೀಯವು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣವು.

1. 'ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಿತೀಯೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಮೇಲು.

೧೦. ಪ್ರಕರಣದ ಉಪಸಂಹಾರ

ಕೃತಾರ್ಥನಾದ ಶಿಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು

ಇತಿ ಗುರುವಚನಾಚ್ಚು ತಿಪ್ರಮಾಣಾತ್

ಪರಮವಗಮ್ಯ ಸತತ್ಪ್ರಮಾತ್ತಯುಕ್ತಾಃ |

ಪ್ರಶಮಿತಕರಣಃ ಸಮಾಹಿತಾತ್ಮಾ

ಕೃಷಿದಚಲಾಕೃತಿರಾತ್ಮನಿಷ್ಠಿತೋಽಭೂತ್

|| ೪೨೬ ||

೪೨೬. ಹೀಗೆ ಗುರುವಚನದಿಂದಲೂ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪರತತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು¹ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅಲಗುಡದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕಂಚ್ಚತ್ ಕಾಲಂ ಸಮಾಧಾಯ ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಮಾನಸಮ್ |

ವ್ಯುತ್ಥಾಯ ಪರಮಾನಂದಾದಿದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ || ೪೨೭ ||

೪೨೭. ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಆ ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿದನು :

ಬುದ್ಧಿವಿನಷ್ಟಾ ಗಲಿತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋರೇಕತಯಾಧಿಗತ್ಯಾ |

ಇದಂ ನ ಜಾನೇಽಪ್ಯನಿದಂ ನ ಜಾನೇ

ಕಿಂ ವಾ ಕಿಯದ್ವಾ ಸುಖಮಸ್ತ್ಯಪಾರಮ್²

|| ೪೨೮ ||

೪೨೮. ಬ್ರಹ್ಮ, ಆತ್ಮ- ಎರಡನ್ನೂ ಒಂದೆಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ನಷ್ಟವಾಯಿತು ; ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿಯುವಿಕೆಯು ತಪ್ಪಿ ಹೋಯಿತು ; ಇದು ಎಂಬುದನನ್ನು ಕಾಣೆನು, ಇದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಕಾಣೆನು. ಅಪಾರವಾದ ಆನಂದವು ಎಂಥದೋ ಅದು ಎಷ್ಟು ಇದೆಯೋ ತಿಳಿಯೆನು.

ವಾಚಾ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಮೇವ ಮನಸಾ ಮನ್ತುಂ ನ ವಾ ಶಕ್ಯತೇ

ಸ್ವಾನಂದಾವ್ಯುತ್ಪನ್ನಪೂರಿತಪರಬ್ರಹ್ಮಾನ್ಮುಧೇವೈಭವಮ್ |

1. ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರ, ತನ್ನ ಅನುಭವ- ಈ ಮೂರೂ ಮೇಳವಾದಮೇಲೆಯೇ ಸ್ವಾಧ್ಯಾತ್ಮರವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವ. 2. 'ಸುಖಮಸ್ತ್ಯ ಪಾರಮ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಪಾರವೇ ಮೇಲು.

ಅಮ್ಬೋರಾಶಿವಿಶೀರ್ಣವಾರ್ಷಿಕಶಿಲಾಭಾವಂ ಭಜನ್ಯೇ ಮನೋ

ಯಸ್ಯಾಂಶಾಂಶಲವೇ ವಿಲೀನಮಧುನಾಽಽನನ್ದಾತ್ಮನಾ ನಿವೃತ್ತಮ್ ||

೪೭೯. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿದುಬಿದ್ದ ಮಳೆಗಾಲದ ಅಲಿಕಲ್ಲಿನಂತಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವದರ ಅಂಶದ ಅಂಶದ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಈಗ ಆನಂದ ರೂಪದಿಂದ ಸುಖಹೊಂದಿತೋ ಆ ಆತ್ಮಾನಂದಾಮೃತದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸಾಗರದ ವೈಭವವನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಲೋಚಿಸುವದಕ್ಕೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕ್ಷ ಗತಂ ಕೇನ ವಾ ನೀತಂ ಕುತ್ರ ಲೀನಮಿದಂ ಜಗತ್ |

ಅಧುನೈವ ಮಯಾ ದೃಷ್ಟಂ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂ ಮಹದದ್ಭುತಮ್ || ೪೮೦ ||

೪೮೦. ಈ ಜಗತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೋ, ಯಾರು ಅದನ್ನೊಯ್ದರೋ, ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿತೋ (ತಿಳಿಯನು). ಈಗತಾನೆ ನಾನು (ಅದನ್ನು) ಕಂಡಿದ್ದೆನು, (ಈಗ) ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂಥ ಮಹಾಶ್ಚರ್ಯ ?

ಕಿಂ ಹೇಯಂ ಕಿಮುಪಾದೇಯಂ ಕಿಮನ್ಯತ್ ಕಿಂ ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ |

ಅಖಿಣ್ಡಾನನ್ನಪೀಯೂಷಪೂರ್ಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಮಹಾರ್ಣವೇ || ೪೮೧ ||

೪೮೧. ಅಖಂಡಾನಂದಾಮೃತವು ತುಂಬಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬ ಮಹಾಸಾಗರ ದಲ್ಲಿ ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು ಯಾವದು, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಯಾವದು ? ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವದು ? ಬೇರೆಯೆ ಚಾತಿಯದು ಯಾವದು ?

ನ ಕಿಂಚ್ಚಿದತ್ರ ಪಶ್ಯಾಮಿ ನ ಶೃಣೋಮಿ ನ ವೇದ್ಯಮಹಮ್ |

ಸ್ವಾತ್ಮನೈವ ಸದಾನಂದರೂಪೇಣಾಽಽಸ್ಮಿ ವಿಲಕ್ಷಣಃ || ೪೮೨ ||

೪೮೨. ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಏನೊಂದೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ಏನೊಂದೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತಿಲ್ಲ¹ ಸದಾನಂದರೂಪವಾದ ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದಲೇ ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನಲ್ಲ!

ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ ಗುರವೇ ಮಹಾತ್ಮನೇ

ವಿಮುಕ್ತಸಜ್ಜಾಯ ಸದುತ್ತಮಾಯ |

ನಿತ್ಯಾಡ್ವಯಾನಂದರಸಸ್ವರೂಪಿಣೇ

ಭೂಮ್ನೇ ಸದಾಽಪಾರದಯಾಮೃಧ್ನಾಮ್ನೇ

|| ೪೮೩ ||

1. ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಲಕ್ಷಣದ ಸೂಚನೆಯಿದು.

೪೮೩. ಮಹಾತ್ಮನೂ ಯಾವದರ ಸಂಗವೂ ಇಲ್ಲದವನೂ ಸಾಧೂತ್ವ
ಮನೂ ಆಗಿರುವ ನಿತ್ಯಾದ್ವಯಾನಂದರಸದ ಸ್ವರೂಪನೂ ಭೂಮವಾದ
ಯಾವಾಗಲೂ ಅಪಾರದಯಾಸಮುದ್ರನಾಗಿರುವ ಗುರುವೆ, ನಿನಗೆ
ನಮಸ್ಕಾರ, ನಮಸ್ಕಾರ!

ಯತ್ಕಟಾಕ್ಷಶಶಿಸಾನ್ದ್ರ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಪಾತಧೂತಭವತಾವಚಶ್ರಮಃ |

ಪ್ರಾಪ್ತವಾನಹಮಖಿಣ್ಣವೈಭವಾನಂದಮಾತ್ಮಪದಮಕ್ಷಯಂ ಕ್ಷಣಾತ್ ||

೪೮೪. ಯಾವನ ಕಡೆಗೆಣ್ಣಿನ ನೋಟದ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದ
ಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂಸಾರತಾವದ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ಹಾರಿಹೋಗಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ
ನಾನು ಅಖಂಡವೈಭವದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಆನಂದದ ಅಕ್ಷಯವಾದ
ಆತ್ಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆನೋ (ಅಂಥ ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ!).

ಧನ್ಯೋಽಹಂ ಕೃತಕೃತ್ಯೋಽಹಂ ವಿಮುಕ್ತೋಽಹಂ ಭವಗ್ರಹಾತ್ |

ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸ್ವರೂಪೋಽಹಂ ಪೂರ್ಣೋಽಹಂ ತದ್ವನುಗ್ರಹಾತ್¹ ||

೪೮೫. ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು, ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯ
ನಾದೆನು, ನಾನು ಸಂಸಾರಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದೆನು, ನಾನು
ನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದೆನು, ನಾನು ಪೂರ್ಣನಾದೆನು.

ಅಸಂಜ್ಞೋಽಹಮನಜ್ಞೋಽಹಮಲಿಜ್ಞೋಽಹಮಭಜ್ಞರಃ |

ಪ್ರಶಾನ್ತೋಽಹಮನನ್ತೋಽಹಮಮಲೋಽಹಂ ಚಿರಸ್ತನಃ ||

೪೮೬. ನಾನು ಸಂಗರಹಿತನು, ನಾನು ದೇಹರಹಿತನು, ನಾನು ಲಿಂಗ
ಶರೀರರಹಿತನು, ನಾಶವಿಲ್ಲದವನು, ನಾನು ಅತ್ಯಂತಶಾಂತನು, ನಾನು ಅಂತ
ರಹಿತನು, ನಾನು ನಿರ್ಮಲನು, ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಿರುವವನು.

ಅಕರ್ತಾಽಹಮಭೋಕ್ತಾಽಹಮವಿಕಾರೋಽಹಮಕ್ರಿಯಃ |

ಶುದ್ಧಬೋಧಸ್ವರೂಪೋಽಹಂ ಕೇವಲೋಽಹಂ ಸದಾಶಿವಃ ||

೪೮೭. ನಾನು ಕರ್ತೃವಲ್ಲ, ನಾನು ಭೋಕ್ತೃವಲ್ಲ, ನಾನು ವಿಕಾರ
ರಹಿತನು, ಕರ್ಮರಹಿತನು,² ನಾನು ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪನು, ನಾನು
ಅದ್ವೀತಿಯನಾದ ಸದಾಶಿವನು.

1. 'ತದನುಗ್ರಹಾತ್' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಖೇಲು. 2. 'ಅ' ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನು
ಶಂ. ಗೀ. ೯-೩೦ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಇವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಗ್ರಂಥದಿಂದ
ಉದ್ಧರಿಸಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಇದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರದೇಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ದ್ರಷ್ಟುಃ ಶ್ರೋತುರ್ವಕ್ತುಃ ಕರ್ತುರ್ಭೋಕ್ತುವಿಭಿನ್ನ ಏವಾಽಹಮ್ |
ನಿತ್ಯನಿರಂತರನಿಷ್ಠಿಯನಿಸ್ವೀಮಾಸಜ್ಞಪೂರ್ಣಬೋಧಾತ್ಮಾ || ೪೮೮ ||

೪೮೮. ನೋಡುವವನೂ ಕೇಳುವವನೂ ಮಾತನಾಡುವವನೂ ಕರ್ತೃವೂ
ಭೋಕ್ತೃವೂ (ಆಗಿರುವ ಜೀವ)ನಿಗಿಂತ ನಾನು ಬೇರೆಯೇ. ನಿತ್ಯನೂ ಕಡಿ
ವಡೆಯದವನೂ ಕರ್ಮರಹಿತನೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಲ್ಲಿದ್ದವನೂ ಸಂಗರಹಿತನೂ
ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವೆನು.

ನಾಹಮಿದಂ ನಾಹಮದೋಽಪ್ಯಭಯೋರವಭಾಸಕಂ ಪರಂ ಶುದ್ಧಮ್
ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಶೂನ್ಯಂ ಪೂರ್ಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಿತೀಯಮೇವಾಹಮ್ ||

೪೮೯. ನಾನು ಇದಲ್ಲ, ನಾನು ಅದಲ್ಲ,¹ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬೆಳಗುವ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಶುದ್ಧವಾದ, ಒಳಗುಹೊರಗಿಲ್ಲದ, ಪೂರ್ಣವಾದ, ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ
ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನಾನು.

ನಿರುಪಮಪುನಾದಿತತ್ತ್ವಂ ತ್ವಮುಹಮಿದಮದ ಇತಿ ಕಲ್ಪನಾರೂಪಮ್
ನಿತ್ಯಾನನ್ಯೈಕರಸಂ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಿತೀಯಮೇವಾಹಮ್ || ೪೯೦ ||

೪೯೦. ಯಾವ ಉಪಮಾನವೂ ಇಲ್ಲದ, 'ನೀನು, ನಾನು, ಇದು,
ಅದು' -ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ದೂರವಾಗಿರುವ,² ನಿತ್ಯಾನನ್ಯೈಕರಸವಾದ ಸತ್ಯವಾದ
ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ನಾನು.

ನಾರಾಯಣೋಽಹಂ ನರಕಾನ್ತಕೋಽಹಂ

ಪುರಾನ್ತಕೋಽಹಂ ಪುರುಷೋಽಹಮಿಹಾಶಃ |

ಅಖಿಣ್ಣಬೋಧೋಽಹಮುಚೇಷಸಾಕ್ಷೀ

ನಿರೀಶ್ವರೋಽಹಂ ನಿರಹಂ ಚ ನಿರ್ಮಮಃ || ೪೯೧ ||

೪೯೧. ನಾರಾಯಣನು ನಾನು, ನರಕಾಂತಕನು ನಾನು, ತ್ರಿವುರಗಳನ್ನು
ಸುಟ್ಟ (ಶಿವನು) ನಾನೇ,³ ನಾನು ಪುರುಷನು, ಈಶ್ವರನು. ನಾನು ಅಖಂಡ
ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪನು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯು, ನನಗೆ ಪುತ್ನೊಬ್ಬ ಒಡೆದುನಿಲ್ಲ,
ನಾನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲದವನು, ನನ್ನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲದವನು.

1. ಅದು, ಇದು- ಎಂದರೆ ಅಲವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಾರದ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದವ ವಸ್ತುಗಳು. ಅಥವಾ
ಪರೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಸ್ತುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇದಲ್ಲ, ಅದಲ್ಲ- ಎಂದವುರಿಂದ
ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕೃತವ್ಯಾಕೃತಗಳಿಗಿಂತ- ಸರಸತ್ತುಗಳಿಗಿಂತ- ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
ಎಂದಂತೆ ಆಯಿತು. 2. ತಿಳಿದಿರನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ. 3. ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ
ನಾನೇ ಎಂದರ್ಥ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೯. ೨-೨೧. ಮೈ. ಉ. ೩-೧೨.

ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷ್ವಹಮೇವ ಸಂಸ್ಥಿತೋ

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮನಾನ್ತರ್ಬಹಿರಾಶ್ರಯಃ ಸನ್ |

ಭೋಕ್ತಾ ಚ ಭೋಗ್ಯಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಸರ್ವಂ

ಯದ್ಯತ್ಪ್ರಥಗ್ವಿಷ್ಣುಮಿದನ್ತಯಾ ಪುರಾ

|| ೪೯೨ ||

೪೯೨. ಚೈತನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಒಳಗಿನಹೊರಗಿನದೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆಧಾರನಾಗಿ ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವನು ನಾನೇ. ಭೋಕ್ತೃವೂ ನಾನೇ, ಭೋಗ್ಯವೂ ನಾನೇ; ಯಾವಯಾವದು ಇದು ಎಂದು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಮೊದಲು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ.

ಮಯ್ಯಖಿಣ್ಣಸುಖಾಪ್ಸೋಧೌ ಬಹುಧಾ ವಿಶ್ವವೀಚಯಃ |

ಉತ್ಪದ್ಯಂತೇ ವಿಲೀಯಂತೇ ಮಾಯಾಮಾರುತವಿಭ್ರಮಾತ್ || ೪೯೩ ||

೪೯೩. ಅಖಂಡಾನಂದದ ಕಡಲಿನಂತಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಶ್ವಗಳ ರೂಪದ ಅಲೆಗಳು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಗಾಳಿಯ ಸುರಳಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ, ಅಡಗುತ್ತವೆ.¹

ಸ್ಥೂಲಾದಿಭಾವಾ ಮಯಿ ಕಲ್ಪಿತಾ ಭ್ರಮಾ-

ದಾರೋಪಿತಾ ತು² ಸ್ಫುರಣೇನ ಲೋಕೈಃ |

ಕಾಲೇ ಯಥಾ ಕಲ್ಪಿತವತ್ಸರಾಯ

ನರ್ತಾದ್ವಯೋ ನಿಷ್ಕಲನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ

|| ೪೯೪ ||

೪೯೪. ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪ, ವರ್ಷ, ಆಯನ, ಋತು- ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹೇಗೆ (ಕಲ್ಪಿತವಾ)ಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ನಿಷ್ಕಲನೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪನೂ ಆದ (ನನ್ನಲ್ಲಿ) ಸ್ಥೂಲದೇಹವೇ ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಜನರು (ಅವುಗಳನ್ನು) ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆರೋಪಿತಂ ನಾಶ್ರಯದೂಷಕಂ ಭವೇತ್

ಕದಾಪಿ ಮೂಢೈರ್ಮತಿದೋಷದೂಷಿತೈಃ |

ನಾದ್ರೀಕರೋತ್ಕೂಷರಭೂಮಿಭಾಗಂ

ಮರೀಚಿಕಾವಾರಿಮಹಾಪ್ರವಾಹಃ

|| ೪೯೫ ||

1. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೋರಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

2. 'ನು' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ಪಾಠವು ಮೇಲು.

೪೯೫. ಬುದ್ಧಿಯ ದೋಷದಿಂದ ಕಲಂಕಿತರಾಗಿರುವ ಮೂಢರಿಂದ ಆರೋಪಿತವಾದದ್ದು, ಆಶ್ರಯ(ವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ)¹ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವ ದೋಷವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. (ಹೇಗೆಂದರೆ) ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯ ನೀರಿನ ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಯು ಚೌಳುನೆಲವನ್ನೇನೂ ತೋಯಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಆಕಾಶವಲ್ಲೇಪವಿದೂರಗೋಽಹ-

ಮಾದಿತ್ಯವದ್ ಭಾಸ್ಯವಿಲಕ್ಷಣೋಽಹಮ್ |

ಅಹಾರ್ಯವನ್ನಿತ್ಯವಿನಿಶ್ಚಲೋಽಹ-

ಮಮ್ನೋಧಿವತ್ ಪಾರವಿವರ್ಜಿತೋಽಹಮ್ || ೪೯೬ ||

೪೯೬. ನಾನು ಆಕಾಶದಂತೆ (ಯಾವದೊಂದರ) ಅಂಟಿಗೂ ದೂರವಾಗಿರುವೆನು. ನಾನು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಬೆಳಗಲ್ಲಡುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಬೇರೆಯ ತೆರೆದವನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅಲುಗಾಡದವನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಕಡಲಿನಂತೆ ಪಾರರಹಿತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ನ ಮೇ ದೇಹೇನ ಸಂಬಂಧೋ ಮೇಘೇನೇವ ವಿಹಾಯಸಃ |

ಅತಃ ಕುತೋ ಮೇ ತದ್ಧರ್ಮಾ ಜಾಗ್ರತ್ ಸ್ವಸುಷುಪ್ತಯಃ || ೪೯೭ ||

೪೯೭. ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮೋಡದ ಸಂಬಂಧವಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳಾದ² ಜಾಗ್ರತ್ ಸ್ವಸುಷುಪ್ತಿಗಳು ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಾವು ?

ಉಪಾಧಿರಾಯಾತಿ ಸ ಏವ ಗಚ್ಛತಿ

ಸ ಏವ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕರೋತಿ ಭುಂಕ್ತೀ |

ಸ ಏವ ಬೀರ್ಯನ್ ಪ್ರಿಯತೇ ಸದಾಹಂ

ಕುಲಾದ್ರಿವನ್ನಿಶ್ಚಲ ಏವ ಸಂಸ್ಥಿತಃ || ೪೯೮ ||

೪೯೮. ಉಪಾಧಿಯು ಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ, (ಫಲವನ್ನು) ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮುಪ್ಪಡಸಿ ಸಾಯುತ್ತದೆ. ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕುಲಾಚಲದಂತೆ³ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು.

1. ಆಶ್ರಯವೆಂದರೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನ; ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಚೌಳುನೆಲವೇ ಆಶ್ರಯ, ಬಿಸಿಲು ಕುದುರೆಯ ನೀರು ಆರೋಪಿತ.

2. ದೇಹತ್ರಯವೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇಹಶಬ್ದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ೧೬೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶಕ್ಕೆ ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯವು ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿರುವದಕ್ಕೆ ಇದು ವಿರುದ್ಧವಾಗುವದು.

3. ಹಿಮಾಲಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ-ಮುಂತಾದ ಏಳು ಕುಲಾಚಲಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ಪೌರಾಣಿಕರ ಹೇಳಿಕೆ.

ನ ಮೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ನ ಚ ಮೇ ನಿವೃತ್ತಿಃ

ಸದೈಕರೂಪಸ್ಯ ನಿರಂಶಕಸ್ಯ |

ಏಕಾತ್ಮಕೋ ಯೋ ನಿಬಿಡೋ ನಿರನ್ತರೋ

ವ್ಯೋಮೇವ ಪೂರ್ಣಃ ಸ ಕಥಂ ನು ಚೇಷ್ಟತೇ || ೪೯೯ ||

೪೯೯. ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಅಂಶರಹಿತನಾಗಿರುವ ನನಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವನು ಒಂದೇ ಸ್ವಭಾವದವನೋ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಿ ಕಡಿವಡೆಯದೆ ಆಕಾಶದಂತೆ ಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು ?

ಪುಣ್ಯಾನಿ ಪಾಪಾನಿ ನಿರಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ

ನಿಶ್ಚೇತಸೋ ನಿರ್ವಿಕೃತೇರ್ನಿರಾಕೃತೇಃ |

ಕುತೋ ಮಮಾಽಖಿಣ್ಣಸುಖಾನುಭೂತೇ-

ಬೂತ್ರತೇಽಹ್ಯನನ್ವಾಗತಮಿತ್ಯಪಿ ಶ್ರುತಿಃ

|| ೫೦೦ ||

೫೦೦. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದ, ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದ, ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ, ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ ಅಖಂಡಾನುಭವಸ್ವರೂಪನಾದ ನನಗೆ ಪುಣ್ಯಗಳಾಗಲಿ ಪಾಪಗಳಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಾವು ? "(ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು) ಹಿಂಬಾಲಿಸದಾತನು" (ಬೃ. ೪-೩-೨೨) ಎಂದಲ್ಲವೆ, ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ?

ಛಾಯಯಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಮುಷ್ಣಂ ವಾ ಶೀತಂ ವಾ ಸುಷ್ಕಂ ದುಷ್ಕಂ ವಾ |

ನ ಸ್ಪೃಶ್ಯತೈವ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಪುರುಷಂ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ || ೫೦೧ ||

೫೦೧. ನೆರಳು ಮುಟ್ಟಿದ ಉಷ್ಣವಾಗಲಿ ಶೀತವಾಗಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ, ಕಟ್ಟಿದಾಗಲಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೋಂಕುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ನ ಸಾಕ್ಷಿಣಂ ಸಾಕ್ಷ್ಯಧರ್ಮಾಃ ಸಂಸ್ಪೃಶನ್ತಿ ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ |

ಅವಿಕಾರಮುದಾಸೀನಂ ಗೃಹಧರ್ಮಾಃ ಪ್ರದೀಪವತ್ || ೫೦೨ ||

೫೦೨ ಮನೆಯ ಧರ್ಮಗಳು (ಅವನ್ನು ಬೆಳಗುವ) ದೀಪಕ್ಕೆ (ತಗಲದಿರು) ವಂತೆ ವಿಚಾರರಹಿತನೂ ಉದಾಸೀನನೂ ಆಗಿ (ತಮಗಿಂತ) ವಿಲಕ್ಷಣನಾದ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷ್ಯದ ಧರ್ಮಗಳು ಸೋಂಕುವದಿಲ್ಲ.¹

1. 'ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಮನೋಧರ್ಮಾ ನೈವಾತ್ಮಾನಃ ಸ್ಪೃಶನ್ತ್ಯಹೋ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಶ್ಲೋಕವು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದುಂಟು. ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು -ಇವುಗಳ ಧರ್ಮಗಳು ಆತ್ಮನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದು -ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ಹೊಂದುಗೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ರವೇರ್ಯಥಾ ಕರ್ಮಣಿ ಸಾಕ್ಷಿಭಾವೋ

ವಹ್ನೇರ್ಯಥಾ ವಾಽಯಸಿ ದಾಹಕತ್ವಮ್ ।

ರಜ್ಜೋರ್ಯಥಾರೋಪಿತವಸ್ತುಷ್ಣ-

ಸ್ತುಷ್ಟವ ಕೂಟಸ್ಥಚಿದಾತ್ಮನೋ ಮೇ

॥ ೫೦೩ ॥

೫೦೩. ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ (ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ) ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೋ, ಬೆಂಕಿಯು ಹೇಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದಲ್ಲಿ ಸುಡುವದಾಗಿರುವದೋ, ಹಗ್ಗವು ಹೇಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವದೋ ಅದರಂತೆ ಕೂಟಸ್ಥಚಿದ್ರೂಪನಾದ ನನಗೂ (ಅನಾತ್ಮದ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವವಿರುತ್ತದೆ).

ಕರ್ತಾಽಪಿ ವಾ ಕಾರಯಿತಾಽಪಿ ನಾಹಂ

ಭೋಕ್ತಾಽಪಿ ವಾ ಭೋಜಯಿತಾಽಪಿ ನಾಹಮ್ ।

ದ್ರಷ್ಟಾಽಪಿ ವಾ ದರ್ಶಯಿತಾಽಪಿ ನಾಹಂ

ಸೋಽಹಂ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರನೀದೃಗಾತ್ಮಾ

॥ ೫೦೪ ॥

೫೦೪. ನಾನು ಮಾಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ, ಮಾಡಿಸುವವನೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಅನುಭವಿಸುವವನೂ ಅಲ್ಲ, ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ನೋಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ, ನೋಡಿಸುವವನೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ನಾನು ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಯೇ, ಇವಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯ ಸ್ವಭಾವದವನೇ.¹

ಚಲತ್ಯುಪಾಧೌ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಲ್ಯಮೌಪಾಧಿಕಂ ಮೂಢಧಿಯೋ ನಯಂತಿ ।

ಸ್ವಭಿವ್ಯಭೂತಂ ರವಿವದ್ಧಿನ್ವಿಷ್ಣಿಯಂ ಕರ್ತಾಽಪಿ ಭೋಕ್ತಾಽಪಿ ಹತೋಽಪಿ ಹೇತಿ ॥

೫೦೫. ಉಪಾಧಿಯು ಅಲುಗಾಡಿದರೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಮೂಢಬುದ್ಧಿಗಳುಳ್ಳವರು 'ನಾನು ಕರ್ತನು, ನಾನು ಭೋಕ್ತನು, ಆಯೋ! ನಾನು ಕೆಟ್ಟನು!' ಎಂದು ಅದನ್ನು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಿಷ್ಪ್ರಿಯನಾದ ತಮ್ಮ ಬಿಂಬವಾಗಿರುವ (ಉಪಹಿತವಸ್ತು)ವಿಗೇ ಅದನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಜಲೇ ವಾಽಪಿ ಸ್ಥಲೇ ವಾಽಪಿ ಲುಠತ್ವೇಷ ಜಡಾತ್ಮಕಃ ।

ನಾಽಹಂ ವಿಲಿಪ್ಯೇ ತದ್ಧರ್ಮೈರ್ಘಟಧರ್ಮೈರ್ನಭೋ ಯಥಾ ॥

೫೦೬ ಈ ಜಡ(ದೇಹ)ವು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೆಲದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿರಲಿ! ಗಡಿಗೆಯ ಧರ್ಮಗಳು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅಂಟದಿರುವಂತೆ ಇದರ ಧರ್ಮಗಳು ನನಗೆ ಅಂಟಲಾರದೆ ಇರುವವು.

ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಖಿಲತ್ವಮತ್ತತಾ-

ಜಡತ್ವಬದ್ಧತ್ವವಿಮುಕ್ತತಾದಯಃ |

ಬುದ್ಧೇರ್ವಿಕಲ್ಪಾನ ತು ಸನ್ನಿ ವಸ್ತುತಃ

ಸ್ವಪ್ನಿನ್ ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಕೇವಲೇಽದ್ವಯೇ || ೫೦೭ ||

೫೦೭. ಕರ್ತೃತ್ವ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವ, ದುರ್ಜನತ್ವ, ಮತ್ತತ್ವ, ಜಡತ್ವ, ಬದ್ಧತ್ವ, ಮುಕ್ತತ್ವ- ಮುಂತಾದವುಗಳು ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಕಲ್ಪಗಳೇ ಹೊರತು ಕೇವಲ, ಅದ್ವಿತೀಯಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಸನ್ನು ವಿಕಾರಾಃ ಪ್ರಕೃತೇ ದಶಧಾ ಶತಧಾ ಸಹಸ್ರಧಾ ವಾಽಪಿ |

ಕಿಂ ಮೇಽಸಂಜ್ಞಿತೇಸ್ತೈಸ್ತ್ವಾ ಘನಃ ಕ್ವಚಿದಮ್ಬರಂ¹ ಸ್ಪೃಶತಿ ||

೫೦೮. ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ, ನೂರು ಬಗೆಯ, ಸಾವಿರ ಬಗೆಯ, ವಿಕಾರಗಳು ಆಗಲಿ; ಅಸಂಗಚಿದ್ರೂಪನಾದ ನನಗೆ ಅವುಗಳಿಂದಾಗಬೇಕಾದದ್ದೇನು? ಮೋಡವು ಎಂದಿಗೂ ಆಕಾಶವನ್ನು ಸೋಂಕುವದಿಲ್ಲ.

ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಸ್ಥೂಲಪರ್ಯನ್ತಮೇತದ್

ವಿಶ್ವಂ ಯತ್ರಾಽಽಭಾಸಮಾತ್ರಂ ಪ್ರತೀತಮ್ |

ವ್ಯೋಮಪ್ರಖ್ಯಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಾದ್ಯನ್ತಹೀನಂ

ಬ್ರಹ್ಮಾಷ್ಟೈತಂ ಯತ್ತದೇವಾಽಹಮಸ್ಮಿ || ೫೦೯ ||

೫೦೯. ಅವ್ಯಕ್ತವು ಮೊದಲಾಗಿ ಸ್ಥೂಲದೇಹದವರೆಗಿನ² ಈ ವ್ಯಸಂಚವು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ತೋರಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವದೋ, ಆಕಾಶದಂತಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ತನಗೇರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮವಿರುವದಲ್ಲ, ಅದೇ ನಾನಾಗಿರುವೆನು.

ಸರ್ವಾಧಾರಂ ಸರ್ವವಸ್ತುಪ್ರಕಾಶಂ ಸರ್ವಾಕಾರಂ ಸರ್ವಗಂ ಸರ್ವತೂನ್ಯಮ್ |

ನಿತ್ಯಂ ಶುದ್ಧಂ ನಿಶ್ಚಲಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಷ್ಟೈತಂ ಯತ್ತದೇವಾಽಹಮಸ್ಮಿ ||

೫೧೦. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿ, ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಗುವದಾಗಿ, ಎಲ್ಲದರ ಆಕಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು (ತನ್ನಲ್ಲಿ) ಯಾವದೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ನಿತ್ಯವೂ ಶುದ್ಧವೂ ನಿಶ್ಚಲವೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವೂ ಆದ ತನಗೇರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮವಿರುವದಲ್ಲ, ಅದೇ ನಾನಾಗಿರುವೆನು.

1. 'ನ ಕ್ಷಮ್ಬದ ಡಮ್ಬರೋಽಮ್ಬರಮ್' ಎಂಬ ಪಾಠವು ಸರಿಯಲ್ಲ.

2. ಶಂ ಗೀ. ೧೩-೧೪ರಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವಚ್ಛತ್' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಯತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಶೇಷಮಾಯಾವಿಶೇಷಂ ಪ್ರತ್ಯಗ್ಗೂಪಂ ಪ್ರತ್ಯಯಾಗಮ್ಯಮಾನಮ್ |
ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನನ್ತಮಾನನ್ದರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ದ್ವೈತಂ ಯತ್ತದೇವಾಽಹಮಸ್ಮಿ ||

೫೧೦. ಮಾಯೆಯ ವಿಶೇಷಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದ, ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮರೂಪವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದಲೂ ಅರಿಯುವದಕ್ಕಾಗದ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂತವೂ ಆನಂದರೂಪವೂ ಆದ ತನಗೆರಡನೆಯದಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದೇ ನಾನು.

ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೋಽಸ್ಮೈ ವಿಕಾರೋಽಸ್ಮೈ ನಿಷ್ಕಲೋಽಸ್ಮೈ ನಿರಾಕೃತಿಃ |

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೋಽಸ್ಮೈ ನಿತ್ಯೋಽಸ್ಮೈ ನಿರಾಲಮ್ಬೋಽಸ್ಮೈ ನಿರ್ದ್ವಯಃ ||

೫೧೧. ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾಗಿರುವೆನು, ವಿಕಾರರಹಿತನಾಗಿರುವೆನು, ನಿಷ್ಕಲನಾಗಿರುವೆನು, ಆಕಾರರಹಿತನಾಗಿರುವೆನು, ವಿಕಲ್ಪರಹಿತನಾಗಿರುವೆನು, ನಿತ್ಯನಾಗಿರುವೆನು, ಮತ್ತೊಂದರ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದವನಾಗಿರುವೆನು, ಎರಡನೆಯದಿಲ್ಲದವನಾಗಿರುವೆನು.

ಸರ್ವಾತ್ಮಕೋಽಹಂ ಸರ್ವೋಽಹಂ ಸರ್ವಾತೀತೋಽಹಮದ್ವಯಃ |

ಕೇವಲಾಖಿಣ್ಡಬೋಧೋಽಹಮಾನನ್ದೋಽಹಂ ನಿರನ್ತರಃ || ೫೧೨ ||

೫೧೨. ನಾನು ಸರ್ವಾತ್ಮನು, ನಾನು ಸರ್ವವೂ (ಆಗಿರುವೆನು), ನಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿರುವೆನು, ನಾನು ಕೇವಲ ಅಖಂಡ ಚೈತನ್ಯರೂಪನಾಗಿರುವೆನು, ನಾನು ಎಡಬಿಡದಿರುವ ಆನಂದವಾಗಿರುವೆನು.

ಸ್ವಾರಾಜ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಭೂತಿರೇಷಾ

ಭವತ್ಯಪಾಶ್ರೀಮಹಿಮಪ್ರಸಾದಾತ್ |

ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಮಯಾ ಶ್ರೀಗುಡವೇ ಮಹಾತ್ಮನೇ

ನಮೋ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ಮು ಪುನರ್ನಮೋಽಸ್ಮು || ೫೧೩ ||

೫೧೩. ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಹಿಮೆಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸ್ವಾರಾಜ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವೈಭವವು ನನಗೆ ದೊರಕಿತು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಗುರುವೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ! ಮತ್ತೂ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ!

ಮಹಾಸ್ವಪ್ನೇ ಪೂಯಾಕೃತಜನಿಜರಾಮೃತ್ಯುಗಹನೇ

ಭ್ರಮನ್ತಂ ಕ್ಷಿಪ್ತನ್ತಂ ಬಹುಲತರತಾಪೈರನುದಿನಮ್¹ |

ಅಹಂಕಾರವ್ಯಾಘ್ರವ್ಯಧಿತಮಿಮಮತ್ಯನ್ತಕೃಪಯಾ

ಪ್ರಚೋದ್ಯ ಪ್ರಸ್ವಾಪ್ತಾತ್ ಪರಮವಿತವಾನ್ ಮಾಮಸಿ ಗುರೋ ||

1. 'ಅನುಕಲಮ್' ಎಂದು ಐ||

೫೧೫. ಗುರುವೆ, ಮಹಾಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ¹ ಮಾಯೆಯಿಂದಾಗಿದ್ದ ಹುಟ್ಟು, ಮುಪ್ಪು, ಸಾವು- ಇವುಗಳ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಾ ಬಲುಬಗೆಯ ತಾಪಗಳಿಂದ ದಿನದಿನವೂ² ಬಳಲುತ್ತಾ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬ ಹುಲಿಯ ಉಪಟಳಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಈ ನನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತಕೃಪೆಯಿಂದ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿರುತ್ತೀಯೆ.

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಸದೈಕಸ್ಮೈ ಕಸ್ಮೈ ಚಿನ್ಮಹಸೇ ನಮಃ³ ।

ಯದೇತದ್ವಿಶ್ವರೂಪೇಣ ರಾಜತೇ ಗುರುರಾಜ ತೇ || ೫೧೬ ||

೫೧೬. ಗುರರಾಯನೇ, ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಈ ವಿಶ್ವದ ರೂಪದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿನ್ನ ಜ್ಯೋತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ನಮಸ್ಕಾರ!

ಗುರುವಿನ ಉಪಸಂಹಾರವಚನ

ಇತಿ ನತಮವಲೋಕೈ ಶಿಷ್ಯವರ್ಯಂ

ಸಮಧಿಗತಾಽಽತ್ಮಸುಖಂ ಪ್ರಬುದ್ಧತತ್ತ್ವಮ್ ।

ಪ್ರಮುದಿತಹೃದಯಃ ಸ ದೇಶಿಕೇನ್ದ್ರಃ

ಪುನರಿದಮಾಹ ವಚಃ ಪರಂ ಮಹಾತ್ಮಾ || ೫೧೭ ||

೫೧೭. ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ದ ಶಿಷ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಗುರುವರ್ಯನು ಸಂತುಷ್ಟಾಂತರಂಗನಾಗಿ ಮರಳಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನು :

ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಸನ್ತಾರ್ಜಗದತೋ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸತ್ ಸರ್ವತಃ

ಪಶ್ಯಾಽಧ್ಯಾತ್ಮದೃಶಾ ಪ್ರಶಾನ್ತಮನಸಾ ಸರ್ವಾಸ್ವಪ್ನಾಸ್ವಪ್ನಿ ।

ರೂಪಾದನ್ಯದವೇಕ್ಷಿತಂ ಕಿಮಭಿತಶ್ಚಕ್ಷುಷ್ಮತಾಂ ವಿದ್ಯತೇ

ತದ್ವದ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಃ ಸತಃ ಕಿಮಪರಂ ಬುದ್ಧೇರ್ವಿಹಾರಾಸ್ವದಮ್ ||

1. ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿರುವವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಪತ್ರಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿ ದ್ವೈತ ಎಷ್ಟೋ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು ; ಅನಾದಿಸ್ವಪ್ನರೂಪವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು ? -ಎಂದು ಭಾವ. ಗೌ ಕಾ. ೧-೧೬ರ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿರಬಹುದು.

2. 'ಆನುಕಲಮ್' -ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲೆಯಷ್ಟು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದರ್ಥ.

3. 'ನಮಃ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಿರುವ 'ಮುಹುಃ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠ ಬೇಕಿಲ್ಲ, 'ನಮಶ್ಚಿನ್ಮಹಸೇ' ಎಂಬುದೂ ಬೇಡ.

೫೧೮. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತ್ಯಯದ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ¹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಿರು. ಕಣ್ಣಿರುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಂಡೀತೇನು²? ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೇನು ಬುದ್ಧಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದೀತು ?

ಕಸ್ಯಾಂ ಪರಾನಂದರಸಾನುಭೂತಿ-

ಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಶೂನ್ಯೇಷು ರಮೇತ ವಿದ್ವಾನ್ |

ಚಕ್ಷ್ರೇ ಮಹಾಹ್ಲಾದಿನಿ ದೀಪ್ಯಮಾನೇ

ಚಿತ್ರೇನ್ದಮಾಲೋಕಯಿತುಂ ಕ ಇಚ್ಛೇತ್ || ೫೧೯ ||

೫೧೯. ಆ ಪರಮಾನಂದದ ರಸದ ಅನುಭವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿವೇಕಿಯಾದ ಯಾವನುತಾನೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನು ? ಪರಮಾಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಚಂದ್ರನು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವನು ತಾನೆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆಳಸಿಯಾನು ?

ಅಸತ್ತದಾರ್ಥಾನುಭವೇನ ಕಿಂಚಿನ್ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ ತೃಪ್ತಿನಃ ಚ ದುಃಖಹಾನಿಃ |

ತದದ್ವಯಾನಂದರಸಾನುಭೂತ್ಯಾ ತೃಪ್ತಃ ಸುಖಂ ತಿಷ್ಠ ಸದಾತ್ಮನಿಷ್ಠಯಾ ||

೫೨೦. ಅಸತ್ತದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದರಿಂದ ಏನೊಂದೂ (ಪ್ರಯೋಜನ)ವಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ದುಃಖನಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವೆ ? ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವಯಾನಂದರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದರಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಸದ್ರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸುಖವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡಿರು !

ಸ್ವಮೇವ ಸರ್ವತಃ³ ಪಶ್ಯನ್ ಮನ್ಯಮಾನಃ ಸ್ವಮುದ್ಧಯಮ್ |

ಸ್ವಾನಂದಮನುಭುಂಜಾನಃ ಕಾಲಂ ನಯ ಮಹಾಮತೇ || ೫೨೦ ||

೫೨೦. ಎಲೈ ಮಹಾಮತಿಯೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ⁴ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾ ಅದ್ವಿತೀಯಾತ್ಮನನ್ನೇ ಮನನಮಾಡುತ್ತಾ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರು !

1. ೩೧೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಶಂ. ಗೀ. ೬-೩೧.

2. ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತಕ್ಕೆ ಶಂ. ಗೀ. ೫-೧೨ನೂ ೧೮-೬೬ನೂ ನೋಡಿ.

3. 'ಸರ್ವಥಾ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಮೇಲು.

4. ಛಾಂ. ೨-೨೫-೨ರ ಸೂಚನೆ.

ಅಖಿಣ್ಣಬೋಧಾತ್ಮನಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ

ವಿಕಲ್ಪನಂ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಪುರಪ್ರಕಲ್ಪನಮ್ |

ತದದ್ವಯಾನಂದಮಯಾತ್ಮನಾ ಸದಾ

ಶಾಂತಿಂ ಪರಾಮೇತ್ಯ ಭಜಸ್ವ ಮೌನಮ್ || ೫೨೨ ||

೫೨೨. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪನಾದ ಅಖಿಂಡಚಿದಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಎಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂಬುದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಗರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವಿತೀಯಾನಂದಮಯರೂಪದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೌನವನ್ನು ಹೊಂದಿರು.

ತೂಷ್ಣೀಮವಸ್ಥಾ ಪರಮೋಪಶಾಂತಿ-

ಬುರ್ಧೇರಸತ್ಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಹೇತೋಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಮಹಾತ್ಮನೋ

ಯತ್ರಾಽದ್ವಯಾನಂದಸುಖಂ ನಿರನ್ತರಮ್ || ೫೨೩ ||

೫೨೩. ಅಸದ್ರೂಪವಾದ ವಿಷಯಗಳ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಮೋಪಶಾಂತಿಗೆ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದಿರುವ ತೂಷ್ಣೀಮವಸ್ಥೆಯೇ¹ (ಉಪಾಯವು.) ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾದ ಅದ್ವಯಾನಂದಸುಖವಿರುವದು.

ನಾಽಪ್ತಿ ನಿರ್ವಾಸನಾನ್ಮೌನಾತ್ ಪರಂ ಸುಖಿಕೃದ್ವತ್ಸಮಮ್ |

ವಿಜ್ಞಾತಾತ್ಮಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಸ್ವಾನಂದರಸಪಾಯಿನಃ || ೫೨೪ ||

೫೨೪. ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಆತ್ಮಾನಂದರಸವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಯಾವ ವಾಸನೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಮೌನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಕರವಾದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ.²

ಗಚ್ಛಂಸಿಷ್ಟನ್ನುಪವಿಶಿಷ್ಟಯಾನೋ ವಾಽನ್ಯಥಾಽಪಿ ವಾ |

ಯಥೇಚ್ಛಯಾ ವಸೇದ್ವಿದ್ವಾನ್ವಾತ್ಮಾರಾಮಃ ಸದಾ ಮುನಿಃ || ೫೨೫ ||

೫೨೫. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಓಡಾಡುವಾಗಲೂ ನಿಂತಿರುವಾಗಲೂ ಕುಳಿತಿರುವಾಗಲೂ ಮಲಗಿರುವಾಗಲೂ³ ಅಥವಾ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ

1. ತೂಷ್ಣೀಮವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಮೌನ- ಎಂಬ ಅವಸ್ಥೆಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಶಂ ಗೀ. ೨-೫೬, ೨-೬೯, ೩-೫- ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ. 2. ಯೋ. ವಾ. ಸ್ಥಿತಿ ೪-೫೨ನ್ನು ನೋಡಿ. 3. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೬೬.

ಮನನಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಿದ್ದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ನ ದೇಶಕಾಲಾಸನದಿಗ್ಮಮಾದಿ

ಲಕ್ಷ್ಯಾದ್ಯಪೇಕ್ಷದಪ್ರತಿಬದ್ಧವೃತ್ತೇಃ |

ಸಂಸಿದ್ಧತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನೋಽಸ್ಮಿ

ಸ್ವವೇದನೇ ಕಾ ನಿಯಮಾದ್ಯಪೇಕ್ಷಾ¹

|| ೫೨೬ ||

೫೨೬. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ² ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು³ ಹೊಂದಿರುವ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ದೇಶ, ಕಾಲ, ಆಸನ, ದಿಕ್ಕು, ಯಮ-ಇವೇ ಮುಂತಾದವೂ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯೇ ಮುಂತಾದವು ಬೇಕಿರುವುದಿಲ್ಲ⁴ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ನಿಯಮವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳೇಕೆಬೇಕು ?

ಘಟೋಽಯಮಿತಿ ವಿಜ್ಞಾತುಂ ನಿಯಮಃ ಕೋ ನೃಪೇಕ್ಷತೇ |

ವಿನಾ ಪ್ರಮಾಣಸುಷುತ್ತಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸತಿ ಪದಾರ್ಥಧೀಃ || ೫೨೭ ||

೫೨೭. ಇದು ಗಡಿಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ನಿಯಮವು ತಾನೆ ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕಾದದ್ದು⁵ ಹೊರತು (ಮತ್ತೇನೂ ಬೇಕಿರುವುದಿಲ್ಲ). ಅದೊಂದಿದ್ದರೆ ಪದಾರ್ಥದ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಯಾಮಾತ್ಮಾ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಃ ಪ್ರಮಾಣೇ ಸತಿ ಭಾಸತೇ |

ನ ದೇಶಂ ನಾಽಪಿ ವಾ ಕಾಲಂ ನ ಶುದ್ಧಿಂ ವಾಽಪ್ಯಪೇಕ್ಷತೇ⁶ ||

1. 'ನಿಯಮಾದ್ಯವಸ್ಥಾ' ಎಂಬ ವಾ|| ಪಾಠ ಸರಿಯಲ್ಲ.

2. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೬, ೫-೧೭, ೧೨-೧೨, ೧೮-೬೬- ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧವೃತ್ತಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿದೆ. ವೃತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಯು ಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

3. ಸುಖಾನುಭವವುಂಟಾದರೂ ದುಃಖಾನುಭವವುಂಟಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಿಂದ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವದೇ ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಇದನ್ನು ಅಖಂಡಾಕಾರವೃತ್ತಿಯೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶಂ. ಗೀ. ೮-೫೫.

4. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೬೬, ಸಾಧಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ನಿಮಯಗಳು ಬೇಕೆಂದೂ ಇದೆಲ್ಲವೂ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

5. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ದೋಷವಿದ್ದವರಿಗೆ ದ್ವಿಚಂದ್ರಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ; ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದರಂತೆ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಅಂತಃಕರಣದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಸೌಷ್ಠವಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಆಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತೇನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವ. ಶಂ. ಗೀ. ೧೮-೫೦.

6 'ವಾ ವ್ಯಪೇಕ್ಷತೇ' ವಾ||

೫೨೮. ಈ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಮಾಣವಿದ್ದರೆ ತೋರುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ದೇಶವನ್ನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ, ಕಾಲವನ್ನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ, ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ.

ದೇವದತ್ತೋಽಹಮಿತ್ಯೇತದ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ನಿರಪೇಕ್ಷಕಮ್ |

ತದ್ವದ್ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮಿತಿ ವೇದನಮ್ || ೫೨೯ ||

೫೨೯. 'ನಾನು ದೇವದತ್ತನು' ಎಂಬೀ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವದರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಗುವದು. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೂ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮವು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೂ (ಯಾವದನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ).

ಭಾನುನೇವ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ ಭಾಸತೇ ಯಸ್ಯ ತೇಜಸಾ |

ಅನಾತ್ಮಕಮಸತ್ತುಚ್ಛಂ ಕಿಂ ನು ತಸ್ಯಾಽವಭಾಸಕಮ್ || ೫೩೦ ||

೫೩೦. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಅಸದ್ಭಾವವೂ ತುಚ್ಛವೂ ಆದ ಅನಾತ್ಮ (ಪದಾರ್ಥವು) ಯಾವನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವದೋ¹ ಅವನನ್ನು ತೋರಿಸುವದು ಮತ್ತೆ ಯಾವದಿದ್ದಿತು ?

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಾನಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಸಕಲಾನ್ಯಪಿ |

ಯೇನಾರ್ಥವನ್ವಿ ತಂ ಕಿಂ ನು ವಿಜ್ಞಾತಾರಂ ಪ್ರಕಾಶಯೇತ್ ||

೫೩೧. ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಗಳೂ ಸೂತ್ರಗಳೂ² ಎಲ್ಲವೂ ಯಾವದರಿಂದ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗುವವೋ ಆ ವಿಜ್ಞಾತ್ಯವನ್ನು ಯಾವದು ತಾನೆ ಬೆಳಗಿತು³ ?

ಏಷ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರನನ್ತಶಕ್ತಿ-

ರಾತ್ಮಾಽಪ್ರಮೇಯಃ ಸಕಲಾನುಭೂತಿಃ |

ಯಮೇವ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಮುಕ್ತಬನ್ಧೋ

ಜಯತ್ಯಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ಪ್ರಮೋತ್ತಮಃ || ೫೩೨ ||

೫೩೨. ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಯು⁴, ಅನಂತಶಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳವನು ; ಅಪ್ರಮೇಯನೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವವನೂ⁵ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಅವನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೇ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ ಈ ಜೀವನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತೋತ್ತಮನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.⁶

1. ಮುಂ. ಕ. ಶ್ಲೋ. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ 'ತಸ್ಯ ಭಾಸಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಸೂಚನೆ.

2. ಬ್ರ. ೨-೪-೧೦ - ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ 'ಸೂತ್ರಾಣಿ' ಎಂಬುದೇ ಸರಿಯಾದ ಪಾಠವೆಂದು ನಾವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

3. ಬ್ರ. ೨-೪-೧೪ 4. ಬ್ರ. ೪-೩-೯.

5. ಬ್ರ. ೨-೫-೧೯.

6. ಮುಂ ೩-೧-೪.

ನ ಖಿದ್ಯತೇ ನೋ ವಿಷಯೈಃ ಪ್ರಮೋದತೇ

ನ ಸಜ್ಜತೇ ನಾಽಪಿ ವಿರಜ್ಯತೇ ಚ |

ಸ್ವಸ್ಥಿನ್ ಸದಾ ಕ್ರೀಡತಿ ನನ್ದತಿ ಸ್ವಯಂ

ನಿರನ್ತರಾನನ್ದರಸೇನ ತೃಪ್ತಃ

|| ೫೩೩ ||

೫೩೩. ಅವನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದುಃಖಪಡುವದಿಲ್ಲ, ಹಿಗ್ಗುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ, ವಿರಕ್ತನಾಗಿರುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆನಂದರಸದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ¹ ಯಾವಾಗಲೂ ತಾನೇ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.²

ಕ್ಷುಧಾಂ ದೇಹವ್ಯಥಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಬಾಲಃ ಕ್ರೀಡತಿ ವಸ್ತುನಿ |

ತಥೈವ ವಿದ್ವಾನ್ ರಮತೇ ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂ ಸುಖೀ || ೫೩೪ ||

೫೩೪. ಹುಡುಗನು ಹಸಿವನ್ನೂ ಮೈಬಳಲಿಕೆಯನ್ನೂ ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಆಟದ ವಸ್ತುವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನಿಯು ನಾನೆಂಬುದಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನದೆಂಬುದಿಲ್ಲದೆ ಸುಖಿಯಾಗಿ (ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ) ರತನಾಗಿರುವನು.³

ಚಿನ್ಮಾಶೂನ್ಯಮದೈನ್ಯಭೈಕ್ಷ್ಯಮಶನಂ ಪಾನಂ ಸರಿದ್ವಾರ್ಷಿಷು

ಸ್ವಾತ್ಮನೈಃ ನಿರಜುಶಾ ಸ್ಥಿತಿರಭೀರ್ನಿದ್ರಾ ಸೃಶಾನೇ ವನೇ |

ವಸ್ತ್ರಂ ಕ್ಷಾಲನಶೋಷಣಾದಿರಹಿತಂ ದಿಗ್ವಾಸ್ತುಶಯ್ಯಾ ಮಹೀ

ಸಇನ್ದಾರೋ ನಿಗಮಾನ್ತವೀಥಿಷು ವಿದಾಂ ಕ್ರೀಡಾ ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ||

೫೩೫. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಚಿಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ದೀನತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವೇ ಊಟ; ನದಿಯ ನೀರೇ ಪಾನ; ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿ; ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ; ಸೃಶಾನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ; ಒಗೆಯುವದು, ಒಣಗಿಸುವದು ಮುಂತಾದದ್ದರ ಗೋಚಿಲ್ಲದೆ ದಿಕ್ಕೇ ಹೊದಿಕೆ; ನೆಲವೇ ಹಾಸಿಗೆ; ವೇದಾಂತಗಳ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಡ್ಡಾಟ; ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆ (ಇದೇ ವ್ಯವಹಾರವು).

ವಿಮಾನಮಾಲಮ್ಬ್ಯ ಶರೀರಮೇತದ್

ಭುನಕ್ತ್ಯಶೇಷಾನ್ ವಿಷಯಾನುಪಸ್ಥಿತಾನ್ |

ಪರೇಚ್ಛಯಾ ಬಾಲವದಾತ್ಮವೇತ್ತಾ

ಯೋಽವ್ಯಕ್ತಿಜ್ಞೋಽನನುಷಕ್ತಬಾಹ್ಯಃ

|| ೫೩೬ ||

1. ಶಂ. ಗೀ. ೨-೫೩... 2. ಛಾಂ. ೨-೨೫-೨. 3. ಛಾಂ. ೨-೨೫-೨ ಅಥವಾ ಮುಂ. ೩-೧-೪.

೫೩೬. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪರೇಚ್ಛೆಯಿಂದ¹ ಒದಗಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಾಲನಂತೆ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಮಚಿಹ್ನೆಗಳು ಯಾವವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ²; ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.³

ದಿಗಮ್ಬರೋ ವಾಽಪಿ ಚ ಸಾಮ್ಬರೋ ವಾ
ತ್ವಗಮ್ಬರೋ ವಾಽಪಿ ಚಿದಮ್ಬರಸ್ಥಃ |

ಉನ್ನತವದ್ವಾಪಿ ಚ ಬಾಲವದ್ವಾ

ಪಿಶಾಚವದ್ವಾಪಿ ಚರತ್ಯವನ್ಯಾಮ್

|| ೫೩೭ ||

೫೩೭. ಚಿದಂಬರದಲ್ಲಿರುವಾತನು ದಿಗಂಬರನಾಗಿ ಅಥವಾ ಬಟ್ಟೆಯ ನುಟ್ಟು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾರುಬಟ್ಟೆಯನುಟ್ಟು ಹುಚ್ಚನಂತೆಯಾಗಲಿ ಬಾಲನಂತೆ ಆಗಲಿ, ಪಿಶಾಚಿಯಂತೆಯಾಗಲಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು.⁴

ಕಾಮಾನ್ನೀ ಕಾಮರೂಪೀ ಸಂಶ್ಚರತ್ಯೇಕಚರೋ ಮುನಿಃ |

ಸ್ವಾತ್ಮನೈವ ಸದಾ ತುಷ್ಠಃ ಸ್ವಯಂ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಸ್ಥಿತಃ || ೫೩೮ ||

೫೩೮. ಮುನಿಯಾದವನು⁵ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಂದಲೇ ಯಾವಾಗಲೂ ತುಷ್ಠನಾಗಿ ತಾನೇ ಸರ್ವರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುತ್ತಾ ಕಾಮಾನ್ನಿಯೂ⁶ ಕಾಮರೂಪಿಯೂ ಆಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಕ್ಷಚಿನ್ನೂಡ್ಯೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಕ್ಷಚಿದಪಿ ಮಹಾರಾಜವಿಭವಃ

ಕ್ಷಚಿದ್ಭ್ರಾನ್ತಃ ಸೌಮ್ಯಃ ಕ್ಷಚಿದಜಗರಾಚಾರಕಲಿತಃ |

ಕ್ಷಚಿತ್ವಾ ತ್ರೀಭೂತಃ ಕ್ಷಚಿದವಮತಃ ಕ್ಷಾಪ್ಯವಿದಿತ -

ಶ್ಚರತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಸತತಪರಮಾನಂದಸುಖಿತಃ || ೫೩೯ ||

೫೩೯. ಕೆಲವುವೇಳೆ ಮೂಢನಂತೆ, ಕೆಲವುವೇಳೆ ವಿದ್ವಾಂಸನಂತೆ, ಮಹಾರಾಜನ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆಯುವಂತೆ, ಕೆಲವುವೇಳೆ ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ,

1. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೆ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದಾದ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನಿಚ್ಛಾ ಪರೇಚ್ಛಾಪ್ರಾರಬ್ಧಗಳು ಇರಬಹುದೆಂದು ಭಾವ; ಶಂ. ಗೀ. ೨-೭೦.

2. ಜು. ೬. 3. 'ವಿಷಯರೂಪವಾಗಿ ಅವನ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಯು ಪರಿಣಾಮಿಸುವದಿಲ್ಲ' ಶಂ. ಗೀ. ೬-೪. 4. ತುರಿಯಂತೀತೋಪನಿಷತ್ತು; 'ಸರ್ವದಾನುನ್ನತೋ ಬಾಲೋನ್ನತಃ ಪಿಶಾಚವದೇಕಾಕೀ ಸಂಚರನ್.' 5. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿತ ಜ್ಞಾನಿಯು. 6. ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸರ್ವ ಭೂತಗಳ ರೂಪವೂ ಅನ್ನವೂ ಇವನದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವ. ತೃ. ೩-೧೦

ಕೆಲವುವೇಳೆ ಶಾಂತನಾಗಿ, ಕೆಲವುವೇಳೆ ಅಜಗರವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ದವನಾಗಿ¹, ಕೆಲವುವೇಳೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಕೆಲವುವೇಳೆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬರಿಗೂ (ತನ್ನ ನಿಜವು) ತಿಳಿದಯಂತೆ ಇರುತ್ತಾ- ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಸತತವಾಗಿ ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಸುಖಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ನಿರ್ಧನೋಽಪಿ ಸದಾ ತುಷ್ಟೋಽಪ್ಯಸಹಾಯೋ ಮಹಾಬಲಃ |

ನಿತ್ಯತೃಪ್ತೋಽಪ್ಯಭುಜಾನ್ವೋಽಪ್ಯಸಮಃ ಸಮದರ್ಶನಃ || ೫೪೦ ||

೫೪೦. ಧನವಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಒಬ್ಬರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಹಾಬಲನಾಗಿ, ಭೋಜನಮಾಡದಿದ್ದರೂ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನಾಗಿ ಆಸಮನೂ ಸಮದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿರುವನು.

ಅಪಿ ಕುರ್ವನ್ನಕುರ್ವಾಣಶ್ಚಾಭೋಕ್ತಾ ಫಲಭೋಗ್ಯಪಿ |

ಶರೀರ್ಯಪ್ಯಶರೀರ್ಯೇಷ್ಠ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋಽಪಿ ಸರ್ವಗಃ || ೫೪೧ ||

೫೪೧. ಇವನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ² ಮಾಡದೆ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಭೋಕ್ತನಾಗಿ, ಶರೀರಿಯಾದರೂ ಅಶರೀರಿಯಾಗಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿರುವನು.

ಅಶರೀರಂ ಸದಾ ಸನ್ತಮಿಮಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಂ ಕ್ವಚಿತ್ |

ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೇ ನ ಸ್ವಶ್ರುತಸ್ತಥೈವ ಚ ಶುಭಾಶುಭೇ || ೫೪೨ ||

೫೪೨. ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶರೀರನಾಗಿರುವ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳೂ³ ಹಾಗೆಯೇ ಶುಭಾಶುಭಗಳೂ⁴ ಎಂದಿಗೂ ಮುಟ್ಟದೆ ಇರುವವು.

ಸ್ಮೂಲಾದಿಸಂಬನ್ಧವತೋಽಭಿಮಾನಃ

ಸುಖಂ ಚ ದುಃಖಂ ಚ ಶುಭಾಶುಭೇ ಚ |

ವಿಧ್ವಸ್ತಬನ್ಧಸ್ಯ ಸದಾತ್ಮನೋ ಮುನೇಃ

ಕುತಃ ಶುಭಂ ವಾಽಪ್ಯಶುಭಂ ಫಲಂ ವಾ || ೫೪೩ ||

೫೪೩. ಸ್ಮೂಲದೇಹವೇ ಮುಂತಾದದ್ದರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಅಭಿಮಾನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಬಂಧವನ್ನು

1. ಶು. ಗೀ. ೪-೨೨.

2. ಮಾಡುವಂತೆ ಲೌಕಿಕರಿಗೆ ಕಂಡರೂ.

3. ಛಾಂ. ೮-೧೨-೧.

4. ತೈ. ೨-೯, ಬೃ. ೪-೪-೨೨.

ನಾಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸದ್ರೂಪನಾಗಿರುವ ಮುನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ
ಪಾವವಾಗಲಿ (ಅವುಗಳ) ಫಲವಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದ (ಬಂದಾವು)?

ತಮಸಾ ಗ್ರಸ್ತವದ್ ಭಾನಾದಗ್ರಸ್ತೋಽಪಿ ರವಿರ್ಜನೈಃ |

ಗ್ರಸ್ತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಭ್ರಾನ್ತ್ಯಾ ಹ್ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಸ್ತುಲಕ್ಷಣಮ್ || ೫೪೪ ||

ತದ್ವದ್ವೇಹಾದಿಬಂದ್ವೇಭ್ಯೋ ವಿಮುಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮಮ್ |

ಪಶ್ಯಂತಿ ದೇಹಿವನ್ಯೂಥಾಃ ಶರೀರಾಭಾಸದರ್ಶನಾತ್ || ೫೪೫ ||

೫೪೪-೫೪೫. ಸೂರ್ಯನು ರಾಹುವಿನಿಂದ (ನಿಜವಾಗಿ) ಗ್ರಸ್ತನಾಗದೆ
ಇದ್ದರೂ ಗ್ರಸ್ತನಾದಂತೆ ತೋರುವದರಿಂದ ಜನರು ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯದೆ
(ಅವನು) ಗ್ರಸ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವರಷ್ಟೆ?
ಅದರಂತೆ ದೇಹವೇ ಮುಂತಾದ ಬಂಧಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿರುವ
ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮನಿಗೆ ಶರೀರವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವದರಿಂದ ಮೂಢರು (ಅವನನ್ನು)
ಶರೀರಿ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವರು.

ಅಹಿನಿರ್ಲಯನೀವಾಯಂ ಮುಕ್ತದೇಹಸ್ತು ತಿಷ್ಠತಿ |

ಇತಸ್ತತ್ಶ್ಚಾಲ್ಪಮಾನೋ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರಾಣವಾಯುನಾ || ೫೪೬ ||

೫೪೬. ಆದರೆ ಈ ಮುಕ್ತನ ದೇಹವು (ಬಿಟ್ಟು) ಹಾವಿನ ಪೊರೆಯಂತೆ¹
ಒಂದಿಷ್ಟು ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹಾರಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ಮೋತಸಾ ನೀಯತೇ ದಾರು ಯಥಾ ನಿಮ್ನೋನ್ನತಸ್ಥಲಮ್ |

ದೈವೇನ ನೀಯತೇ ದೇಹೋ ಯಥಾ ಕಾಲೋಪಭುಕ್ತಿಷು ||

೫೪೭. ಹೇಗೆ ಹೊಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ (ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ) ಕಟ್ಟಿಗೆಯು
ತಗ್ಗುತಿಟ್ಟುನಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವದೋ ಅದರಂತೆ ದೇಹವು ಆಯಾಕಾಲದ
ಉಪಭೋಗಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ಒಯ್ಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವದು.

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಪರಿಕಲ್ಪಿತವಾಸನಾಭಿಃ

ಸಂಸಾರಿವಚ್ಚರತಿ ಭುಕ್ತಿಷು ಮುಕ್ತದೇಹಃ |

ಸಿದ್ಧಃ ಸ್ವಯಂ ವಸತಿ ಸಾಕ್ಷಿವದತ್ತ ತೂಷ್ಣೀಂ

ಚಕ್ರಸ್ಯ ಮೂಲಮಿವ ಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಶೂನ್ಯಃ || ೫೪೮ ||

೫೪೮. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಗಳಿಂದಾಗಿರುವ ವಾಸನೆಗಳಿಂದ² ಮುಕ್ತನ
ದೇಹವು (ಆಯಾ) ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿಯ ದೇಹದಂತೆ ಚರಿಸುತ್ತಿರುವದು.

1. ಬೃ. ೪-೪-೭.

2. ಅವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶ್ಲೋ. ೧-೧-೧೦, ೧೧.

(ಆ) ಸಿದ್ಧನು ಮಾತ್ರ ತಾನುತಾನು ಬಂಡಿಯ ಗಾಲಿಯೊಳಗಿನ ಅಚ್ಚಿನಂತೆ¹
ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಾನೆ.²

ನೈವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಷಯೇಷು ನಿಯುಚ್ಛ್ಛ ಏಷ

ನೈವಾಽಪಯುಚ್ಛ ಉಪದರ್ಶನಲಕ್ಷಣಾಃ |

ನೈವ ಕ್ರಿಯಾಫಲಮಪೀಷದಪೇಕ್ಷತೇ ನ

ಸ್ವಾನಂದ ಸಾನ್ದ್ರಸಪಾನಸುಮತ್ತಚಿತ್ತಃ

|| ೫೪೯ ||

೫೪೯. ಆತ್ಮಾನಂದದ ಗಟ್ಟಿರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಮದಿಸಿದ
ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವ ಇವನು ಉಪದ್ರಷ್ಟ್ಯವಿನ³ ರೂಪದಿಂದ
ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವದೇ
ಇಲ್ಲ, (ತೊಡಗಿದವುಗಳನ್ನು) ಹಿಂದಕ್ಕೆಳೆಯುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು
ಬಂದಿಷ್ಟೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದೆಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.⁴

ಲಕ್ಷ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯಗತಿಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಯಸ್ತಿಷ್ಟೇತ್ ಕೇವಲಾತ್ಮನಾ |

ಶಿವ ಏವ ಸ್ವಯಂ ಸಾಕ್ಷಾದಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ತಮಃ || ೫೫೦ ||

೫೫೦. ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕದ್ದು, ಇಡದ ಇರತಕ್ಕದ್ದು⁵- ಎಂಬ ಎರಡು
ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕೇವಲ ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತಿರುವ ಈ
ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರಿಷ್ಠನು ತಾನೇ ಸಾಕ್ಷಾಚ್ಛಿವನೇ ಆಗಿರುವನು.

ಜೀವನ್ನೇವ ಸದಾ ಮುಕ್ತಃ ಕೃತಾರ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮಃ |

ಉಪಾಧಿನಾರಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಽಪ್ಯೇತಿ ನಿರ್ದ್ವಯಮ್ ||

೫೫೧. ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತನಾಗಿ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿರುವ
ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ತಮನು ಮೊದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದು ಉಪಾಧಿಯಾದ
(ಶರೀರವು) ನಾಶವಾಗಲು ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವನು.⁶

ಶೈಲೂಷೋ ವೇಷಸದ್ಭಾವಾಘಾವಯೋಶ್ಚ ಯಥಾ ಪುಮಾನ್ |

ತಥೈವ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚ್ಛೇಷಃ ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಽಪರಃ || ೫೫೨ ||

1. ಚಕ್ರದ 'ಮೂಲ'ವೆಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವದು ಕೀಲವೆಂದಿರಬೇಕೋ ಆ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಅಚ್ಚೆಂಬ
ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆಯೋ ಎಳೆಯದು.

2. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ತೂಷ್ಣಿಮವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. 3. ಉಪದ್ರಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಿ;
ಶಂ. ಗೀ. ೧೩-೨೨. 4. ಅವನು ವ್ಯಗ್ರೋಪನಾಗಿರುವದರಿಂದ ದೃಶ್ಯವಾದ ಭೋಗವು ಅವನಿಗಿಲ್ಲ

5. ಪರಮಪಂಪಪರಿವ್ರಾಟಕೋಪನಿಷತ್ತು: 'ದೇವಾನಂದಧ್ಯಾನತೂನೋಽ ಲಕ್ಷ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯನಿವರ್ತಕಃ ||'

6. ಶಂ. ಗೀ. ೫-೧೭, ಬೃ. ೪-೪-೬.

೫೫೨. ನಟನು ವೇಷವಿರುವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲದಾಗಲೂ ಹೇಗೆ ಪುರುಷನೇ ಆಗಿರುವನೋ, ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಚ್ಛೇಷ್ಯನಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ, ಬೇರೆಯಲ್ಲ.

ಯತ್ರ ಕ್ಷಾಪಿ ವಿಶೀರ್ಣಂ ಸತ್ಪರ್ಣಮಿವ ತರೋರ್ವಪುಃ ಪತತಾತ್ |

ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತಸ್ಯ ಯತೇಃ ಪ್ರಾಗೇವ ಹಿ ತಚ್ಚಿದಗ್ನಿನಾ ದಗ್ಧಮ್ ||

೫೫೩. ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತನಾದ ಯತಿಯ ದೇಹವು ಮರದಿಂದ ಉದುರಿದ ಎಲೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಳಚಿಬೀಳಲಿ! ಅದು ಮೊದಲೇ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋಗಿರುವದಷ್ಟೆ?

ಸದಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತಿಷ್ಠತೋ ಮುನೇಃ

ಪೂರ್ಣಾದ್ವಯಾನಂದಮಯಾತ್ಮನಾ ಸದಾ |

ನ ದೇಶಕಾಲಾದ್ಯುಚಿತಪ್ರತಿಕ್ಷಾ

ತ್ವಜ್ಞಾಂಸವಿಟ್ಟಿಣ್ಣವಿಸರ್ಜನಾಯ

|| ೫೫೪ ||

೫೫೪. ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅದ್ವಯಾನಂದರೂಪ ದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವ ಮುನಿಗೆ ಚರ್ಮಮಾಂಸಮಲಗಳ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿರುವ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ದೇಶ, ಕಾಲ- ಮುಂತಾದ ಯೋಗ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಬೇಕಾದದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲ.¹

ದೇಹಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋ ನೋ ಮೋಕ್ಷೋ ನ ದಣ್ಡಸ್ಯ ಕಮಣ್ಡಲೋಃ |

ಅವಿದ್ಯಾಹೃದಯಗ್ರನ್ಥಿಮೋಕ್ಷೋ ಮೋಕ್ಷೋ ಯತಸ್ತತಃ || ೫೫೫ ||

೫೫೫. ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವದು ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ, ದಂಡವನ್ನು ಅಥವಾ ಕಮಂಡಲವನ್ನು ಬಿಡುವದೂ ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ. ಅವಿದ್ಯಾಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಯ ಮೋಕ್ಷವೇ ಮೋಕ್ಷವಷ್ಟೆ² ?

ಕುಲ್ಯಾಯಾಮಥ ನದ್ಯಾಂ ವಾ ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರೇಽಪಿ ಚತ್ತರೇ |

ಪರ್ಣಂ ಪತತಿ ಚೇತ್ತೇನ ತರೋಃ ಕಿಂ ನು ಶುಭಾರುಭಮ್ ||

೫೫೬. ಎಲೆಯು ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲೇ ಬೀಳಲಿ, ನದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಲಿ, ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿ³, ಬೀದಿಯ ಚೌಕದಲ್ಲಾದರೂ ಬೀಳಲಿ; ಅದರಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ ಪಾಪವಾಗಲಿ ಉಂಟಾದೀತೇನು ?

1. ಆದರೆ ಉಪಾಸಕರಿಗೆ ಇದು ಅವಶ್ಯ.

2. ಪ ಸಾ. ೨೩

3. ಪ ಸಾ. ೮೧.

ಪತ್ರಸ್ಯ ಪುಷ್ಪಸ್ಯ ಫಲಸ್ಯ ನಾಶವದ್ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಧಿಯಾಂ ವಿನಾಶಃ |
ನೈವಾತ್ಮನಃ ಸ್ವಸ್ಯ ಸದಾತ್ಮಕಸ್ಯಾಽಽನನ್ದಾತ್ಮಕೇವ್ಯಕ್ಷವದಸ್ತಿ ಚೈಷಃ ||

೫೫೭. ಮರದ ಎಲೆ, ಹೂ, ಅಥವಾ ಹಣ್ಣು ನಾಶವಾಗುವಂತೆಯೇ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ಬುದ್ಧಿ- ಇವುಗಳ ನಾಶವೂ (ಆಗುವದು). ಸದ್ಭೂತವಾದ, ಆನಂದರೂಪನಾಗಿಯೇ ಇರುವ, ಆತ್ಮನಾದ ತನಗೇನೂ (ನಾಶ)ವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮರದಂತೆ¹ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಜ್ಞಾನ್ವಘನ ಇತ್ಯಾತ್ಮಲಕ್ಷಣಂ ಸತ್ಯಸೂಚಕಮ್ ||

ಅನೂದ್ಯೌಪಾಧಿಕಸ್ಯೈವ ಕಥಯಂತೀ ವಿನಾಶನಮ್ || ೫೫೮ ||

ಅವಿನಾಶೀ ವಾ ಅರೇಽಯಮಾತ್ಮೈತಿ ಶ್ರುತಿರಾತ್ಮನಃ |

ಪ್ರಬ್ರವೀತ್ಯವಿನಾಶಿತ್ವಂ ವಿನಶ್ಯತ್ಸು ವಿಕಾರಿಷು || ೫೫೯ ||

೫೫೮-೫೫೯. 'ಅರಿವಿನ ಗಟ್ಟಿಯೇ' (ಬೃ. ೪-೫-೧೩) ಎಂದು ಆತ್ಮನು ಸತ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿಕೊಂಡು² ಉಪಾಧಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ (ಆತ್ಮನೇ) ನಾಶವಾಗುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಶ್ರುತಿಯು "ಎಲೆ, ಈ ಆತ್ಮನು ಅವಿನಾಶಿಯೇ" (ಬೃ. ೪-೫-೧೪) ಎಂದು ವಿಕಾರವುಳ್ಳ (ದೇಹಾದಿಗಳು) ನಾಶವಾದರೂ ಆತ್ಮನು ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವದು.

ಪಾಷಾಣವೃಕ್ಷತ್ಯಣಧಾನ್ಯಕಡಂಕರಾದ್ಯಾ

ದಗ್ಧಾ ಭವಂತಿ ಹಿ ಮೃದೇವ ಯಥಾ ತನ್ಯೈವ |

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾಸುಮನಾದಿಸಮಸ್ತದೃಶ್ಯಂ

ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿದಗ್ಧಮುಪಯಾತಿ ಪರಾತ್ಮಭಾವಮ್ || ೫೬೦ ||

೫೬೦. ಕಲ್ಲು, ಮರ, ಹುಲ್ಲು, ಕಾಳು, ಹೊಟ್ಟು³ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋದರೆ ಮಣ್ಣೇ ಆಗುವಂತೆ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು- ಮುಂತಾದ ದೃಶ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹೋದಮೇಲೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

1. ಶ್ಲೋ. ೩-೮, ನಾರಾ. ೧೨.

2. ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಶವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಸತ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವ.

3. 'ಕಟಾಪ್ಪುರಾದ್ಯಾಃ' ಎಂಬ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಚಾಪ, ಬಟ್ಟೆ- ಮುಂತಾದವುಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಯಥಾ ಧ್ವಾನ್ತಂ ಲೀಯತೇ ಭಾನುತೇಜಸಿ |

ತಥೈವ ಸಕಲಂ ದೃಶ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರವಿಲೀಯತೇ || ೫೬೦ ||

೫೬೦. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಸ್ವಭಾವದ ಕತ್ತಲೆಯು ಅಡಗಿಹೋಗುವದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ದೃಶ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಘಟೇ ನಷ್ಟೇ ಯಥಾ ವ್ಯೋಮ ವ್ಯೋಮೈವ ಭವತಿ ಸ್ಫುಟಮ್ |

ತಥೈವೋಪಾಧಿವಿಲಯೇ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ ಸ್ವಯಮ್ || ೫೬೧ ||

೫೬೧. ಗಡಿಗೆ ನಾಶವಾದರೆ ಆಕಾಶವು ಹೇಗೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಆಕಾಶವೇ ಆಗುವದೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಉಪಾಧಿಯಾದ (ಶರೀರವು) ನಾಶವಾಗಲು¹ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯು ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗುವನು.

ಕ್ಷೀರಂ ಕ್ಷೀರೇ ಯಥಾ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ತೈಲಂ ತೈಲೇ ಜಲಂ ಜಲೇ |

ಸಂಯುಕ್ತಮೇಕತಾಂ ಯಾತಿ ತಥಾಽಽತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮವನ್ಮನಿಃ || ೫೬೨ ||

೫೬೨. ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಹಾಲು, ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಿದ ಎಣ್ಣೆ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನೀರು- ಹೇಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದಾಗಿಬಿಡುವದೋ² ಅದರಂತೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮುನಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಬಿಡುವನು.

ಏವಂ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಂ ಸನ್ಮಾತ್ರತ್ವಮುಖಿಗ್ಡತಮ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಭಾವಂ ಪ್ರಪದ್ಯೈಷ ಯತೀರ್ನಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ || ೫೬೪ ||

ಸದಾತ್ಮೈಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನದಗ್ಧಾವಿದ್ಯಾದಿವರ್ಷಣಃ |

ಅಮುಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕುತ ಉದ್ಭವಃ || ೫೬೫ ||

೫೬೪-೫೬೫. ಹೀಗೆ ಅಖಂಡಸನ್ಮಾತ್ರತ್ವವೆಂಬ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವನ್ನು³ ಪಡೆದ ಈ ಯತಿಯು ಮರಳಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ⁴ ಏಕೆಂದರೆ ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೂ ನಾನೂ ಒಂದೆಂಬ ಆರಿವಿನಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯೇ ಮುಂತಾದ ರೂಪವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿ (ಇವನು) ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮವು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುವದೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು ?⁵

1. ಶಂ. ಗೀ. ೭-೧೯, ಆ. ಬಂ ೮-೧೩. 2. ಪ. ಸಾ. ೫೮. 3. ಶಂ. ಗೀ. ೭-೨೯, ೧೨-೧೨, ೧೩-೨ -ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಹಮುಕ್ತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ 4. ಶಂ. ಗೀ. ೧೫-೬
5. ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೨.

ಮಾಯಾಕ್ಷಪ್ತೌ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷೌ ನ ಸ್ತಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ವಸ್ತುತಃ |

ಯಥಾ ರಜ್ಜೌ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ ಸರ್ಪಾಭಾಸವಿನಿರ್ಗಮೌ ||

೫೬೬. ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳು ಮಾಯಾಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾವು ತೋರಿ ಕೊಳ್ಳುವದು, (ಹಾವು) ಹೋಗುವದು- ಇವು ಹೇಗೆ (ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಆದರಂತೆಯೇ ಇದು).

ಆವೃತೇಃ ಸದಸತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ವಕ್ತವ್ಯೇ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷಣೇ |

ನಾವೃತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕಾಚಿದನ್ಯಾಭಾವಾದನಾವೃತಮ್ || ೫೬೭ ||

ಯದ್ಯಸ್ತದ್ವೈ ತಹಾನಿಃ ಸ್ಯಾದ್ವೈ ತಂ ನೋ ಸಹತೇ ಶ್ರುತಿಃ ||

೫೬೭-೫೬೭^೧/೨. ಅವರಣವಿರುವದು, ಇಲ್ಲದಿರುವದು- ಇವುಗಳಿಂದಲೇ (ಅಲ್ಲವೆ), ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು? ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅವರಣವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅವರಣವೂ ಇರಲಾರದು.¹ (ಆವರಣವು) ಇದ್ದರೆ ಅದ್ವೈತವು ಹೋಗುತ್ತದೆ, (ಆದರೆ) ಶ್ರುತಿಯು ದ್ವೈತವನ್ನು ಸಹಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಬನ್ಧಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಮೃಷ್ಯವ ಮೂಢಾ

ಬುದ್ಧೇರ್ಗುಣಂ ವಸ್ತುನಿ ಕಲ್ಪಯಂತಿ |

ದೃಗಾವೃತಿಂ ಮೇಘಕೃತಾಂ ಯಥಾ ರವೌ

ಯತೋಽದ್ವಯಾಸಂಜ್ಞಿದೇಕಮಕ್ಷರಮ್ || ೫೬೮ ||

೫೬೮. ಬುದ್ಧಿಯ ಗುಣವಾದ ಬಂಧವನ್ನೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಮೂಢರು ಮೋಡದಿಂದಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣಿನ ಮರೆಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ²- ಆತ್ಮವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಗಿಯೇ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಏಕೆಂದರೆ (ಆತ್ಮವಸ್ತು) ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಸಂಗರಹಿತವೂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವೂ ಆದ ಅಕ್ಷರ (ಬ್ರಹ್ಮ)ವೇ.

ಅಸ್ತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಯಶ್ಚ ಯಶ್ಚ ನಾಸ್ತೀತಿ ವಸ್ತುನಿ |

ಬುದ್ಧೇರೇವ ಗುಣಾವೇತೌ ನ ತು ನಿತ್ಯಸ್ಯ ವಸ್ತುನಃ || ೫೬೯ ||

೫೬೯. ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವಿದೆಯಲ್ಲ (ಅದು), ಇಲ್ಲ ಎಂಬ (ಪ್ರತ್ಯಯವಿದೆ)ಯಲ್ಲ (ಅದು)- ಇವೆರಡೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಗುಣಗಳೇ ಹೊರತು ನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿನವಲ್ಲ.

1. ಛಾಂ ೨-೨೪-೧. 2. 'ಘನಚ್ಚನ್ನದೃಷ್ಟಿ' ಎಂಬ ಹಸ್ತಾಪುಲಕಸೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಅತಸ್ತೌ ಮಾಯಯಾ ಕ್ಲೃಪ್ತೌ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷೌ ನ ಚಾಽಽತ್ಮನಿ |
ನಿಷ್ಕಲೇ ನಿಷ್ಪ್ರಿಯೇ ಶಾನ್ತೇ ನಿರವದ್ಯೇ ನಿರಇಚ್ಛನೇ || ೫೭೦ ||

ಅದ್ವಿತೀಯೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ ವ್ಯೋಮಜತ್ ಕಲ್ಪನಾ ಕುತಃ || ೫೭೦^೧ / ೨

೫೭೦-೫೭೦^೧ / ೨. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳು ಮಾಯೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿರುವವೇ ಹೊರತು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿರವಯವೂ ಕ್ರಿಯಾರಹಿತವೂ ಶಾಂತವೂ ನಿರ್ಮಲವೂ ನಿರಂಜನವೂ¹ ಆಗಿರುವ ಪರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆ (ಯ ತೋರಿಕೆಯು) ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ?

ನ ನಿರೋಧೋ ನ ಚೋತ್ತರ್ತ್ತಿನಃ ಬದ್ಧೋ ನ ಚ ಸಾಧಕಃ |

ನ ಮುಮುಕ್ಷುರ್ನ ವೈ ಮುಕ್ತ ಇತ್ಯೇಷಾ ಪರಮಾರ್ಥತಾ ||

೫೭೧. ಪ್ರಲಯವಿಲ್ಲ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಬದ್ಧನಿಲ್ಲ, ಸಾಧಕನೂ ಇಲ್ಲ, ಮುಮುಕ್ಷುವಿಲ್ಲ, ಮುಕ್ತನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂಬುದು ಪರಮಾರ್ಥವು.²

ಸಕಲನಿಗಮಚೂಠಾಸ್ವಾನ್ವಸಿದ್ಧಾನ್ವರೂಪಂ

ಪರಮಿದಮತಿಗುಹ್ಯಂ ದರ್ಶಿತಂ ತೇ ಮಯಾಽದ್ಯ |

ಅಪಗತಕಲಿದೋಷಂ ಕಾಮನಿರ್ಮುಕ್ತಬುದ್ಧಿಂ

ಸ್ವಸುತವದಸಕೃತ್ತ್ವಾಂ ಭಾವಯಿತ್ವಾ ಮುಮುಕ್ಷುಮ್³ || ೫೭೨ ||

೫೭೨. ಕಲಿದೋಷಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಕಾಮವಿಲ್ಲದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ಮುಮುಕ್ಷುವೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಮಗನಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸರ್ಪವೇದಾಂತದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತರೂಪವಾದ ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅತಿಗುಹ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ.

ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಗುರುಶಿಷ್ಯರು ಹೊರಟುಹೋದದ್ದು

ಇತಿ ಮೃತ್ವಾ ಗುರೋರ್ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಶ್ರಯೀಣ ಕೃತಾನತಿಃ |

ಸ ತೇನ ಸಮನುಜ್ಞಾತೋ ಯಯೌ ನಿರ್ಮುಕ್ತಬನ್ಧನಃ || ೫೭೩ ||

೫೭೩. ಹೀಗೆಂದ ಗುರುವಿನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಬಂಧಮುಕ್ತನಾದ ಶಿಷ್ಯನು ಅಶ್ವಿನಿಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಆತನಿಂದ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಟುಹೋದನು.

1. ಶ್ಲೋ. ೬-೧೯.

2. ಅ. ಬಿಂ ೧೦. ಮಾಂ. ಕಾ. ೨-೩೩.

3. "ತದಕಾಲಮಸಕೃತ್ತ್ವಂ ಭಾವಯೇದಂ ಮುಮುಕ್ಷುಃ" ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ವಾಕ್ಯವೇ ಮೇಲು.

ಗುರುರೇವಂ ಸದಾನಂದಸಿನೌ ನಿರ್ಮಗ್ನಮಾನಸಃ |

ಪಾವಯನ್ ವಸುಧಾಂ ಸರ್ವಾಂ ವಿಚಚಾರ ನಿರನ್ತರಮ್ || ೫೭೪ ||

೫೭೪. ಗುರುವು ಹೀಗೆ ಸದಾನಂದಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಮನಸ್ಸಿ
ನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಯಾವಾಗಲೂ
ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಗ್ರಂಥಪ್ರಶಂಸೆ

ಇತ್ಯಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ಸಂವಾದೇನಾತ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್ |

ನಿರೂಪಿತಂ ಮುಮುಕ್ಷುಕ್ಷಾಣಾಂ ಸುಖಬೋಧೋಪಪತ್ತಯೇ ||

೫೭೫. ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯನ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯನ ಸಂವಾದರೂಪದಿಂದ
ಆತ್ಮಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕಂದು
ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.

ಹಿತಮಿದಮುಪದೇಶಮಾದ್ರಿಯನ್ತಾಂ

ವಿಹಿತನಿರಸ್ತ¹ (?) ಸಮಸ್ತ ಚಿತ್ತದೋಷಾಃ |

ಭವಸುಖವಿರತಾಃ ಪ್ರಶಾನ್ತಚಿತ್ತಾಃ

ಶ್ರುತಿರಸಿಕಾ ಯತಯೋ ಮುಮುಕ್ಷುವೋ ಯೇ || ೫೭೬ ||

೫೭೬. ಚಿತ್ತದ ಸಮಸ್ತದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೀಗಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರಸುಖದಲ್ಲಿ
ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಅತ್ಯಂತಶಾಂತವಾದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವರೂ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ರಸಿಕರಾದವರೂ
ಮುಮುಕ್ಷುಗಳೂ ಆದ ಯತಿಗಳು ಈ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಆದರದಿಂದ
ಕೇಳಬೇಕು.²

1. 'ವಿಹಿತನಿರಾಸ' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

2. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬರೆದದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ
ವೇದಾಂತಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಗುರುಶಿಷ್ಯಸಂವಾದರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿ
ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ; ಇದನ್ನರಿತರೆ ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದು- ಎಂದು ಗ್ರಂಥದ
ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೊಗಳುತ್ತದೆ.

ಸಂಸಾರಾಧ್ವನಿ ತಾಪಭಾನುಕಿರಣಪ್ರೋದ್ಭೂತದಾಹವ್ಯಥಾ
ಖಿನ್ನಾನಾಂ ಜಲಕಾಂಕ್ಷಯಾ ಮರುಭುವಿ

ಭ್ರಾನ್ಯಾಪರಿಭ್ರಾಮ್ಯತಾಮ್ |

ಅತ್ಯಾಸನ್ನಸುಧಾಮ್ಬುಧಿಂ ಸುಖಕರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವಯಂ ದರ್ಶಯ-

ನ್ಯೇಷಾ ಶಜ್ಜರಭಾರತೀ ವಿಜಯತೇ ನಿರ್ವಾಣಸನ್ನಾಯಿನೀ || ೫೭೭ ||

೫೭೭. ಸಂಸಾರದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ತಾಪತ್ರಯವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ
ಬಿಸಿಲಿನಿಂದುಂಟಾದ ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿ ಮರಳುಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿಗೆಂದು
ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸುಖಕರ
ವಾದ ಅಮೃತಸಾಗರದಂತಿರುವ ಅದ್ವಿತೀಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು
ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಶಂಕರವಾಣಿಯು ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವುದು.

ಓಂ ತತ್ಸತ್

ಗ್ರಂಥದ ಸಾರ

ವಿ. ಸೂ :- ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವವು ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು

೧-೨. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಾನವಜನ್ಮವು ದೊರಕುವದು ಕಷ್ಟ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡಸಾಗಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ, ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿ, ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿರುವದು ಮತ್ತೂ ದುರ್ಲಭ. ಆತ್ಮನಾತ್ಮವಿವೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೇದಾಂತಾನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವದು.

೩-೪೬. ಆದ್ದರಿಂದ ಉತ್ತಮಜನ್ಮವನ್ನೂ ಸರಿಯಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವಾತನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನುಮಾಡಿ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಸೇರಿ ಆತ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿದ್ವಾನಯೋಗಗಳನ್ನಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಬೇಕು.

೪೭-೭೦. ನಾವು ನಿಜವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಮಗೆ ಅನಾತ್ಮಬಂಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮನಾತ್ಮವಿವೇಕವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಈ ಬಂಧವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿವೇಕವು ಬರಿಯ ಮಾತಿಂದ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ವೈರಾಗ್ಯ, ಶಮದಮತಿತಿಕ್ಷಾದಿಗಳು, ಸಂನ್ಯಾಸ, ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿರಿದ್ಯಾಸನ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿ- ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಂಧವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದು ಮೋಕ್ಷದ ಆನಂದವು ದೊರಕುತ್ತದೆ.

೭೧-೧೩೮. ಮೊದಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮನಾತ್ಮವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪಂಚವಿಷಯಗಳು, ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದಾಗಿರುವ ಸ್ಥೂಲದೇಹ, ಅಪಂಚೀಕೃತಭೂತಗಳು, ಅವುಗಳಿಂದಾಗಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹ- ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇವು ಅನಾತ್ಮವೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಸತ್ಸ್ವರಜಸ್ವಮೋಗುಣಗಳಿಂದಾಗಿರುವ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾರೂಪವಾದ ಕಾರಣದೇಹವನ್ನೂ ಆ ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅವರಣವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಸತ್ಸ್ವರಜಸ್ವಮೋಗುಣಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಸ್ಥೂಲಶರೀರ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರ, ತನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕಾರಣಶರೀರ- ಈ ಮೂರೂ ಅನಾತ್ಮವೆಂದೂ ಇದಲ್ಲವೂ ಅಸದ್ಭೂಪವೆಂದೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ 'ನಾನು', 'ನಾನು' ಎಂದು ತೋರುತ್ತಾ ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿ ಮೇಲೆ

ಹೇಳಿರುವ ಅನಾತ್ಮವಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತಾಯಾವ ಅನಾತ್ಮಕ್ಕೂ ವಿಷಯನಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ನಾನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೩೯-೨೨೦. ಅನಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂಬರಿವು ಉಂಟಾಗಿರುವದೇ ಬಂಧವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕವನ್ನು ಮತ್ತಮತ್ತ ಬಿಡದೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪಂಚಕೋಶವಿವೇಕವು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನ್ನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ, ಮನೋಮಯ, ವಿಜ್ಞಾನಮಯ, ಆನಂದಮಯ- ಇವೇ ಪಂಚಕೋಶಗಳು. ಅನ್ನಮಯವೆಂದರೆ ಅನ್ನದಿಂದಾಗಿರುವ ಸ್ಥೂಲಶರೀರ, ಪ್ರಾಣಮಯವೆಂದರೆ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವ ಪ್ರಾಣದಿಂದಂಟಾಗಿರುವ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರಧಾನ ಕೋಶವು, ಮನೋಮಯವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಆಗಿರುವ ಕೋಶವು. (ಈ ಮನಸ್ಸೇ) ಅವಿದ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮನೋಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು. ವಿಜ್ಞಾನಮಯವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಚಿದಾಭಾಸಸಹಿತವಾಗಿರುವ ಬುದ್ಧಿಯು ; ಇದೇ ನಮಗೆ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಉಪಾಧಿಯು. ಆನಂದಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವ ಅಜ್ಞಾನದವೃತ್ತಿಯೇ ಆನಂದಮಯ ಕೋಶವು. ಈ ಐದೂ ಅನಾತ್ಮವೆಂದೂ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನೇ ನಾನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದೇ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮ ವಿವೇಕವು.

೨೨೧-೨೬೩. ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮುಮುಕ್ಷುವಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅದ್ವಿತೀಯಾನಂದರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಯೂ ಯುಕ್ತಿಯೂ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಣ್ಣೇ ಆಗಿರುವಂತೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಸದ್ರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೇ. ಸತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಜಗತ್ತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ; ಸತ್ತಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಜಗತ್ತು ಇರುವದೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತನಲ್ಲವೆಂದಾಗುವದು ; ಶ್ರುತಿಯು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುವದು ; ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 'ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೂತಗಳೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವು ಸಟಿಯೆಂದಾಗುವದು. ಇದೆಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಕರಾರಿಗೂ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದರಿಯಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆತ್ಮನು ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ; ಬ್ರಹ್ಮವು ಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಸನ್ಮಾತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸಿದ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೂ ಏಕವನ್ನು 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತತ್,

ತ್ವಮ್- ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ವಾಚ್ಯರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಜಹದಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಿಗೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವಸ್ತುವೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು. ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾದವನು ಮಹಾವಾಕ್ಯದ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನದಂದುಕೊಂಡು 'ನಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮವು' ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ದೃಶ್ಯವಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಲಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨೬೪-೨೬೪. ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಶ್ರುತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೂ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತು ಕೊಂಡರೂ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾವಾಸನೆಯು ಬಲವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅನಾತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿ ಸಂಸಾರವು ತೊಲಗದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಧ್ಯಾಸವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ವಿಷಯಚಿಂತೆಯನ್ನೂ ಕ್ರಿಯಾಚಿಂತೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು ; ಹೊರಗಿನ ಭಾವವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಆಗುವದು.

೨೬೫-೪೦೯. ತನ್ನೊಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನೇ ಇರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊರೆದು ಆ ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತವನೇ 'ಮುಕ್ತ'ನೆನಿಸುವನು. ಯಾರು 'ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವರೋ ಅವರು ಮಾತ್ರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡದೆ ಇರುವರು ; ಅವರ ಮೇಲೆ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಆವರಣವಿರಬೇಕು ಕೈ ಮಾಡಲಾರದೆ ಇರುವವು ; ಅದರಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಯು ನಾಶವಾಗುವದು. ಎಡಬಿಡದೆ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸು ಪಕ್ಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭ್ರಮರಕೀಟನ್ಯಾಯ'ದಿಂದ ಧ್ಯಾತ್ಯವು ಧ್ಯೇಯರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರವಣಕ್ಕಿಂತ ಮನನವೂ ಮನನಕ್ಕಿಂತ ಧ್ಯಾನವೂ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಧನಗಳು ; ಧ್ಯಾನದಿಂದಾಗುವ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಕುಳಿತು ಶಮದಮಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ವಾಕ್ಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಲಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನ ದೇಹಾದಿತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು , ಹೊಂದಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅಖಂಡಾಕಾರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ

ಪೂರ್ಣಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರೆ ಬ್ರಹ್ಮದ ಪೂರ್ಣಾನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತರಾದವರು; ಮಿಕ್ಕವರು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದ ಮಾತನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುವರು, ಅಷ್ಟೆ.

೪೧೦-೪೯೭. ಯಾವನು ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ತತ್ವಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಶರೀರಾಭಿಮಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವನು, ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪರತನಾಗಿರುವನು. ಅವನೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಚಿತಕರ್ಮವು- ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಕರ್ಮವು ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತಲೂ ಬಾಧಿತವಾಗಿ ಬಿಡುವಂತೆ- ಬಾಧಿತವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಗಾಮಿಕರ್ಮವು ಅವನಿಗೆ ಅಂಟದೆ ಇರುವದು; ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಶರೀರವಿರುವವರೆಗೂ ಇರುವದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಜ್ಞಾನಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹೇಳಬಹುದು, ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಕರ್ಮವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ದೇಹವು ಅಧ್ಯಸ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಸದ್ಭವಚಿದ್ಭವಾನಂದಘನವಾದ ಅದ್ವಿತೀಯಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

೪೯೮-೫೭೧. ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಂತರ್ಮುಖನಾದಾಗ ಆತ್ಮಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೂ ಬಹಿರ್ಮುಖನಾದಾಗ ಜನರಿಗೆ ತತ್ವಜೋಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದಲೂ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಬಾಹ್ಯವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪರೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತಿರುವನು. ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶರೀರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಿಯಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಅವನಿಗೆ ಇರುವದೇ ಇಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದು ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಮುಗಿಯುತ್ತಲೂ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವಾಗಿಬಿಡುವನು. ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಸಕರಂತೆ ಅವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಚಿತದೇಶಕಾಲಾದಿನಿರೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದಿ ರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಶರೀರವೇ ಮುಂತಾದವು ಮೊದಲೇ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಶರೀರವು ಬಿದ್ದುಹೋದಮೇಲೆ ಅವನು ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂಬುದೂ ಮತ್ತೆ ಅವನು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ; ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ, ಮೋಕ್ಷವೂ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ವಿಶೇಷ : ಇಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕೆಲವು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಆಕರ್ತಾಽಹಮಭೋಕ್ತಾಽಹಮ್	೪೮೭	ಆತಃ ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೋಽವಿದ್ಯಾಮ್	೧೭೯
ಅಕೃತ್ವಾ ದೃಶ್ಯವಿಲಯಮ್	೬೩	ಆತಃ ಸಮಾಧತ್ಸ್ವ ಯತೇನ್ದ್ರಿಯಃ	
ಅಕೃತ್ವಾ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಮ್	೬೪	ಸದಾ	೩೬೩
ಅಖಿಣ್ಣಬೋಧಾತ್ಮನಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೇ	೫೨೨	ಆತೋ ವಿಚಾರಃ ಕರ್ತವ್ಯೋ	೧೫
ಅಖಿಣ್ಣನಿತ್ಯಾದ್ಯಯಬೋಧಶಕ್ತ್ಯಾ	೧೩೮	ಆತೋ ವಿಮುಕ್ತ್ಯೈ ಪ್ರಯಿತೇತ	೮
ಅಖಿಣ್ಣಾನಸ್ತಮಾತ್ಮಾನಮ್	೪೧೪	ಆತ್ಮನೃಕಾಮುಕಸ್ಯಾಪಿ	೪೪೧
ಅಜರಮಮರಮಸ್ವಾಭಾಸವಸ್ತು		ಆತ್ಮನೃವೈರಾಗೃವತಃ ಸಮಾಧಿಃ	೩೭೨
ಸ್ವರೂಪಮ್	೪೦೭	ಆತ್ಮಾತ್ಮಂ ದೃಢೀಕುರ್ವನ್	೩೭೯
ಅಜೋ ನಿತ್ಯ ಇತಿ ಬ್ರೂತೇ	೪೫೬	ಆತ್ಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಂ ತ್ಯಜ ಮೂಢಬುದ್ಧೇ	೧೬೦
ಅಜ್ಞಾನಮಾಲಸ್ಯ ಜಡತ್ವನಿದ್ರಾ	೧೧೫	ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮ್ಯಹಮಿತಿ ಮತಿಃ	೧೩೬
ಅಜ್ಞಾನಮೂಲೋಽಯಮನಾತ್ಮಬನ್ಧೋ	೧೪೫	ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನಾದಹಮಿತ್ಯಹಜ್ಞಾತಿಃ	೯೩೦/೨
ಅಜ್ಞಾನಯೋಗಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಸ್ತವ	೪೭	ಆತ್ಮವ ಸತ್ತ್ವಾತ್ಮನಿ ಧೀಗುಹಾಯಾಮ್	೧೩೧
ಅಜ್ಞಾನಸರ್ಪದಷ್ಟಸ್ಯ	೬೧	ಆಥ ತೇ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ	೧೨೩
ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರನೇಃ	೩೫೦	ಆರ್ಥಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯೋ ದೃಷ್ಟೋ	೧೩
"	೪೨೦	ಆಘಾತ ಆದೇಶ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ ಸ್ವಯಮ್	
ಆತಸ್ತಿಸ್ತದ್ಬುದ್ಧಿಃ ಪ್ರಭವತಿ	೧೩೭	೨೪೩	
ಆತಸ್ತೌ ಮಾಯಯಾ ಕ್ಷೌಪೌ	೫೭೦	ಆದ್ವಿತೀಯೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ	೫೭೦/೨
ಆತೀಶಾನನುಸಸ್ಥಾನಮ್	೪೨೯	ಆಧಿಕಾರಿಣಮಾಶಾಸ್ತ್ರೇ	೧೪
ಆತೀವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮ್	೩೫೭	ಆಧ್ಯಸ್ಯ ಕುತಃ ಸತ್ತ್ವಮ್	೪೫೮
ಆತೋ ನಾಯಂ ಪರಾತ್ಮಾಸ್ಯಾತ್	೨೦೩೦/೨	ಆಧ್ಯಾಸದೋಷಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಃ	೧೭೮
ಆತೋ ಭವತ್ಯೇಷ ಉಪಾಧಿರಸ್ಯ	೧೮೭೦/೨	ಆನನ್ಯತ್ವಮಧಿಜ್ಞಾನಾತ್	೪೦೩
ಆತೋಽಭಿಮಾನಂ ತ್ಯಜ		ಆನಾತಚಿನನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ	೩೭೬
ಮಾಂಸಪಿಶ್ಣೇ	೨೯೩	ಆನಾತವಾಸನಾಜಾಲೈಃ	೨೭೨
ಆತೋ ಮೃಣಾಮಾತ್ರಮಿದಂ		ಆನಾದಾನವಿಸರ್ಗಾಭ್ಯಾಮ್	೨೭೯
ಪ್ರತೀತಮ್	೨೪೮	ಆನಾದಿಕಾಲೋಽಯಮಹಂಸ್ವಭಾವಃ	೧೮೫
ಆತೋಽಸ್ಯ ಜೀವಭಾವೋಽಪಿ	೧೯೨	ಆನಾದಿತ್ವಮವಿದ್ಯಾಯಾಃ	೧೯೬೦/೨
ಆತಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸದದ್ವಿರೋಧಿಯಮ್	೨೩೪	ಆನಾದ್ಯಪೇದಂ ನೋ ನಿತ್ಯಮ್	೧೯೮
ಆತಃ ಪ್ರಥಮಾಸ್ತಿ ಜಗತ್ತರಾತ್ರನಃ	೨೩೩	ಆನಿರೂಪ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಯತ್	೪೬೬
ಆತಃ ಪ್ರಮಾದಾನ್ ಪರೋಽಸ್ಮಿ		ಆನುಕ್ಷಣಂ ಯತ್ಪರಿಹೃತ್ಯ ಕೃತ್ಯಮ್	೮೩
ಮೃತ್ಯುಃ	೩೨೫		

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಅನುವೃಜಚ್ಚಿತ್ತಿಬಿಮ್ಪಶಕ್ತಿಃ	೧೮೪	ಅಹಜ್ಜಾರೇ ಕರ್ತರ್ಯಹಮಿತಿ	೩೦೨
ಅನ್ತಕರಣಮೇತೇಷು	೧೦೨	ಅಹಜ್ಜಾರಗ್ರಹಾನ್ಯುಕ್ತಃ	೨೯೭
ಅನ್ಬರ್ಹಃ ಸ್ವಂ ಸ್ವಿರಬಜ್ಜಮೇಷು	೩೩೫	ಅಹಜ್ಜಾರಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ	೧೦೩
ಅನ್ತಶ್ಚಿತಾನನ್ದರುನ್ದವಾಸನಾ	೨೭೧	ಅಹಜ್ಜಾರಾದಿದೇಹಾನ್ಯಾಃ	೧೨೯
ಅನ್ತಃ ಸ್ವಯಂ ಚಾಪಿ ಬಹಿಃ ಸ್ವಯಂ ಚ		ಅಹಜ್ಜಾರಾದಿದೇಹಾನ್ಯಾನ್	೨೭
	೩೮೬	ಅಹವೋಽತ್ಯನ್ತನಿವೃತ್ತಾಃ	೩೦೧
ಅನ್ಯಸ್ಯಾಗೋ ಬಹಿಸ್ಯಾಗೋ	೩೬೯	ಅಹಂಪದಾರ್ಥಸ್ವಹಮಾದಿಸಾಕ್ಷೀ	೨೯೧
ಅನ್ತಮನ್ತಮನ್ತವಟುತ್ವಧರ್ಮಾಃ	೧೦೦	ಅಹಂಬುದ್ಧೈವ ಮೋಹಿನ್ಯಾ	೩೪೦
ಅಪಿ ಕುರ್ವನ್ಮಕುರ್ವಾಣಃ	೫೪೧	ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್	೪೪೪
ಅಭಾವನಾ ವಾ ವಿಪರೀತಭಾವನಾ	೧೧೪	ಅಹಂಭಾವಸ್ಯ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್	೨೮೧
★ ಅಮೃತತ್ವಸ್ಯ ನಾಶಾಸ್ತಿ	೭	ಅಹಂಭಾವೋದಯಾಭಾವೋ	೪೨೧
ಅಯಮಾತ್ಮಾ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಃ	೫೨೮	ಅಹಂ ಮಮೇತಿ ಪ್ರಥಿತಂ ಶರೀರಮ್	೭೩
ಅಯೋಽಗ್ನಿಯೋಗಾದಿವ ಸತ್ವಮನ್ವಯಾತ್		ಅಹಂ ಮಮೇತಿ ಯೋ ಭಾವಃ	೨೬೫
	೩೪೬	ಅಯಿನಿರ್ಲ್ಯಯನೀವಾಯಮ್	೫೪೬
ಅಯಂ ಸ್ವಭಾವಃ ಸ್ವತಃ ಏವ	೩೮	ಅಹೇತುಕದಯಾಸಿನ್ದುಃ	೩೩೦/೨
ಅರ್ಥಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯೋ ದೃಷ್ಟೋ	೧೩	ಅಹೇಯಮನುಷಾದೇಯಮ್	೨೩೮
ಅವಸ್ಥಾ ಜಾಗರತ್ಸ್ಯ	೮೮/೨	" "	೪೬೪
ಅವಿಜ್ಞಾತೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ	೫೯	ಅಕಾಶವನ್ನಿರ್ಮಲನಿರ್ಮಲಃ	೩೯೦
ಅವಿದ್ಯಾಕಾಮಕರ್ಮಾದಿ	೫೫	ಅಕಾಶವಲ್ಲೇಪವಿದೂರಗೋಹಮ್	೪೯೬
ಅವಿನಾಶೀ ವಾ ಅರೇಽಯಂ	೫೫೯	ಅತ್ಯಾನಾತ್ಮವಿವೇಕಃ	೧೫೧
ಅವ್ಯಕ್ತನಾಮ್ನೀ ಪರಮೇಶಶಕ್ತಿಃ	೧೦೭	ಅತ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇನ ಹಿ ಪ್ರೇಯಾನ್	೧೦೫
ಅವ್ಯಕ್ತಮೇತತ್ತಿಗುಣೈರ್ನಿರೂಪಮ್	೧೧೯	ಅದೌ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಸ್ತು-	೧೯
ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಸ್ಥೂಲಪಯನ್ಮಮೇಶತಃ	೫೦೯	ಅನನ್ಯಪ್ರತಿಬಿಮ್ಬಚುಮ್ಬಿತನುಃ	೨೦೫
ಅಶರೀರಂ ಸದಾ ಸನ್ನಮ್	೫೪೨	ಅನನ್ಯಮಯಕೋಶಸ್ಯ	೨೦೬
ಅಸಬ್ಜಚಿದ್ರೂಪಮಮುಂ ವಿವೋಹ್ಯ	೧೭೭	ಅಪಾತವೃದ್ಯಾಗೃವತೋ ಮುಮುಕ್ಷೂನ್	೭೯
ಅಸಹ್ಯೋಽಹಮನಜ್ಯೋಽಹಮ್	೪೮೬	ಅಪೋಕ್ಷಿಂ ಖನನಂ ತಥೋಪರಿ	೬೫
ಅತಸ್ತಲ್ಯೋ ವಿಕಲ್ಯೋಽಯಮ್	೩೯೬	ಅರೂಢಶಕ್ತೇರಹಮೋ ವಿನಾಶಃ	೩೩೯
ಅಸತ್ಪದಾರ್ಥಾನುಭವೇ ನ ಕಿಂಚಿತ್	೫೨೦	ಅರೋಪಿತಂ ನಾಽಶ್ರಯದೂಷಕಂ	
ಅಸನ್ನಿವೃತ್ತೌ ತು ಸದಾತ್ಮನಾ ಸ್ಫುಟಮ್	೨೦೩	ಭವೇತ್ ೪೯೫	
ಅಸೌ ಸ್ವಸಾಕ್ಷಿಕೋ ಭಾವೋ	೨೧೪	ಅವರಣಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿಃ	೩೪೪
ಅಸ್ತಭೇದಮನಪಾಸ್ತ ಲಕ್ಷಣಮ್	೨೫೬	ಅವೃತೇಃ ಸದಸತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಮ್	೫೬೭
ಅಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸ್ವಯಂ ನಿತ್ಯಮ್	೧೨೪	ಅಶಾಂ ಛಿನ್ನಿ ವಿಷೋಪಮೇಷು	೩೭೪
ಅಸ್ತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಯಶ್ಚ	೫೬೯	ಇತಃ ಕೋನ್ಯಸ್ತಿ ಮೂಢಾತ್ಮಾ	೫
ಅಸ್ತುಪಾಯೋ ಮಹಾನ್ ಕಶ್ಚಿತ್	೪೪	ಇತಿ ಗುರುವಚನಾಚ್ಚುತಿಪ್ರಮಾಣಾತ್	೪೭೬
ಅಸ್ಥೂಲಮಿತ್ಯೇತದಸನ್ನಿರಸ್ಯ	೨೪೭/೨	ಇತಿ ನತಮವಲೋಕ್ಯ ಶಿಷ್ಯವರ್ಯಮ್	೫೧೭

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಇತಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ಗುರೋರ್ವಾಕ್ಯಮ್	೫೭೩	ಕರ್ತೃದಿಭಾವಂ ಪ್ರತಿವದ್ಯ ರಾಜತೇ	೯೮
ಇತ್ಥಂ ವಿಪತ್ತಿತ್ತದಸದ್ಭಿಜ್ಜ	೩೪೯	ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃಖಿಲತ್ವಮತ್ತತಾ	೫೦೭
ಇತ್ಯಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ತಿಷ್ಯಸ್ಯ	೫೭೫	ಕರ್ಮಣಾ ನಿರ್ಮಿತೋ ದೇಹೋ	೪೫೫
ಇದಂ ಶರೀರಂ ಶೃಣು ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಜಿತ್ತಮ್	೯೭	ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪೞ್ವಾಭಿರಂಜ್ವಾ	
		ತೋಽಯಮ್	೧೬೪
ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಾರ್ಥಸಂಪ್ನಾಪ್ತೌ	೪೩೧	ಕಲ್ಯಾಣವ ಇವಾತ್ಮನಃ-	೩೯೮
ಈಶ್ವರೋ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ	೨೩೧	ಕವಲಿತದಿನನಾಥೇ ದುರ್ದಿನೇ	೧೪೨
ಉಕ್ತಮರ್ಥಮಿವಮಾತ್ಮನಿ ಸ್ವಯಮ್	೨೬೧	ಕಸ್ಯಾಂ ಪರಾನನ್ದರಸಾನುಭೂತಿ-	೫೧೯
ಉಕ್ತಸಾಧನಸಂಪನ್ನಃ	೩೨	ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧೋ	
ಉಚ್ಚಾಪಸನಿಃ ಶ್ವಾಪವಿಜ್ಞವ್ಯಾಪ್ತುತ್-	೧೦೧	ಲೋಭದಮ್ಭಾದ್ಯಸೂಯಾ	೧೧೧
ಉತ್ಸನ್ನಾಯಾಂ ತು ವಿದ್ಯಾಯಾಮ್	೧೯೭	ಕಾಮಾನ್ವೀ ಕಾಮರೂಪೀ	೫೩೮
ಉದ್ದೇರದಾತೃನಾತ್ಮಾನಮ್	೯	ಕಾರ್ಯಪ್ರವರ್ಧನಾದ್ವೀಜಾತ್	೩೦೯
ಉಪಾಧಿತಾದಾತ್ಮವಿಙ್ಗನಕೇವಲ-	೪೫೧	ಕಿಮಪಿ ಸತತಬೋಧಂ ಕೇವಲಾನನ್ದ-	೪೦೫
ಉಪಾಧಿಭೇದಾತ್ ಸ್ವಯಮೇವ		ಕಿಂ ಹೇಯಂ ಕಿಮುಪಾದೇಯಮ್	೪೮೧
	ಭಿದ್ಯತೇ ೩೫೪	ಕುಲ್ಯಾಯಾಮಥ ನದ್ಯಾಂ ವಾ	೫೫೬
ಉಪಾಧಿರಾಯಾತಿ ಸ ಏವ ಗಚ್ಛತಿ	೪೯೮	ಕೃಪಯಾ ಶ್ರುಯಾತಾಂ ಸ್ವಾಮಿನ್	೪೮
ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧವಶಾತ್ಪರಾತ್ಮಾ	೧೯೦	ಕೇನಾಪಿ ಮೃದ್ಧಿನ್ಮತಯಾ	೨೨೭
ಯುಗಮೋಚನಕರ್ತಾರಃ	೫೧	ಕೋ ನಾಮ ಬನ್ದಃ ಕಥಮೇಷ ಆಗತಃ	೪೯
ಏಕಮೇವ ಸದನೇಕಕಾರಣಮ್	೨೫೭	ಕೋಶೈರನ್ನಮಯಾದ್ಯೈಃ ಪೞ್ವಾಭಿರಾತ್ಮಾ೧೪೮	
ಏಕಾತ್ಮಕೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ	೪೦೦	ಕಃ ಪಣ್ಧತಃ ಸನ್ ಸದಸದ್ವಿವೇಕೀ	೩೩೩
ಏಕಾನಸ್ಥಿತಿರಿಸ್ಥಿಯೋಪರಮಣೇ	೩೬೫	ಕ್ರಿಯಾನಾಶೇ ಭವೇಚ್ಛಿನ್ತಾ-	೩೧೪
ಏತತ್ತಿತ್ತಯಂ ದೃಷ್ಟಮ್	೩೪೫	ಕ್ರಿಯಾನಲಾಸಕ್ತಿಮಪಾಸ್ಯ ಕೀಟಕೋ	೩೫೬
ಏತಮಚ್ಛಿನ್ನಯಾ ವೃತ್ತ್ಯಾ	೩೭೮	ಕ್ರಿಯಾಸಮಭಿಹಾರಣ	೩೮೯
★ಏತಯೋರ್ಮನಂತಾ ಯತ್ರ	೩೦	ಕ್ಷ ಗತಂ ಕೇನ ವಾ ನೀತಮ್	೪೮೦
ಏತಾಭ್ಯಾಮೇವ ಶಕ್ತಿಭ್ಯಾಮ್	೧೪೩	ಕ್ಷಚಿನ್ನೂಡೋ ವಿದ್ವಾನ್	೫೩೯
ಏತಾವುಪಾದೀ ಪರಜೀವಯೋಸ್ವಯೋಃ		ಕ್ಷೀರಂ ಕ್ಷೀರೇ ಯಥಾ ಕ್ಷಿಪಂ	೫೬೩
	೨೪೨	ಕ್ಷುಧಾಂ ದೇಹವೃಥಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ	೫೩೪
ಏಷ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರನನಶಕ್ತಿಃ	೫೩೨	ಗಚ್ಛಂಸ್ವಿಷ್ಟನ್ನಪವಿಶನ್	೫೨೫
ಏಷ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರಶೇಷಸಾಕ್ಷೀ	೩೭೭	ಗುಣದೋಷವಿಶಿಷ್ಟೇಽಸ್ಮಿನ್	೪೩೦
ಏಷಾವತಿನಾರ್ಮ ತಮೋಗುಣಸ್ಯ	೧೧೨	ಗುರುರೇವಂ ಸದಾನನ್ದಸಿನ್ಧೌ	೫೭೪
ಏಷೋಽನ್ತರಾತ್ಮಾ ಪುರುಷಃ ಪುರಾಣಃ	೧೩೦	ಘಟಕಲಶಕುಸೂಲಸೂಚಿಮುಖ್ಯೈಃ	೩೮೨
ಏವಂ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಮ್	೫೬೪	ಘಟಂ ಜಲಂ ತದ್ಗತಮರ್ಕಬಿವ್ಯಮ್	೨೧೭
ಏಕ್ಯಂ ತಯೋರ್ಲಕ್ಷಿತಯೋಃ	೨೪೦	ಘಟಾಕಾಶಂ ಮಹಾಕಾಶೇ	೨೮೫
ಕಷ್ಠಾತ್ ಕಾಲಂ ಸಮಾಧಾಯ	೪೭೭	ಘಟೇ ನಷ್ಟೇ ಯಥಾ ವ್ಯೋಮ	೫೬೨
ಕಥಂ ತರೇಯಂ ಭವಸಿನ್ದುಮೇತಮ್	೪೦	ಘಟೋದಕೇ ಬಿವೃತ್ತಮರ್ಕಬಿವ್ಯಮ್	೨೧೬
ಕರ್ಣುಃ ವಾ ಕಾರಯಿತಾಪಿ ನಾಹಮ್	೫೦೪	ಘಟೋಽಯಮಿತಿ ವಿಚ್ಛಾಂತಮ್	೫೨೭

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಚಲತ್ಯಪಾಧೌ ಪ್ರತಿಬಿವ್ವಲೌಲ್ಯಮ್	೫೦೫	ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯೋತ್ಥ-	೨೦೦
ಚಿತ್ತಮೂಲೋ ಏಕಲೋಸಯಮ್	೪೦೪	ತತ್ತ್ವಂಪದಾಭ್ಯಾಮಭಿದೀಯಮಾನಯೋಃ	೨೩೯
ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಶುದ್ಧಯೇ ಕರ್ಮ	೧೧	ತತ್ಸಾಕ್ಷಿಕಂ ಭವೇತ್ ತತ್ತತ್	೨೧೩
ಚಿದಾತ್ಮನ ಸದಾನಂದೇ	೨೮೭	ತಥಾ ವದನ್ತಂ ಶರಣಾಗತಂ ಸ್ವಂ	೪೧
ಚಿನ್ಮಾಶೂನ್ಯಮದ್ಯೈನ್ಯಭೈಕ್ಷಮಶನಮ್	೫೩೫	ತದ್ವತ್ತರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವರ್ತಮಾನಃ	೪೫೪
ಛಾಯಯಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟಮುಷ್ಣಂ ವಾ	೫೦೧	ತದ್ವದ್ದೇಹಾದಿಬನ್ಧೋಭ್ಯೋ	೫೪೫
ಛಾಯಾಶರೀರೇ ಪ್ರತಿಬಿವ್ವಗಾತ್ರೇ	೧೬೨	ತದ್ವೈರಾಗ್ಯಂ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಯಾ	೨೧
ಛಾಯೇವ ಪುಂಸಃ ಪರಿದೃಶ್ಯಮಾನ್	೪೧೦	ತನ್ನಿವ್ಯತ್ಯಾ ಮುನೇಃ ಸಮ್ಯಕ್	೩೬೮
ಜನ್ಮಾನಾಂ ನರಜನ್ಮ ದುರ್ಲಭಮತಃ	೨	ತನ್ಮನಃ ಶೋಧನಂ ಕಾರ್ಯಮ್	೧೮೦
ಜನ್ಮವೃದ್ಧಿಪರಿಣತ್ಯಪಕ್ಷಯ-	೨೫೫	ತಮಸಾ ಗ್ರಸ್ತವದ್ಭಾನಾತ್	೫೪೪
ಜಲಾದಿಸಂಪರ್ಕವಶಾತ್ ಪ್ರಭೂತ-	೨೭೦	ತಮಸ್ಸಮಃಕಾರ್ಯಮನರ್ಥಜಾಲಮ್	೩೧೬
ಜಲಂ ಪಚ್ಛವದತ್ಯನ್ತಮ್	೨೦೨	ತಮಾರಾಧ್ಯ ಗುರುಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ	೩೪
ಜಲೇ ವಾಪಿ ಸ್ಥಲೇ ವಾಪಿ	೫೦೬	ತಮೋ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಾತ್	೨೭೫
ಜಹಿ ಮಲಮಯಕೋಶೇ	೩೯೨	ತಯೋರ್ವಿರೋಧೋಽಮುವಾಧಿ-	೨೪೧
ಜಾಗ್ರತ್ ಪ್ರಸುಪ್ತುಷು	೨೧೫	ತರಣಿಘೇನಭ್ರಮಬುದ್ಧುದಾದಿ-	೩೮೭
ಜಾತಿನೀತಿಕುಲಗೋತ್ರದೂರಗಮ್	೨೫೧	ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ	೬೬
ಜೀವತೋ ಯಸ್ಯ ಕೈವಲ್ಯಮ್	೩೨೬	ಸತ್ತ್ವಾದಹಂಕಾರಮಿವಂ ಸ್ವಶತ್ರುಮ್	೩೦೪
ಜೀವನ್ಮೇನ ಸದಾ ಮುಕ್ತಃ	೫೫೧	ತಸ್ಮಾನ್ಮನಃ ಕಾರಣಮಸ್ಯ ಜನ್ಮೋಃ	೧೭೩
ಜ್ಞಾತಾ ಮನೋಹೃತ್ಪ್ರತಿವಿಕ್ರಿಯಾಣಾಮ್	೧೩೨	ತಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಾ ಸಾ	೩೧೨
ಜ್ಞಾತ್ವಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯಮ್	೨೩೭	ತಿರೋಭೂತೇ ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯಮಲತರ-	೧೩೯
ಜ್ಞಾತೇ ವಸ್ತುಸ್ತುಪಿ ಬಲವತೀ	೨೬೪	ತೂರ್ಷ್ಣೀಮವಸ್ಮಾ ಪರಮೋಪಶಾಂತಿಃ	೫೨೩
ಜ್ಞಾತ್ಯಾ ಸ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮಾನಮ್	೨೬೬	ತೇಜಸೀವ ತಮೋ ಯತ್ರ	೩೯೯
ಜ್ಞಾನೇನಾಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸ್ಯ	೪೫೯	ತ್ಯಜಾಭಿಮಾನಂ ಕುಲಗೋತ್ರನಾಮ	೨೯೪
ಜ್ಞಾನೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ಮನಶ್ಚ	೧೬೬	ತ್ವಜ್ಞಾಸಮೇದೋಸ್ಥಿಪುರೀಷರಾಶೌ	೧೫೮
ಜ್ಞಾನೋದಯಾತ್ಪುರಾರಬ್ಧಮ್	೪೪೮	ತ್ವಜ್ಞಾಸರುಧಿರಸ್ವಾಯು-	೮೭
ತಚ್ಚೈವಾಲಾಪನಯೇ ಸಮ್ಯಕ್	೧೪೯	ತ್ವಮಹಮಿದಮಿತೀಯಮ್	೩೫೧
ತಟಸ್ಥಿತಾ ಬೋಧಯಂತಿ	೪೭೩	ದಿಗವ್ವರೋ ವಾಪಿ ಚ ಸಾಮ್ಪರೋ ವಾ	೫೩೭
ತತ ಆತ್ಮಾ ಸದಾನಂದೋ	೧೦೬	ದುರ್ಲಭಂ ತ್ರಯಮೇವೈತತ್	೩
ತತಃ ಶ್ರುತಿಸ್ಸನ್ನನಮ್	೭೦	ದುರ್ವಾರಸಂಸಾರದವಾಗ್ನಿ ತಪ್ತಂ	೩೬
ತತಸ್ತು ತೌ ಲಕ್ಷಣಯಾ ಸುಲಕ್ಷ್ಮಿ	೨೪೫	ದೃಶ್ಯಸ್ಯಾಗ್ರಹಣಂ ಕಥಂ ನು ಘಟತೇ	೩೩೭
ತತಃ ಸ್ವರೂಪವಿಭಂಶೋ	೩೨೪	ದೃಶ್ಯಂ ಪ್ರತೀತಂ ಪ್ರವಿಲಾಪಯನ್ ಸ್ವಯಂ	೩೧೭
ತತೋ ವಿಹಾರಾಃ ಪ್ರಕೃತೇರಹಂಮುಖಾಃ	೩೪೭	ದೇವದತ್ತೋಽಹಮಿತ್ಯೇತತ್	೫೨೯
ತತೋ ಏವೇಕಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ	೨೦೧	ದೇಹತದ್ಧರ್ಮತತ್ಕರ್ಮ-	೧೫೬
ತತೋಽಹಮಾದೇರ್ವಿನಿವೃತ್ಯ			
ವೃತ್ತಿಮ್	೩೦೫		

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ದೇಹಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋ-	೩೬೭	ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಸದೇಹಸ್ಮೈ	೫೧೬
ದೇಹಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋ ನೋ ಮೋಕ್ಷೋ	೫೫೫	ನ ಮೇ ದೇಹೇನ ಸಮ್ಯನ್ಯೋ	೪೯೭
ದೇಹಾತ್ಮಧೀರೇವ ನೃಣಾಮಸದ್ವಿಯಾಮ್	೧೬೩	ನ ಮೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ನ ಚ ಮೇ ನಿವೃತ್ತಿಃ	೪೯೯
ದೇಹಾತ್ಮನಾ ಸಂಸ್ಥಿತ ಏವ ಕಾಮು	೩೦೮	ನ ಮೋ ನಮಸ್ತೇ ಗುರವೇ ಮಹಾತ್ಮನೇಽಫಲಃ	೫೬
ದೇಹಾದಿನಿಷ್ಠಾಶ್ರಮಧರ್ಮಕರ್ಮ-	೧೮೭	ನ ಯೋಗೇನ ನ ಸಾಂಖ್ಯೇನ	೫೬
ದೇಹಾದಿಸರ್ವವಿಷಯೇ	೧೭೨	ನ ಸಾಕ್ಷೀಣಂ ನ ಸಾಕ್ಷ್ಯಧರ್ಮಾಃ	೫೦೨
ದೇಹಾದಿಸಂಸಕ್ತಮತೋ ನ ಮುಕ್ತಿಃ	೩೩೪	ನ ಹಿ ಪ್ರಬುದ್ಧಃ ಪ್ರತಿಭಾಸದೇಹೇ	೪೫೨
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಽಹಮಾದಯಃ	೧೨೧	ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ ವಿಶ್ವಂ ಪರತತ್ತ್ವಜೋಧಾತ್	೪೦೧
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಽಹಮಾದಿಭಿಃ	೩೮೧	ನ ಹ್ಯಸ್ತ್ಯವಿದ್ಯಾ ಮನಸೋಽತಿರಿಕ್ತಾ	೧೬೮
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಾವಸತಿ ಭ್ರಮೋದಿತಾಮ್	೧೬೧	ನಾರಾಯಣೋಽಹಂ ನರಕಾನುಕ್ರೋಽಹಂ	೪೯೧
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದೌ ಕರ್ತವ್ಯೇ	೪೩೬	ನಾಸ್ತಿ ನಿರ್ವಾಸನಾನೌಘಾತ್	೫೨೪
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯೇಷ್ವಹಂಭಾವಃ	೪೩೫	ನಾಸ್ತ್ಯರ್ನ ಶಸ್ತ್ರೋದನಿಲೇನ ವಹ್ನಿನಾ	೧೪೬
ದೇಹೋಽಯಮನ್ನಭವನೋ	೧೫೩	ನಾಹಮಿದಂ ನಾಹಮದಃ	೪೮೯
ದೇಹೋಽಹಮಿತ್ಯೇವ	೧೫೯	ನಾಹಂ ಜೀವಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ-	೨೭೭
ದೇಹಂ ಧಿಯಂ ಚಿತ್ತತಿಬಿವೃಷ್ಟೇವಮ್	೨೧೮	ನಿಗದ್ಯತೇಽನ್ಯಕರಣಂ ಮನೋ ಧೀಃ	೯೩
ದೋಷೇಣ ತೀವ್ರೋ ವಿಷಯಃ	೭೭	ನಿಗೃಹ್ಯ ಶತ್ಕ್ರೋಧಕಮೋಽವಕಾಶಃ	೩೦೭
ದ್ರಷ್ಟೃದರ್ಶನದೃಶ್ಯಾದಿ-	೩೯೭	ನಿತ್ಯಾದ್ಯಯಾಖ್ಯಾಚಿದೇಹರೂಪೋ	೩೪೮
ದ್ರಷ್ಟುಃ ಶ್ರೋತುರ್ವಕ್ತುಃ ಕರ್ತುಃ-	೪೮೮	ನಿತ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಸರ್ವಗತಂ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮಮ್	೨೧೯
ಧನ್ಯೋಽಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯೋಽಸಿ	೫೦	ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನತೀಲಸ್ಯ	೪೪೨
ಧನ್ಯೋಽಹಂ ಕೃತಕೃತ್ಯೋಽಹಮ್	೪೮೫	ನಿದ್ರಾಕಲ್ಪಿತದೇಹಕಾಲವಿಷಯ-	೨೫೦
ನ ಕಿಂಚಿದ್ರತ ಪಶ್ಯಾಮಿ	೪೮೨	ನಿದ್ರಾಯಾ ಲೋಕದಾರ್ತಾಯಾಃ	೨೮೩
ನ ಖಿದ್ಯತೇ ನೋ ವಿಷಯೈಃ ಪ್ರಮೋದತೇ	೫೩೩	ನಿಯಮಿತಮನಸಾಮಾಮ್	೧೩೫
ನ ಗಚ್ಛತಿ ವಿನಾ ಪಾನಮ್	೬೨	ನಿರನ್ವರಾಭ್ಯಾಸವಶಾತ್ಪದ್ಧಿತ್ವಮ್	೩೫೯
ನ ಜಾಯತೇ ನೋ ಮ್ನಿಯತೇ	೧೩೩	ನಿರಸ್ವರಾಗಾ ನಿರವಾಸ್ತಭೋಗಾಃ	೪೬೮
ನ ತಸ್ಯ ಮಿತ್ಯಾರ್ಥಸಮರ್ಥನೇಚ್ಛಾ	೪೫೩	ನಿರಸ್ತಮಾಯಾಕೃಪಸರ್ವಭೇದಮ್	೨೩೬
ನ ದೇಶಕಾಲಾಸನದಿಗ್ಮಮಾದಿ-	೫೨೬	ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮನಲ್ಲವಕ್ಷರಮ್	೨೫೮
ನ ನಭೋ ಘಟಯೋಗೇನ	೪೪೭	ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿನಾ ಸ್ಫುಟಮ್	೩೬೨
ನ ನಿರೋಧೋ ನ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಃ	೫೭೧	ನಿರುಪಮಮನಾದಿತತ್ತ್ವಮ್	೪೯೦
ನ ಪ್ರತ್ಯಗ್ಬ್ರಹ್ಮಣೋರ್ಭೇದಮ್	೪೩೬	ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿಷ್ಕಲಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮ್	೪೬೫
ನ ಪ್ರಮಾದಾದನರ್ಥೋಽನ್ಯೋ	೩೧೯	ನಿರ್ಧನೋಽಽಪಿ ಸದಾ ತುಷ್ಠೋ	೫೪೦
		ನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಮಾ ತೃಪ್ತಿಃ	೪೧೭
		ನಿಷ್ಕಿಯೋಽನ್ಯವಿಕಾರೋಽಸ್ಮಿ	೫೧೨
		ನಿಷ್ಕಂಶಯೇನ ಭವತಿ ಪ್ರತಿಬಸ್- ಶೂನ್ಯೋ	
			೩೪೧/೨

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ನೇದಂ ನೇದಂ ಕಲ್ಪಿತತ್ವಾನ್ ಸತ್ಯಮ್	೨೪೪	ಬಾಹ್ಯಾನಾಲಮನಂ ವೃತ್ತೇಃ	೨೩೪/೨
ನೈವಾತ್ಮಾಪಿ ಪ್ರಾಣಮಯೋ	೧೬೫	ಬಾಹ್ಯಾನುಸಂತಿಃ ಪರಿವರ್ಧಯೇತ್	೩೩೧
ನೈವಾಯಮಾನಂದಮಯಃ ಪದಾತ್ಮಾ	೨೦೭	ಬಾಹ್ಯೇ ನಿರುದ್ಧೇ ಮನಸಃ ಪ್ರಸನ್ನತಾ	೩೩೨
ನೈವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ವಿಷಯೇಷು	೫೪೯	ಬಾಹ್ಯೇನ್ದ್ರಿಯೈಃ ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥ ಸೇವಾಮ್	೮೯
ಪದ್ಧಾನ್ವಾಮಪಿ ಕೋಶಾನಾಮ್	೧೫೦		
"	೨೦೮	ಬೀಜಂ ಸಂಸೃತಿಭೂಮಿಜಸ್ಯ	೧೪೪
ಪದ್ಧಾನ್ವಕೃತೇಭ್ಯೋ ಭೂತೇಭ್ಯಃ	೮೮	ಬುದ್ಧಿಬುಧ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯೈಃ ಸಾರ್ಥಮ್	೧೮೩
ಪದ್ಧಾನ್ವೇನ್ದ್ರಿಯೈಃ ಪದ್ಧಾನ್ವರೇವ	೧೬೭	ಬುದ್ಧಿವಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಗೃಹಿತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ	೪೭೮
ಪತ್ರಸ್ಯ ಪುಷ್ಪಸ್ಯ ಫಲಸ್ಯ ನಾಶನಾತ್	೫೫೭	ಬುದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಶ್ರವಣಂ ತ್ವಗಕ್ಷಿ-	೯೨
ಪಥ್ಯಮೌಷಧಸೇವಾ ಚ	೫೩	ಬುದ್ಧಿ ಗುಹಾಯಾಂ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಮ್	೨೬೩
ಪರಸ್ಪರಾಂಶೈರ್ಮುಲಿತಾನಿ ಭೂತ್ಯಾ	೭೪	ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಸನ್ವತ್ತಿರ್ಜಗದತೋ	೫೧೮
ಪರಾವರೈಕತ್ವವಿವೇಕವಹ್ಯಃ	೩೪೩	ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಸ್ತು ಸಂಸೃತ್ಯೈ	೨೨೨
ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮನಾದ್ಯನಮ್	೪೬೧	ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯಂ ಜಗನ್ನಿಧ್ಯಾ	೨೦
ಪಾಣಿಪಾದಾದಿಮಾನ್ ದೇಹೋ	೧೫೫	ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರತಯಾ ಸದಾ ಸ್ಥಿತತಯಾ	೪೨೨
ಪಾಪಾಣವತ್ಕತ್ರಾಣಾನ್ಯಕಡಬ್ಬೂದಾ	೫೬೦	ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋಃ ಶೋಭಿತಯೋ-	
ಪುಣ್ಯಾನಿ ಪಾಪಾನಿ ನಿರಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಯ	೫೦೦	ಯದೀತ್ಯಮ್	೪೨೪
ಪೂರ್ವಂ ಜನೇರಪಿ ಮೃತೇರಥ	೧೫೪	ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನಮ್	೨೦೧
ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಭಿಃ	೧೩೪	ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ವಪ್ನಪರ್ಯನ್ತಃ	೩೮೩
ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಶೂನ್ಯಮ್	೪೦೬	ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದನಿಧಿರ್ಮಹಾಬಲವತಾ	೨೯೯
ಪ್ರಜ್ಞಾನಘನ ಇತ್ಯಾತ್ಮ-	೫೫೮	ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸಾನುಭೂತಿಕಲಿತೈಃ	೩೯
ಪ್ರಜ್ಞಾವಾನಪಿ ಪಣಿತೋಽಪಿ	೧೧೩	ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರಸಾಸ್ವಾದಾಸಕ್ತ-	೪೩೨
ಪ್ರತೀರ್ತಿರ್ಜೀವಜಗತೋಃ	೨೮೨	ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿನ್ನತ್ವವಿಜ್ಞಾನಮ್	೨೨೧
ಪ್ರತ್ಯಗೇಕರಸಂ ಪೂರ್ಣಮ್	೪೬೩	ಬ್ರಹ್ಮವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಿತ್ಯೇವ ವಾಣೀ	೨೨೯
ಪ್ರಮಾದೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಾಯಾಮ್	೩೧೮	ಭವಾನುನೇದಂ ಪರತತ್ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ	೪೬೯
ಪ್ರಾಚೀನವಾಸನಾವೇಗಾತ್	೪೪೦	ಭಾನುನೇವ ಜಗತ್ಪರಮ್	೫೩೦
ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನ-	೯೪	ಭಾನುಪ್ರಭಾಸಂಭವಿಭವಪ್ರಜ್ಞಃ	೧೪೧
ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಪರಿಕಲ್ಪಿತವಾಸನಾಃ	೫೪೮	ಭುಷ್ಣೈಃ ವಿಚಿತ್ರಾಸ್ವಪಿ ಯೋನಿಷು ವ್ರಜನ್	೧೮೬
ಪ್ರಾರಬ್ಧೋತ್ಪತ್ತಿಗೃಹಿತಂ ಶರೀರಮ್	೪೧೩		
ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಪುಷ್ಕರಿ ವಪುಃ	೨೭೬	ಭ್ರಮೇಣಾಪ್ಯನ್ಯಥಾ ವಾಸ್ತು	೧೯೧
ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಬಲವತ್ತರಂ ಬಿಲು		ಭ್ರಾನ್ತಸ್ಯ ಯದ್ಯದ್ಯಮತಃ ಪ್ರತೀತಮ್	೨೩೪
ವಿದಾಮ್	೪೫೦	ಭ್ರಾನ್ತಿಕಲ್ಪಿತಜಗತ್ಕಲಾಶ್ರಯಮ್	೨೫೪
ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಸಿದ್ಧಿತಿ ತದಾ	೪೫೭	ಭ್ರಾನ್ತಿಯಿಂ ವಿನಾ ತ್ವಸಂಭ್ರಮ್	೧೯೪
ಬನ್ದೋ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ತ್ವಶ್ಚಿತ್ತೈ	೪೭೨	ಮಾನ್ಯಾಸ್ತೀಮೇದಃ ಪಲರಕ್ತಚರ್ಮ	೭೨
ಬನ್ದಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಮೃಷ್ಯವ		ಮನಃ ಚ ಸೂತೇ ವಿಷಯಾನಶೇಷಾನ್	೧೭೬
ಮೂಢಾಃ	೫೬೮	ಮನೋ ನಾನು ಮಹಾವ್ಯಾಪ್ಯೋ	೧೭೫
ಬಹಿಸ್ತು ವಿಷಯೈಃ ಸಂಪನ್ಮ್	೩೭೦		

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಮನೋಮಯೋ ನಾಪಿ ಭವೇತ್ ವರಾತ್ಮಾ	೧೮೨	ಯತ್ಕೃತಂ ಭ್ರಾನ್ತಿವೇಲಾಯಾಮ್	೪೧೮
ಮನ್ಮಮಧ್ಯಮರೂಪಾಪಿ	೨೮	ಯತ್ಕೃತಂ ಸ್ವಪ್ನವೇಲಾಯಾಮ್	೪೪೫
ಮಯ್ಯುಖಿಣ್ಣಸುಖಾವ್ಯೋಧಾ	೪೯೩	ಯತ್ತರಂ ಸಕಲವಾಗಗೋಚರಮ್	೨೫೨
ಮಸ್ತ ಕನ್ಯಸ್ಮಭಾರಾದೇಃ	೫೨	ಯತ್ಕೃತ್ಯಸ್ತಾ ಶೇಷಾಮಾಯಾವಿಶೇಷಮ್	೫೧೧
ಮಹಾವೋಹಗ್ರಹಗ್ರಸನಗಲಿತಾತ್ಮಾ	೧೪೦	ಯತ್ರ ಕ್ವಾಪಿ ವಿಶೇರ್ಣಮ್	೫೫೩
ಮಹಾಸ್ವಪ್ನೇ ಮಾಯಾಕೃತಜನಿ-	೫೧೫	ಯತ್ರ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾ ವಿಷಯಾಃ ಪರೇಶಿತಾಃ	೪೩೮
ಮಾತಾಪಿತೋರ್ಮಲೋದ್ಯೂತಮ್	೨೮೪	ಯತ್ರ ಭ್ರಾನ್ತಾ ಕಲ್ಪಿತಂ ಯದ್ವಿವೇಕೇ	೩೮೪
ಮಾ ಭೃಷ್ಟ ವಿದ್ವಂಸವ ನಾಸ್ತೃಪಾಯಃ	೪೩	ಯತ್ತ್ವೇಷ ಜಗದಾಭಾಸೋ	೨೮೮
ಮಾಯಾಕ್ಷೃಪೌ ಬನ್ನಮೋಕ್ಷೌ	೫೬೬	ಯತ್ಕೃತ್ಯಭೂತಂ ನಿಜರೂಪಮಾದ್ಯಮ್	೨೮೯
ಮಾಯಾಮಾತ್ರಮಿದಂ ದ್ವೈತಮ್	೪೦೨	ಯಥಾಪಕೃಷ್ಣಂ ಶೈವಾಲಮ್	೩೨೧
ಮಾಯಾ ಮಾಯಾಕಾರ್ಯಮ್	೧೨೨	ಯಥಾ ಯಥಾ ಪ್ರತ್ಯಗವಸ್ತಿತಂ ಮನಃ	೨೭೩
ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೇನ ನಿಷಿದ್ಧೇಷು	೨೧೦	ಯಥಾ ಸುವರ್ಣಂ ಪುಟಪಾಕಶೋಧಿತಮ್	
ಮಿಶ್ರಸ್ಯ ಸತ್ತ್ವಸ್ಯ ಭವನ್ತಿ ಧರ್ಮಾಃ	೧೧೭	ಯದಾಕಥಾ ವಾಪಿ ವಿಪಶ್ಚಿದೇಷಃ	೩೨೭
ಮುಚ್ಯಾನ್ತಿಷೀತಾಮಿವ ದೃಶ್ಯವರ್ಗಾತ್	೧೫೨	ಯದಿದಂ ಸಕಲಂ ವಿಶ್ವಮ್	೨೨೫
ಮೃತ್ಯುರ್ಯಭೂತೋಽಪಿ ಮೃದೋ ನ	ಭಿನ್ನಃ ೨೨೬	ಯದಿ ಸತ್ಯಂ ಭವೇದ್ವಿಕ್ರಮ್	೨೩೨
ಮೃತ್ಯುರ್ಯಂ ಸಕಲಂ ಘಟಾದಿ ಸತತಮ್	೨೪೯	ಯದ್ಬುದ್ಧ್ಯವಾಧಿಸಮುಪ್ಪಾತ	೧೯೯
ಮೇಧಾವೀ ಪುರುಷೋ ವಿದ್ವಾನ್	೧೬	ಯದ್ಬೋಧ್ಯಂ ತವೇದಾನಿಮ್	೭೧
ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಾಸಾಮಗ್ರಾಮ್	೩೧	ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವೈತ್ಯತಹಾನಿಃ ಸ್ಮಾತ್	೫೬೭
ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಕಾಶ್ಯಾಯದಿ ವೈ ತಮಾಸ್ತಿ	೮೨	ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮರೋತ್ತರಾಭಾವಃ	೪೧೬
ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಹೇತುಃ ಪ್ರಥಮೋ ನಿಗದ್ಯತೇ	೬೯	ಯದ್ವಿಭಾತಿ ಸದನೇಕಥಾ ಭ್ರಮಾತ್	೨೫೯
ಮೋಕ್ಷೈಕಸಕ್ತ್ಯಾ ವಿಷಯೇಷು ರಾಗಮ್	೧೮೧	ಯಸ್ತ್ವಯಾದ್ಯಕೃತಃ ದೃಶ್ಯಃ	೬೭
★ಮೋಹ ಏವ ಮಹಾಮೃತ್ಯುಃ	೮೫	ಯಸ್ಮಾದ್ರಸಬ್ರಹ್ಮತ ವಿವ ಕರ್ಮಭಿಃ	೯೮
ಮೋಹಂ ಜಙಿ ಮಹಾಮೃತ್ಯುಮ್	೮೬	ಯಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಮಾತ್ರೇಣ	೧೨೮
ಯ ಏಷು ಮೂಢಾ ವಿಷಯೇಷು ಬದ್ಧಾ	೭೫	ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಾ ಭವೇತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾ	೪೨೫
ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ್ವಯಂ ಸರ್ವಮ್	೧೨೬	ಯಾವತ್ ಸ್ಯಾತ್ಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಃ	೨೯೬
ಯಚ್ಚ ಕಾಶ್ಯಾನವರಂ ಪರಾಶ್ವರಮ್	೨೬೦	ಯಾವದ್ಭ್ರಾನ್ತಿಸ್ತಾವದೇವಾನ್ಯ ಸತ್ಯಾ	೧೯೬
★ಯತಃ ಶ್ರುತೇರಭಿಪ್ರಾಯಃ	೪೬೦	ಯಾವದ್ಭ್ರಾನ್ತಿಯುತ್ಕಿಣ್ಣಾತ್	೩೦೦
ಯತಿರಸದನುಸಂಘಿ ಬನ್ನಹೇತುಂ ವಿಹಾಯ	೫೩೦	ಯೇನ ಏಶ್ವಮಿದಂ ವ್ಯಾಪ್ತಮ್	೧೨೭
ಯತ್ಕಟಾಕ್ಷಶಶಿಸಾನ್ತ್ರ ಚಕ್ಷುಕಾ	೪೮೪	ಯೋಗಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ವಾರಮ್	೫೬೪
		ಯೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಃ	೨೦೯
		ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ವ್ಯಾಕೋನು	೧೮೮
		ಯೋ ವಾ ಪುರೇ ಷೋಽಹಮಿತಿ	
		ಪ್ರತಿಶೋ ೨೯೮	

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಯೋ ವಿಜಾನಾತಿ ಸಕಲಮ್	೧೨೫	ವಿಶುದ್ಧಮನ್ತಕರಣಂ ಸ್ವರೂಪೇ	೩೮೦
ರವೇರ್ಯಥಾ ಕರ್ಮಣಿ ಸಾಕ್ಷಿಭಾವೋ	೫೦೩	ವಿಷುದ್ಧತತ್ತ್ವ ಸ್ವ ಗುಣಾಃ ಪ್ರಸಾದಃ	೧೧೮
ಲಕ್ಷ್ಯಚ್ಯುತಂ ಸದ್ಯದಿ ಚಿತ್ಪ್ರಯಾಷತ್	೩೨೨	ವಿಶೋಕ ಆನಂದ್ಭಾನೋ ವಿಪತ್ತಿತ್	೨೨೦
ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷ್ಯ ಗತಿಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ	೫೫೦	ವಿಷಮವಿಷಮಯಾರ್ಗ್ಯಃ	೮೧
ಲಕ್ಷ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಮಾನಸಂ ದೃಢತರಮ್	೩೨೫	★ವಿಷಯಾಭ್ಯಗ್ರಹೋ ಯೇನ	೮೦
ಲಕ್ಷ್ಯಕಥಂ ಚಿನ್ನರಜನ್ಮದುರ್ಲಭಮ್	೪	ವಿಷಯಾಣಾಮಾನುಕೂಲ್ಯೇ	೧೦೪
ಲೀನಧೀರಪಿ ಜಾಗತಿ	೪೨೬	★ವಿಷಯಾಶಾಮಹಾವಾಶಾತ್	೭೮
ಲೋಕವಾಸನಯಾ ಜನ್ಮೋಃ	೨೬೮	ವಿಷಯಾಭಿಮುಖಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ	೩೨೦
ಲೋಕಾನುವರ್ತನಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ	೨೬೭	ವಿಶಯೇಭ್ಯಃ ಪರಾವೃತ್ಯ	೨೩
ವಕ್ರವ್ಯಂ ಕಿಮು ವಿದ್ಯತೇಽತ್ರ ಬಹುಧಾ	೩೯೧	ವಿಷಯೇಷ್ಟಾವಿಶಚ್ಚೇತಃ	೩೨೩
ವದನ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ	೬	ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಗುಣಾತಿರೇಕಾತ್	೧೭೪
ವರ್ತಮಾನೇಽಪಿ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್	೪೨೮	★ವಿವೇಕಿನೋ ವಿರಕ್ತಸ್ಯ	೧೭
ವಸುಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ತುಟಬೋಧಚಕ್ಷುಷಾ	೫೪	ವೀಣಾಯಾ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯಮ್	೫೭
ವಾಗಾದಿಪಞ್ಚ ಶ್ರವಣಾದಿ ಪಞ್ಚಾ	೯೫	ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಾನಿ	೫೩೧
ವಾಗ್ವೈವಿರೇ ಶಬ್ದರೂಪಿ	೫೮	ವೇದಾನಾರ್ಥವಿಚಾರೇಣ	೪೫
ವಾಚಾ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯಮೇವ ಮನಸಾ	೪೭೯	ವೇದಾನ್ಯಸಿದ್ಧಾನ್ವನಿರುಕ್ತಿರೇಷಾ	೪೭೫
ವಾಚಂ ನಿಯಚ್ಛಾತ್ಸನಿ ತಂ ನಿಯಚ್ಛ	೩೬೬	ವೈರಾಗ್ಯಬೋಧಾ ಪುರುಷಸ್ಯ ಪಕ್ಷಿವತ್	೩೭೧
ವಾಯುನಾ ನೀಯತೇ ಮೇಘಃ	೧೭೧	★ವೈರಾಗ್ಯಂ ಚ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ಸಮ್	೨೯
ವಾಸನಾನುದಯೋ ಭೋಗ್ಯೇ	೪೨೦ ^೧ / _೨	ವೈರಾಗ್ಯಸ್ಯ ಫಲಂ ಬೋಧೋ	೪೧೬
ವಾಸನಾವೃದ್ಧಿತಃ ಕಾರ್ಯಮ್	೩೧೦	ವೈರಾಗ್ಯಾನ್ವ ಪರಂ ಸುಖಸ್ಯ	೩೭೩
ವಿಕಾರಿಣಾಂ ಸರ್ವವಿಕಾರವೇತ್ಸು	೨೯೨	ವ್ಯಾಪ್ತಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತೋ	೪೪೯
ವಿಕಾರಿತ್ವಾಜ್ಞಡತ್ವಾಜ್ಞ	೨೦೪	ಶಬ್ದಜಾಲಂ ಮಹಾರಾಜಮ್	೬೦
ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತಿ ವಿಜಯೋ ವಿಷಮೋ		ಶಬ್ದಾಭಿಃ ಪಞ್ಚಾಭಿರೇವ ಪಞ್ಚಾ	೭೬
ವಿಧಾತುಮ್	೩೪೧	ಶಮಾದಿಷಟ್ಸಂಪತ್ತಿಃ	೧೯ ^೧ / _೨
ವಿಕ್ಷೇಪಶಕ್ತೇ ರಜಸಃ ಕ್ರಿಯಾತಿಕ್ರಾ	೧೧೦	ಶರೀರಪೋಷಣಾರ್ಥಿಣಿ ಸನ್	೮೪
ವಿಜ್ಞಾತ ಆತ್ಮನೋ ಯಸ್ಯ	೪೩೪	ಶರೀರಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧ	೪೫೭ ^೧ / _೨
ವಿಜ್ಞಾನಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ಯ	೪೩೯	ಶಲ್ಯರಾಶಿರ್ಮಾಂಸಲಿಪ್ತೋ	೧೫೭
ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಕಿಮು ವಸ್ತುಸ್ಮಿ	೨೧೦ ^೧ / _೨	ಶವಾಕಾರಂ ಯಾವದ್ಭಜತಿ	೩೯೩
ವಿದ್ಯಾಫಲಃ ಸ್ಯಾದಪತೋ	೪೧೯	ಶಾನ್ತಸಂಸಾರಕಲನಃ	೪೨೭
ವಿದ್ವಾನ್ ಸ ತಸ್ಮಾ ಉವಸತಿಮಿ...	೪೨	ಶಾನ್ತಾ ಮಹಾನೋ ನಿವಸನ್ತಿ	೩೭
ವಿಮಾನಮಾಲಮ್ಚ ಶರೀರಮೇತತ್	೫೩೬	ಶಾನ್ತೋ ದಾನ್ಯಃ ಪರಮುಪರತಃ	೩೫೨
ವಿರಜ್ಯ ವಿಷಯವ್ಯಾಕಾತ್	೨೨	ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಗುರುಮಾಕ್ಯಸ್ಯ	೨೫
ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಯಥಾ ಧ್ಯಾನಮ್	೫೬೧	ಶುದ್ಧಾದ್ಯಯಬ್ರಹ್ಮವಿಬೋಧನಾಶ್ಚಾ	೧೦೯
ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಗುಣಾತಿರೇಕಾತ್	೧೭೪	ಶೃಣುಷ್ವಾವೇತೋ ವಿದ್ವನ್	೬೮
ವಿವೇಕಿನೋ ವಿರಕ್ತಸ್ಯ	೧೭	ಶೃಲೂಷೋ ವೇಷಸದ್ಭಾವಾ...	೫೫೨
		ಶುದ್ಧಾಭಕ್ತಧ್ಯಾನಯೋಗಾನ್	೪೬

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣೈಕಮತೇಃ ಸ್ವಧರ್ಮ-	೧೪೭	ಸಮಾಧಿನಾನೇನ ಸಮಸ್ತವಾಸನು-	೩೬೦
ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿನ್ಯಾಯಶತ್ಪರ್ನಿಷದ್ಧೇ	೩೨೮	ಸಮಾಧಿನಾ ಸಾಧು ವಿನಿಶ್ಚಲಾತ್ಮನಾ	೪೭೦
ಶ್ರುತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮ್	೧೦೬ ^೦ / _೨	ಸಮಾಹಿತಾನ್ಯಃ ಕರಣಸ್ವರೂಪೇ	೪೦೮
ಶ್ರುತೇಃ ಶತಗುಣಂ ವಿದ್ಯಾತ್	೩೬೧	ಸಮಾಹಿತಾಯಾಂ ಸತಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತೌ	೩೯೫
ಶ್ರುತ್ಯಾ ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ಥಾನುಭೂತ್ಯಾ	೨೭೮	ಸಮಾಹಿತಾ ಯೇ ಪ್ರವಿಲಾಪ್ಯ ಬಾಹ್ಯಮ್	
ಶ್ರುತೀತ್ರಿಯೋಽವ್ಯಜಿನೋಽಕಾಮಹತೋ			೩೫೩
	೩೩	ಸಮೂಲಕರ್ತೋಽಪಿ ಮಹಾನಹಂ	೩೦೬
ಷಡ್ವಿರೂರ್ಮಿಭಿರಯೋಗಿ ಯೋಗಿಹ್ನ	೨೫೩	ಸಮೂಲಮೇತತ್ ಪರಿದಹ್ಯ ವಹ್ನಿ	೪೧೨
ಸಕಲನಿಗಮಚೂಡಾಸ್ಥಾನುಸಿದ್ಧಾನ್ತ-		ಸಮೃದ್ಧಃ ಸ್ವಾತ್ಮನೋ ಬುದ್ಧ್ಯಾ	೨೦೦
ರೂಪಮ್	೫೭೨	ಸಮ್ಯಕ್ಸೃಷ್ಟಂ ತ್ವಯಾ ವಿದ್ವನ್	೧೯೩
ಸಜ್ಜಲಂ ವರ್ಜಯೇತ್ ತಸ್ಮಾತ್	೩೨೪ ^೦ / _೨	ಸಮ್ಯಗ್ವಿಚಾರತಃ ಸಿದ್ಧಾ	೧೨
ಸತತವಿಮೂಲಬೋಧಾನಂದರೂಪಂ		ಸಮ್ಯಗ್ವಿವೇಕಃ ಸುಖಬೋಧಜನೋ	೩೪೨
ಸಮೇತ್ಯ	೪೧೧	ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವತಃ ಸರ್ವಮ್	೩೧೩
ಸತಿ ಸಕ್ನೋ ನರೋ ಯಾತಿ	೩೫೫	ಸರ್ವದಾ ಸ್ಥಾಪನಂ ಬುದ್ಧೇಃ	೨೬
ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನನ್ತಮ್	೨೨೩	ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಪ್ರಮಿತಿಪ್ರಶಾನ್ತಿಃ	೧೨೦
ಸತ್ಯಮುಕ್ತಂ ತ್ವಯಾ ವಿದ್ವನ್	೨೧೧	ಸರ್ವವೇದಾನ್ತಸಿದ್ಧಾನ್ತ-	೧
ಸತ್ಯಾಭಿಸನ್ದಾನರತೋ ವಿಮುಕ್ತೋ	೩೨೯	ಸರ್ವವ್ಯಾಪೃತಿಕರಣಮ್	೯೯
ಸತ್ಯಂ ಯದಿ ಸ್ಯಾಜ್ಜಗದೇತದಾತ್ಮನೋ	೨೩೦	ಸರ್ವಾತ್ಮಕೋಽಹಂ ಸರ್ವೋಽಹಂ	೫೧೩
ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಶುದ್ಧಂ ಬಲವತ್ತಥಾಪಿ	೧೧೬	ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ದೃಶ್ಯಮಿದಂ ಮೃಷೈವ	೨೯೦
ಸತ್ತ್ವಮೃದ್ಧಂ ಸತ್ತಃ ಸಿದ್ಧಂ	೪೬೭	ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಬನ್ಧವಿಮುಕ್ತಿಹೇತುಃ	೩೩೬
ಸದಾತ್ಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತಿಷ್ಠತೋ ಮುನೇಃ	೫೫೪	ಸರ್ವಾಧಾರಂ ಸರ್ವವಸ್ತು ಪ್ರಕಾಶಮ್	೫೧೦
ಸದಾತ್ಮೈಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನಾತ್	೫೬೫	ಸರ್ವೇ ಯೇ ನಾನುಭೂಯಂತೇ	೨೧೨
ಸದಾನನ್ದಃ ಸ ವಿಚ್ಛೇಯಃ	೨೦೯ ^೦ / _೨	ಸರ್ವಮು ಭೂತೇಷ್ಯಹಮೇವ ಸಂಸ್ಥಿತೋ	
ಸದಿದಂ ಪರಮದ್ವೈತಮ್	೨೨೪		೪೯೨
ಸ ದೇವದತ್ತೋಽಯಮಿತೀಹ ಚೈಕತಾ	೨೪೬	ಸರ್ವೋಪಾಧಿವಿನಿರ್ಮೂಕಮ್	೪೦೯
ಸದೇವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗದವಗತಮ್	೩೮೮	ಸರ್ವೋಽಪಿ ಬಾಹ್ಯಸಂಸಾರಃ	೯೦
ಸದೈಕರೂಪಸ್ಯ ಚಿದಾತ್ಮನೋ ವಿಭೋಃ	೩೦೩	ಸಹನಂ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಮ್	೨೪
ಸದ್ವನಂ ಚಿದ್ವನಂ ನಿತ್ಯಮ್	೪೬೨	ಸಾಧನಾನ್ಯತ್ರ ಚತ್ವಾರಿ	೧೮
ಸದ್ವಹಕಾರ್ಯಂ ಸಕಲಂ ಸದೈವ	೨೨೮	ಸಾಧುಭಿಃ ಪೂಜ್ಯಮಾನೇಽಸ್ಮಿನ್	೪೩೭
ಸದ್ವಾಸನಾಸೂರ್ತಿವಿಜ್ಯಮ್ಗಣೇ ಸತಿ	೩೧೫	ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಯೇ ಭಿಕ್ಷೋಃ	೩೩೮
ಸನ್ತು ವಿಹಾರಾಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ	೫೦೮	ಸುಖಾದ್ಯನುಭವೋ ಯಾವತ್	೪೪೩
ಸನ್ತನ್ಯೇ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಾಃ	೨೯೫	ಸುಸ್ಥಿತಾ ಸಾ ಭವೇದ್ಯಸ್ಯ	೪೨೪ ^೦ / _೨
ಸನ್ಯಾಪ್ಯಸನ್ಯಾಪ್ಯಭಯಾತಿಶಾ ನೋ	೧೦೮	ಸುಷುಪ್ತಿಕಾಲೇ ಮನಸಿ ಪ್ರಲೀನೇ	೧೭೦
★ಸನ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ	೧೦	ಸಂಲಕ್ಷ್ಯ ಚಿನ್ಮಾತ್ರತಯಾ ಸದಾತ್ಮನೋ	೨೪೭
ಸಮಾಧಾತುಂ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಾಃ	೪೦೬	ಸಂಸಾರಕಾರಾಗೃಹವೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛೋಃ	೨೬೯

ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ	ಚರಣ	ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ
ಸಂಸಾರಬಂದವಿಚ್ಛಿತ್ತಂ	೩೧೧	ಸ್ವಮೇವ ಸರ್ವಥಃ ಪಶ್ಯನ್	೫೨೧
ಸಂಸಾರಾಧ್ಯನಿ ತಾಪಭಾನುಕಿರಣ	೫೨೨	ಸಂಚೋಧಮಾತ್ರಂ ಪರಿಶುದ್ಧತ್ವಮ್	೨೬೨
ಸಂಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಫಲಂ ತ್ವೇತತ್	೪೧೫	ಸ್ವಯಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಮುಪೇತ್ಯ ಬುದ್ಧಿಃ	೧೮೯
ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞೋ ಯತಿರಯಮ್	೪೨೩	ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ	೩೮೫
ಸ್ಥೂಲಸ್ಯ ಸಂಭವಜರಾಮರಣಾದಿಧರ್ಮಾ	೯೧	ಸ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟುರ್ನಿರ್ಗುಣಾಕ್ರಿಯಸ್ವ	೧೯೫
ಸ್ಥೂಲಾದಿಭಾವಾ ಮಯಿ ಕಲ್ಪಿತಾ ಭ್ರಮಾತ್	೪೯೪	ಸ್ವಸ್ಯಾವಿದ್ಯಾಬಂದಸಂಪನ್ನಮೋಕ್ಷಾತ್	೪೨೧
ಸ್ಥೂಲಾದಿಸಂಬಂಧವತೋಽಭಿಮಾನಃ	೫೪೩	★ಸ್ವಾತ್ಮತ್ವಾನುಸನ್ನಾನಮ್	೩೧೦/೨
ಸ್ತೋತಸಾ ನೀಯತೇ ದಾರು	೫೪೨	ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯಾರೋಪಿತಾ ಶೇಷಾ-	೩೯೪
ಸ್ವಪ್ನೇಽರ್ಥಶೂನ್ಯೇ ಸೃಜತಿ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ	೧೬೯	ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯೇವ ಸದಾ ಸ್ಥಿತ್ವಾ	೨೨೪
ಸ್ವಪ್ನೋ ಭವತ್ಯಸ್ಯ ವಿಭಕ್ತ್ಯವಸ್ತಾ	೯೨	ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ	೪೨೪
ಸ್ವಪ್ನಕಾಶಮಧಿಷ್ಠಾನಮ್	೨೮೬	ಸ್ವಾಮಿನ್ನಮಸ್ತೇ ನತ ಲೋಕಬನ್ದೋ	೩೫
ಸ್ವಮಸಬ್ಧಮುದಾಸೀನಮ್	೪೪೬	ಸ್ವರಾಜ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಭೂತಿರೇಷಾ	೫೧೪
		ಹಿತಮಿದಮದಪದೇಶಮಾದ್ವಿಯನ್ಮಾಮ್	೫೨೬

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

೧. ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯಗಳ ಸೂಚಿಕೆ

ಸೂಚನೆ : ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳು.

(ಅ) ಪ್ರಕೀರ್ಣ

ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ

೭. ಅಮೃತತ್ವಸ್ಯ ನಾಶಾಸ್ತಿ ವಿಶ್ವೇನ || —ಬೃ. ೨-೪-೨
೪-೫-೩
೯. ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾತ್ಮನಮ್ —ಗೀ. ೬-೫
" ಯೋಗಾರೂಢಸ್ಯ ತಸ್ಯೈವ ಶಮಃ ಕಾರಣಮುಚ್ಯತೇ —ಗೀ. ೬-೩
೧೦. ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರವಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್
(ಶಂ.ಗೀ.ದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉದಾಹೃತ.) ?
೧೬. ಪಣ್ಡಿತೋ ಮೇಧಾವೀ... —ಛಾಂ. ೬-೧೪-೨
೩೩. ಯಶ್ಚ ಶ್ರುತ್ರಿಯೋಽವೃಜಿನೋಽಕಾಮಹತಃ —ಬೃ. ೪-೩-೩೩
೪೨. ತಸ್ಮೈ ಸ ವಿದ್ವಾನುಪಸನ್ನಾಯ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಶಾಂತ-
ಚಿತ್ತಾಯ ಶಮಾನ್ವಿತಾಯ | ಯೇನಾಕ್ಷರಂ ಪುರುಷಂ
ವೇದ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರೋವಾಚ ತಾಂ ತತ್ತ್ವತೋ ಬ್ರಹ್ಮ-
ವಿದ್ಯಾಮ್ || —ಮುಂ. ೧-೨-೧೩
೪೬. ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಧ್ಯಾನಯೋಗಾದವೇಹಿ —ಕೈಂ. ೧-೨
೪೯. ಕಥಂ ಬನ್ಧಃ ಕಥಂ ಮೋಕ್ಷೋ ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯೇ ಉಭೇ
ಚ ಕೇ | ಕ ಆತ್ಮಾ ಕಃ ಪರಾತ್ಮಾ ಚ ತಯೋರೈಕ್ಯಂ ?
ಕಥಂ ವದ || (ಶಂ. ಗೀತಾ. ೪-೩೪ರಲ್ಲಿ ಉಹಾದೃಶ್ಯ.)
೫೯. ಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ಯಧೀತ್ಯ ಮೇಧಾವೀ, ಅಭ್ಯಸ್ಯ ಚ ಪುನಃ ಪುನಃ |
ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಜ್ಞಾಯ ಉಲ್ಕಾಪತ್ಯಾನ್ಯೈ
ಧೋತ್ಸೃಜೇತ್ || —ಆ.ನಾ. ೧
೬೫. ಯಥಾಗಾಧನಿರ್ಧೇರ್ಲಬ್ಧೌ ನೋಪಾಯಃ ಖನನಂ ವಿನಾ |
ಮಲ್ಲಾಭೇಽಪಿ ತಥಾ ಸ್ವಾತ್ಮಚಿಂತಾಂ ಮುಕ್ತಾನ್ ಚಾಪರಃ ||
—ಆ.ಗೀ.
ದೇಹೋಪಲಮಪಾಕೃತ್ಯ ಬುದ್ಧಿಕುದ್ಧಾಲ್ಪಕಾತ್ ಪುನಃ |
ಖಾತ್ವಾ ಮನೋಭುವಂ ಭೂಯೋ ಗೃಹ್ಣೀ ಯಾನ್ತಾಂ
ನಿಧಿಂ ಪುಮಾನ್ || —ಆ. ಗೀ.

ಪಂಚದಶಿ ಧ್ಯಾನದೀಪ ೫೩, ೫೪ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮಗೀತೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳು.

೭೬. ಈ ಅರ್ಥದ ಶ್ಲೋಕವು ಗರುಡಪುರಾಣಸಾರೋದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ ಇದೆ.
೮೭. ಭಗವನ್ನಸ್ಥಿ ಚರ್ಮಸ್ನಾಯುಮಜ್ಜಾಮಾಂಸಶುಕ್ರ
ಶೋಣೀತಶ್ಲೇಷಾಶ್ರುದೂಷಿತೇ ವಿಣೂತ್ರವಾತಪಿತ್ತ
ಕಫಸಬ್ಧಾತೇ ದುರ್ಗನ್ಧೇ ನಿಸ್ಸಾರೇಽಸ್ಮಿಷ್ಟಾಭಿರೇಕೇ ಕಿಂ
ಕಾಮೋಪಭೋಗೈಃ || —ಮೈತ್ರಾಯಣಿ ೧-೨
ತ್ವಜ್ಞಾಂಸರುಧಿರಸ್ನಾಯುಮಜ್ಜಾಮೇದೋಽಸ್ಥಿ-
ಸಂಹತೌ | ವಿಣೂತ್ರಪೂಯೇ ರಮತಾಂ ಕ್ರಿಮೀಣಾಂ
ಕಿಯದನ್ತರಮ್ || —ನಾ. ಪರಿ. ೪-೨೬
೯೮. ಅತ್ರಾಯಂ ಪುರುಷಃ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ —ಬೃ. ೪-೩-೯
೯೮. ಅಸಹ್ಯೋ ಹ್ಯಯಂ ಪುರುಷಃ —ಬೃ. ೪-೩-೧೬
೯೯. ಯಥಾ ಚ ತಕ್ಷೋಭಯಥಾ —ಬೃ. ಸೂ. ೨-೩-೪೦
- ೧೦೬^೧/_೨. ಸ್ತೃತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಶ್ಚತುಷ್ಟಯಮ್ —ತೈ. ಆ. ೧-೨
೧೨೫. ಜಾಗ್ರತ್ಸವಪ್ಸುಷುಪ್ತ್ಯಾದಿಪ್ರಪಿಪ್ಪಾಂ ಯತ್ನ
ಕಾಶತೇ | ತದ್ವಹ್ಯಾಹಮಿತಿ ಡ್ಛಾತ್ವಾ ಸರ್ವ
ಬನ್ದೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || —ಕೈ. ೧೭
೧೨೬. ನ ದೃಷ್ಟೇದ್ರಷ್ಟಾರಂ ಪಶ್ಯೇಃ —ಬೃ. ೩-೪-೨
ಅದೃಷ್ಟೋ ದ್ರಷ್ಟಾ —ಬೃ. ೩-೭-೨೩
೧೨೭. ಯೇನಾವೃತಂ ಖಂ ಚ ದಿವಂ ಮಹೀಂ ಚ —ತೈ.ನಾ. ೧
ತಮೇವ ಭಾನವ್ತಮನುಭಾತಿ ಸರ್ವಮ್ —ಕ. ೨-೨-೧೫
—ಮುಂ. ೨-೨-೧೧
- ೧೨೮-೧೩೦. ಕೇನೇಷಿತಂ ಪತತಿ ಪ್ರೇಷಿತಂ ಮನಃ ಕೇನ ಪ್ರಾಣಃ
ಪ್ರಥಮಃ ಪೈತಿ ಯುಕ್ತಃ | ಕೇನೇಷಿತಾಂ ವಾಚ
ಮಿಮಾಂ ವದಂತಿ ಚಕ್ಷುಃಶ್ರೋತ್ರಂ ಕ ಉ ದೇವೋ
ಯುನಕ್ತಿ || —ಕೇ. ೧-೧
- ೧೩೧-೨೬೩. ಯೋ ವೇದ ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಮ್ —ತೈ. ೨-೧
೧೩೩. ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ರಿಯತೇ ವಾ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ | —ಗೀ. ೨-೨೦
—ಕ. ೧-೨-೧೮
೧೩೭. ಆತಸ್ಮಿಂಸ್ತದ್ಭದ್ರಿಃ | —ಅಧ್ಯಾಸಭಾಷ್ಯ
೧೪೬. ಧಾತುಃ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಹಿಮಾನಮಾತ್ಮನಃ —ಕ. ೧-೨-೨೦

೧೫೨. ಮುಷ್ಣಾದಿವೇಷೀಕಾಂ ಧೈರ್ಯೇಣಾ || —ಕ. ೨-೩-೧೭
೧೭೩. ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷ
ಯೋಃ | ಬನ್ಧಾಯ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಂ ಮುಕ್ತೈಃ ||
ನಿರ್ವಿಷಯಂ ಸ್ವತಮ್ || —ಆ.ಬಿಂ. ೨
೧೮೮. ಯೋಽಯಂ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ಪ್ರಾಣೇಷು —ಬೃ. ೪-೩-೭
೨೧೫. ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಷು ಸ್ಫುಟತರಾ ಯಾ
ಸಂವಿದುಜ್ಜ್ವಲ್ಮತೇ || —ಮನೀಷಾಪಂಚಕ ೫
೨೧೯. ನಿತ್ಯಂ ವಿಭುಂ ಸರ್ವಗತಂ ಸುಸೂಕ್ಷಮ್ —ಮುಂ. ೧-೧-೬
೨೨೦. ನ ಬಿಭೇತಿ ಕುತಶ್ಚನೇತಿ —ತೈ. ೨-೯
೧೯೫. ನಾನ್ಯಃ ಪನ್ನಾ ವಿದ್ಯತೇಽಯನಾಯ || —ತೈ. ಆ. ೩-೧೩-೩೯
- ನಾನ್ಯಃ ಪನ್ನಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ —ಕೈ. ೯
- ೨೨೨-೫೬೪. ನ ಚ ಪುನರಾವರ್ತತೇ —ಛಾಂ. ೮-೧೫-೧
೨೨೩. ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ —ತೈ. ೨-೧
೨೨೪. ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿಃ... ಮಾಯಯಾ
ಹ್ಯನ್ಯದಿವ || —ನ್ಯ. ಉ.೯
- ೨೨೬-೨೨೭. ಯಥಾ ಸೋಮೈಕೇನ ಮೃತ್ರಿಕ್ಷೇನ ಸರ್ವಂ
ಮೃನ್ಮಯಂ ವಿಜ್ಞಾತಂ ಸ್ಯಾದ್ವಾಚಾರಮ್ಭಣಂ
ವಿಕಾರೋ ನಾಮಧೇಯಂ ಮೃತ್ರಿಕ್ಷೇತ್ಯೇವ ಸತ್ಯಮ್ ||
—ಛಾಂ. ೬-೧-೪
೨೨೮. ಸನ್ಮೂಲಾಃ ಸೋಮೈಮಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಜಾಃ || —ಛಾಂ. ೬-೮-೪
೨೨೯. ಬ್ರಹ್ಮವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ವರಿಷ್ಠಮ್ || —ಮುಂ. ೨-೨-೧೨
೨೩೧. ಮತ್ಸಾನ್ನಿ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ನ ಚಾಹಂ ತೇಷ್ವವ
ಸ್ಥಿತಃ | ನ ಚ ಮತ್ಸಾನ್ನಿ ಭೂತಾನಿ ಪಶ್ಯ ಮೇ
ಯೋಗಮೈಶ್ವರಮ್ || —ಗೀ. ೯-೪
೨೪೧. ಕಾರ್ಯೋಪಾಧಿರಯಂ ಜೀವಃ ಕಾರಣೋಪಾಧಿರಶ್ವರಃ |
(ಶಂ. ಗೀತಾ. ೪-೬ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಶ್ರುತಿ.)
೨೪೩. ಅಥಾತ ಆದೇಶೋ ನೇತಿ ನೇತಿ || —ಬೃ. ೨-೩-೬
(ಇಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ).
- ೨೪೭^೧/_೨. ಏತದ್ವೈ ತದಕ್ಷರಂ ಗಾರ್ಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಅಭಿವದಂತ
ಸ್ಥೂಲಮನಣು... —ಬೃ. ೩-೮-೮

೨೪೯-೨೬೦. ತತ್ಸತ್ಯಂ ಸ ಆತ್ಮಾ ತತ್ತ್ವಮಸಿ — ಛಾಂ. ೬-೮-೨ ಇತ್ಯಾದಿ

೨೯೧. ಆಜೋ ನಿತ್ಯಃ ಶಾಶ್ವತೋಽಯಂ ಪುರಾಣಃ | — ಕ. ೧-೨-೧೮

೩೧೮. ಪ್ರಮಾದಂ ವೈ ಮೃತ್ಯುಮಹಂ ಬ್ರವೀಮಿ-
— ಮಹಾ. ಭಾ. ಸನತ್ನು ೧-೪

೩೨೩- ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನ್ ಪುಂಸಃ...

೩೨೪^೧/೨. ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ || — ಗೀ. ೨-೬೨, ೬೩

೩೨೬-೩೨೭. ಯದಾ ಹ್ಯೇವೈಷ ಏತಸ್ಮಿನ್ನದರಮನ್ತರಂ
ಕುರುತೇ | ಅಥ ತಸ್ಯ ಭಯಂ ಭವತಿ || — ತೈ. ೨-೭

೩೨೯. ಪುರುಷಗ್ಂ ಸೋಮ್ಯೋತ ಹಸ್ತಗೃಹೀತಮಾನ
ಯನ್ತ್ಯಪಹಾರ್ಷೀತ್ ಸ್ವೇಯಮಕಾರ್ಷೀತ್ ಪರಶು
ಮಸ್ತೈ ತಪತೇತಿ ಸ ಯದಿ ತಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಭವತಿ ತತ
ಏವಾನ್ಯತಮಾತ್ಮಾನಂ ಕುರುತೇ ಸೋಽನ್ಯತಾಭಿ
ಸನ್ದೋಽನ್ಯತೇನಾತ್ಮಾನಮನ್ತರ್ಧಾಯ ಪರಶುಂ
ತಪ್ತಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿ ಸ ದಹ್ಯತೇಽಥ ಹನ್ಯತೇ ||
ಅಥ ಯದಿ ತಸ್ಯ ಆಕರ್ತಾ ಭವತಿ ತತ ಏವ ಸತ್ಯ
ಮಾತ್ಮಾನಂ ಕುರುತೇ ಸ ಸತ್ಯಾಭಿಸನ್ದಃ ಸತ್ಯೇನಾತ್ಮಾ
ನಮನ್ತರ್ಧಾಯ ಪರಶುಂ ತಪ್ತಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿ
ಸ ನ ದಹ್ಯತೇಽಥ ಮುಚ್ಯತೇ || — ಛಾಂ. ೬-೧೬-೧, ೨

೩೩೮-೩೫೨. ತಸ್ಮಾದೇವಂವಿಚ್ಛಾನ್ತೋ ದಾನ್ತ ಉಪರತ
ಸ್ತಿತಿಕ್ಷುಃ ಸಮಾಹಿತೋ ಭೂತ್ವಾತ್ಯನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಂ
ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯತಿ || — ಬೃ. ೪-೪-೨೩

೩೬೬. ವಾಚಂ ಯಚ್ಚ ಮನೋ ಯಚ್ಚ ಯಚ್ಚ ಪ್ರಾಣೇ
ನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ | ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ಯಚ್ಚ ನ
ಭೂಯಃ ಕಲ್ಪಸೇಽಧ್ವನೇ || — ಭಾಗ. ೧೧-೧೬-೪೨

(ಶಂ. ಗೀತಾ. ೬-೫ರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತ)
ಯಚ್ಛೇದ್ವಾಜ್ಞಾನಸೀ ಪ್ರಾಜ್ಞಸದ್ಭೇಜ್ಞಾನ
ಆತ್ಮನಿ | ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮನಿ ಮಹತಿ ನಿಯಚ್ಛೇತ್ಸದ್ಭ
ಚ್ಛೇಜ್ಞಾನ ಆತ್ಮನಿ || — ಕ. ೧-೩-೧೩

೩೭೩-೩೭೪. ತಮೇವ ಧೀರೋ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ
ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ — ಬೃ. ೪-೪-೨೧

೩೮೬. ಆತ್ಮವಾಧಸ್ವಾದಾತ್ಮೋಪರಿಷ್ಠಾದಾತ್ಮಾ ಪಶ್ಯಾ
ದಾತ್ಮಾ ಪುರಸ್ವಾದಾತ್ಮಾ ದಕ್ಷಿಣತ ಆತ್ಮೋತ್ತರತ
ಆತ್ಮವೇದಂ ಸರ್ವಮಿತಿ || —ಛಾಂ. ೭-೨೫-೨
೩೮೯. ಯತ್ರ ನಾನ್ಯತ್ಪಶ್ಯತಿ ನಾನ್ಯಚ್ಛ್ರೇಣೋತಿ ನಾನ್ಯ
ದ್ವಿಜಾನಾತಿ ಸ ಭೂಮಾ || —ಛಾಂ. ೭-೨೪-೨೪
೩೯೦. ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತಿ ಯಮ್ || —ಛಾ. ೬-೨-೧
೩೯೩. ಜ್ಞಾತ್ವಾ ದೇವಂ ಸರ್ವಪಾಶಾಪಹಾನಿಃ ಕ್ಷೀಣೈಃ
ಕ್ಷೇಶೈರ್ಜನನ್ಮೃತ್ಯುಪ್ರಹಾಣಿಃ || —ಶ್ವೇ. ೧-೧
೩೯೬. ವಿಕಲ್ಪೋ ನ ಹಿ ವಸ್ತು —ನೃ. ಉ. ೮
- ೩೯೬-೪೦೦. ನಾತ್ರ ಕಾಚನ ಭಿದಾಸ್ತಿ —ನೃ. ಉ. ೨
೪೦೨. ಮಾಯಾಮಾತ್ರಮಿದಂ ದ್ವೈತಮದ್ವೈತಂ ಪರ
ಮಾರ್ಥತಃ || —ಗೌ. ಕಾ. ೧-೧೭
೪೧೪. ಆತ್ಮಾನಂ ಚೇದ್ವಿಜಾನೀಯಾದಯಮಸ್ಮಿತಿ ಪೂರುಷಃ |
ಕಿಮಿಚ್ಛನ್ ಕಸ್ಯ ಕಾಮಾಯ ಶರೀರಮನುಸಂಜ್ವರೇತ್ ||
—ಬೃ. ೪-೪-೧೨
೪೩೮. ಆಪೂರ್ಯಮಾಣಮಚಲಪ್ರತಿಷ್ಠಂ... ನ ಕಾಮ
ಕಾಮಾ || —ಗೀ. ೨-೭೦
- ೪೪೨-೪೭೦. ತಸ್ಯ ತಾವದೇವ ಚಿರಂ ಯಾವನ್ನ ವಿಮೋಕ್ಷ್ಯೇ ||
—ಛಾಂ. ೬-೧೪-೨
- ೪೬೧-೪೬೭. ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ —ಕ. ೨-೧-೧೧
೪೬೨. ಸದ್ಭೂತೋಽಯಂ ಚಿದ್ಭವ ಆನನ್ದಘನ ಏವ —ನೃ. ಉ. ೭
೪೮೨. ಯತ್ರ ತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಮಾತ್ಮವಾಭೂತ್ ತತ್ಕೇನ ಕಂ
ಪಶ್ಯೇತ್ || —ಬೃ. ೪-೫-೧೫
೪೯೨. ಭೋಕ್ತಾ ಭೋಗ್ಯಂ ಪ್ರೇರಿತಾರಂ ಚ ಮತ್ಪಾ ಸರ್ವಂ
ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಬ್ರಹ್ಮಮೇತತ್ || —ಶ್ವೇ. ೧-೧೨
೫೦೨. ಸರ್ವಸ್ವಾದನ್ಯೋ ವಿಲಕ್ಷಣಶ್ಚಕ್ಷುಷಃ ಸಾಕ್ಷೀ...
ಸರ್ವಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷೀ || —ನೃ. ಉ. ೨
೫೩೧. ಅಸ್ಯ ಮಹತೋ ಭೂತಸ್ಯ ನಿಶ್ವಸಿತಮೇತದ್ಯ
ದೃಗ್ವೇದೋ ಯಜುವೇದ ಸಾಮವೇದೋಽಥರ್ವಾ
ಜ್ಞಾರಸ ಇತಿಹಾಸಃ ಪುರಾಣಂ ವಿದ್ಯಾ ಉವನಿಷದಃ

- ಶ್ಲೋಕಾಃ ಸೂತ್ರಾಣ್ಯನುಷ್ಠಾಖ್ಯಾನಾನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾ
 ನ್ಯಸ್ಯೈವೈತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ನಿಶ್ಚಿಸಿತಾನಿ || —ಬೃ. ೨-೪-೧೦
 ೫೩೭. ದಿಗಮ್ಬರೋ ಭೂತ್ವಾ... ಸರ್ವದಾನುನೃತ್ಯೋ
 ಬಾಲೋನೃತ್ತ ಪಿಶಾಚವದೇಕಾಕೀ ಸಂಚ್ಛರನ್ ||
 —ತುರಿಯಾತೀತ (ಅವಧೂತ)
 ೫೩೮. ಕಾಮಾನ್ವೀ ಕಾಮರೂಪ್ಯನುಸಂಚ್ಛರನ್ || —ಶ್ವೇ. ೩-೧೦
 ೫೪೨. ಅಶರೀರಂ ವಾವ ಸಂತಂ ನ ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೇ
 ಸ್ಪೃಶತಃ || —ಛಾಂ. ೮-೧೨-೧
 ೫೪೬. ತದ್ಯಥಾಹಿನಿರ್ಲವ್ಯಯನೀ ವಲ್ಮೀಕೇ ಮೃತಾ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಾ
 ಶಯೀತ್ಯೈವಮೇವೇದಗ್ಂ ಶರೀರಗ್ಂ ಶೇತೇ || —ಬೃ. ೪-೪-೭
 ೫೫೦. ನ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ನಾಲಕ್ಷ್ಯಮ್ | —ಪರಮಹಂಸೋಪನಿಷತ್
 ೫೫೧. ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಪ್ಯೇತಿ || —ಬೃ. ೪-೪-೬
 ೫೫೪. ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ನೈವ ಕಿಂಚಿದ್ಭಾವಮಾಸ್ತಿ ನ ಚಾಪಿ
 ಗಮನಮನ್ಯತ್ರ | ಅಜ್ಞಾನಮಯಗ್ರನ್ಧೇರ್ಭೇದೋ
 ಯಸ್ತಂ ವಿದುರ್ಮೋಕ್ಷಮ್ || —ಪರಮಾರ್ಥಸಾರ ೭೩
 ೫೫೬. ತೀರ್ಥೇ ಶ್ವಪಚಗೃಹೇ ವಾ ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿರಪಿ ಪರಿ
 ತ್ಯಜ್ಯನ್ ದೇಹಮ್ | ಜ್ಞಾನಸಮಕಾಲಮುಕ್ತಃ
 ಕೈವಲ್ಯಂ ಯಾತಿ ಹತಶೋಕಃ || —ಪ. ಸಾ. ೮೧
 (ಶಂ. ಗೀತಾ. ೮-೫ರಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತ)
 ೫೫೭. ವೃಕ್ಷ ಇವ ಸ್ತಬ್ಧೋ ದಿವಿ ತಿಷ್ಠತ್ಯೇಕಃ || —ಶ್ವೇ. ೩-೮
 ೫೫೮. ಪ್ರಜ್ಞಾನಘನ ಏವ || —ಬೃ. ೪-೫-೧೩
 ೫೫೯. ಅವಿನಾಶೀ ವಾ ಅರೇಽಯಮಾತ್ಮಾನುಚ್ಛಿತ್ತಿಧರ್ಮಾ ||
 —ಬೃ. ೪-೫-೧೪
 ೫೬೨. ಸ ಯೋ ಹ ವೈ ತತ್ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮೈವ
 ಭವತಿ || —ಮುಂ. ೩-೨-೯
 ೫೬೩. ಯದ್ವತ್ಸಲಿಲೇ ಸಲಿಲಂ ಕ್ಷೀರೇ ಕ್ಷೀರಂ ಸಮೀರಣೇ
 ವಾಯುಃ | ತದ್ವದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವಿಮಲೇ ಭಾವನಯಾ
 ತನ್ಮಯತ್ವಮುಪಯಾತಿ || —ಪ. ಸಾ. ೫೮
 ೫೬೭. ನೈನೇನ ಕಿಂಚನಾನಾವೃತಂ ನೈನೇನ ಕಿಂಚನಾ
 ಸಂವೃತಮ್ || —ಬೃ. ೨-೫-೧೮

- ೫೬೭/೨. ಮೃತ್ಯೋಃ ಸ ಮೃತ್ಯುಮಾವೋತಿ ಯ ಇಹ
ನಾನೇವ ಪಶ್ಯತಿ || —ಬೃ. ೪-೪-೧೯
೫೬೮. ಬುದ್ಧೋ ಮುಕ್ತ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಗುಣತೋ ಮೇ ನ
ವಸ್ತುತಃ || —ಭಾಗ. ೧೧-೧೧-೧
೫೭೦. ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ ಶಾನ್ತಂ ನಿರವದ್ಯಂ ನಿರಜ್ಜನಮ್ ||
—ಶ್ವೇ. ೬-೧೯
೫೭೧. ನ ನಿರೋಧೋ ನ ಚೋತ್ತರ್ತ್ತಿರ್ನ ಬದ್ಧೋ ನ ಚ
ಸಾಧಕಃ | ನ ಮುಮುಕ್ಷುರ್ನ ವೈ ಮುಕ್ತ ಇತ್ಯೇಷಾ
ಪರಮಾರ್ಥತಾ || —ಗೌ. ಕಾ. ೨-೩೨

(ಆ) ವಾಸಿಷ್ಠ ರಾಮಾಯಣ

- ೧೩,೫೬. ನ ತೀರ್ಥೇನ ನ ದಾನೇನ ನ ಸ್ನಾನೇನ ನ ವಿದ್ಯಯಾ |
ನ ಧ್ಯಾನೇನ ನ ಯೋಗೇನ ನ ತಪೋಭಿರ್ನ ಚಾಧ್ಯರೈಃ ||
—ನಿ. ಉ. ೧೭೪-೨೪
- ೬೧,೬೨. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತತ್ವಮಸ್ಮಿಸ್ತು ಶ್ರುತೇ ಸಮನುಭೂಯತೇ |
ಸ್ವಯಮೇವ ಯಥಾ ಒೀತೇ ನೀರೋಗತ್ವಂ ವರೌಷಧೇ || ೩-೮-೧೪
೧೦೮. ಸದಸತ್ತಾಂ ನಯತ್ಯಾಶು ಸತ್ತಾಂ ವಾಸತ್ತ್ವಮಜ್ಞಾಸಾ |
ಸತ್ತಾಸತ್ತಾವಿಕಲ್ಪೋಽಯಂ ತೇನ ಮಾಯೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ||
೩-೯೬-೨೯
೧೧೯. ಅವಿದ್ಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಧಿ ಗುಣತ್ರಿತಯಧರ್ಮಿಣೀಮ್ |
ಏಷ್ಯವ ಸಂಸೃತಿರ್ಜನ್ಮೋರಸ್ಯಾಃ ಪಾರಂ ಪರಂ ಪದಮ್ ||
—ನಿ. ಪೂ. ೯-೬
೧೩೬. ಅಚಿತ್ತರ್ಜಿತಸಃ ಶಕ್ತಿಂ ಸ್ವಬನ್ದಾಯೇಚ್ಛಯಾ ಶಿವಃ |
ತನೋತಿ ತಾನ್ವವಂ ಕೋಶಂ ಕೋಶಕಾರಕೃಮಿಯಥಾ ||
ಸ್ವೇಚ್ಛಯಾತ್ವಾತ್ಮನೋ ಬನ್ದಂ ಭಾವಯಿತ್ಯೈಷ ವಿಷ್ಣುತಿಮ್ |
ಕರೋತಿ ಕಠಿನಂ ಬನ್ದಂ ಕೋಶಕಾರಕೃಮಿಯಥಾ ||
೪-೧೧-೫೬,೫೭
೧೬೯. ಮನೋವಿಜ್ರಮ್ಭಣಮಿದಂ ಸಂಸಾರ ಇತಿ ಸಮ್ಭ್ರತಮ್ || ೪-೪೭-೪೮

೧೭೯. ಅವಿದ್ಯಾಚಿತ್ತಜೀವಬುದ್ಧಿಶಬ್ದಾನಾಂ ಭೇದೋ ನಾಸ್ತಿ || ೩-೧೧೬-೮
 ಚಿಚ್ಚಕ್ಷೇಃ ಸ್ವನ್ನಶಕ್ತೇಶ್ಚ ಸಮ್ಭನ್ತಃ ಕಲ್ಮಶತೇ ಮನಃ |
 ಮಿಥ್ಯೈವ ತತ್ಸಮುತ್ತನ್ನಂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಂ ತದುಚ್ಯತೇ ||
 ಏಷಾ ಹ್ಯವಿದ್ಯಾ ಕಥಿತಾ ಮಾಯೈಷಾ ಸಾ ನಿಗದ್ಯತೇ |
 ಪರಮೇತತ್ತದಜ್ಞಾನಂ ಸಂಸಾರಾದಿವಿಷಪ್ರದಮ್ || ೫-೧೩-೮೮,೮೯
೨೪೭. ದೃಷ್ಟಾನ್ಯಸ್ಯಾಂಶಮಾತ್ರೇಣ ಬೋಧ್ಯಬೋಧೋದಯೇ ಸತಿ |
 ಉಪಾದೇಯತಯಾ ಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥನಿಶ್ಚಯಃ ||
 ೨-೧೮-೬೭
 ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥನಿಷ್ಠಾಂ ತಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಕೃತ್ವಾ ರಘೂದ್ವಹ |
 ವಚೋಭೇದಮನಾದ್ಯತ್ಯ ಯದಿದಂ ವಚ್ಚಿ ತೇ ಶೃಣು || ೩-೮೪-೨೯
೨೬೩. ವಾಸನಾತಾನವಂ ರಾಮ ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಿಃ |
 ಪದಾರ್ಥವಾಸನಾದಾರ್ಥ್ಯಂ ಬನ್ಧ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ || ೨-೩-೫
- ೨೬೯,೩೧೪. ಬನ್ಧೋ ಹಿ ವಾಸನಾಬನ್ಧೋ ಮೋಕ್ಷಃ
 ಸ್ಯಾದ್ವಾಸನಾಕ್ಷಯಃ || ೪-೫೭-೧೯
೨೭೪. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಮನೋನಾಶೋ ವಾಸನಾಕ್ಷಯ ಏವ ಚ |
 ಮಿಥಃ ಕಾರಣತಾಂ ಗತ್ವಾ ದುಃಸಾಧ್ಯಾನಿ ಸ್ಥಿತಾನ್ಯತಃ ||
 ವಾಸನಾಕ್ಷಯವಿಜ್ಞಾನಮನೋನಾಶಾ ಮಹಾಮತೇ |
 ಸಮಕಾಲಂ ಚಿರಾಭ್ಯಸ್ತಾ ಭವನ್ತಿ ಫಲದಾ ಮುನೇ || ೫-೯೨-೧೪,೧೭
೩೦೭. ಅಚಿತ್ತತ್ವಂ ಗತೇ ಚಿತ್ತೇ ಕ್ಷೀಯತೇ ವಾಸನಾ ಭ್ರಮಃ || ೬ ಪೂ. ೪-೬
೪೦೪. ಚಿತ್ತಾಯತ್ತಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಸ್ಥಿ ರಚರಾತ್ಮಕಮ್ |
 ಚಿತ್ತಾಧೀನವತೋ ರಾಮ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷಾವಪಿ ಸ್ಫುಟಮ್ || ೩-೯೮-೩
 ಚಿತ್ತತ್ವೈವ ಜಗತ್ಸತ್ತ್ವಾ ಜಗತ್ಸತ್ತ್ವೈವ ಬಿತ್ತಕಮ್ || ೪-೧೭-೧೯
೪೨೨. ಪರಿಶಾನ್ತತಯಾ ನಿತ್ಯಂ ನಿದ್ರಾಲುರಿವ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ |
 ಕುರ್ವನ್ನಭ್ಯಾಸಮೇತಸ್ಯಾಂ ಭೂಮಿಕಾಯಾಂ ವಿವಾಸನಃ ||
 —ನಿ. ಪೂ. ೧೨೬-೬೫
೪೨೬. ಯೋ ಜಾಗರ್ತಿ ಸುಷುಪ್ತಸ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ಜಾಗ್ರನ್ನ ವಿದ್ಯತೇ |
 ಯಸ್ಯ ನಿರ್ವಾಸನೋ ಬೋಧಃ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಉಚ್ಯತೇ || ೫-೯-೭
೪೨೭. ಶಾನ್ತಸಂಸಾರಕಲನಃ ಕಲಾವಾನಪಿ ನಿಷ್ಕಲಃ |
 ಯಃ ಸಚಿತ್ತೋಽಪಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ತಃ ಸ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಇಷ್ಯತೇ || ೩-೯-೧೨

೪೭೧. ಸ್ವಾನುಭೂತೇಶ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಗುರೋಶ್ಚೈವೈಕವಾಕ್ಯತಾ |
 ೪೭೨. ಯಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸೇನ ತೇನಾತ್ಮಾಸನತೇ ನಾವಲೋಕೃತೇ || ೨-೧೩-೧೧
 ಆಯಂ ಪ್ರಪಂಚೋ ಮಿಥ್ಯೈವ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಹಮದ್ವಯಮ್ |
 ಆತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಂ ವೇದಾನ್ತಾ ಗುರುವೋಽನುಭವಸ್ತಥಾ || ೩-೨೧-೩೫
೪೭೩. ನ ಶಾಸ್ತ್ರೈರ್ನಾಪಿ ಗುರುಣಾ ದೃಶ್ಯತೇ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |
 ದೃಶ್ಯತೇ ಸ್ವಾತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾಸ್ವಯಾ ಸತ್ತ್ವಸ್ಥಯಾಧಿಯಾ ||
 —ನಿ.ಪೂ. ೧೧೮-೪
 ನ ಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ ಗುರೋರ್ವಾಕ್ಯಾನ್ಮದಾನಾನ್ನೇಶ್ವರಾ ಚ್ಛನಾತ್ |
 ಏಷ ಸರ್ವಪದಾತೀತೋ ಬೋಧಃ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಪರಃ ||
 —ನಿ.ಉ. ೧೯೭-೧೮
- ಮಹಾವಾಕ್ಯಾರ್ಥನಿಷ್ಯಂದಂ ಸ್ವಾತ್ಮಜ್ಞಾನಮವಾಪ್ಯತೇ |
 ಶಾಸ್ತ್ರಾದೇರಿಕ್ಷುರಸತಃ ಸ್ವಾದ್ವಿವ ಸ್ವಾನುಭೂತಿತಃ || -ನಿ.ಉ. ೧೯೭-೨೯
೪೮೦. ಕಿಂ ಕರೋಮಿ ಕ್ವ ಗಚ್ಛಾಮಿ ಕಿಂ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ತ್ಯಜಾಮಿ ಕಿಮ್ |
 ಆತ್ಮನಾ ಪೂರಿತಂ ವಿಶ್ವಂ ಮಹಾಕಲ್ಪಾಮ್ಬುನಾ ಯಥಾ || ೪-೫೮-೫
೫೧೯. ಆದಾವನ್ತೋಽಪ್ಯನನ್ತೋಽಹಂ ಮಧ್ಯೇ ಪೇಲವಜೀವಿತಃ |
 ಬಾಲಶ್ಚಿತ್ರೇನ್ದನೇವಾಹಂ ಕಿಂ ಮುಧಾಧೃತಿಮಾಸಿಧತಃ || ೫-೯-೮
೫೨೪. ವಿಚಾರಿತಮಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚಿರಮುದ್ಗ್ರಾಹಿತಂ ಮಿಥಃ |
 ಸಂತ್ಯಕ್ತವಾಸನಾನೌನಾದೃತೇ ನಾಸ್ತುತ್ಯಮಂ ಪದಮ್ || ೪-೫೭-೨೮
೫೬೮. ನ ಮೋಕ್ಷೋ ಮೋಕ್ಷ ಈಶಸ್ಯ ನ ಬನ್ದೋ ಬನ್ಧ ಆತ್ಮನಃ |
 ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷ ದೃಶೌ ಲೋಕೇ ನ ಜಾನೇ ಪ್ರೋಕ್ಷಿತೇ ಕುತಃ ||
 ನಾಸ್ತಿ ಬನ್ದೋ ನ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ ತನ್ಮಯಸ್ತ್ವೈವ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ |
 ಗ್ರಸ್ತಂ ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯೇನ ಮಾಯಾಮಯಮಹೋ ಜಗತ್ ||
 ೪-೧೧-೬೨, ೬೩

(ಇ) ಸೂತಸಂಹಿತೆ

೨. ದುರ್ಲಭಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮಾನುಷ್ಯಂ ತತ್ರಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಗ್ರಹಮ್ |
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಚ ತಥಾ ವಿಷ್ಣೋ ವೇದಾನ್ಶ್ರವಣಾದಿನಾ ||
 ಆತಿವರ್ಣಾಶ್ರಮಂ ರೂಪಂ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮದ್ಧ ಯಮ್ |
 ಯೋ ನ ಜಾನಾತಿ ಸೋಽವಿದ್ವಾನ್ ಕದಾ ಮುಕ್ತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||
 ೩-೨-೨೨, ೨೩

೨೩-೨೪. ತತ್ಪನಃ ಕಾರಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಪೞ್ಚ ಚ |
 ಏಕೈಕಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಕೃತ್ವಾ ತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ ||
 ಅಂಶಾನ್ ಪೞ್ಚ ಸಮಾಧಾಯ ತೇಷಾಮೇಕೈಕಮಾಸ್ತಿಕಾಃ |
 ಕೃತ್ವಾ ಚತುರ್ಧಾ ತೇಷ್ವಂಶಾನಾದಾಯ ಚತುರಃ ಸುರಾಃ ||
 ಯಥಾ ಕ್ರಮೇಣ ಭೂತಾನಾಂ ಚತುರಸ್ತಾಂಶ್ಚ ಕಾರಣಮ್ |
 ಯಥಾ ಕ್ರಮೇಣ ಭೂತಾರ್ಥೇನೈಕೇನೈಕಂ ಕರೋತಿ ತತ್ ||
 ಏವಮಂಶಾನ್ತರಾನೇತಾನಾದಾಯ ಚತುರಃ ಸ್ವಯಮ್ |
 ಏಕಂ ಭೂತಾನ್ತರಾರ್ಥೇನ ಕರೋತಿ ಕ್ರಮಶಃ ಸುರಾಃ ||
 ಏವಂ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪೞ್ಚೋಕ್ಯತ್ಯ ಸುರರ್ಷಭಾಃ |
 ಅಣ್ಣಾನಿ ಭುವನಾ ನ್ಯಾಶು ಕರೋತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಾರಣಮ್ ||
 ೪ ಉಪರಿ. ೫-೫೦ ರಿಂದ ೫೪

೧೦೭. ತೇಷಾಂ ಕಾರಣಭೂತೈಕಾವಿದ್ಯಾ || ೪ ಸೂತಗೀತೆ ೨-೫
 (ಮಾಯೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸೂತಸಂಹಿತೆ ೪-೧೨, ೧೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ).

೧೦೮. ಪ್ರತೀತ್ಯಾ ಕೇವಲಂ ಶಕ್ತಿರಚಿದ್ರೂಪಾ ತಮೋ ಮಯಿ |
 ಸರ್ವಪ್ರಕಾರೈರ್ವಿದ್ವದ್ಧಿರನಿರೂಪ್ಯಾಸ್ತಿ ಶಾಚ್ಚರೀ ||
 ತಯಾ ದುರ್ಭಟಕಾರಿಣ್ಯಾ ತಾದಾತ್ಮ್ಯೇ ನೈವ ಸಬ್ಧತಮ್ |
 ಕಾರಣಂ ಸಕಲಸ್ರಷ್ಟ್ವ ಸರ್ವ ಸಂಹರ್ತ್ಯ ಚಾಸ್ತಿಕಾಃ ||
 ೪ ಉ. ೫-೩೩, ೩೪

೧೧೩ ಸತ್ತ್ವಾತ್ ಸುಖಂ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಶೌಕ್ಯಮೇವ ಚ |
 -೧೧೮. ದುಃಖಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕಾಮಶ್ಚ ಲೌಹಿತ್ಯಂ ರಜಸೋ ಭವೇತ್ ||
 ಮೋಹೋ ಭ್ರಾನ್ತಿ ಸ್ತಥಾಲಸ್ಯಂ ಕಾರ್ಣ್ಯಂ ಚ ತಮಸೋ ಭವೇತ್ ||
 ೪-೨-೪೩, ೪೪

೧೨೪. ಅಸ್ತಿ ತಾವದಹಂಶಬ್ದ ಪ್ರತ್ಯಯಾಲಮ್ಬನಂ ಸುರಾಃ |
ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಃ ಪರಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸ ಏವಾತ್ಮಾನ ಸಂಶಯಃ ||
೪ ಉ.ಬ್ರ. ೧೨-೨
೧೪೨. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಸಮಾಚಾರಂ ವಿನಾ ಕೈವಲ್ಯಮಿಚ್ಛತಃ |
ನಾಸ್ತಿ ಕೈವಲ್ಯಸಂಸಿದ್ಧಿಃ ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ನ ಸಂಶಯಃ || ೪-೨೧-೩೪
ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾದ್ಯನುಷ್ಠಾನಾತ್ ಪಾಪನಾಶೋ ಭವತ್ಯತಃ |
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿರ್ಭವೇಜ್ಜನ್ಮೋ ರುದ್ರಸೈವ ಪ್ರಸಾದತಃ ||
೪-೨೩-೯ ರಿಂದ೧೪
೧೮೧. ಈಶಾನವಿಷಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ವೇದಾನ್ತಶ್ರವಣಾದಿನಾ |
ಜಾಯತೇ ಪರಹಂಸಸ್ಯ ಯತೇರ್ಮುಖ್ಯಾಧಿ ಕಾರಿಣಃ || ೪-೨-೧೦
೨೨೯. ಬ್ರಹ್ಮವೇದಮಿತಿ ಪ್ರಾಹ ಶ್ರುತಿರಪ್ಯತಿನಿರ್ಮಲಾ ||
೪-೧೫-೧೦
೨೪೧. ಅವಿದ್ಯೋಪಾಧಿಕೋ ಜೀವೋ ನ ಮಾಯೋಪಾಧಿಕಃ ಖಿಲು |
ಮಾಯೋಪಾಧಿಕ ಚೈತನ್ಯಂ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಹಿ ನಾಪರಮ್ ||
—ಸೂ.ಗೀ. ೨-೫೨
- (ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಹೊಂದುಗಡೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು).
೨೪೫. ತ್ವಮಹಂಶಬ್ದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿತಿಃ ಪರಾ |
ತಚ್ಚಬ್ಧಸ್ಯ ಚ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಃ ನೈವ ನಾತ್ರ ವಿಚಾರಣಾ ||
ತ್ವಮಹಂಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯೈವ ದೇಹಾದಿವಸ್ತುನಃ |
ನ ತಚ್ಚಬ್ಧಾರ್ಥತಾಂ ವಕ್ತಿ ಶ್ರುತಿಸ್ತತ್ತ್ವಮಸೀತಿ ಸಾ ||
ತದರ್ಥೈಕ್ಯವಿರುದ್ಧಾಂಶಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ವಾಚ್ಯ ಗತಂ ಶ್ರುತಿಃ |
ಅವಿರುದ್ಧಚಿದಾಕಾರಂ ಲಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ಬ್ರವೀತಿ ಹಿ ||
೪ ಉ. ೫-೨೨ ರಿಂದ೨೯
೨೪೭. ಪ್ರತ್ಯಗ್ರೂಪೇ ಶಿವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭವತಿ ದ್ವಿಜಾಃ |
ವೇದಾನ್ತಾನಾಂ ಮಹಾವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯ ಗ್ರಹೈಕತಾರ್ಥಗಮ್ ||
೪-೧೦-೩೭
೨೬೮. ಲೋಕವಾಸನಯಾ ಜನ್ಮೋಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಸನಯಾಪಿ ಚ |
ದೇಹವಾಸನಯಾ ಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾವನ್ಮೈವ ಜಾಯತೇ || ೪-೧೪-೫೧

೨೬೯. ವೇದಬಾಹ್ಯೇಷು ತನ್ಮೇಷು ನರಾಣಾಂ ವಾಸನಾಪಿ ಚ |
ಕುತರ್ಕವಾಸನಾ ಲೋಕವಾಸನಾ ಚ ಸುರರ್ಷಭಾಃ ||

ಪುತ್ರಮಿತ್ರ ಕಲತ್ರಾದೌ ವಾಸನಾ ಚಾರ್ಥವಾಸನಾ |
ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಮನೋಬುದ್ಧಿಪ್ರಾಣಾದಾವಪಿ ವಾಸನಾ ||

ಪಾಣೈಶ್ಚವಾಸನಾ ಭೋಗವಾಸನಾ ಕಾನ್ತಿವಾಸನಾ ||

ಪ್ರದ್ವೇಷವಾಸನಾ ರುದ್ರವೇದನಾರಾಯಣಾದಿಷು |
ಜ್ಞಾನಸಾಧನಭೂತೇಷು ತ್ರಿಪುಣ್ಯೋದ್ಗೂಲನಾದಿಷು ||

ಪ್ರದ್ವೇಷವಾಸನಾ ಪಾಪ ವಾಸನಾ ಸುರಪುಬ್ಗವಾಃ |
ಪರಮಾದ್ವೈತವಿಜ್ಞಾನಜನ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಕರ್ಮ ||

ತಸ್ಮಾನ್ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಶ್ರದ್ಧಾಲ್ಪವರ್ವಾಸನಾಮಖಿಲಾಮಿಮಾಮ್ |
ವಿಸೃಜ್ಯ ಪರಮಾದ್ವೈತಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕೋ ಭವೇತ್ ಸದಾ ||

೪ ಉ. ೪-೧೪೭ರಿಂದ ೧೫೨

೨೯೫ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಣಾಂ ನ್ನಣಾಂ ಪ್ರತಿಬನ್ಧವಿವರ್ಜಿತಮ್ |
-೫೨೬ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತದ್ಯತೇಽನ್ಯೇಷಾಂ ಪ್ರತಿಬದ್ಧಂ ವಿಜಾಯತೇ || ೧-೭-೨೪

ಜಾಯತೇ ಪೂರ್ಣವಿಜ್ಞಾನಂ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ ಪುಣ್ಯ ಗೌರವಾತ್ |
ತಥಾಪಿ ಪ್ರತಿಬದ್ಧಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸಾದೇನ ವಿನಾಕೃತಮ್ || ೪-೧೪-೫೨

೩೮೨. ಘಟಕುಡ್ಯಕುಸೂಲಾದಿಪದಾರ್ಥೇಷು ಮುನೀಶ್ವರಾಃ |
ಸತ್ತಾಯಾ ಭಾಸತೇ ಸೈಕಾ ಸತ್ತಾಕಾರ ತಯೈವ ತು || ೪-೧೫-೨

೩೮೬. ಅಹಂ ಸದಾಧಶ್ಚ ತಥಾಹಮೂರ್ಧ್ವಂ
ತ್ವಹಂ ಪುರಸ್ತಾದಹಮೇವ ಪಶ್ಚಾತ್ |
ಅಹಂ ಚ ಸವ್ಯೇತರಮಾಸ್ತಿಕ್ವಾಸ್ತಥಾ
ತ್ವಹಂ ಸದೈವೋತ್ತರಕೋಽನ್ತರಾಲಮ್ ||೭

೪ ಉ. ೯೫-೧೪೭

೪೬೩. ಸ ಏವ ಸರ್ವರೂಪೇಣ ವಿಭಾತಿ ನ ವಿಭಾತಿ ಚ |
ಅಹೋ ರುದ್ರಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಪೂರ್ಣತಾ ಕೋಽನು ವೇದ ತಾಮ್ ||

೪ ಉ. ೬-೩೨

೪೬೬. ಅನಿರೂಪಿತರೂಪಸ್ಯ ರೂಪಂ ತು ಬ್ರಹ್ಮಕೇವಲಮ್ ||
೪ ಉ. ೫-೯೧

೪೭೧. ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಮಾತ್ರಾನಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಮಿಶ್ರರಮ್ |
 ಏಕಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ಯೇ ವಿಪ್ರಾಸ್ಕರ್ತಶ್ಚ ಪ್ರಮಾಣತಃ ||
 ತಥಾ ಸ್ವಾನುಭವೇನೈವ ಗುರೂಕ್ತಾ ಚ ಪ್ರಸಾದತಃ |
 ತ ಏವ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಾಸ್ತ್ವಿವಃ ಶವಧಯಾಮ್ಯ ಹಮ್ ||
 ೪-೧೧-೩೬,೩೭
೪೭೨. ಅಕರ್ತಾಹಮಭೋಕ್ತಾಹಮನಬ್ಧೋಽ ಹಮಹಂ ಶಿವಃ || ೪-೩-೨
 (ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯವಾಕ್ಯವೇ
 ಶಂ.ಗೀ.ತಾ. ೯-೩೦ರಲ್ಲಿದೆ)
೫೬೬. ಪ್ರತೀತಮಖಿಲಂ ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಭಾಸತೇಽಖಿಲಮ್ |
 ಸಂಸಾರಸ್ತಸ್ಯ ಮುಕ್ತಿರ್ವಾ ಕಥಂ ಸಿದ್ಧತಿ ಯೋಗಿನಃ || ೪-೧೩-೪೯
೫೬೯. ಯದ್ಯದಸ್ತಿತಯಾ ಭಾತಿ ಯದ್ಯನಾಸ್ತಿತಯಾ ತಥಾ |
 ತತ್ತ್ವತ್ವಂ ಮಹಾದೇವಮಾಯಯಾ ಪರಿಕಲ್ಪಿತಮ್ || ೪-೧೨-೧೬
೫೭೪. ಯಥಾಭಾತಸ್ವರೂಪೇಣ ಶಿವಂ ಸರ್ವಂ ವಿಚಿಂತಯನ್ |
 ಯೋಗೀ ಚರತಿ ಲೋಕಾನಾಮುಪಕಾರಾಯ ನಾನ್ಯಥಾ ||
 ಉ.ಸೂ.ಗೀ. ೫-೬೪

೨. ಶಂಕರಾನಂದರ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಭಾಗಗಳು

ವಿಶೇಷಸೂಚನೆ : ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಆರ್ಥವನ್ನು ವಿಶದಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಂ.ಗೀ. (ಶಂಕರಾನಂದೀಯ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯಬೋಧಿನೀ) ಎಂದು ತೋರಿಸಿರುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿರುವ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯ- ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯವು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಶದವಾಗುವದು.

೧. ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ

ಶಂ.ಗೀ. ೯ ಸಿ.ಸಿ ; ಏ. ಚೂ. ೨, ೪, ೫.

೧. ಪುರುಷೇಣ ಸಾಧ್ಯೋಽರ್ಥಃ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯೈವ ಪುರುಷಾರ್ಥತ್ವಂ ನ ತು ಧರ್ಮಾದೇಃ | ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾನಾಂ ಸ್ತ್ರೀಸಾಧ್ಯತ್ವಸಂಭವಾತ್ | 'ಭರ್ತೃಶುಶ್ರುಷಣಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಗ್ನಿ ಹೋತ್ರನಿಷೇವಣಮ್' ಇತಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಪಿ ಸ್ವಧರ್ಮಃ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಃ ಸಾಧ್ಯೋ ವಿದ್ಯತ ಏವ | ತತೋ ಧರ್ಮಸ್ಯಾಸ್ತ್ರೈವ ಸ್ತ್ರೀಸಾಧ್ಯತಾ ತಥೈವಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಾಮಸ್ಯಾಪಿ | ನ ತು ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ | ತಾಸಾಂ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನ ತದರ್ಥವಿಚಾರಯೋಗ್ಯತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ತಥೈವ ಶೂದ್ರಜಾತೇರಪಿ | 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದೃಷ್ಟವ್ಯಃ ಶ್ರೋತವ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಶ್ರವಣವಿಧಾನಾತ್ | ನನು ತಾಸಾಂ ವೇದಾನಾದ್ಯಯನ ಯೋಗತ್ವಾಭಾವೇಽಪಿ ಶ್ರವಣಯೋಗ್ಯತ್ವಾಸ್ತ್ರೈವೇತಿ ಚೇತ್ | ನ | 'ಮನವ್ಯಶೋಭಪತಿಭಿಃ' ಇತಿ ಮನನಶಕ್ತ್ಯಸಂಭವಾತ್ | ಪದವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಸ್ಯೈವ ವೇದಾನವಿಚಾರಮನನತದರ್ಥಾರ್ಥವಸಾಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಯುಜ್ಯತೇ | ನೇತರಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯಾಪಿ | ಕಿಮುತ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ನ ಯುಜ್ಯತ ಇತ್ಯತಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನಸಂಪಾದನಾಯೋಗ್ಯ ತ್ವಾನ್ಮ ಮೋಕ್ಷಾಧಿಕಾರಃ ಯಥಾ ಪುರುಷಾಣಾಮ್ | ತತಃ ಪುರುಷೇಣ ಸಾಧ್ಯೋಽರ್ಥಃ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯೈವ ಮುಖ್ಯಂ ಪುರುಷಾರ್ಥ ತ್ವಂ ಧರ್ಮಾದೇಸ್ತು ಗೌಣಮ್ ||

ನನು 'ಸ್ತ್ರೀಯೇ ವೃಶ್ಯಾಸ್ತಥಾ ಶೂದ್ರಾಃ' ಇತಿ ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾಣಾಮಪಿ ಜ್ಞಾನತತ್ಪಲಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ | ನ | ತದ್ಭಜನಸ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರಾದೀನಾಮಪಿ ಜ್ಞಾನತತ್ಪಲಸಿದ್ಧಿ ಕಿಮುತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದೀನಾಂ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪಲಂ ಚ ಸಿದ್ಧತೀತಿ ಜ್ಞಾನತತ್ಪಲಸೌಲಭ್ಯವೈತಿಪಾದನ ಪರತ್ವೇನ ಸಾಧ್ಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಾಭಾವಾತ್ | ತತೋ ನ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಃ | ನನು ಗಾರ್ಗೀ ಸುಲಭಾದಿಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಧರ್ಮ ವ್ಯಾಭಾದಿಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತಿಃ ಶ್ರುತಿಯತೇ ಕಥಂ ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರಾದೀನಾಂ ಜ್ಞಾನಾನಧಿಕಾರ ಇತಿ ಚೇತ್ | ಉಚ್ಯತೇ | ಧರ್ಮ ವ್ಯಾಧಃ ಪೂರ್ವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಃ ಸನ್ನೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಪೇನ ಶೂದ್ರೋ ಜಾತಃ | ತತ್ರಾಽಪಿ ಪ್ರಾಕೃತಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಏತೇಷಾದೇವ ಜ್ಞಾನೀ ಚ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಿನ ಏವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ದುಷ್ಕರ್ಮ

ವಶಾತ್ ಶೂದ್ರಯೋನಿಃ, ತಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಮೇವ ಕರ್ಮ
ವಿಶೇಷಾತ್ ಸ್ತ್ರಿಯೋನಿರುಪಯುಜ್ಯತೇ | ತಾಸಾಮಪಿ ತಜ್ಞಾನ್ಯಂ
ಪ್ರಾಗ್ಭವೀಯಮೇವ ನ ತ್ವಾದುನಿಕಮ್ | ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ವೇದಾನ್ತಾದ್ಯಯನ
ತದರ್ಥವಿಚಾರಾನಧಿಕಾರಾತ್ | ಅತ ಏವ ತತಃ ಸಿದ್ಧಂ ಪುರುಷೇಣ
ಸಾಧ್ಯೋಽರ್ಥಃ ಪುರುಷಾರ್ಥೋ ಮೋಕ್ಷ ಏವೇತಿ ||

ಮೇಲಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಅಪಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ
ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದಕ್ಕೂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯದ ಮೈತ್ರೇಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಕೂ
ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

೨. ಸ್ನಾನದಾನಯಾಗಾದಿಗಳು ಜ್ಞಾನಕಾರಣವಲ್ಲ

ಶಂ. ಗೀ. ೨-೫೦ ; ವಿ. ಚೂ. ೬,೧೩.

೨. ನನು ಕೃಚ್ಛ್ರಚಾನಾತ್ರಯಣಾದಿಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತೈ ಸ್ತ್ರಿಸುಪರ್ಣಾದಿಜಪೈ
ರಶ್ವಮೇಧಾದಿಯಾಗೈರ್ಗಜ್ಞಾದಿಮಹಾನದೀಸ್ನಾನದಾನ್ಯಶ್ಚ ಸರ್ವಪಾಪ
ಕ್ಷಯೇ ಸತಿ ಕಿಮರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಲೇಶ ಇತಿ ಚೇತ್ | ನ |
ತೈರ್ನಿಃಶೇಷನಿವೃತ್ತ್ಯಸಂಭವಾತ್ | '.... ಕೃತೇಽಪಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದೌ
ಪಾಪಸ್ಯೈವ ನಿವೃತ್ತಿರ್ನ ತು ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಶತಕೋಟಿಜನ್ಮಹೇತೋಃ' | ನ
ಹಿ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ನಿವರ್ತಕಮಸ್ತಿ ಮಹತ್ ಸಾಧನಂ ವಿನಾಽಽತಜ್ಞಾನಮ್ ||

೩. ವೇದಾಂತಜ್ಞಾನದಿಂದಲ್ಲದೆ

ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ

ಶಂ. ಗೀ. ೬-೨೬ ; ವಿ. ಚೂ. ೫೬.

೩. ಇದಮೇವ ದರ್ಶನಂ ಮುಕ್ತೇಃ ಪರಮಕಾರಣಮಿತಿ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ
ನ ತು ಯೋಗಃ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಚ ಸ್ತೋತ್ರಮನ್ತ್ರಜಪಾದಿ ಚ ||

೪. ಭಕ್ತಿಯು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ

ಶಂ. ಗೀ. ೧೨-೧೯ ; ವಿ. ಚೂ. ೩೧, ೩೧^೧ /,

೪. 'ಏಕಾನಭಕ್ತಿಗೋವಿನೇ ಯತ್ಸರ್ವತ್ರ ತದೀಕ್ಷಣಮ್' (ಭಾಗ. ೭-
೭-೫೫), 'ಅಹೈತುಕ್ಯವ್ಯವಹಿತಾ ಯಾ ಭಕ್ತಿಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮೇ | ಲಕ್ಷಣಂ
ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಉದಾಹೃತಮ್' (ಭಾಗ. ೩-೨೯-೧೨)
ಅಸ್ಮಾರ್ಥಃ | ಅಹೈತುಕೀ ನಿಮಿತ್ತರಹಿತಾ ವಿಪರೀತಪ್ರತ್ಯಯನಿವೃತ್ತ್ಯಾದಿ
ಪ್ರಯೋಜನವರ್ಜಿತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧಾ ಚ | ಅವ್ಯವಹಿತಾ
ಅವ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಾ ಚ ವೃತ್ತ್ಯನ್ತರವರ್ಜಿತಾ | ಪುರುಷೋತ್ತಮೇ ಪ್ರತ್ಯ

ಗಭಿನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಯಾ ಭಕ್ತಿಃ ಅಖಿಣ್ಣಾಕಾರವೃತ್ತಿಃ, ತದೇವ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ನಿರ್ಗುಣವಿಷಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ಭಕ್ತೇಃ, ಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ವರೂಪಂ ಮಹದ್ಭಿಃ ಉದಾಹೃತಮ್ ಉಕ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

೫. ತನ್ನ ಮುಕ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು

ಶಂ. ಗೀ. ೬-೫ ; ಏ. ಚೂ. ೫೩, ೭೦.

೫. ಯಥಾ | ಮಹಾರೋಗೀ ಪರಕರ್ತೃಕಪಥ್ಯಾಪಧಸೇವಯಾ ನ ತಾರ್ಯತೇ ವಿನಾ ಸ್ವಕರ್ತೃಕಯಾ ತಥೈವ ಸ್ವಯಮಪಿ ಸ್ವಕರ್ತೃಕಶ್ರವಣಾ ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠಯಾ ವಿನಾ ಪುತ್ರಾದಿರ್ನ ತಾರ್ಯತೇ ಪ್ರತ್ಯುತ ಸ್ನೇಹಾಸ್ಪದತ್ವೇನ ಬನ್ದಹೇತುರೇವ ಭವತಿ ಪುತ್ರಾದಿರ್ನ ಮುಕ್ತಯೇ

೬. ಪ್ರಕೃತಿವಿಲಯವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ

ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೧, ೬-೨೫ ; ಏ. ಚೂ. ೬೩, ೬೪, ೩೧೭, ೩೫೧, ೩೫೩, ೩೬೬.

೬. ಆತ್ಮನಾತ್ಮನೋಃ ಪೃಥಕ್ ಜ್ಞಾನಮ್, ಆತ್ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿನ್ನತ್ವ ಜ್ಞಾನಮ್, ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರವಿಲಾಪನಜ್ಞಾನಂ ಚ ಮುಕ್ತೇರ್ನಿಯತಮ್ ಅಸಾಧಾರಣಮೇವ ಕಾರಣಮ್ ||

೭. ವಾಗುಪಲಕ್ಷಿತಾನಿ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತತ್ತ್ವದ್ವಿಷಯೈಃ ಸಹ ಮನಸಿ ಪ್ರವಿಲಾಪಯೇತ್ | ಪ್ರಪಂಚಕಾರಣಂ ತನ್ಮನೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನ ಆತ್ಮನಿ ಅಹಮಾತ್ಮಿಕಾಯಾಂ ಬುದ್ಧಾ | ತಜ್ಞಾನಮ್ ಅಹಮಾತ್ಮಿಕಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಮಹತ್ಯಾತ್ಮನಿ ಮಹತ್ತ್ವೇ | ತನ್ಮಹತ್ತ್ವಂ ಅವ್ಯಾಕೃತೇ | ತದವ್ಯಾಕೃತಂ ಶಾನ್ತೇ ಸರ್ವಪ್ರಪಂಚೋಪಶಮೇ ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಪರೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರವಿಲಾಪಯೇತ್ ||

ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರವಿಲಾಪನಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಸೂ. ಭಾ ೧-೪-೧ (ಭಾ. ಭಾ ೩೩೭)ಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ.

೭. ಸಂನ್ಯಾಸ, ಸಮಾಧಿ

ಶಂ. ಗೀ. ೩ ೪ ೫ ೨ ; ಏ. ಚೂ. ೮, ೧೦, ೨೦, ೨೬೪, ೬೦೭, ೩೫೨, ೩೫೯.

೮. ತಸ್ಮಾದ್ಭೇದೇಃ ಸಂನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಫಲಂ ವೇದಾನ್ತ ಶ್ರವಣಾದಿಜನ್ಯಜ್ಞಾನ ಮೇವೇತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ||

೯. ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿತರುಮಾಸಃ ಸಂನ್ಯಾಸಃ, ಬಾಹ್ಯಪ್ರವಣತಾರಾಹಿತ್ಯೇನ ಚಿತ್ಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋ, ವಸ್ತಾನಲಕ್ಷಣೋ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಃ | ಪ್ರತ್ಯಗ್ಭ್ರೂಷ್ಯಾನ್ ಸಾಕೃತ್ಪ್ರತಯನಿರಾಸಃ ಸಂನ್ಯಾಸಃ

ಸವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಃ | ದ್ವಾವಪ್ಯೇತೌ ಸಂನ್ಯಾಸೌ ಪ್ರಧಾನೌ | ಏತಯೋಃ
ಶ್ರವಣಮನನಯೋಶ್ಚಾಜ್ಞಭೂತಸ್ತತ್ಪ್ರತಿಕೂಲಾನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ
ಕರ್ಮಣಾಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಲಕ್ಷಣಃ ಸಂನ್ಯಾಸಃ ಇತ್ಯೇವಂ ಸಂನ್ಯಾಸಶಬ್ದಾರ್ಥಃ
ಸ್ತೇಧಾ ಭಿದ್ಯತೇ ||

೮. ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿ

ಶಂ. ಗೀ. ೪-೧೦, ೧೨-೧೨, ೧೨-೧೪ ; ವಿ. ಚೂ. ೧,೩೩೨.

೧೦. ಉಪಾಶ್ರಯಣಂ ನಾಮ ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮವೇತಿ ಬಹಿರಂತಃ ಸರ್ವತ್ರ
ಪ್ರತ್ಯಗ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸದೇಕತ್ವದರ್ಶನಮ್ | ತದೇವ ಕುರ್ವಂತಃ ಸನ್ಮೋ
ಮನ್ಮಯಾ ಮದಾತ್ಮನಾ ಪೂರ್ಣಾ ಭೂತ್ವಾ ದೇಹಪಾತಾನನ್ತರಂ
ಮದ್ಭಾವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾವಸ್ಥಾನಲಕ್ಷಣಮ್ ಆಗತಾಃ | ವಿದೇಹ
ಮುಕ್ತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ||
೧೧. ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಯತ್ಪಲತಿ ದೃಶ್ಯಜಾತಂ ತತ್ ಕರ್ಮಫಲಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ
ತಸ್ಯ ತ್ಯಾಗಃ ನಿತ್ಯನಿರನ್ತರನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿನಿಷ್ಯಯಾ ಆದರ್ಶನಂ
ಬಹಿರಂತಃ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರೋಪಲಕ್ಷ್ಯಃ ಕರ್ಮ
ಫಲತ್ಯಾಗೋ ಧ್ಯಾನಾದ್ವಿಶಿಷ್ಯತೇ | ಯತ್ರ ತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಮಾತ್ಮೈವಾ
ಭೂತ್ ಇತಿ ಶ್ರವಣಾತ್, ನಿರವಶೇಷಿತಸರ್ವವಿಶೇಷತ್ವಾತ್ ಕರ್ಮಫಲ
ತ್ಯಾಗಸ್ಯ ತ್ರಿಪುಟಿಮತೋ ಧ್ಯಾನಾದ್ವಿಶಿಷ್ಯತ್ವಂ ಯುಕ್ತಮ್ | ತ್ಯಾಗಾತ್
ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಾತ್ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧೇರ್ನಿಃಶೇಷವಿನಷ್ಟ
ವಿಪರೀತವಾಸನಾಗ್ರನ್ಥೇರ್ವಿದುಷಸ್ತ್ವನನ್ತರಮೇತದ್ದೇಹಪಾತಾನನ್ತರಮೇವ
ಶಾಂತಿಃ, ಆತ್ಮನಿಕ್ರಮಸಾರೋಪಶಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾಽವಸ್ಥಾನಲಕ್ಷಣಂ
ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಂ ಸಿದ್ಧತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||
೧೨. ಸತ್ಯೇವ ಕಾರ್ಯಕರಣಸಂಘಾತನಿರೋಧೇ ಸಮಾಧಿಃ, ಸಮಾಧಿಮತ ಏವ
ವಿಪರೀತಪ್ರತ್ಯಯನಾಶಃ, ತತ ಏವ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಮ್, ತದ್ವತ
ಏವ ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಃ ||

೯. ಶ್ರವಣಮನನಮಾತ್ರದಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯಿಲ್ಲ

ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೯, ೬-೧೦, ೫-೨೮ ; ವಿ. ಚೂ. ೬೨,೬೩,೬೪,೬೫,೬೬,೬೭.

೧೩. ಶು ತವೇದಾನಾ ಆಪಿ ನಿದ್ರಿತಾ ಇವ ತತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಕಿಮಪಿ ನ
ಜಾನಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

೧೪. ಯತೋ ಯೋಗಾರೂಢಸ್ಯೈವಾಽಪ್ರತಿಬದ್ಧಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮ
ದರ್ಶನಂ ಮುಕ್ತಿಶ್ಚ ನಾನ್ಯಸ್ಯ, ಆತೋ ಮುಮುಕ್ಷುಣಾ ಶ್ರವಣಾಪನ
ನಾಭ್ಯಾಂ ವಿಜ್ಞಾತಾತ್ಮತತ್ತ್ವೇನ ಯತಿನಾ, ಏತಾವನ್ಯಾತ್ರೇಕೈವ
ಕೃತಾರ್ಥೋಽಪಿತ್ಯಸ್ಮಿತಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಸ್ವಾಪ್ರತಿಬದ್ಧತ್ವಾಯ
ಸಮಾಧಿರವಶ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಃ ||

೧೫. ಯಃ ಸದಾ ಮುನಿರೇವ ಭವತಿ ಸ ಏವ ಮುಕ್ತೋ ಭವತಿ ನಾನ್ಯಃ
ಶತಧಾ ಕೃತಶ್ರವಣೋಽಪಿ ||

ಸೂ. ಭಾ. ೪-೧-೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ಶ್ರವಣಮಾಡಿದವರಿಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯುಕ್ತ
ಭಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೂ ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನವಾದ ಬಳಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆನೂ
ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವದಕ್ಕೆ ಇದು ವಿರುದ್ಧ.

೧೦. ಜ್ಞಾನವೃಂಟಾದವನಿಗೇ ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಸಮಾಧಿಗಳು

ಶಂ. ಗೀ. ೬-೪೦ ; ಏ. ಚೂ. ೨೬೪.

೧೬. ನಿದಿಧ್ಯಾಸಾ ನಾಮ ವಿಜಾತೀಯಪ್ರತ್ಯಯತಿರಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಿಕಾ
ಸಜಾತೀಯಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿಃ ಖಿಲು | ಸೈಷಾ ಸಮ್ಯಗ್ವಿದಿತಾತ್ಮತತ್ತ್ವ
ಸ್ಯೈವ ಸಿದ್ಧತಿ ನೇತರಸ್ಯ | ಯಥಾ ಘಟಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯ ವಿಜಾ
ತೀಯಃ ಪಟಪ್ರತ್ಯಯ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಘಟಪಟಯೋಃ ಸ್ವರೂಪಂ
ಲಕ್ಷಣಂ ಚ ವಿಜಾನತ ಏವ ಸಿದ್ಧತಿ | ತದ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ಚ ತಯೋಃ
ಸಂದರ್ಶನಂ ಕೃತವತ ಏವ ಸಿದ್ಧತಿ ನಾನ್ಯಸ್ಯ | ತದ್ವದಾತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಾ
ನಾತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಾ ವಿಜಾತೀಯಾ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಮ್ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮನೋಃ
ಸ್ವರೂಪಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಚ ವಿಜ್ಞಾತವತ ಏವ ಸಿದ್ಧತಿ ತಾದೃಗ್ವಿಜ್ಞಾನಂ
ತತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವತ ಏವ ಸಿದ್ಧತಿ ನೇತರಸ್ಯ | ನ ಹಿ ಕಶ್ಚಿದಪ್ಯದೃಷ್ಟಂ
ಗಣ್ಣಭೇರುಣ್ಡಂ ದೃಷ್ಟಗರುಡಾದಿವದ್ ಭಾವಾಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ ಯಥಾ
ಪಿತರಂ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಂ ವಾ | ತದ್ವದವಿಜ್ಞಾತಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ವದನುಭವ
ಶೂನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿದಪ್ಯನಾತ್ಮವದಾತ್ಮಾನಂ ಭಾವಯಿತುಂ ನ ಶಕ್ನೋತಿ
ಸ್ವಾನುಭವಾಭಾವಾತ್ | ತತೋಽನಾತ್ಮವತ್ ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಆತ್ಮ
ಸ್ವರೂಪಂ ಸಮ್ಯಗ್ವಿದಿತವತ ಏವ ನಿರುಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ ನಿದಿಧ್ಯಾಸಾ
ಸಮಾಧಿಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಭವತಿ | 'ತಮೇವ ಧೀರೋ ವಿಜ್ಞಾಯ
ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ' ಇತಿ, 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನ್
ಮನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಞ್ಚಥ' ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ನಿರುಕ್ತಲಕ್ಷಣಮಾತ್ಮಾನಂ
ವಿಜ್ಞಾತವತಾಮೇವ, 'ಓಮಿತ್ಯೇವಂ ಧ್ಯಾಯಥ ಆತ್ಮಾನಮ್' ಇತಿ
ಚಾಽಽತ್ಮಧ್ಯಾನಂ ವಿದಧಾತಿ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಮನನನಿಧಿಧ್ಯಾಸಗಳೂ ಆತ್ಮನ ಅವಗತಿಗಾಗಿಯೇ ; ಅವಗತಿಗಾಗಿಯೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ- ಎಂದು ಸೂ. ಭಾ. ೧-೧-೪, ೧-೪-೧ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ವಾಕ್ಯದಿಂದಾದ ಬಳಿಕ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಛಾಪ್ಯ (೧-೪-೭, ಭಾ. ಭಾ. ೧೩೭ ರಿಂದ ೧೩೯) ಕ್ಯೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವುದು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

೧೧. ಆತ್ಮವಸ್ತುವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅದರ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಉಂಟಾಗುವದಕ್ಕೂ ಪಕ್ಷಣಾಗುವದಕ್ಕೂ ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೂ ಧ್ಯಾನವೂ ಸಮಾಧಿಯೂ ಬೇಕು.

ಶಂ. ಗೀ. ೨-೬೭, ೬-೪೦, ೧೮-೫೦ ; ವಿ. ಚೂ. ೨೭೩, ೩೩೮, ೩೫೭, ೩೫೮, ೩೫೯.

೧೭. ಇಷ್ಟಕಾಚಯನಾದಿಜ್ಞಾನಮತಿಸ್ಸೂಲಮಪಿ ಮುಹುರ್ಮುಹುರವ ಲೋಡನಂ ಚರಣಂ ಪ್ರಚಾರಣಂ ವಾ ವಿನಾ ನ ಸ್ಫುಟಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ | ಕಿಮು ವಕ್ಶ್ಯಮ್ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಮತೀಂದ್ರಿಯಮವಿಷಯಮಪ್ರಚುರ ಮಸಂಸ್ಕೃತಮನಾರೂಢಮವಿನ್ನಷ್ಟಪ್ರತಿಪಕ್ಷಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನಂ ಸಮಾಧ್ಯಭಾವೇ ನ ಪ್ರತಿಭಾತೀತಿ ||
೧೮. ಸರ್ವದಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೈವ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾ ತಿಷ್ಠತೋ ಯತೇಃ ಸರ್ವ ವಾಸನಾಸಂಕ್ಷಯಃ ಸರ್ವಕಾಮಪ್ರಮೋಕಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಪ್ರವಿಲಯಶ್ಚೇ ತ್ಯೇತತ್ತ್ರಿಯಸ್ಯ ಭಾವಿಜನಮಹೇತೋರನಿಷ್ಠಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿಃ ತಥಾ ಜೀವ ದ್ವಶಾಯಾಂ ದೃಷ್ಟದುಃಖಾನುಪಲಬ್ಧಿಃ ಸದಾನಂದಾನುಭೂತಿರ್ವಿದೇಹ ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ- ಇತ್ಯೇತತ್ತ್ರಿಯಸ್ಯೇಷ್ಟಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ||
೧೯. ನನ್ನಾತ್ಮವಿದಃ ಕಿಮರ್ಥಂ ಧ್ಯಾನಂ ಸಮಾಧಿರ್ವೇತಿ ನ ಮನ್ನವ್ಯಮ್ | ಧ್ಯಾನಸಮಾಧ್ಯೋರಾತ್ಮತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾಪ್ರತಿಬಂಧಹೇತುತ್ವಾತ್ | ಸರ್ವ ಮಿದಮಹಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮೈವೇತಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಮಾತ್ರತ್ವ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೈವಾಽಽತ್ಮತಾ ಜ್ಞಾನಂ ಚಾಪ್ರತಿಬಂಧಂ ಶ್ರುತಿಮಾತ್ರೇಣ ನ ಸಿದ್ಧತಿ ವಿನೈವ ಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಭ್ಯಾಮ್ | 'ಸಮಾ ಹೀತೋ ಭೂತ್ವಾಽಽತ್ಮನೈವಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯತಿ' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೈವಾಽಽತ್ಮತ್ವವಿಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪ್ರತಿಬಂಧತ್ವ ಸಿದ್ಧಯೇ ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯಸಿದ್ಧಯೇ ಚ ಸಮಾಧಿಂ ವಿದಧಾತಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಅತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋಽಪ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಯೇ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸಾದಿರವಶ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ||

೨೦. ವಾಸ್ತವಮಪಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸತಿ ಪ್ರಮಾಣಸೌಷ್ಠವೇ ಸಮೀಚೀನಂ
 ಜಾಯತೇ ನ ತ್ವಸೌಷ್ಠವೇ | ಯಥಾ ಚಕ್ಷುಷಂ ಕಾಚಕಾಮಲಾದಿ
 ದೋಷೇಣ ತೈಮಿರಿಕತ್ವೇ ಚನ್ದ್ರಾನೇಕತ್ವಜ್ಞಾನಮವಾಸವಮೇವ
 ಜಾಯತೇ | ವಸ್ತುನೋ ವಿಸ್ಪಷ್ಟತ್ವೇಽಪಿ ತಸ್ಯೈವ ನಿರನ್ತರೌಷಧಸೇವಯಾ
 ತದ್ದೋಷನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ನಿರ್ಮಲತ್ವೇ ಸಿದ್ಧೇ ವಾಸ್ತವಮೇವ ಚನ್ದ್ರ
 ಜ್ಞಾನಂ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ ತದ್ಬರ್ತನಾಹ್ಲಾದಶ್ಚ ಸಿದ್ಧತಿ ತಥೈವಾನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾ
 ವಾಸನಾಕೃತ್ಯಃ ಸತ್ಪರಜಸ್ತಮೋದೋಷೈರ್ದೂರ್ಷಿತೇ ಸತ್ಯನ್ತಃಕರಣೇ
 ಸಮುತ್ಪದ್ಯಮಾನ್ಯರಹಮಿದಮದ ಇತ್ಯಾದ್ಯನಾತಪ್ರತ್ಯಯೈರ್ವ್ಯವ
 ಧೀಯಮಾನಮಾತೃತ್ವಂ ನ ವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ ಭಾತಿ | ತಸ್ಮೈವಾನ್ತಃಕರಣಸ್ಯ
 ಚರಕಾಲನಿತ್ಯನಿರನ್ತರಸಮನುಷ್ಠಿತಸಮಾಧಿಯೋಗೇನ ಸಜಾತೀಯ
 ಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇನ ನಿರುಕ್ತದೋಷಾಣಾಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಚ
 ನಿಃಶೇಷನಿವೃತ್ತ್ಯಾ ಕೇವಲಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಭಾವಾಪತ್ತೌ ಸರ್ವಮಿದಮಹಂ ಚ
 ಬ್ರಹ್ಮೈವೇತ್ಯದ್ವೈತಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಂ ಸರ್ವದೃಶ್ಯಸಂಬಂಧನಿರ್ಮುಕ್ತಮು
 ಪ್ರತಿಬದ್ಧಂ ಚ ಜಾಯತೇ | ತತೋ ಜ್ಞಾನಪರಿಪಾಕೈಕಪ್ರಯೋಜನತ್ವಾತ್
 ಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತೇಃ || ತದೇತಜ್ಞಾನಂ ನಿತ್ಯನಿರನ್ತರ
 ಸಜಾತೀಯಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತ್ಯೇಕಗಮ್ಯಂ ನ ತ್ವಯಂ ಘಟ ಇತಿವತ್
 ಸಕೃದುಪದೇಶಮಾತ್ರಗಮ್ಯಂ ನಾಪಿ ರಾಜತ್ವಜ್ಞಾನವತ್ ಪಟ್ಟಬದ್ಧಕ್ರಿಯಾ
 ಮಾತ್ರಗಮ್ಯಂ ಚ ಭವತಿ | ತತ್ರ ಜ್ಞೇಯಸ್ಯ ಸ್ಥೂಲತ್ವೇನ ತಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಪಿ
 ಸ್ಥೂಲತ್ವಾನಿಷ್ಪಷ್ಟಿಯೋಗಿ ಕತ್ವಾಲೋಕಿತತ್ವಚ್ಚ ಪ್ರತ್ಯಯಾವೃತ್ತಿರ್ನಾಪೇಕ್ಷ್ಯತೇ ||

೧೨. ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಮಾಯಾತರಣ

ಶಂ. ಗೀ. ೭-೧೪ ; ಏ. ಚೂ. ೧೦೭ ರಿಂದ ೧೧೫, ೧೪೭, ೩೪೦ ರಿಂದ ೩೪೫.

೨೧. ನಿಷ್ಕಾಮನಯೇಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧ್ಯಾ ಬಹುಜನ್ಮಸ್ವನುಷ್ಠಿತಪುಣ್ಯಕರ್ಮ
 ವಿಶೇಷೈಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನಃ ಸನ್ನೋ ವಿವೇಕವೈರಾಗ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಸರ್ವಂ
 ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಗುರೋಃ ಸಂನಿಧೌ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ತೀವ್ರಮೋಕ್ಷೇಚ್ಛಯಾ
 ಪ್ರಾಪ್ತತದೇಕನಿಷ್ಠಯಾ ಶ್ರವಣಂ ಮನನಂ. ಚ ಕೃತ್ವಾ ಷಷ್ಠೇನೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ
 ಮಾಮೇವ ನಿರ್ಗುಣಮದೃಶ್ಯತ್ವಾನಾತ್ಮತ್ವಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ಚಿದೇಕರಸಂ
 ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯನಿರನ್ತರನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿನಿಷ್ಠಯಾ ಕ್ರಿಯಾನ್ತರಾನವಕಾಶ
 ಪ್ರದಯೈವ ಯೇ ಯತಯಃ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ವಿಪರೀತಪ್ರತ್ಯಯರಾಹಿತೈಃ
 ಸರ್ವದಾ ಸ್ವಾತ್ಮನಾನುಸಂದಧತೋ ತ ಏವ ಗುರ್ವಾತ್ಮೇಶ್ವರ
 ಪ್ರಸಾದಾತಿಶಯಾತ್ ಸಮ್ಯಗುತ್ಪನ್ನಾಪ್ರತಿಬದ್ಧಪರಾವರೈಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನೇನೈ

ವೇತಾಮಾವರಣವಿಕ್ಷೇಪಾತ್ಮಿಕಾಂ ಸರ್ವಾನರ್ಥಕಾರಣಭೂತಾಂ
 ಸತ್ತ ರಜಸ್ವಪ್ನೋಗುಣಮಯಿಂ ಮಾಯಾಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಚ
 ವಿಪರೀತದರ್ಶನಲಕ್ಷಣಂ ತರನ್ತಿ | ಸರ್ವಮುದಮಹಂ ಚ
 ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ಯಪ್ರತಿಬದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಕತ್ವಪ್ರತ್ಯಯೇನ ವಿಧ್ವಂಸಯನ್ತಿ |
 ನಿತ್ಯನಿರನ್ತರಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಯಾ ರಚೋಗುಣಾನ್ ರಾಗಾದೀನ್ ತಮೋಗುಣಾನ್
 ವಿಪರೀತಭಾವಾದೀನ್ ಸತ್ತ್ವಗುಣಾನ್ ಶಮಾದೀಂಶ್ಚ ತತ್ಕಾರ್ಯಾಣಿ
 ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತ್ಯಹಂಮಮೇತ್ಯಾದೀನಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯತೀತ್ಯ ಇಹೈವ
 ಸಂಸಾರಾನ್ತುಕ್ತಾ ಭೂತ್ವಾ ವಿದೇಹಮುಕ್ತಿಸುಖಮಖಿಣ್ಡಮಾತ್ಮೀಯಂ
 ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ತಿ ನಾನ್ಯೇ ಶ್ರವಣಮಾತ್ರೇಣಾತ್ಮಾನಂ ಕೃತಾರ್ಥಂ ಮನ್ಯಮಾನಾ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

೧೩. ಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ತೂಷ್ಣೀಮವಸ್ಥೆ

ಶಂ. ಗೀ. ೩-೫ ; ವಿ. ಚೂ. ೨೮೫, ೩೦೫, ೫೨೩, ೫೪೮.

೨೨. ಪ್ರಕೃತಿಜ್ಞಿಗುಣೈರನ್ಯಃಪೇರ್ಯಮಾಣೋಽವಶೋಽಸ್ವತನ್ಮಃ ಸನ್ನೇವ
 ಬಹಿರನ್ತಃ ಕರ್ಮ ನಾನಾವ್ಯಾಪಾರರೂಪಂ ಕಾರ್ಯತೇ | ವಾಸನಾತ್ಮಿ
 ಕಾಯಾಃ ಪ್ರವೃತ್ತೇರ್ವಶೋ ಭೂತ್ವಾ ನರೋಽಪಿ ತೂಷ್ಣೀಂ ಸ್ಥಾತುಂ
 ಶಕ್ನೋತಿ ವಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ್ಯಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ್ಯಸ್ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ
 ಸಮಾಧ್ಯಗ್ನಿನಾನಿಮೂಲಿತಪ್ರಕೃತಿಗುಣತತ್ಕಾರ್ಯತೂಲಪಟಲತ್ವಾತ್
 ವಾಯುನಾಮೇರುರಿವ ಸ್ವಯಂ ಗುಣೈರ್ನ ಚಾಲ್ಯತೇ ಕಿಂತು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ
 ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನಾ ತೂಷ್ಣೀಮೇವ ತಿಷ್ಠತಿ | 'ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನೋ
 ಗುಣೈರ್ಯೋ ನ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ' ಇತಿ ಸ್ಮರಣಾತ್ | ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವರ್ಯ
 ಏಕ ಏವ ತೂಷ್ಣೀಂ ಸ್ಥಾತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ ನ ತತೋಽನ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

೧೪. ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸದಿಂದ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ,

ನಿಷ್ಠೆಬೇಕು

ಶಂ. ಗೀ. ೮-೫ ; ವಿ. ಚೂ. ೫೫೬.

೨೩. ತರ್ಹಿ 'ತೀರ್ಥೇ ಶ್ವಪಚಗೃಹೇ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿವಚನಜಾತಸ್ಯ ಕಾ ಗತಿರಿತಿ
 ಚೇತ್ ಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ತೀರ್ಥನಿವಾಸವಿಚಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ
 ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ | ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನೇನೈವ ವಿಮುಕ್ತರ್ನ ತು ಕ್ಷೇತ್ರನಿವಾಸೇನೇತಿ
 ಬೋಧನಮೇವ ಗತಿಃ | ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರೇಽಪಿ ನಿಷ್ಠಾರಾಹಿತೈನೈವ ವಿಸ್ತೃತಿಂ
 ಪ್ರಾಪ್ಯ ಅನ್ತಕಾಲೇ ವ್ಯಮೇವ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಡಭರತೋ ಮೃಗತ್ವಂ

ಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ | ತಸ್ಮಾತ್ ಪೂರ್ವಮಪಿ ಅನ್ತಕಾಲೇ ಚ ಬ್ರಹ್ಮ
ವಿದೋ ಯತೇಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕಯೈವ ಸ್ಥಾತವ್ಯಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ||

೧೫. ವಿದೇಹಮುಕ್ತನಿಗೆ ಆವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ,
ಮಿಕ್ಕ ಮುಕ್ತರಿಗೂ ಉಂಟು

ಶಂ. ಗೀ. ೧೪-೨; ಏ. ಚೂ. ೫೬೪

೨೪. ನನು ಬ್ರಹ್ಮಭಾವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಾಂ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾ
ಮಯಮ್ ಅಪ್ರಾಪ್ತಪ್ರತಿಷೇಧಃ ಕ್ರಿಯತೇ ಸರ್ಗೇಽಪಿ ನೋಪಚಾಯಂತೇ
ಪ್ರಲಯೇ ನ ವ್ಯಥನ್ತಿ ಚೇತಿ ನ ಶಬ್ದನೀಯಮ್ | ಶಿವವಿಷ್ಣು ದಿಲೋಕೇಷು
ಸಾರೂಪ್ಯಾದಿಮುಕ್ತಿಂ ಗತಾನಾಂ ಮಹಾಸೃಷ್ಟೌ ಸೃಷ್ಟಿಃ ಮಹಾ
ಪ್ರಲಯೇ ಪ್ರಲಯಶ್ಚ ಸಂಭವತಿ | ತದ್ವತ್ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವಂ ಗತಾನಾಮಪಿ
ಜನ್ಮಾದಿ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಪಣ್ಣಿತಾನಾಮಪಿ ಸಂಶಯಃ | ತನ್ನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ
ಮುಮುಕ್ಷುಣಾಂ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತಯಾ ವಿದೇಹಮುಕ್ತೌ ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ
ಚೇದಮುಚ್ಯತೇ ಸರ್ಗೇಽಪಿ ನೋಪಚಾಯಂತೇ ಪ್ರಲಯೇ ನ ವ್ಯಥನ್ತಿ ಚ
ಇತಿ | ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾನಾಂ ಮುಕ್ತಾನಾಮಪಿ ಜನ್ಮಾತಿ
ಸಂಭವೇ ಇದಮೇವ ವಚನಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ವೀತಹವ್ಯಜಯ
ವಿಜಯಾದಯಶ್ಚ ಪ್ರಮಾಣಮ್ ||

೨. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ

ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಗಳೂ

೧. ಅಧ್ಯಾತ್ಮೋಪನಿಷತ್

ಶ್ಲೋ.ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕಾದಿ	ಉ.ಸಂ.	ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ
೨೬೫	ಅಹಂ ಮಮೇತಿ	೧	... ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಕಯಾ
೨೬೬	ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ವಂ	೨	ತದ್ವ್ಯತ್ಯಾಸ್ವಾನ್ಯತ್ರಾತ್ಮಮತಿಂ ತ್ಯಜೇತ್
೨೬೭	ಲೋಕಾನುಪರ್ತನಂ	೩	
೨೭೪	ಸ್ವಾತ್ಮನೈವ ಸದಾ ಸ್ಥಿತ್ವಾ	೪	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೨೭೮	ಶ್ರುತ್ವಾ ಯುಕ್ತಾ ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ	೪	ಯುಕ್ತಾ ಶ್ರುತ್ಯಾ... ಶಬ್ದಾದೇರತ್ಯಾ ವಿಸ್ತೃತೇಃ
೨೮೪	ಮಾತಾಪಿತೃರ್ಮತೋದ್ಯೂತಮಾ	೬	
೨೮೫	ಘಟಾಕಾಶಂ ಮಹಾಕಾಶೇ	೭	
೨೮೬	ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಮಧಿಷ್ಠಾನಮ್	೮	

ಶ್ಲೋ.ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕಾದಿ	ಉ ಸಂ.	ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ
೨೮೭	ಚಿದಾತ್ಮನಿ ಸದಾನಂದೇ	೯	
೨೮೮	ಯತ್ರೈಷ ಜಗದಾಭಾಸೋ	೧೦	ಕೃತಕೃತ್ಯೋ ಭವಾನಘ
೨೯೭	ಅಹಂಕಾರಗ್ರಹಾನ್ಮುಕ್ತಃ	೧೧	
೩೧೩	ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವತಃ ಸರ್ವಂ	೧೩	ದಾರ್ಢ್ಯಾದ್ವಾಸನಾಲಯಮಶ್ವತೇ
೩೧೪	ಕ್ರಿಯಾನಾಶೇ ಭವೇಚ್ಚಿನ್ಮಾ	೧೨	ಕ್ರಿಯಾನಾಶಾದ್ಭವೇಚ್ಚಿನ್ಮಾನಾಶಃ
೩೧೮	ಪ್ರಮಾದೋ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿಷ್ಕಾಯಂ	೧೪	ಮೃತ್ಯುರಿತ್ಯಾಹುರ್ವಿದ್ಯಾಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದಿನಃ
೩೨೧	ಯಥಾಪಕೃಷ್ಣಂ ಶೃವಾಲಂ	೧೫	
೩೨೬	ಜೀವತೋ ಯಸ್ಯ ಕೃವಲ್ಯಂ	೧೬	ವಿದೇಹೇಽಪಿ ಸ ಕೇವಲಃ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೩೫೦	ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯಗ್ರನ್ಥೇಃ	೧೭	
೩೭೯	ಅಶಾಶ್ಚಕ್ಷಂ ದೃಢೀಕುರ್ವನ್	೧೮	ಘಟಪಟಿಪಾದಿವತ್
೩೮೩	ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ವಪ್ನಪರ್ಯನ್ತಾ	೧೯	ಪರ್ಯನ್ತಮ್
೩೮೫	ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ	೨೦	ಅನ್ಯತ್ರ ಕಿಂಚನ
೩೯೪	ಸ್ವಾತ್ಮನ್ಯಾರೋಪಿತಾ ಶೇಷಾಃ	೨೧	
೩೯೬	ಅಸತ್ಯೋ ವಿಶ್ಲೋಕಯಂ	೨೨	
೩೯೭	ದ್ರಷ್ಟೃದರ್ಶನದೃಶ್ಯಾದಿ	೨೩	ಭಾವಶೂನ್ಯೇ ನಿರಾಮಯೇ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೩೯೮	ಕಲ್ಪಾರ್ಥವ ಇವಾತ್ಮನ-	೨೩	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೩೯೯	ತೇಜಸೀವ ತಮೋ ಯತ್ರ	೨೪	
೪೦೦	ಏಕಾತ್ಮಕೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ	೨೫	ಭೇದಕರ್ತಾ ಕಥಂ ವಸೇತ್
೪೦೪	ಚಿತ್ತಮೂಲೋ ವಿಶ್ಲೋಕಯಂ	೨೬	
೪೧೪	ಅಖಿಣ್ಣಾನನ್ದಮಾಶಾನಂ	೨೭	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೧೬	ವೈರಾಗ್ಯಸ್ಯ ಫಲಂ ಬೋಧೋ	೨೮	
೪೧೬ ^೧ /	ಯದ್ಯುಕ್ತರೋತ್ತರಾಭಾವಃ	೨೯	...ಭಾವೇ ಪೂರ್ವರೂಪಂ ತು...
೪೧೭	ನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಮಾ ತೃಪ್ತಿಃ	೨೯	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೨೦ ^೧ /	ವಾಸನಾನುದಯೋ ಭೋಗೇ	೪೧	...ಭೋಗ್ಯೇ...
೪೨೧	ಅಹಂಭಾವೋದಯಾಭಾವೋ	೪೧-೪೨	...ಪರಮೋಽವಧಿಃ
೪೨೩	ಸ್ಥಿತವ್ರಜ್ಞೋ ಯತಿರಯಂ	೪೨	
೪೨೪	ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನೋಃ ಶೋಧಿತಯೋಃ	೪೩-೪೪	
೪೨೫	ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಾ ಭವೇತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾ	೪೪	ಸಾ ಸರ್ವದಾ ಭವೇದ್ಯಸ್ಯ
೪೩೫	ದೇಹೇಂದ್ರಿಯೇಷ್ವಹಂಭಾವಃ	೪೫	
೪೩೬	ನ ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಹ್ಯಣೋರ್ಭೇದಂ	೪೬	
೪೩೭	ಸಾಧುಭಿಃ ಪೂಜ್ಯಮಾನೋಽಪಿ	೪೭	
೪೩೯	ವಿಜ್ಞಾತಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವಸ್ಯ	೪೮	

ಶ್ಲೋ.ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕಾದಿ	ಉ.ಸಂ.	ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ
೪೪೩	ಸುಖಾದ್ಯನುಭವೋ ಯಾವತ್	೪೯	
೪೪೪	ಆಹಂಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್	೫೦	
೪೪೬	ಸ್ವಮಸಜ್ಜ ಮುದಾಸೀನಂ	೫೧	
೪೪೭	ನ ನಭೋ ಘಟಯೋಗೇನ	೫೨	
೪೪೮	ಜ್ಞಾನೋದಯಾತ್ ಪುರಾರಬ್ಧಂ	೫೩	
೪೪೯	ವ್ಯಾಘ್ರಬುದ್ಧಿವಿನ್ಮುಕ್ತೇ	೫೪	
೪೫೭	ಪ್ರಾರಬ್ಧಂ ಸಿದ್ಧತಿ ತದಾ	೫೬	
೪೫೭ ^೧	ಶರೀರಸ್ಥಾಪಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧ	೫೭	ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕಲ್ಪನಾಪ್ಯಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯ
೪೫೮	ಆದ್ಯಸ್ಯ ಕುತಃ ಸತ್ತ್ವಂ	೫೮	
೪೫೯	ಜ್ಞಾನೇನಾಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಸ್ಯ	೫೯	
೪೬೦	ಸಮಾಧಾತುಂ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಾತ್	೫೯-೬೦	
೪೬೧	ಪರಿಪೂರ್ಣಮನಾದ್ಯನಂ	೬೦	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೬೨	ಸದ್ವನಂ ಚಿದ್ವನಂ ನಿತ್ಯಂ	೬೧	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೬೩	ಪ್ರತ್ಯಗೇಕರಸಂ ಪೂರ್ಣ	೬೧	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೬೪	ಅಹೇಯಮನುಷಾದೇಯಂ	೬೨	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೬೫	ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿಷ್ಕಲಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ	೬೨	ನಿಷ್ಠಿಯಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮ್
೪೬೬	ಅನಿರೂಪ್ಯಮಸ್ವರೂಪಂ	೬೩	ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿಲ್ಲ
೪೬೭	ಸತ್ಸಮ್ಯದ್ಧಂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಂ	೬೩	ಬುದ್ಧಮನೋದೃಶಮ್
೪೬೮	ಸ್ವಾನುಭೂತ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ	೬೪	ತಿಷ್ಠ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ಮನಾ
೪೮೦	ಕ್ಷಮತಂ ಕೇನ ವಾ ನೀತಂ	೬೫	
೪೮೧	ಕಿಂ ಹೇಯಂ ಕಿಮುಪಾದೇಯಂ	೬೬	ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮಮಹಾರ್ಣವೇ
೪೮೨	ನ ಕಿಂಚಿದತ್ರ ಪಶ್ಯಾಮಿ	೬೭	ವಿಲಕ್ಷಣಃ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಃ
೪೮೬	ಅಸಜ್ಜೋಽಹಮನಜ್ಜೋಽಹಮ್	೬೮	ಅಭಂಗುರಃ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಹಂ ಹರಿಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಶ್ಚಿರಂತನಃ
೪೮೭	ಅಕರ್ತಾಹಮಭೋಕ್ತಾಹಮ್	೬೯	

೨. ಕುಣ್ಡೀಕೋಪನಿಷತ್

೪೯೧	ನಾರಾಯಣೋಽಹಂ ನರಕಾನ್ತಕ್ರೋಽಹಮ್	೧೭	
೪೯೩	ಮಯ್ಯಖಿಣ್ಣಸುಖಾವ್ಯೋಧಾ	೧೪	
೪೯೬	ಆಕಾಶವಲ್ಲೇಪವಿದೂರಗೋಽಹಂ	೧೬	ಆಕಾಶವತ್ಪಲ್ಲವಿದೂರಗೋಽಹಮ್
೪೯೭	ನ ಮೇ ದೇಹೇನ ಸಂಬಂಧಃ	೧೫	ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿಸ್ತು
೫೦೨	ನ ಸಾಕ್ಷಿಣಂ ಸಾಕ್ಷ್ಯಧರ್ಮಾಃ	೨೩	
೫೦೬	ಜಲೇ ವಾಪಿ ಸ್ಥಲೇ ವಾಪಿ	೨೪	
೫೧೨	ನಿಷ್ಠಿಯೋಽಸ್ಮ್ಯವಿಕಾರೋಽಸ್ಮಿ	೨೫	

ಶ್ಲೋ.ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕಾದಿ	ಉ.ಸಂ.	ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ
೫೧೩	ಸರ್ವಾತ್ಮಕೋಽಹಂ ಸರ್ವೋಽಹಮ್	೨೬	ಸ್ವಾನನ್ದೋಽಹಮ್
೫೨೦	ಸ್ವಮೇವ ಸರ್ವಥಾ ಪಶ್ಯನ್	೨೭	ಸರ್ವತಃ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪೋ ಭವಾಮ್ಯಹಮ್
೫೨೫	ಗಚ್ಛಂಸಿಷ್ಟನ್ಮವಶಿಶನ್	೨೮	

೩. ಆತ್ಮೋಪನಿಷತ್

೫೨೭	ಘಟೋಽಯಮಿತಿ ವಿಜ್ಞಾತಂ	೫	
೫೨೮	ಅಯಾಮಾತ್ಮಾ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧಃ	೬	
೫೨೯	ದೇವದತ್ತೋಽಹಮಿತ್ಯೇತತ್	೭	
೫೩೦	ಭಾನುನೇವ ಜಗತ್ಸರ್ವಂ	೮	
೫೩೧	ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣಿನಿ	೯	
೫೩೪	ಕ್ಷುಧಾಂ ದೇಹವ್ಯಥಾಂ	೧೦	
೫೩೮	ಕಾಮಾನ್ವೀ ಕಾಮರೂಪೀ	೧೧	ಕಾಮಾನ್ವಿಷ್ಟಾಮರೂಪೀ
೫೪೦	ನಿರ್ಧನೋಽಪಿ ಸದಾ	೧೨	
೫೪೧	ಅಪಿ ಕುರ್ವನ್ನಕುರ್ವಣಃ	೧೩	ಕುರ್ವನ್ನಪಿ ನ ಕುರ್ವಣಃ
೫೪೨	ಅಶರೀರಂ ಸದಾ ಸನ್ತಮ್	೧೪	
೫೪೪	ತಮಸಾ ಗ್ರಸ್ತವದ್ಭಾನಾತ್	೧೫	
೫೪೫	ತದ್ವದ್ದೇಹಾದಿಬನ್ಧೋಽಪ್ಯೋ	೧೬	
೫೪೬	ಅಹಿನಿಲ್ವಯನೀವಾಯಂ	೧೭	
೫೪೭	ಸ್ಮೋತಸಾ ನೀಯತೇ ದಾರು	೧೮	
೫೫೦	ಲಕ್ಷ್ಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮಗತಿಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ	೧೯	
೫೫೧	ಜೀವನ್ನೇವ ಸದಾ ಮುಕ್ತಃ	೨೦	...ಸದ್ಯಹ್ಯಾಪ್ತೇತಿ...
೫೫೨	ಶೈಲೂಷೋ ವೇಷಸದ್ಭಾಷಾ-	೨೫	
೫೬೨	ಘಟೇ ನಷ್ಟೇ ಯಥಾ ವ್ಯೋಮು	೨೨	ಭವತಿ ಸ್ವಯಮ್
೫೬೩	ಕ್ಷೀರಂ ಕ್ಷೀರೇ ಯಥಾ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ	೨೩	
೫೬೪	ಏವಂ ವಿದೇಹಕೈವಲ್ಯಮ್	೨೪	
೫೬೫	ಸದಾತ್ಮಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನಂ	೨೫	ಸದಾತ್ಮಕತ್ವ
೫೬೬	ಮಾಯಾ ಕ್ಲೃಪ್ತೌ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಷೌ	೨೬	
೫೬೭	ಅವೃತೇಃ ಸದಸತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಮ್	೨೭	
೫೬೯	ಅಸ್ತೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಯೋ ಯಶ್ಚ	೨೮	
೫೭೦	ಅತಸ್ತೌ ಮಾಯಯಾ ಕ್ಲೃಪ್ತೌ	೨೯	
೫೭೧	ಅದ್ವಿತೀಯೇ ಪರೇ ತತ್ತ್ವೇ	೩೦	
೫೭೧	ನ ನಿರೋಧೋ ನ ಚೋತ್ಪತ್ತಿಃ	೩೧	

೪. ಶಬ್ದಗಳ ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಸೂಚನೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವವು ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ; ಒಂದು ಶಬ್ದದ ಹಿಂದೆ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ - ಹೀಗೆ ಅಡ್ಡಗೀಟದ್ದರೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥ. ಉದಾ : ಅಖಂಡ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ - ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಅಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರ' ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ಬೋಧ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪೂರ್ಣ-ಎಂಬುದನ್ನು 'ಪೂರ್ಣಬೋಧ' ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿವರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಬ್ದವು ಕಷ್ಟಕರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ನೋಡಿರಿ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅ
 ೧. ★ ಅಖಂಡ- ಕಡಿವಡೆಯದೆ. ಅಖಂಡ ಚಿತ್ ೩೪೮ ; -ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ೨೩೭ ; -ನಿತ್ಯಾದ್ವಯ ಬೋಧ ೧೩೮ ; -ಬೋಧ ೨೧೮, ೨೪೮, ೨೯೩, ೩೪೯, ೪೯೧, ೫೧೩, ೫೨೨ ; -ಭಾವ ೨೪೭, ೨೮೫ ; -ರೂಪ ೩೩೫, ೩೮೧, ೪೭೫ ; -ವೃತ್ತಿ (ಮನಸ್ಸಿನ ಆವಸ್ಥಾವಿಶೇಷ) ೩೭೫, ೩೭೭ ; -ವೈಭವ ೪೦೮, ೪೮೪ ; -ಸುಖ (ಆಳತೆಯಿಲ್ಲದ ಸುಖ) ೨೯೪, ೪೯೩, ೫೦೦ ; -ನಿರಂತರಾನಂದರಸ (ಆಳತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ನಡುವೆ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಆನಂದದ ಸವಿ) ೨೩೫, ೫೩೩ ; -ಆನಂದ ೪೧೪, ೪೮೧ ; -ಏಕರಸ (ಕಡಿವಡೆಯದೆ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ದಾಗಿರುವ) ೨೪೫.
 ೨. ಅಚ್ಚಿನ್ನವೃತ್ತಿ - ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನಡೆದಿರುವ ವೃತ್ತಿ ; ಇದನ್ನು ಧಾರಾವಾಹಿಕ ವೃತ್ತಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೩೭೮.

೩. ಅಜ್ಞಾನ- ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅವಿದ್ಯೆ ೪೭, ೬೧, ೧೪೫, ೨೫೦, ೪೫೯ ; -ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿ (ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿರುವ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವಾಸನೆ), ೩೫೦, ೪೨೦.
 ೪. ಅಭಿಷ್ಠಾನ- ಆರೋಪಿತವಾಗಿರುವ ಹಗ್ಗದಹಾವೇ ಮುಂತಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ ನಿಜವಾಗಿರುವ ವಸ್ತು, ೨೨೬, ೨೩೩, ೪೦೩.
 ೫. ಅಧ್ಯಾಸ- ಅದಲ್ಲದ್ದರಲ್ಲಿ ಅದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ; -ಇದು ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ (ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ) ಆಗಿರುತ್ತದೆ, ೧೦೭ ; ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತ, ೧೭೮ ; ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು, ನನ್ನದೆಂಬ ಭಾವವು ಅಧ್ಯಾಸವು, ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ೨೬೫, ೨೬೭, ೨೭೪ರಿಂದ ೨೮೨ ; ಅಹಂಕಾರಾಧ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಂಸಾರ, ೩೦೨, ೩೦೩.
 ೬. ಅನಿರ್ವಚನೀಯ- ಅವಿದ್ಯೆಯು

1. ಈ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವರಗಳಿಗೆ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯೇ ಆಧಾರ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು.

ಸತ್ತಂದಾಗಲಿ ಅಸತ್ತಂದಾಗಲಿ, ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ
ಭಿನ್ನವೆಂದಾಗಲಿ ಅಭಿನ್ನವೆಂದಾಗಲಿ,
ಸಾಂಶವೆಂದಾಗಲಿ ನಿರಂಶವೆಂದಾಗಲಿ
ನಿರ್ವಚನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಲ್ಲ.
೧೦೮.

೭. ಅನುಭವ- ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತಾನೆಂದು
ನೇರಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವದು, ೨,೩೯ ;
ವಿಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವದ ಫಲವಿದು ೧೧೮ ;
ವಾಸನೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೋದರೆ ಆತ್ಮಾನುಭವಕ್ಕೆ
ಅಡ್ಡಿಯಿರುವದಿಲ್ಲ, ೨೭೩ ; ಶ್ರುತಿ,
ಯುಕ್ತಿ, ಸ್ವಾನುಭವ- ಇವುಗಳಿಂದ ತಾನು
ಸರ್ವಾತ್ಮನೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳ
ಬೇಕು, ೨೭೮, ೪೭೧, ೪೭೪ ;
ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ
ಅವಿದ್ಯಾಕಾರ್ಯವಾದ ದುಃಖವನ್ನು
ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತದೆ, ೩೩೦ ; ನಿರ್ವಿ
ಕಲ್ಪಕ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಅದ್ವಯಾನಂದದ
ಅನುಭವ, ೩೩೯ ; ಚಿತ್ತನಿರೋಧದಿಂದ
ಆನಂದಾನುಭವ, ೩೬೫ ; ಮುಕ್ತನಿಗೇ
ನಿತ್ಯಾನಂದದ ಅನುಭವ, ೩೭೨ ;
ಅಪರೋಕ್ಷ- (ನೇರಾದ ಅನುಭವ).
ಇದಿಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನದಿಂದ
ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ೬೨.

೮. ಅಪಜ್ಞಾಕೃತ್- ಪಂಚೀಕರಣ
ವಾಗದ ಭೂತಗಳು ; ಇವುಗಳಿಂದ ಲಿಂಗ
(ಸೂಕ್ಷ್ಮ) ಶರೀರದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ೯೬.

೯. ಅವಿಕಲ್ಪ- ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ,
೭೦, ೩೫೦, ೩೫೪, ೩೫೯, ೩೬೦

೧೦. ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯ- ಅಹಂಕಾರವೇ
ಗುಣತ್ರಯಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮೂರವಸ್ಥೆ
ಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ, ೧೦೩ ; ಆತ್ಮನು

ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಮೂರಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿ, ೧೨೪,
೨೦೯.

೧೧. ಅವಿದ್ಯೆ- ಅವ್ಯಕ್ತ,
ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಕ್ತಿ, ಮಾಯೆ, ೧೦೭ ;
ಇದಕ್ಕೆ ಸತ್ತ್ವ, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು- ಎಂಬ
ಮೂರು ಗುಣಗಳು, ೧೦೯ ; ರಜಸ್ಸಿನಿಂದ
ವಿಪೇಕ್ಷವವೂ ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ
ಆವರಣವೂ ಆಗಿವೆ, ೧೧೨, ೧೧೩ ;
ಇದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ, ೧೦೮ ; ಇದೇ
ಕಾರಣಶರೀರವು, ಇದು ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ
ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದು,
೧೧೯ ; ಇದು ಅನಾತ್ಮವು, ೧೨೧ ;
-ಬಂಧ ೫೦, ೫೫ ; ಪುರ್ಯಷ್ಷಕದಲ್ಲಿ
ಸೇರಿದೆ, ೯೫ ; ಇದು ಅನಾದಿ, ೧೯೬ ;
ಇದೂ ಇದರ ಕಾರ್ಯವೂ ಬ್ರಹ್ಮ
ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಾದ ಏಕತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ
ತೊಲಗುವವು, ೩೩೦, ೩೪೩ ; ಇದು
ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಯುಕ್ತಿ, ಅನುಭವ
ಗಳು ಪ್ರಮಾಣವು, ೪೭೧ ; ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ
ಬೇರೆ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲ, ೧೬೮, ೧೭೯ ;
ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಇದರ
ವಿಕಲ್ಪಗಳ ನಾಶ, ೩೫೨.

೧೨. ಅವ್ಯಕ್ತ- ಅವಿದ್ಯೆ, ೧೦೭,
೧೧೯, ೧೨೧, ೧೨೨.

೧೩. ಅಸಂಗ- ಮತ್ತೊಂದರ
ಸೋಂಕಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮ, ೯೮ ; ೯೯,
೧೭೭, ೧೯೪, ೫೦೮.

೧೪. ಅಸದಾತ್ಮ- ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲದ
ಅನಾತ್ಮ, ೨೦೧ ; ೨೦೩

೧೫. ಅಹಂಪ್ರತ್ಯಯಲಮ್ಬನ-
ನಾನೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿರುವ
ಆತ್ಮ, ೧೨೪.

ಆ

೧೬. ಆತ್ಮಬಿಂಬ- ಆತ್ಮನ ಬಿಂಬವು. ಇದು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ, ೧೧೬.

೧೭. ಆತ್ಮಾಭ್ಯಾಸ- ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ೧೦ ; ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಯವಾದರೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸಮಾಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು, ೩೫೯.

೧೮. ಆತ್ಮಾನಂದ- ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ಸುಖ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಆನಂದರೂಪನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ, ೧೦೬

೧೯ ಆತ್ಮಾರಾಮ- ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಆಡುತ್ತಿರುವವನು. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ೫೨೫.

೨೦. ಆನಂದ- ಸ್ವರೂಪಸುಖ. -ಘನ (ಆನಂದದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮ), ೨೨೦, ೩೧೭, ೪೬೨, ೪೬೯. ಪಿತ್ತ- ೨೧೫, ೪೮೫ ; ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕರಸ, ೧೫೦. ೨೨೩, ೪೯೦ ; -ಮಯ ; ಆನಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದಕೂಡಿದ ಅವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಿ, ಇದು ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಅನಾತ್ಮವೇ, ೨೦೫, ೨೦೬, ೨೦೭.

೨೧. ಆರೋಪಿತ, ಆರೋಪ್ಯ- ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುಗಟ್ಟಿದ ತೋರಿಕೆಯ ವಸ್ತು, ೨೨೯, ೨೩೩, ೨೩೪, ೪೦೩.

೨೨. ಆವರಣ, ಆವೃತಿ- ಅವಿದ್ಯೆಯ ತವೋಗುಣದಿಂದಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿ, ೧೧೨, ೧೧೩, ೧೩೮, ೧೩೯, ೩೪೨, ೩೪೫, ೩೪೧, ೩೪೪

ಉ

೨೩. ಉಪರತಿ- ವೃತ್ತಿಯು ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು, ೨೩೦/೨ ; ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪರತಿಯೇ ಫಲ, ಉಪರತಿಗೆ ಆನಂದಾನುಭವದಿಂದಾಗುವ ಶಾಂತಿಯೇ ಫಲ, ೪೧೬ ; ವೃತ್ತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಯವಾದಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟದಿರುವದೇ ಉಪರತಿಗೆ ಅವಧಿ, ೪೨೧.

೨೪. ಉಪಾಧಿ- ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಹೊರಗಿನ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರವು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನಾದಿಯಾದ ಉಪಾಧಿ, ೯೬, ೯೮, ೯೮೦/೨ ; ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಗೇ ಅವಸ್ಥೆಗಳು, ಸುಖದುಃಖಭೋಗ, ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಲ್ಲ, ೧೮೬, ೧೮೭, ೧೮೮, ೧೯೦ ; ಉಪಾಧಿಯು ಅನಾದಿಯಾದರೂ ಭ್ರಾಂತಿ ಕಲ್ಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಶವುಂಟು, ಅನಾದಿಪ್ರಾಕೃತಭಾವಕ್ಕೆ ನಾಶವಿರುವಂತೆ, ೧೯೬/೨ ರಿಂದ ೧೯೮ ; ಆನಂದ ಮಯವೂ ಉಪಾಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲ, ೨೦೭ ; ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಭಾಸವನ್ನು ಆತ್ಮನೆಂದು ಮೂಢರು ನೆಂಬುತ್ತಾರೆ, ೨೧೬ ; ಉಪಾಧಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ೫೦೫ ; ಜೀವೇಶ್ವರರ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಚಿನ್ನಾತ್ಮವೇ ಉಳಿಯುವುದು, ೨೪೨, ಉಪಾಧಿಯ ಭೇದದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೇದ, ೩೫೪ ; ಉಪಾಧಿಗಳೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯೆ, ೩೮೩ ; ನಿರುಪಾಧಿಕನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಭಾವನ

ಮಾಡಬೇಕು, ೪೦೯ ; ಉಪಾಧಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಲೇಪವಿಲ್ಲ, ೪೪೭, ೪೯೮; ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತ್ಮರೂಪನಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಿದೆ ಎಂಬುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ೪೫೧; ಉಪಾಧಿನಾಶವಾದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ೫೫೧, ೫೬೨.

ಕ

೨೫. ಕಾರಣಶರೀರ- ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವರೂಪಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನ, ೧೧೯.

೨೬. ಕಾಲತ್ರಯಾಬಾಧ್ಯ- ಮೂರು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಬಾಧಿತನಾಗದ ಸತ್ಯನಾದ ಆತ್ಮ, ೨೯೩.

ಗ

೨೭. ಗ್ರಂಥಿ- ವಿಷಯವಾಸನೆಯ ಗಂಟು ೩೬೦; ಅಜ್ಞಾನಹೃದಯ- ೩೫೦, ೪೨೦; ಅವಿದ್ಯಾಹೃದಯ- ೫೫೫.

ಚ

೨೮. ಚಿತ್- ಚೈತನ್ಯ. -ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಆಭಾಸ; ಚಿತ್ತಿನ ನೆರಳು, ೧೮೪, ೨೧೬, ೨೧೮, ಆತ್ಮ, ಜ್ಞಾನರೂಪನಾದ ಆತ್ಮ, ೨೮೭, ೩೦೩; -ಆನಂದಾತ್ಮ, ೩೯೧; -ಘನ, ಅರಿವಿನ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮ, ೨೫೨, ೪೬೨; -ಮಾತ್ರ; ಬರಿಯ ಚಿತ್ತೇ ಆಗಿರುವ ಆತ್ಮ, ೨೪೭; ಕೂಟಸ್ಥ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ- ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದ ಬರಿಯ ಚಿತ್ತಾಗಿರುವ ಆತ್ಮ, ೫೧೩.

ಜ

೨೯. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ- ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವವನು, ೨೬೪, ೩೧೪, ೩೫೩, ೩೫೪, ೪೨೫ರಿಂದ ೪೩೮.

ತ

೩೦. ತಿತಿಕ್ಷಾ- ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಶೋಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು, ೨೪.

೩೧. ತೂಷ್ಣೀಂಭಾವ- ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಹಿತನಾಗಿರುವುದು, ೨೮೫, ೩೦೫, ೫೨೩, ೫೪೮.

ದ

೩೨. ದಾರ್ಡ್ಯ- ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ೨೮೦, ೩೧೩.

೩೩. ದೃಢಪ್ರಬೋಧ- ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ, ೩೭೨.

೩೪. ದೃಗ್ ಶೃವೀಕ- ನೋಡುವ ಆತ್ಮನನ್ನೂ ನೋಡಲ್ಪಡುವ ಅನಾತ್ಮವನ್ನೂ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇದರಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಆವರಣವೂ ಬಂಧವೂ ನಾಶವಾಗುವುದು, ೩೪೧, ೩೪೨.

೩೫. ದೃಶ್ಯವಿಲಯ- ಕಾಣುವ ಅನಾತ್ಮವನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇದಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ, ೬೩; ಇದನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರವಿಲಯ, ಬಾಹ್ಯವ್ರವಿಲಯ, ಉಪಾಧಿವಿಲಯ - ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಯೇ

ಉಪಾಯ, ೧೫೨, ೨೬೨, ೨೮೧, ೨೮೫,
೩೧೫, ೩೧೭, ೩೫೧, ೩೫೩, ೩೫೪,
೩೬೬, ೫೬೨, ೫೬೬.

ಧ

೩೬. ದ್ಯಾನ, ನಿದಿದ್ಯಾಸನ-
ಸಮಾಧಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ
ಚಿಂತನೆ, ೬೫, ೭೦, ೩೫೮, ೩೬೧,
೪೪೨.

ನ

೩೭. ನಿರೋಧ- ಲಯ. ಚಿತ್ತ-
೩೬೫; ಬಹಿರ್- ೩೩೨.

೩೮. ನಿರ್ವಾಣಸುಖ- ಮುಕ್ತಿ
ಸುಖ, ೭೦.

೩೯. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ- ಇಂಥದ್ದೆಂಬ
ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮ, ೧೬೦, ೨೩೭,
೨೫೮, ೩೯೫, ೪೦೧, ೪೦೫, ೫೧೦,
೫೧೨.

೪೦. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ, ಅವಿಕಲ್ಪ- ಯಾವ
ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮಾಧಿ. ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ
ನೂರ್ಮಡಿ ಮನನ, ಮನನಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷದಷ್ಟು
ಗುಣ ನಿದಿಧ್ಯಾಸನ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ
ಯು ಅನಂತಗುಣ, ೩೬೧; ಇದಿಲ್ಲದೆ
ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯದು,
೩೬೨; ಇದಿಲ್ಲದೆ ಅಹಂಕಾರದ ನಾಶವು
ಶಕ್ಯವಲ್ಲ, ೩೩೯; ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ
ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಯವಾದರೆ
ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ,
೩೫೯

೪೧. ನಿಷ್ಠೆ- ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವದು. ಬ್ರಹ್ಮ-
೩೧೮, ೩೩೦, ೩೭೦; ಇತ್ಯಾದಿ- ೨೬೫,
೨೭೯ ಸ್ವರ್ಮ- ೧೪೭.

ಪ

೪೨. ಪಂಚಕೋಶವಿಲಕ್ಷಣ- ಅನ್ನ
ಮಯವೇ ಮುಂತಾದ ಐದು ಕೋಶ
ಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ಆತ್ಮ
೧೨೪, ೨೦೯.

೪೩. ಪಂಚೀಕರಣ- ಒಂದೊಂದು
ಮಿಕ್ಕವುಗಳ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆಯು
ವಂತೆ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಸೇರುವದು,
೭೪, ೮೮.

೪೪. ಪರಾವರೈಕತ್ವ- ಈಶ್ವರನೂ
ಜೀವನೂ ಒಂದೆಂಬುದು, ೩೪೩.

೪೫. ಪರಾಶಕ್ತಿ- ಮಾಯೆ, ೧೦೭.

೪೬. ಪುಂಸ್ವ- ಗಂಡಸಾಗಿ
ಹುಟ್ಟಿದ್ದು; ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇದು ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ
ಸೌಕರ್ಯ. ೨, ೪, ೫, ೪೦೮

೪೭. ಪುರ್ಯಪ್ಪಕ- ಎಂಟು ಪುರಿಗಳ
ಗುಂಪು; ವಾಗಾದಿಪಂಚಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ
ಗಳು, ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ
ಗಳು, ಆಕಾಶಾದಿಪಂಚಭೂತಗಳು,
ಪ್ರಾಣಾದಿಪಂಚವಾಯುಗಳು, ಬುದ್ಧಿ,
ಮನಸ್ಸು ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ ಇವು. ಅವಿದ್ಯೆ,
ಕಾಮ, ಕರ್ಮ ಇವುಗಳ ರಾಶಿ
ಯಾಗಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರ, ೯೫.

೪೮. ಪೂರ್ಣ- ಎಲ್ಲದರ
ಒಟ್ಟಾದಪರಮಾತ್ಮ, ೨೩೮, ೩೨೫,
೩೫೦, ೩೮೧, ೩೮೩, ೩೯೪, ೪೭೧.
೪೬೩ ೪೮೫, ೪೯೯ -ಆನಂದ .
೪೪೧; -ಅದ್ವಯಾನಂದ, ೫೫೪

೪೯. ಪ್ರಜ್ಞಾ- ಬಹುದೆ ಆತ್ಮನನ್ನು
ಚಿಂತಿಸುವದು, ೩೭೩, ೩೭೪, ೪೨೪.

೫೦. ಪ್ರತಿಬಂಧ- ಆತ್ಮಾನುಭವಕ್ಕೆ

ಇರುವ ಅಡ್ಡಿ ೨೭೩, ೨೯೫, ೨೯೮, ೩೪೦/೨.

೫೧. ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ- ನಮ್ಮ ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮ, ೨೦೦°/೨, ೨೧೪, ೨೧೫, ೨೨೩, ೨೬೬, ೨೯೧; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವವೆಂದರೂ ಆತ್ಮನೇ, ೩೦೧, ೪೦೪, ೫೧೧; ಪ್ರತ್ಯಗೋಧಾನಂದ- ಒಳಗಿನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ, ಆತ್ಮ, ೧೯೫.

೫೨. ಪ್ರಾಗಭಾವ- ವಸ್ತು ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಇರುವ ಅಭಾವ; ವಸ್ತು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೂ ಇದುವನಾಶವಾಗುವದೆಂದು ನೈಯಾಯಿಕರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯೆಯೂ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ, ೧೯೮.

೫೩. ಪ್ರಾರಬ್ಧ- ಈಗ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕರ್ಮ. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವೇ ಶರೀರವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವದೆಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ೨೬೬; ಪ್ರಾರಬ್ಧದಿಂದ ಶರೀರವು ಏನಾದರೂ ಜ್ಞಾನಿಯು ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವದಿಲ್ಲ, ೪೧೩; ಜ್ಞಾನವುಂಟಾದ ಮೇಲೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅದೂ ಇಲ್ಲ, ೪೪೨ ರಿಂದ ೪೬೦°/೨; ಪ್ರಾಬ್ಧಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನಿಯು ಸಾಕ್ಷಿ, ೫೪೮.

ಬ

೫೪. ಬೀಜ- ಅಜ್ಞಾನರೂಪ. ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯು ಬೀಜರೂಪದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವದರಿಂದಲೇ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವೂ ಆಗ ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ೧೨೦.

೫೫. ಬೋಧ- ಜ್ಞಾನ. ಅಖಿಣ್ಡ- ೨೧೮, ೨೯೩, ೩೪೯, ೫೧೩, ೫೨೨; ಅಖಿಣ್ಡನಿತ್ಯಾದ್ವಯ- ೧೩೮; ನಿತ್ಯ- ೧೨೯; ಪೂರ್ಣ- ೪೮೮; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ- ೧೯೫; ವಿಮಲ- ೨೫೨, ೪೧೧; ಶುದ್ಧ- ೧೩೪, ೪೮೭; ವಿಶುದ್ಧ- ೪೧೨; -ಆತ್ಮೈಕ್ಯ, ೬; ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯ- ೫೬, ೨೮೦.

೫೬. ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ತಮ- ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನು, ೧೫, ೫೪೫, ೫೫೦, ೫೫೧; ಬ್ರಹ್ಮವಿದುತ್ತಮೋತ್ಸಮ, ೫೩೨; ಬ್ರಹ್ಮವಿಚ್ಛೇಷ್ಯ, ೫೫೨.

ಭ

೫೭. ಭಕ್ತಿ- ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಸಂಧಾನ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು, ೩೧, ೩೧°/೨; ಗುರುವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಬೇಕು, ೩೪; ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿದ್ಯಾನಗಳು ಮುಕ್ತಿ ಹೇತುಗಳು, ೪೬; ಮಿಶ್ರಸತ್ತ್ವದ ಕಾರ್ಯವಿದು, ೧೧೭.

೫೮. ಭಾವ- ಆಗುವದು. ಬ್ರಹ್ಮೀ- ೫೦; ಬ್ರಹ್ಮ- ೫೬೪; ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮ- ೨೯೮.

ಮ

೫೯. ಮನಸ್- ಅಂತಃಕರಣ. ಮನೋನಾಶ, -ಲಯ, ೨೭೪, ೩೫೯.

೬೦. ಮಹಾವಾಕ್ಯ- ಜೀವೇಶ್ವರರ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವಾಕ್ಯ. ಇವು ನೂರಾರು ಇವೆ, ೨೪೭.

೬೧. ಮಾಯಾ- ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅವಿದ್ಯೆ, ೧೦೭; ಇದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ, ೧೦೮; ಅದ್ವೈತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇದರ ನಾಶ,

೧೦೯; ಮಾಯೆಯಿಂದ ದೇಹ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅನಾತ್ಮ, ೧೨೨. ಮಹತ್ವ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಮಾಯೆ, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಉಪಾಧಿ, ೨೪೧; ಪರಾಜ್ಞಾನಾದ ವಿವೇಕಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಯೆ ಮುಸುಕುತ್ತದೆ, ೩೨೧; ದ್ವೈತವು ಮಾಯಾಮಾತ್ರವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ, ೪೦೨; ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರ, ೫೧೫; ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳು ಮಾಯಾಕೃತ, ೫೬೬, ೫೭೦.

೬೨. ಮಿಶ್ರಸತ್ತ್ವ - ರಜಸ್ಸಮೋ ಗುಣಗಳು ಬೆರೆತಿರುವ ಸತ್ತ್ವಗುಣ, ೧೧೭.

ಛ

೬೩. ರಸ- ಒಂದೇ ಜಾತಿಯದು. ಅಖಿಣ್ಣೈಕ- ೨೪೫; ಅದ್ವಯಾನಂದ- ೩೧೬, ೪೮೩, ೫೨೦; -ಆನಂದ, ೩೬೫; ಏಕ- ೩೮೭; ನಿತ್ಯಾನಂದೈಕ- ೪೯೦; ನಿರಂತರಾನಂದ- ೨೩೪, ೫೩೩; ಪ್ರತ್ಯಗೇಕ- ೨೬೦, ೪೬೩; ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ- ೩೭೪, ೪೩೨; ಸಮ- ೪೦೬; ಪರಾನಂದ- ೫೧೯.

ಞ

೬೪. ಲಿಜ್ಞ- ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರ. ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನಾದಿಯಾದ ಉಪಾಧಿ, ೯೬; ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರಣ, ೯೯; ಇತರ ಧರ್ಮವಾದ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿಡಬಾರದು, ೨೯೪, ೩೯೨.

ಠ

೬೫. ವಾಸನಾ- ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ

ಸಂಸ್ಕಾರ. ಲಿಂಗಶರೀರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ, ೯೬; ಪೂರ್ವವಾಸನೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ೧೮೫; ವಾಸನಾತ್ಯಾಗವೇ ಮುಕ್ತಿ, ೨೬೪; ಇದು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ, ೨೬೮, ೨೬೯; ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಆತ್ಮವಾಸನೆ ಹೊರತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ೨೭೦, ೨೭೧, ೨೭೨; ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ವಾಸನಾತ್ಯಾಗ, ೨೭೪; ವಾಸನೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾಸ, ೨೭೭; ವಾಸನಾಕ್ರಿಯೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೋಷಕ, ೩೧೦; ಕ್ರಿಯಾನಾಶದಿಂದ ವಾಸನಾನಾಶ, ೩೧೪; ವಿಷಯಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ವಾಸನಾವೃದ್ಧಿ, ೩೩೧; ಭೋಗದಲ್ಲಿ ವಾಸನೆಯು ಉಂಟಾಗದಿರುವದೇ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಡೆಯ ಅವಧಿ, ೪೨೦^೧/_೨, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಾಸನೆಯು ಕುಗ್ಗುವದು, ೪೪೦; ವಾಸನೆಯಿಲ್ಲದ ಮೌನವೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖ ಸಾಧನವು, ೫೨೪.

೬೬. ವಿಕ್ಷೇಪ- ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೈತವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ, ೧೧೦, ೧೧೪, ೧೩೯, ೧೪೨, ೧೪೩, ೩೦೬, ೩೪೧, ೩೪೧^೧/_೨, ೩೪೪.

೬೭. ವಿಲಕ್ಷಣ- ತಾನೇ ಒಂದು ಬಗೆಯಾಗಿರುವ, ೧೫೬, ೧೫೭, ೧೫೮, ೨೯೬, ೩೦೮, ೪೩೦, ೪೮೨, ೫೦೧, ೫೦೨, ೫೬೧; ಪಂಚಕೋಶ- ೧೨೪, ದೇಹ. ೧೫೮; ಅಸತ್- ೩೭೭; ಸದಸತ್- ೨೫೪, ೨೬೩, ೨೯೧, ೩೪೮; ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ- ೨೫೭; ಕ್ಷರಾಕ್ಷರ- ೨೫೮.

೬೮. ವಿವೇಕ- ೧೭, ೧೯, ೨೦, ೪೭, ೪೯, ೭೧, ೧೪೬, ೧೫೧, ೧೫೯.

೧೭೪, ೨೦೧, ೨೦೧^೧/_೨, ೩೦೪;
ದೃಗ್ವೃತ್ತ- ೩೪೧, ೩೪೨; ಸದಸತ್-
೩೩೩, ೩೪೯.

೬೯. ವಿದೇಹಕೈಪಲ್ಯ- ಸತ್ತಮೇಲೆ
ಆಗುವ ಮೋಕ್ಷ, ೩೨೬, ೩೬೪.

೭೦. ವಿಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವ- ರಜಸ್ತಮಗಳ
ಬೆರಕೆಯಿಲ್ಲದ ಸತ್ತ್ವ, ೧೧೮.

೭೧. ವೃತ್ತಿ- ಅಂತಃಕರಣದ ವ್ಯಾಪಾರ.
ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತ,
ಅಹಂಕಾರ- ಎಂಬ ಹೆಸರು, ೯೩೬;
ವೃತ್ತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ, ೯೩, ೯೩^೧/_೨; ಆತ್ಮನು
ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೂ ಅದರ ವೃತ್ತಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿ,
೨೬; ಅಚ್ಚಿನ್ಮ- (ಮತ್ತೊಂದು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ
ಬೆರಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂತತವಾಗಿರುವವೃತ್ತಿ)
ಯೇ ಧ್ಯಾನ, ೩೬೮; ಚಿನ್ನಾತ್ಮವಾಗಿರುವ
ವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆ ನಿಸುವದು ೪೨೪;
ಅಪ್ರತಿಬದ್ಧ- ಯಾವ ಪ್ರತಿಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದ
ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ, ೫೨೬.

೭೨. ವೇದಾಂತನಯಾಂತರರ್ಥೀ-
ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾರವನ್ನು ಕಂಡವನು.
ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಇವನಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ,
೧೬೧.

ಶ

೭೩. ಶ್ರವಣಾದಿಗಳು- ಶ್ರವಣ
ಮನನಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಗಳು. ಇವುಗಳಿಂದ
ಆತ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ, ೬೫, ೭೦; ಶ್ರವಣಕ್ಕಿಂತ
ಮನನವು ನೂರರಷ್ಟು ಉತ್ತಮ,
ಮನನಕ್ಕಿಂತ ಧ್ಯಾನವು ಲಕ್ಷಗುಣ ಉತ್ತಮ,
ಧ್ಯಾನಕ್ಕಿಂತ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವು ಅನಂತಗುಣ
ಉತ್ತಮ, ೩೬೧.

೭೪. ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರ- ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ಥಳ
ಮುಕ್ತನ ದೇಹವು ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ,
೫೫೬.

ಷ

೭೫. ಷಟ್ಪಾಸ್ತ್ರ- ಸಾಂಖ್ಯ ಯೋಗ
ನ್ಯಾಯ ವೈಶೇಷಿಕ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾ
ವೇದಾಂತಗಳು. ವಿಷಯಗಳ ಆಸೆಯನ್ನು
ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಆರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು
ಬಲ್ಲವನಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ೭೮.

೭೬. ಷಡೂರ್ಮಿ- ಹಸಿವು -
ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಶೋಕಮೋಹ, ಮುಪ್ಪು -
ಮರಣ. ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಇವು ಇಲ್ಲ, ೨೫೩.

ಸ

೭೭. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ, ಸತ್ಯಚಿತ್ಸುಖಿ-
ಬರಿಯ ಇರವು, ಅರಿವು, ಸುಖ- ಇವುಗಳ
ಸ್ವರೂಪದ ಆತ್ಮ, ೧೫೧, ೨೬೦, ೪೦೯.

೭೮. ಸದಾನಂದ ಸದಸದ್ವಿಲ್ಲಕ್ಷಣ-
ಯಾವಾಗಲೂ ಆನಂದವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮ,
೧೦೪, ೧೦೬, ೨೦೯^೧/_೨, ೨೮೭, ೨೯೧
೨೯೭, ೩೩೭, ೪೧೫, ೪೨೩, ೪೮೨;
-ಘನ, ೩೪೮; -ರಸ ೧೧೮, ೩೬೮,
೪೧೫.

೭೯. ಸದೈಕತ್ವವಿಜ್ಞಾನ- ಆತ್ಮನು
ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬಿವು, ೫೬೫.

೮೦. ಸಮಾಧಿ- ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ
ವಾದ ಕೊನೆಯ ಸಾಧನ, ೩೧೭, ೩೨೫,
೩೩೮, ೩೩೯, ೩೫೦, ೩೫೧, ೩೫೨,
೩೫೭, ೩೫೯, ೩೬೦, ೩೬೨, ೩೭೨,
೩೯೫, ೪೭೦.

೮೧. ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವ, ಸಾರ್ವಾತ್ಮ್ಯ -
ಎಲ್ಲವೂ ಆಗುವದು, ೩೬೬, ೩೩೮.

೮೨. ಸಾಕ್ಷಿ- ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಆತ್ಮ, ೧೨೪, ೧೩೪, ೧೫೬, ೨೦೮, ೨೦೯, ೨೧೩, ೨೧೪, ೨೯೧, ೩೪೮, ೫೪೮.

೮೩. ಸುಖ- ಆನಂದ. ಅಖಿಣ್ಡ- ೧೩೦, ೨೯೪. ೪೯೩, ೫೦೦; ನಿರಂತರಾಖಂಡ- ೧೩೦.

೮೪. ಸುಷುಪ್ತಿ- ಕನಸಿಲ್ಲದ ನಿದ್ರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದ ಆನಂದವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ, ೧೦೬; ಪ್ರಪಂಚವು ಇಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಮನಃಕಲ್ಪಿತ, ಮಿಥ್ಯೆ, ೧೭೦, ೨೩೨, ೪೦೦; ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಆತ್ಮನೇ ಅಹಂಪದಾರ್ಥ, ೨೯೧;

ಸುಷುಪ್ತಾದಿಗಳು ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ದೇಹಧರ್ಮ, ೪೯೭; ಸುಷುಪ್ತಿಯು ಅವಿದ್ಯೆಯಿರುವ ವಿಶೇಷವಸ್ಥೆ, ೧೧೯, ೧೨೦.

೮೫. ಸೂಕ್ಷ್ಮ- ಸ್ಥೂಲವಲ್ಲದ, ಜಾಣತನದ. -ಶರೀರ, ೯೫, ೯೬; -ತತ್ತ್ವ, ೩೫೭, ೪೬೫; -ಬುದ್ಧಿ, ೨೧೨.

೮೬. ಸ್ಥೂಲ- ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರವಾದ ೭೪, ೮೭, ೯೮, ೮೮^೧/_೨, ೯೦, ೫೦೯.

೮೭. ಸ್ವಪ್ನ- ಕನಸು, ೯೭, ೯೮, ೧೬೨, ೧೬೯, ೧೮೬, ೨೯೨, ೩೪೬, ೪೯೭.

ಅರ್ಥಸಮೇತ ಇವೆ. ಮಹಾವಾಕ್ಯದರ್ಪಣವು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿದ್ದು ಮಹಾವಾಕ್ಯವಿಚಾರವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

(ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (2002) ಪು. ಡೆಮಿ 12+170)

5. ಪ್ರಕರಣಗಳು - 5ನೇ ಸಂಪುಟ : ಸರ್ವವೇದಾಂತಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಅಪೂರ್ವಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾರೋಪಾವಾದ, ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯ, (ಪಂಚಕೋಶ) ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವ-ವೈಶ್ವಾನರ, ತೈಜಸ-ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಪ್ರಾಜ್ಞ-ಈಶ್ವರ - ಎಂಬ ಸಮಷ್ಟಿವ್ಯಷ್ಟ್ಯಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಆತ್ಮವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಅವರ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಶ್ರವಣಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸಮಾಧಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ವೇದಾಂತವಿಚಾರ ಪರಿಶೀಲಕರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥವಿದು.

(ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (2003) ಪು. ಡೆಮಿ 14+238)

6. ಪ್ರಕರಣಗಳು - 6ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮಭಾಷ್ಯ ; ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮೂಲ, ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯವಾದ ಗ್ರಂಥವಿದು. (ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ (2000) : ಪು. ಡೆಮಿ 11+315)

7. ಪ್ರಕರಣಗಳು - 7ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ಸನತ್ತುಜಾತೀಯಮ್ ; ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಭಾಗವು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಸನತ್ತುಜಾತರು ಮಾಡಿರುವ ತತ್ಪ್ರೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯ, ಮೂಲ, ಅನುವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಡನೆ. (ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (1976) ಪು. ಡೆಮಿ 14+240)

8. ಪ್ರಕರಣಗಳು : 8ನೆಯ ಸಂಪುಟ : ಪ್ರಬೋಧಸುಧಾಕರ ಇತ್ಯಾದಿ : ಶ್ರೀಶಂಕರಭಗವತ್ಪಾದ ರಚಿತವೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ 'ಪ್ರಬೋಧಸುಧಾಕರ' ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಕರಣ ಗ್ರಂಥ. ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಯೋಗದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರವಾದ ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರರತ್ನಮಾಲಿಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಆಚಾರ್ಯರ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನೂ, ಶ್ರೀರಾಮಭುಜಂಗ ಪ್ರಯಾತಸ್ತೋತ್ರ, ದತ್ತಲಹರೀ - ಎಂಬ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಹೊರತಂದಿದೆ. (ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : (1999) ಪು. ಡೆಮಿ 8+104)

ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪೂರ ಬೆಲೆಪಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ

ಅ.ಪ್ರ.ಕಾ. ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ
ಹಾಸನಜಿಲ್ಲಾ - 573 211
ದೂ : 08175-573820

ಅ.ಪ್ರ.ಕಾ. ತ್ಯಾಗರಾಜನಗರ
ಬೆಂಗಳೂರು - 560 028
ದೂ : 080-26765548

ಸಂಸ್ಥಾಪಕರ ಸ್ಮರಣೆ

ವೇದಧರ್ಮದ ಪುನರುತ್ಥಾನ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತಕ್ಕೊಂದು ನವಚೇತನ ತುಂಬಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಸರ್ವದಾ ಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಶ್ರೀಶಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರದು. ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು (ಪೂರ್ವಾತ್ರಮದ ಶ್ರೀಯಲ್ಲಂಬಳಸೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಶರ್ಮರು -ವೈ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರು, ಜನನ 5-1-1880) ಶ್ರೀಶಂಕರರ ವೇದಾಂತ ಸರಣಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಅಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ, ಚಿಂತನ ಮಂಥನಗಳಿಂದ, ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂತೋಧನಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ, ಶಂಕರರ ಅಮೋಘವಾದ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯ ಭಾಷ್ಯಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದ ಕಳೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ಧೂಳನ್ನು ತೊಡೆದು, ಶಾಂಕರವೇದಾಂತದ ನೈಜ ತಿರುಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಶಾಂಕರ ವೇದಾಂತಕ್ಕೆ 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಧಿಕೃತ ವಕ್ತಾರರಾದರು, ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದರು, 'ಅಭಿನವ ಶಂಕರ' ರಾದರು.

'ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಮಲಗುವವರೆಗೂ ಹಾಗೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ವೇದಾಂತ ಚಿಂತನೆಯಿಂದಲೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು' ಎಂಬ ಅಭಿಯುಕ್ತರ ವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉದಾಹರಣೆ ಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ 96 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥ ಪಠನ, ಚಿಂತನ, ಪ್ರವಚನ, ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿದ್ದು, 'ಪುರುಷ ಸರಸ್ವತಿ' ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗಳ ಇನ್ನೂರಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಕೃತಿಗಳು ವೇದಾಂತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಮರರನ್ನಾಗಿಸಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಾರದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಚಾರದ ಜ್ಞಾನಸುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವರಪ್ರದಾನವಾಗಿದೆ.

ಶಾಲಾಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವಾಗಲೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಒಲವಿನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತು ಸಾಧಕರಾದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರ, ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾಗವತರ ಸಂಪರ್ಕ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಬಾಂಧವ್ಯ, ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಆನಂತರ ಶ್ರೀ ಗೋಂದಾವಲಿ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮತಾರಕ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ, ಶೃಂಗೇರಿ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಶಿವಾಭಿನವನೃಸಿಂಹಭಾರತೀ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಶಾಂತಿ ಪಾಠಗಳು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧಾಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆಗೆ ಮೆರುಗನ್ನು ನೀಡಿದವು.

1937 ರಲ್ಲಿ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಾಂಕರ ವೇದಾಂತಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. 1948 ರಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಶುದ್ಧ ತತ್ತ್ವ ಸ್ವೇಷಣೆ, ನಿಖರವಾದ ಬರವಣಿಗೆ, ಆಚಾರನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಕಠೋರನಿಯಮಪಾಲನೆಗೆ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರು ಹೆಸರಾದವರು. ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ (1920) ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ ಕಾರ್ಯಾಲಯವು ಈಗಲೂ ನಿಜವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

ಪೂಜ್ಯರು 1975 ನೇ ಆಗಸ್ಟ್ 5 ರಂದು ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತರಾದರು. ಇವರ ಮಹಾಸಮಾಧಿ ಪೀಠವು ಹೊಳೆನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಮೂಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಾಯ ವಿದ್ಯಹೇ ಸಂಯಮೀಂದ್ರಾಯ ಧೀಮಹಿ
ತನ್ನಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ||